คำสอย : ผญา ภาษิตโบราณอีสาน

รวบรวมโดย

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

พิมพ์เผยแพร่เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี ๒๕๓๕
โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

คำนำ

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้พิจารณาเห็นว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของอีสานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะอีสานในอดีตเคยเป็นอู่อารยธรรมของชนเผ่ามาอย่างต่อเนื่อง และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่หลากหลาย วิถีชีวิตของกลุ่มชนในสังคมอีสานหากดูผิวเผินคล้ายลักษณะเรียบง่าย แต่บนพื้นฐานของความเรียบง่ายนั้น มีความสันโดษ สมัตถะ และช่อนปรัชญาที่แฝงเร้นล้ำลึกยิ่งนัก

ต่อสายตาของต่างถิ่นในอดีต จะมองภาพรวมของอีสานด้านความแห้งแล้งกันดารและยากจนแต่ความเป็นจริงนั้นอีสานร่ำรวยไปด้วยน้ำใจ อุดมด้วยคุณธรรม และมีวัฒนธรรมที่มั่งคั่งเสมอมา

เมื่อหลายปีมาแล้ว บางท่านอาจเคยได้ยินข่าวเกี่ยวกับ ฯพณฯ พลเอกเปรมติณสูลานนท์ ในสมัยที่เคยปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ภาคอีสานนั้น เคยเดินป่าฝ่าดงเข้าไปยังหมู่บ้านกันดารแห่งหนึ่งเพื่อแวะขอน้ำดื่มสักชั้น บังเอิญหมู่บ้านนั้นประสบความแห้งแล้ง ลูกสาวออกไปรอน้ำตั้งแต่เช้าจนสายยังไม่กลับที่บ้านไม่มีน้ำแม้แต่หยดเดียว แต่ชาวบ้านสามารถสละน้ำมะพร้าวให้ "ทหารหาญ" ได้ดื่มกินอย่างเพียงพอ ประสบการณ์ตรงเหล่านี้ได้จารึกรอยประทับใจที่คนภาคอื่นมีต่อชาวอีสาน ตราบนานแสนนาน

ต่อความประทับในเหล่านี้ ดังนั้น หากมีจังหวะโอกาสพอที่จะทำอะไร ๆ ได้บ้างในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ของดีอีสาน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการนำของ พ.ต.ดาวเรือง นิชรัตน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ได้สนับสนุนงานวันอนุรักษ์มรดกไทยอย่างสุดจิตสุดใจ โดยสนับสนุน ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งจัดพิมพ์หนังสือมรดกของท้องถิ่นไว้เป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้า สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์จึงขานรับนโยบายของท่านดังกล่าวโดยมอบหมายให้ คุณไพโรจน์ เพชรสังหาร นักวิชาการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทรงความรู้และประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมอีสานในหลายด้าน เป็นผู้เก็บบันทึก รวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์บุคคลและเอกสารโบราณที่ปราชญ์อีสานบันทึกไว้ ด้านคำสอย ผญา วาทะ หรือสุภาษิตอีสาน มาพิมพ์เผยแพร่ดังปรากฏในเอกสารเล่มนี้ ขอเรียนท่านผู้อ่านที่เคารพว่า การจัดทำเอกสารฉบับนี้ มุ่งเน้นเป็นเอกสารทางวิชาการ ดังนั้น จึงไม่ตัดทอนข้อความอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาแต่เดิม คำสอย ผญา และภาษิต บางสำนวน " **ยัง คงความบริสุทธิ์ ลึกซึ้ง กินใจเป็นนิรันดร์** " ต้องขออภัยบางท่านที่อาจคิดว่าหยาบคายแต่ในทัศนะ

ของความเป็นวัฒนธรรมถือเป็นหลักฐานทางวิชาการที่บ่งบอกวิถีชีวิตค่านิยม และเป็นกระจกเงาสะท้อนสภาพสังคมอีสานอย่างสืบเนื่องตามยุคตามสมัย

ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของมรดกอีสานและสนับสนุนงบประมาณในการจัดพิมพ์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมได้บ้าง ไม่มากก็น้อย

(นายทองสุข มันตาทร)
ศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

ความในใจของผู้เรียบเรียง (สำเนียงอีสาน)

วรรณคดี คำกลอนพื้นเมืองอีสาน เป็นภาคส่วนที่สำคัญและล้ำค่า แห่งมุนมัง มรดกทางวัฒนธรรมอันประเสริฐของประชาชนชาวอีสานบรรดาเผ่า ที่ถูกประดิษฐคิดแต่งเจียรไน ถ่ายสืบต่อกันมาแต่บุราณกาล เป็นยุ้งฉางอันอุดม มั่งมีไปด้วยบทวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมที่บันทึกไว้หลายศตวรรษแล้ว

แต่น่าเสียดายที่วรรณคดีแห่งท้องถิ่นอันอุดมดังกล่าวในเวลาที่ผ่านมาหลายชั่วอายุคนนี้ไม่ได้รับการเอาใจใส่ทนุถนอม รวบรวมค้นคว้าศึกษาและนำมาเผยแพร่ ส่งเสริมเท่าที่ควร มิหนำซ้ำยังถูกปล่อยให้ตกหล่นเสียหายเป็นจำนวนไม่น้อย

ต่อสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ โดยเห็นแจ้งแห่งคุณค่าอันล้ำเลิศ และบทบาทอันสำคัญยิ่งของวรรณกรรมพื้นถิ่นอีสาน จังหวัดกาฬสินธุ์จึงได้เอาใจใส่อย่างเป็นประจำต่อการฟื้นฟู ศึกษาค้นคว้า และสืบต่อประดิษฐ์คิดแต่ง ตามแนวทางอันถูกต้อง ชัดเจนของรัฐบาลในนโยบายอันแหลมคมของคณะกรรมการวันอนุรักษ์มรดกไทย

จังหวัดกาฬสินธุ์ ภายใต้การนำพาของผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ (พ.ต. ดาวเรือง นิชรัตน์) ได้เอาใจใส่เป็นพิเศษต่อภาระกิจอันเร่งด่วนนี้ โดยได้ปฏิบัติงานตามภาระบทบาทระดมสรรพกำลังในการค้นคว้า เรียบเรียงและฟื้นฟูเอกสารโบราณต่าง ๆ

ก้าวมาในต้นปี ๒๕๓๕ นี้ โดยปฏิบัติตามมติข้อตกลง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แต่งตั้งมอบหมายภาระกิจให้ข้าพเจ้าค้นคว้า เรียบเรียงมาในระยะหนึ่ง การเขียนปึ้มดังกล่าวก็ได้เติบใหญ่ขยายตัวขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อตอบสนองกับความเรียกร้องต้องการของมหาชนและเพื่อรับใช้การเผยแพรให้ทันการจัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทย ๒ เมษายน นี้

บนเงื่อนไขอันเร่งด่วนและจำกัดของเวลา ข้าพเจ้าได้นำใช้เอกสารต่าง ๆ ที่ขอกพบหามาได้ทั้งอยู่ภายในและต่างประเทศ สังฮอมเป็นปึ้ม " **คำสอย ผญา ภาษิตโบราณอีสาน** " เหล้มนี้ โดยได้รับความสะดวก และความเอาใจใส่เป็นพิเศษจากท่านศึกษาธิการจังหวัดในการชี้นำอย่างใกล้ชิดติดตามเป็นประจำ นอกนั้นยังได้รับการช่วยเหลือและร่วมมือสุดอกสุดใจจากผู้เฒ่าผู้แก่ถ่ายทอดคำพูดเป็นข้อมูลมุขปาฐะ พร้อมทั้งบุคคลต่าง ๆ หลายท่านที่ทรงความรู้ ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขอแสดงความสู้บุญคุณและขอแสดงความขอบอกขอบใจอย่างล้นเหลือต่อท่านทั้งหลายที่กล่าวมานั้น

พิเศษในการค้นคว้าเรียบเรียงครั้งแรกอันเป็นประวัติการณ์ที่สำคัญในการรวบรวมปี้มเหล้มนี้ยังเป็นการสองแสงให้เห็นหมากผลอันงอกงาม ของสายสัมพันธ์ร่วมมือและความสามัคคีแบบพิเศษกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ และสภาจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการและจัดพิมพ์ในครั้งนี้

นอกจากข้อสะดวกอันเป็นพื้นฐานดังกล่าวนั้น การค้นคว้า รวบรวม ยังพบกับอุปสรรคและความยุ่งยากหลายอย่าง อันเนื่องมาจากขีดจำกัดเรื่องเอกสารข้อมูล ขาดบทเรียนตัวจริงต่อการศึกษาค้นคว้า มีเวลาตระเตรียมและตรวจสอบน้อย ฉะนั้น ปี้ม "**ตำสอย ผญาภาษิตโบราณอีสาน**" เหล้มนี้ จึงไม่อาจปราศจากข้อตกบกพร่องบางประการด้านเนื้อในได้ จึงจงใจขอร้องมายังท่านผู้อ่านทั้งลาย จงได้กรุณาให้ความร่วมมือ ประกอบความคิดเห็น ติชมมายังข้าพเจ้าด้วย

ฉะนั้น จึงขอฝากความฮู้บุญคุณและความขอบอกขอบใจล่วงหน้า มาถึงท่านผู้อ่านทั้งหลายพร้อมนี้ด้วย

ไพโรจน์ เพชรสังหาร

สารบัญ

ภาคที่ ๑

เรื่อง	หน้า
- ผญา-ภาษิตโบราณอีสาน	๑
- การจัดแบ่งเนื้อในของผญา	๒
- ภาษิตโบราณอีสาน	๔
- หมวดกิน	๕
- หมวดทุกข์	๖
- หมวดตน	๗
- หมวดการงาน	๘
- หมวดความไม่ประมาท	๑๐
- หมวดบาปบุญ	๑๐
- หมวดคบหา	๑๑
- หมวดปัญหา	๑๒
- หมวดการศึกษา	๑๓
- หมวดเบ็ดเตล็ด	๑๓
- ไขผญาโบราณอีสาน	๒๗
- ประวัติผญา	๒๙
- อ้อยต้อยต่อนผญา	๓๒
- ประมวลภาษิตโบราณอีสาน	๔๕
- ปัญหาคดีโลกเจือคดีธรรม	๖๕
- ปรัชญาธรรมในเสียวสวาสดิ์คำกลอน	๗๐
- ปัญหาเสียวสวาสดิ์	๗๕
- ปริศนาคำทายอีสาน	๗๘
- กลอนเกี้ยว	๘๔
- กลอนประชัน	๘๘

- กลอนเชิ้ง ๙๑
- กลอนเจียง ๙๒
- หนังสือเจียง ๙๓
- กลอนสอย ๙๔
- ไขโคลงฉันท์กาพย์กลอน ๙๙
  - โคลง ๑๐๐
  - ฉันท์ ๑๐๒
  - โสก ๑๐๒
  - กาพย์ ๑๐๕
  - กลอน ๑๐๗
- คำสอย : วรรณกรรมมุขปาฐะ การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ๑๐๙

ภาคที่ ๒

- บทนำ ๑๑๑
- หมอลำกับหมอสอย ๑๑๓
- ความหมายของหมอลำ ๑๑๓
- ความเป็นมาของหมอลำ ๑๑๔
- ประเภทของหมอลำ ๑๑๔
- หมอสอย ๑๑๖
- ความเป็นมาของหมอสอย ๑๑๗
- ความหมายของหมอสอย ๑๑๗
- ประเภทของหมอสอย ๑๑๗
- คุณสมบัติของหมอสอย ๑๑๘
- รูปแบบและฉันทลักษณ์ ๑๑๙
- การขึ้นต้นของคำสอย ๑๑๙
- ฉันทลักษณ์ ของวรรณกรรมคำสอย ๑๒๑
- วิเคราะห์วรรณกรรมคำสอย ๑๒๒
- ประเภทของคำสอย ๑๒๒

ภาคที่ ๒

- ปี ๒๕๓๕ ปีทองของการอนุรักษ์ฟื้นฟูโปงลาง
ทองสุข มันตาทร ๑๕๑
- งานมหกรรมโปงลางฯ กาฬสินธุ์
ทองสุข มันตาทร ๑๕๗
- สังขานต์ขึ้นระดูปีฟ้าใหม่
ประเพณีบุญเดือนห้า : บุญสรงน้ำอีสาน
ไพโรจน์ เพชรสังหาร ๑๕๙
- บรรณานุกรม ๑๖๙

คำชี้แจง

ประกอบหลักฐานเอกสารที่นำมาอ้างอิง

ชื่อ		ชื่อเต็ม
๑. (บ.)	มาจากหนังสือ	โบราณ
๒. (ป.)	" "	ปรีชา พิณทอง
๓. (ก)	" "	กาฬะเกษ
๔. (กาพย์)	" "	กาพย์ปู่สอนหลาน
๕. (ประเพณี)	" "	ประเพณีโบราณไทยอีสาน
๖. (ลึก)	" "	ลึบบ่สูญ
๗. (สม)	" "	สมที่คิด
๘. (สุด)	" "	สุดที่อ่าว
๙. (ส.)	" "	สังข์ศิลป์ชัย
๑๐. (ขูลู)	" "	ขูลู-นางอั้ว
๑๑. (ผาแดง)	" "	ผาแดงนางไอ่
๑๒. (ลิน)	" "	ลินทอง
๑๓. (ย่า)	" "	ย่าสอนหลาน
๑๔. (เสียว)	" "	เสียวสวาสดิ์
๑๕. (คำสอน)	" "	ท้าวคำสอน
๑๖. (มัทรี)	" "	มหาชาติกัณมัทรี
๑๗. (น.)	" "	นกจอกน้อย
๑๘. (หมายหยุย)	" "	ท้าวหมาหยุย
๑๙. (ขูนทึง)	" "	ท้าวขูนทึง
๒๐. (ปัสเสน)	" "	พระยาปัสเสน

24/VIII
ห้ามจำหน่าย

ภาคที่ 1

- ผญา - ภาษิตโบราณอีสาน
- คำกลอนภาษิต
- กลอนสอย
- กลอนเจียง
- กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์
- ฉันทลักษณ์ ของวรรณกรรมอีสาน
- ปัญหาภาษิต
    - คดีโลก
    - คดีธรรม
- ปัญหาเสียวสวาสดิ์

ผญา - ภาษิตโบราณอีสาน

บทนำ

คำผญา หรือ ผะหยา (๑) เป็นกาพย์กลอนพื้นเมืองอย่างหนึ่ง ที่แสดงความคิดปัญญา ความฉลาดหลักแหลม ของชาวบ้าน พร้อมกันนั้นก็เป็นคำพูดที่แสดงถึงความมีไหวพริบปฏิภาณอันหนักแน่น ระหว่างหนุ่มสาว-หญิงชาย ที่ยกขึ้นมาเพื่อถามไถ่ เกี่ยวกับความรู้รอบตัวทัศนคติ คุณสมบัติที่มีความรักต่อกัน

คำผญา มีลักษณะแตกต่างจาก กาพย์ กลอน พื้นเมืองประเภทอื่น ๆ อยู่ ตรงที่ว่าศิลปะการแต่งคำผญามีหลายแบบ หลายวิธีที่แตกต่างกัน ในระบุระเบียบ หลักเกณฑ์ ที่แน่นอน ถือความสุนทรียรส เป็นสำคัญ เนื้อในของคำผญาส่วนมากเป็นคำพูดโอ้โลมปฏิโลม การเย้าหยอกเสียดสีกันของหนุ่มสาว ถามตอบแก้ปัญหากัน เมื่อคิดได้ปัญหาใด ก็จะนำมาโจทย์ถาม และทายกันทันทีทันใดเลย ผู้ถูกถามก็จะต้องตอบแก้ไปเลย หากหาคำตอบไม่ได้ทันที ก็ถือว่าปราชัย คำทายประกอบด้วย คำพูดสลับภาษาสั้น ๆ อาจมี ๒ หรือ ๓ หรือ ๔ วรรคหรือยาวกว่านั้น แล้วแต่ความถูกต้อง

---

(๑) ในเอกสารวรรณคดีลาว และ "คำกลอนพื้นเมืองลาว" พิมพ์โดย สะถาบันค้นคว้าวิทะยาสาดสังคม ของ กะซวงสึกสา ของ สปป. ลาว เขียนเป็น "ผะหยา" (คำว่า "ผญา" น่าจะอิงใส่คำบาลี ส่วน "ผะหยา" อิงใส่ภาษาพูด)

หญิง

น้องพี่	เว้นบ่อนไฮ่	แม่นอยู่นาสา อ้ายเอย
	เว้นบ่อนนา	แม่นอยู่นาส้าน
	เว้นบ่อนบ้าน	แม่นอยู่ห้องคายคำ
น้องอยาก	ขอเชิญอ้าย	เมือยาม น้องแด
	ต่างให้พงศ์พี่น้อง	ชาวบ้าน แกว่นเคย ....ๆ

การจัดแบ่งประเภทเนื้อในของผญา

คำผญา หมายรวมถึง หมากผลแห่งการประดิษฐ์คิดแต่ง ของสามัญชน ดังนั้น คำผญา จึงมีเนื้อในสองแสงถึงหลายปัญหาอย่างกว้างขวางและสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีลักษณะรอบด้าน เนื้อในของผญา แสดงถึงสติปัญญา ฉลาดว่องไวของ ประชาชน เกี่ยวกับบทเรียนจากประสบการณ์ชีวิตในสังคม

ผญา แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทดังนี้

๑. คำผญา ย่อย ที่พูดจาฟังกันระหว่างหนุ่มสาว

การฟังระหว่างหนุ่มสาว คือการฟังกันระหว่างเพศในสังคมที่ไม่อาจปฏิเสธได้ แตความรักของหนุ่มสาว จะสร้างขึ้นในเวลาใด สร้างกับใคร และสร้างแบบใด นั้นคือปัญหาที่ทุกคน ช่วยกันค้นคิดและประพฤติตนให้ถูกต้อง ในระยะที่ผ่านมา คนอีสานเคยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะบทเรียนในการสร้างความรักของ หนุ่ม-สาวในเบื้องค้น ก่อนที่หนุ่มสาวจะมีความรักต่อกันอย่างแท้จริง ต้องผ่านการพบปะพูดจา จนข้าอกเข้าใจกันเสียก่อน ซึ่งโบราณเรียกว่า รูปถูกตา วาถูกใจ " คือมีทัศนคติที่ตรงกันในเบื้องต้น ฝ่ายชายจะเป็นผู้ตั้งปัญหาหักทายถามฝ่ายหญิง และโต้ตอบกันและกัน ดังตัวอย่าง เช่น

ชาย "อ้ายนี้มาเห็นหน้า ชุมนางคือว่าต่าง
คือบ่แม่นชาติเชื้อ ชาวบ้านแห่งอีเฮียม
น้องแม่นเนาแดนด้าว นครใดดั้นฮอด เฮียมเด
ขอแก่นงนาถน้อง บ่นบ้าง บอกมา แดท้อน.....ฯ"

หรือ

อัตตะปือปิ้งว ขายคำแลกขี่ไก่
บึงพระโพธิชี้ไฮ้ ขายช้างแลกกะบอง
หัวหยอง ๆ ลงมุดน้ำ คำค้างเทือละนาน

หรือ

ไผว่าเวียงจันทเศร้า เซาเดอว่าฟ้างว่า
มันชิโบ้บาดเหล้า หมากแตงช้างหน่วยปาย

๒. คำผญาที่พูดถึงความสวยสดงดงามและอุดมสมบูรณ์ของบ้านเกิดเมืองนอนและธรรมชาติ

เช่น

หอมดอกจิก คือยอดบ้านหลัง
หอมดอกฮัง คือยอดบ้านเก่า
หอมดอกคัดเค้า คือชิเฒ่าบ่เป็น แท้ เด...ฯ

หรือ

น้ำโตนตาด คือน้องแกว่งหลา
น้ำโตนผา คือน้องแกว่งอิ้ว
ฟ้ายิกคิ้ว คือน้องแกว่งแขน...ฯ

นอกจากจะพรรณาธรรมชาติแล้ว ยังพรรณาความอุดมสมบูรณ์

เช่น

บ้านน้องนี้ เฮ้อไฮใส่ปลายฝา
เฮ็ดนาใส่ปลายไม้ เลี้ยงไกใส่เล้าข้าว
พี่แล้วส่งพี่ชาย

หรือ

เขาช่าว่า ทางบ้านอ้ายพุ้น ม้องก็ดังระฆังก็ม่วน
สวนฝ้ายก็งาม ข้าวก็แซบปลาแดดก็หอม
ข้าวก็อ่อนปลายอนก็มัน

คำ ผญา คือ ประเภทกาพย์กลอน ที่ใช้ศัพท์ภาษาแบบพื้นเมือง สามัญชน เพราะสามัญชนผู้ออกแรงงานเป็นผู้ประดิษฐ์คิดแต่ง ดังนั้น จึงมีลักษณะเชื่อชาติและลักษณะมหาชนอย่าลึกซึ้ง

๓. **คำผญาที่พูดถึงการพัวพันในสังคม**

ในสังคมทุกชนชั้น จะไม่มีความเสมอภาค ทางฐานะ เพราะ เป็นธรรมดาที่มีคนจน คนรวย คนทุกข์ สุข คละเล้ากันไป คำผลา ได้สะท้อนส่องแสงความทุกข์ยาก หรือพฤติกรรม ของประชาชนในสังคม เช่น

น้องเป็นลูกกำพลอย อาศัยอยู่นำป้า
น้องเป็นลูกกำพร้า อาศัยอยู่นำลุง
อยู่นำลุง ลุงช้ำปากกล้า อยู่นำป้า ป้าช้ำปากงาม (พูดด่า)
อยู่นำขุนนำกวน หลายปีเพิ่นว่าข้อย.....ฯ

สรุปความเกี่ยวกับศิลปะ ของคำผญา ท่านภูมี วงศ์วิจิตร ได้เขียนไว้ว่า "คำผญามาจากคำบาลีที่ว่า ปัญญา,ปรัชญา คือความรู้แจ้ง ความรอบรู้ ความสอดคล้อง ความฉลาดหลักแหลม

ลักษณะของผญา คือ

๑. ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ แน่นอน
๒. มีทั้งกาพย์ และกลอนผสมกันไป
๓. บางทีมีสองวรรค สามวรรค หรือสี่วรรค แล้วแต่ผู้ใช้ต้องการ
๔. ส่วนสำคัญคือ ให้มีการสัมผัสวางลงอย่างแน่นอนและมีเสียง เอก โท เกี่ยวเนื่องกัน

ภาษิตโบราณอีสาน

ภาษิต คือคำพูด คำพูดที่นักปราชญ์โบราณอีสานได้กล่าวไว้มีมากมายก่ายกอง มากจนเหลือที่จะคณนานับ แต่คำพูดที่ถือว่าเป็นสาระ พูดแล้วนำความสนุกสนานเบิกบาน สำราญใจมาให้ และนำความสุขความเจริญมาให้ เมื่อประพฤติปฏิบัติตามคำพูดนั้น คำพูดนั้นมีทั้งประเภทร้อยแก้วคือคำพูดล้วน ๆ และ ประเภทร้องกรองคือคำพูดที่เป็นกลอน

คำพูดสองประเภทดังกล่าว เมื่อจะย่อลงคงได้แก่

๑. ภาษิต คือ คำพูดล้วน ๆ เช่น กินเข้าโตอย่าโสความเพิ่น
๒. คำกลอนภาษิต คือ คำพูดที่เป็นกลอน ฟังแล้วเกิดความเพลิดเจริญใจ เช่น กุญชรช้างพลายสารเกิดอยู่ป่า ยังไม่มาอยู่ บ้านเมืองกว้างกล่อมขุน

๓. ผญาภาษิต คือ คำพูดที่เป็นกลอนมีข้อความลับลมคมใน ฟังแล้วให้เกิดความคิดเป็นสองแง่สองง่าม เช่น กิน หนังแห้งคาคอแค้นคั่ง ใผสะเดาะออกได้ชิเอาช้างใส่คาย

๔. ปัญหาภาษิต คือคำพูดที่เป็นปัญหาฟังแล้วไม่เข้าใจต้องนำไปขบคิดเสียก่อน เช่น อัศจรรย์ใจแข้หางยาวสังบ่ได้ฮองนั่ง บาดกระต่ายหางก้อมก้อม สังมาได้นั่งฮอง

๕. สอย คือ คำพูดตลกโปกฮา เป็นการเสียดสีสังคม เช่น เก็บใบตองมาฮอง เข้าปลูก พ่อสี่ลูกบ้านข้อยกะมี

๖. หนังสือเจือง เป็นหนังสือประเภทหยาบคายหรือเพอะ ใช้อ่านในเวลาแห่บั้งไฟ เช่น ฝันคืนนี้ฝันดีประหลาดต่าง ฝันว่าไฟลามไหม้หมอยหีนางเกลี้ยงอ่อยห่อย ยังแต่พอกะล้อนฮ้อนพอหุ้มแต่กะโมม เด้าเอย

๗. กาพย์กลอนโคลงฉันท์ เป็นคำพูดประเภทกลอน แต่มีชื่อเรียกต่างกัน เช่น เรียกเป็นกาพย์บ้าง เป็นกลอนตรง ๆ บ้าง เป็นโสกบ้าง เป็นโคลงบ้าง เป็นฉันท์บ้าง เช่น นกเขาตู้พรากคูกะยังชัน กาเวาวอนพรากฮังกะยังฮ้อง น้องพรากอ้ายความเดียวบได้สั่ง ค้นบ่เอิ้นสั่งใกล้ขอให้เอิ้นสั่งไกล

๑. หมวดกิน

* กินเข้าโต อย่าโสความเพิ่น (ป.)
* กินหลายท้องแตก แบกหลายหลังหัก (ป.)
* กินบ่ช่างกินเป็นหนี้ สิ้บ่ช่างสิ้โคยคด ตดบ่ช่างตดขี้ออกนำ (ป.)
* กินแมงวันบ่เบื่อ (ป.)
* กินผู้เดียวบ่ปันหมู่งูเขียวเกี้ยว (ป.)
* กินช้างบ่เหลือ กินเสือบอิ่ม (ป.)
* กินได้ใส้ยาว (ป.)
* กินพวมฮ้อน ฟ้อมพวมเมา (ป.)
* กำพร้าซากจวบนม ผีเผดพ้อเข้าสาก (ป.)
* ของกินน้อยจนใจผู้แบ่ง (ป.)
* ของกินบ่กินมันเน่า ของเก่าบ่เล่า
* คนกินแฮง บ่อท่อผีกินแฮง (ป.)
* งัวบ่กินหญ้าอย่าข่มเขาหัก หมูบ่กินฮำอย่าตีดังเว้อ (ป.)
* กินสมอยาก ปากสมเคียด (ป.)
* กินเข้าผี สี้หีผี อยู่นำผี ฟังความผี (ป.)
* กินม้ำม่ำ บ่คลำเบิ่งท้อง (ป.)
* ปลาใหญ่กินปลาน้อยปลาสร้อยกินปลาชิว ปลาชิวบ่มีแนวกินกินดิน(ป.)
* ผู้กินกินพอฮาก ผู้อยากอยากพอตาย (ป.)
* ยามกินบ่เฮียก ยามเวียกแล้วใช้ (ป.)
* สมพอกันมันจั่งมันพอกิน (ป.)
* เห็นของกินอยากบวช (ป.)
* เห็นหีสวดอยากสึก
* หนูกินม้อนจั่งเห็นคุณแมว ลูกแขวนแอวจั่งเห็นคุณพ่อแม่ (ป.)
* คะลำน้ำกินต่อน (ป.)
* อยากกินหลายได้กินท่อก้อย อยากกินน้อยได้กินท่อโป้มือ (ป.)

* งัวเห็นแก่หญ้า ขี้ข้าเห็นแก่กิน (ป.)
* เจ้าเฮือนพาเว้า เจ้าเหล้าพากิน (ป.)
* ช่างหล่อได้กินท่อขี้หี ช่างตีได้กินท่อหน่อแตด (ป.)
* ชิ้นบ่ได้กิน หนังบ่ได้ฮองนั่ง
  กระดูกแขวนคอ (ป.)
* ได้กินย้อนผี ได้สี้ย้อนฝัน
* ได้กินว่าดี ได้สี้ว่าม่วน (ป.)
* ดังแม่นขอ อิ่มท้องแม่นควาย (ป.)
* เต่าหากินกุ้มปากเต่า
  แลนหากินกุ้มปากแลน (ป.)
* ขอกินบ่แชบให้ฮ้อน
  เมียบ่งามให้หนุ่ม (ป.)
* นกกระแดดเด้าหากินไกลเขต (ป.)
* น้ำขึ้นปลากินมด
  น้ำลดมดกินปลา (ป.)
* บ่กินผักบ่มีเหยื่อท้อง บ่เอาพี่เอาน้อง
  เสียหน่อเสียแนว (ป.)

๒. หมวดทุกข์สุข

* คาดทุ่บ่ห่อนมี คาดมีบ่ห่อนไฮ้
  คาดได้บ่ห่อนเสีย คาดเป็นผัวเป็นเมีย
  บ่ฮ่อนฮ้าง (ป.)
* ถากไม้ขวานบ่เข้านี้กะยาก
  บ่มีเข้ากินลูกหลานหลายนี่กะยาก
  ตายบ่มีพี่น้องหามไปถิ่มนี่กะยาก
  ตอกลิ่มใสลายชัดนี่กะยาก
  ไปวัดมนต์เจ้าหัวบ่อยู่นี่กะยาก
  ใต่ช้วไม้ลำเดียวนี่กะยาก
  เทียวทางไกลบ่มีเพื่อนนี้กะยาก
  ป้องไก่เถื่อนในดงนี่กะยาก (ป.)
* อย่ากินขี้ อย่าสี้หมา (ป.)
* อยู่ใกล้เกลือกินด่าง อยู่ใกล้ครั่งย้อมครั่งบ่แดงนอนสะแคงกอดสาวบ่อุ่นสวดจุ้มบุ้มมือจุ้มบ่เถิง (ป.)
* กินยาตางผู้ไช้ เผาผีตางเอาถ่าน (ป.)
* อยากเข้าอย่าหูงหลาย
  อีดนอนนานตาย (ป.)
* เอิ้นกินแล่นใส่ เอิ้นใช้แล่นหนี (ป.)
* เฮ็ดดีผีปันนาให้กิน (ป.)
* ยามกินแล้วง่าย
  ยามคลายแล้วยาก (ป.)
* กินแม่นปาก ยามแม่นท้อง
  เทียวขี้แม่นขา (ป.)
* กินน้อยบ่ตาย กินหลายเป็นข้อย (ป.)
* กินอิ่มแล้วบ่อยาก
  นอนหลับแล้วบ่ย้าน (ป.)
* เลี้ยงเหลือเกืออิ่ม (ป.)

หลงยามค่ำ ทุกข์สิบเอ็ดฝนตกฮ่ำฟ้าฮ้องสิบสองเจ็บปวดท้องบ่มียา ทุกข์สอบสามทุขขาขี้หน่อโม้

* ทุกข์ให้เลี้ยงม้า
  ทำพร้าให้เลี้ยงหมู (ป.)
* เทียวทางไกลอยากน้ำนี่กะยาก
  ปวดม้ามไกลหมดยานี่กะยาก
  เฮ็ดนาน้ำท่วมเข้านี่กะยาก
  อยากเหล้าบ่มีกินนี้กะยาก
  ฝนตกลินปวดท้องขี้นี่กะยาก
* บ่ทุกข์ยาก บ่อีดบ่อยาก (ป.)

* ทุกข์ให้เลี้ยง ปากเกลี้ยงให้
  ไล่หนี (ป.)
* คนทุกข์ใช้ของดี
  คนมีใช้ของขาด (ป.)
* เห็นเขาทุกข์อย่าทาน
  เห็นเขามานอย่าท้วง (ป.)
* ทุกข์เพิ่นบ่ว่าดี มีเพิ่นจังว่าพี่น้อง
  ลุงป้าเอิ้นว่าหลาน (ป.)
* ทุกข์คอบปาก ยากคอบท้อง
  เคยแล้วอยู่บ่เป็น (ป.)
* ทุกข์บ่มีเสื้อผ้าฝาเฮือนเพกะพออยู่
  ทุกข์บ่มีข้าวอยู่ห้องนอนลี่อยู่บ่เป็น(ป.)

* ทุกข์หนึ่งลูกตายเสีย
  ทุกข์สองเมียตายจาก
  ทุกข์สามพรากพี่น้องไปไกล
  ทุกข์สี่ลงไกไทยค้างัวต่าง
  ทุกข์ห้าผัวเมียฮ้างปะกัน
  ทุกข์หกไปนอนวันพรากพี่น้อง
  ทุกข์เจ็ดป้องหมูน้อยลงไปขาย
  ทุกข์แปดพ่อแม่ตายแสนคืดฮอด
  ทุกข์เก้าบ่มีเมียกอดนอนอยู่ผู้เดียว
* อยากมีหลายมันไฮ้
  อยากได้หลายมันตาย (ป.)
* อยากมีให้ยืนเงินไปค้า
  อยากขึ้นชั้นฟ้าให้ฆ่าเจ้าหัว (ป.)
* แฮ่งทุกข์แฮ่งว้ำ หีบ้ำถูกโค็ยกิ (ป.)

๓. **หมวดตน**

* คืดต่อพี่เป็นฮิบฮี่ คืดต่อน้องเป็นล้องค้อง
  คืดต่อโตเป็นโปโลพ้นเพิ่น (ป.)

* มีเงินเว้าได้ มีไม้เฮ็ดเฮือนงาม (ป.)
* มีเงินให้เพิ่นกู้ มีชู้ให้เพิ่นเล่น (ป.)
* มีเป็นคน จนเป็นหมา (ป.)
* สุขเมืองฟ้ามีแต่แดดกับฝน
  สุขเมืองคนมีแต่กินกับสี้ (ป.)
* สุขเพราะมีเข้ากิน
  สุขเพราะมีดินอยู่
  สุขเพราะมีคู่นอนนำ
  สุขเพราะมีเงินคำใช้เต็มไถ้
  สุขเพราะมีเฮือนหลังใหญ่
  มุ่งไม้แป้นกระดาน
  สุขเพราะมีลูกหลานหลายมานั่งเฝ้า
* อยากทุกข์ให้เป็นนายคน
  อยากสาละวนให้เอาเมียน้อย
  อยากให้เขาป้อยให้ขี้ใส่หนทาง
* อยากจนให้ขี้ถี่
  อยากมีให้ให้ทาน (ป.)
* อยากทุกข์ให้เป็นนาย
  อยากสำบายให้เป็นแล้ง (ป.)
* อยากทุกข์ให้ค้าควาย
  อยากรวยให้ค้าโบกค้าเบี้ย

* คนต่างคนขนก้นต่างกัน (ป.)
* คนต่างบ้าน ว่านต่างสวน(ป.)
* คนดีบ้านนอก
  บ่ท่อกอกซอกในเมือง (ป.)
* คนลายใน เสือลายนอก (ป.)
* ควายตู้มักชน คนจนมักเว้น (ป.)
* โง่คนอยู่ใต้ โง้ไม้อยู่เหิง (ป.)
* ชื่อหลายเขาเอาเฮ็ดชื่อ

* คีดต่อน้ำห้วยหน้าดี
ฮ้ายสองบ่เห็น (ป.)
* ช่าเพิ่นช่าดี ช่าโตหีติดดาก (ป.)
* โตบ่ช่างว่าไม้บ่เหนียว
โตหีเคียวว่ากรรมก่อนกี้ (ป.)
* ผ้าบ่ขาดอย่าอยากนุ่งผ้าลาย
เมียบ่ตายอย่าอยากได้เมียใหม่ (ป.)
* เพิ่นชังโตอย่าโงชังตอบ (ป.)
* มืนตาบ่เห็นพี่ ตี่ตาบ่เห็นน้อง (ป.)
* ว่าโตกระดัดเขาแฮ่งกระด้อ
ว่าโตจ้อก้อเขาแฮ่งนั่งตอ (ป.)
* อย่าเชื่อใจทางอย่าวางใจคน
มันจนใจโต (ป.)
* อยากให้เพิ่นฮักให้ฮักเพิ่นก่อน
อยากให้เพิ่นชังให้ชังเพิ่นก่อน (ป.)
* อยากให้เพิ่นดับโตดับ
อยากให้เพิ่นว่ายโตวาย
อยากให้เพิ่นตายโตตาย (ป.)

๔. **หมวดคน**

* คนหลักค้าใกล้ คนใบ้ค้าไกล (ป.)
* หัวดำไปก่อน หัวด่อนนำหลัง (ป.)
* เอาเมียสาวปานได้ง้วชาวแม่
เอาเมียแก่ปานได้แม่ชาวคน (ป.)
* ฮ้ายสามที ดีสามเที่อ (ป.)

5. **หมวดการงาน**

* กำขี้ดีกว่ากำตด (ป.)
* ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง (ป.)
* เกิดหลายปีเห็นหีหลายสำ
หีแหล้ ๆ กำ ๆ น้อยใหญ่กะเห็น (ป.)

โงหลายเขาเอาเฮ็ดด้ามเกี่ยว
เคียวหลายเขาสี่ (ป.)
* ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน (ป.)
* ตาบอดคลำช้าง
มักเถียงกัน (ป.)
* นกเค้าห้วงตาแม่ (ป.)
* บวชสามที ชีสามเที่อ (ป.)
* ไปบ่ดีแพ้ฮ่าง
ย่างบ่ดีแพ้คึง (ป.)
* ผีหลอกบ่ห่อคนหลอก (ป.)
* ผู้ตื่นเด้กขี้ไกล้
ผู้ตื่นสวยขี้ไกล (ป.)
* ผู้ดีตาย หน้าลายยัง (ป.)
* ผีเขี้ยวทางบน คนเขี้ยวทางล่ม(ป.)
* ผู้ตายขายผู้ยัง ผู้ยังขายผู้ตาย (ป.)
* ฝนตกขี้หมาไหล คนจังไฮพ้อกัน (ป)
* ไม้ลำเดียวยังต่างปล้อง
พี่น้องยังต่างใจ (ป.)
* ลูกมีพ่อมีแม่ แหมีจิดมีจอม (ป.)
* เลือกผักถีกบ้ง เลือกชาจ้งถีกชามะเฮ็ง (ป.)
* อย่าให้เขาตัดตีนสีนมือ (ป.)
* บ่อนต่ำให้คูน
บ่อนนูนให้ถาก (ป.)
* บ่ย้อมบ่แดง บ่แปลงบ่ใหม่ (ป.)

* เบิ่งวัดให้เบิ่งฐาน
เบิ่งบ้านให้เบิ่งคร้ว (ป.)
* ไปเสี้กไปฆ่า ไปค้าไปตั๋ว (ป.)
* ไปบ่ เอย่ามาดาย
หาฟืนตายมาแก้งก้นหม้อ

* ใกล้ชิได้นั่งเมืองปวดท้องขี้ (ป.)
* งานหลวงบ่ขาด งานราษฎรบไล (ป.)
* ช่างเหล็กใช้พร้าข้อ
  ช่างหม้อใช้หม้อแตก (ป.)
* ช่างให้เชาว์ เหลาให้เกลี้ยง (ป.)
* ช่างมือมันยาก ช่างปากมันง่าย (ป.)
* เดือนหกให้หว่านกล้า
  เดือนห้าให้แต่งไถ (ป.)
* เดือนหกอย่าขี่ม้า
  เดือนห้าอย่าใต่ข้าว (ป.)
* ตื่นแต่เช้ากินยอดฟ้า
  ตื่นสวยกินขวยชี่ไกโป่ (ป.)
* ตาชิบอดมันแดง ของชิแพงมันถึก (ป.)
* นั่งให้เบิ่งหี หนีให้เบิ่งบ่อน
  อยู่ให้ปลูกมอน หนีให้ซอนฮั้ว (ป.)
* นาแล้วฆ่าควายเถิ้ก
  เศิ้กแล้วฆ่าคนหาญ (ป.)
* หนักอย่าเซา เบาอย่าแล่น (ป.)
* หนักบ่เอา เบาบ่สู้ (ป.)
* นอนคว่ำให้เบิ่งเชือกควาย
  นอนหงายให้เบิ่งฟ้า (ป.)
* หาบดีกว่าคอน นอนดีกว่านั่ง (ป.)
* หาบผุ่นใสนาขุน (ป.)

* หาบชิ้นไปสู่ปากเสือ
  พายเฮือไปสู่ปากเงือก
  ผั้นเชือกไปสู่ดังควาย (ป.)
* หมอยาหลวงโตเป็นพยาธิ
* ไปค้าสามปี บ่ห่อหิสามบ่อ (ป.)
* เพิ่นขี้จั่งหาขอน
  เพิ่นนอนจั่งหาที่ (ป.)
* พาเศรษฐีไปค้า
  พาหีหมอยไปยามย่า (ป.)
* ฟันขวานให้ล่ำปลายผ้า
  ฟันพร้าให้ล่ำปลายตีน (ป.)
* ฟ้าวบวช ฟ้าวสึก
  ฟ้าวเอาเมีย ฟ้าวปะ (ป.)
* มื้อแลงกวาดเข้า
  มื้อเช้ากวาดออก (ป.)
* ไม้มิ้นบ่ห่อมือเถิง (ป.)
* มือบ่พายอย่าเอาตีนจุ่มน้ำ(ป.)
* ยามเฮ็ดให้เฮ็ดคือข้า
  ยามกินกินคืออาชญา
* ยามหาใหหาคือไก่
  ยามกินให้กินคือแม่ไก่
* ลาบงัวอย่าแพงเข้าคั่ว (ป.)
* ให้ฮักผู้แฮง ให้แพงผู้ใช้ (ป.)
* ให้ตื่นเดิ้กคือกา
  ให้หากินคือไก่ (ป.)
* เห็นช้างขี้ อย่าขี้นำช้าง (ป.)
* หมั่นเที่อเดียวหลังฮ้าน
  คร้านเที่อเดียวหลังหัก (ป.)

* เฮ็ดนาอย่าแพงกล้า
  ไปค้าอย่าพงทีน (ป.)
* เฮ็ดเฮือนแล้วยังโฮง (ป.)
* ฮ้ายกว่าขขี้ ดีกว่าบ่มี (ป.)

หมอสีนาดกวางขี้ใสนา
หมอหูฮาโตตายบ่ฮู้เมื่อ (ป.)

* หมั่นดอคอหัก (ป.)
* อย่าเฮ็ดกว่าได้ อย่าใช้กว่ามี (ป.)
* อย่าปีดอุ่มไม้หางู (ป.)
* อย่ากินน้ำย้อยศอก (ป.)
* อย่าฟันครกไม้ทอง
อย่าเจาะกลองไม้ม่วง
อย่าชดบ่วงทางขวาง (ป.)
* อย่าเอาเศิกมาใสบ้าน
อย่าเอาว่านมาใสสวน (ป.)
* อย่าอาบน้ำบ่อนหนึ่ง
สีขาบ่อนหนึ่ง (ป.)
* อยู่บ้านเพิ่นอย่าอยู่ดาย
ปั้นฮูปจ้วฮูปควายให้ลูกเพิ่นเล่น (ป.)
* อยากฮอดไวให้คลาน
อยากฮอดนานให้แล่น (ป.)
* อยากเบิ่งวัดให้เบิ่งฐาน
อยากเบิ่งสมภารให้เบิ่งจ้วน้อย (ป.)
* ฮ้ายโดดหนี ดีโดดเข้า (ป.)
* เฮ็ดตางลี้ ชี้ตางเซามีแฮง (ป.)
* เฮ็ดนาว่าปีหน้า ไปค้าว่าปีฮือ (ป.)
* เฮ็ดให้ส้ม ต้มให้สุก (ป.)

* ตักแตนบ่สมพอดีดกะดีด
นกปีดบ่สมพอบินกะบิน (ป.)
* เถ้าเสียดาย ตายเสียชื่อ (ป.)
* เถ้าแต่กาย หัวใจบ่เถ้า (ป.)
* ไฟไหม้ป่าจั่งเห็นหน้าหนู
น้ำถ้วมฮูจั่งเห็นจิหล่อ (ป.)

*เฮ็ดอี่หลีจั่งเห็นหีลูกสาวเพิ่น
เฮ็ดเล่นเล่นเห็นแต่ตีนซีนมัน (ป.)
* เฮ็ดนาบ่เสียไฮ่ เลี้ยงไก่บ่เสียฮัง (ป.)
* เฮ็ดบ่ได้ใช้บ่เป็นเกิดอุบาทว์ (ป.)
* เฮ็ดให้เป็น เข็นให้ขาด (ป.)

๖. ความประมาทและไม่ประมาท

* ก้นดีกว่าแก้ แฮดีกว่าส้ว
เอาผ้วดีกว่าอยู่เปลี่ยว (ป.)
* เกวียนหล้ม
เพราะเพลาหลม (ป.)
* กลางคืนเป็นนกเต็น
กลางเว็นเป็นนกเค้า
มื้อเช้าเป็นแมวโพง (ป.)
* ขี้ดินดากติดหัวเอิ้นว่าหอน (ป.)
* ชิถ่มน้ำลายให้เหลียวเบิ่งปล่อง
ชิเต้นข้วมฮ่องให้เหลียวเบิ่งหน้า
ชิถามให้เหลียวเบิ่งหน้า
พร้าเข้าอย่าฟันแฮง
ของเพิ่นแพงอย่าเข้าใกล้
ได้โชคแล้วอย่าเมามัว
* ได้ใหม่ลืมเก่า ได้เต่าลือหมา
ได้ปลาลืมแห ได้แพรลืมผ้า
ได้หน้าลืมหลัง (ป.)

๗. หมวดบุญบาป

* คาดชิได้บินมาคือนกเจ่า
คาดชิบได้บินเจ้ยเจิดหนี (ป.)
* ตีกแห้ได้ปลาไข่เอาเมียใหม่ได้

* ไม้แม่กว่าหล้ว จ้วแก่กว่าพระ
  ไม้ลื่นวา ปลาลื่นฮ้อย
  เด็กน้อยลื่นผู้ใหญ่ (ป.)
* มัวเมาไห้นำผีตายบ่เป็นประโยชน์
  ไห้ต่อหม้อกระเบี้ยงยังชีได้ค่ำขอ (ป.)
* ไม้บ่หันแทกด้ามอย่าได้อ่าวฮอนตัด
  เกรงบ่เถิงภายลุนชีโพดมือเมื่อหน้า (ป.)
* แมงวันเขียวตายย้อมขี้
  สาวผู้ดีตายย้อนอ่ง (ป.)
* ไม้อ่อนบ่ห่อนหัก (ป.)
* ยามยากคึดเถิงนาย
  ยามตายคิดเถิงพระ (ป.)
* หล้มบาดจอด ตาบอดบาดเถ้า
  คางบ้าบาดชิตาย (ป.)
* ไวหลายถึกมอง วองหลายถือข่าย (ป.)
* เว้นจอดจอด บ่บอดกะฮ้าน (ป.)
* สี่ตีนฮู้พลาด นักปราชญ์ฮู้หลง
  หงษ์คำถึกบ้วง ควายเถ้าตื่นไถ (ป.)
* สนุกอย่านอน เมียวอนอย่ายิน
  เฮ็ดกินอย่าคร้าน เข้าบ้านอย่าอาย
  เห็นผีตายอย่าขี้เดียด (ป.)
* ใหญ่ย้อยกินเข้า
  เถ้าย้อนเกิดหลายปี (ป.)
* หูหนวกเว้นสามหาว
  ตาบอดเว้าแสวดาว (ป.)
* อย่าหาเหาเพิ่นมาใสหัวโต (ป.)
* คบคนให้เบิ่งหน้า ซื้อผ้าให้เบิ่งเนื้อ
  ระวังเสือชิซ้อนเล็บ (ป.)
* คบคนพาลพาลไปหาผิด
  คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล
  ลูกพร้อมบุญสร้างตั้งแต่หลัง (ป.)
* ทานก้นได้เป็นเศรษฐี
  ทานหีได้เป็นแม่พระเจ้า (ป.)
* บุญหล่นทับ ทรัพย์หล่นเต็ง (ป.)
* บุญให้หาบ บาปให้หิ้ว (ป.)
* บุญบ่ไห้ยอยไฮกะบ่หย่อน
  บุญบ่ให้แสนชีไกล้ก็เล่าไกล (ป.)
* ไปหาพระเอาของไปถวาย
  ไปหานายเอาของไปต้อน (ป.)
* อย่าทานตางถิ้ม
  เผาผีตางเอาถ่าน (ป.)
* เฮ็ดบุญเอาหน้า
  ภาวนาหาลาภ (ป.)

๘. หมวดคบหา

* แก้วบ่ผัดสามปีเป็นแฮ่
  พี่น้องบ่แว่สามปีเป็นเพิ่น (ป.)
* เข้าเมืองตาหลิ่ว
  ให้หลิ่วตาตาม (ป.)
* ข้บตามน้ำ หล้มตามบวย (ป.)
* คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว
  คบคนชั่วชิปราชัย
* อยู่ป่าอย่าท้าเสือ ขี่เฮืออย่าท้าเงือก (ป.)
* เฮ็ดนาเหมิดปี ไฟไหม้เหล้าเข้า (ป.)
* นางสาวปลอดผัวแก้วเป็นเถา
  นกกาเวาเสียงดีเป็นฮูป
  ญิงฮูปฮ้ายคลองวัตรพางาม
  ชายฮูปทรามปัญญาพาฮุ่ง

คบคนชั่วพาตัวยากจน (ป.)
* ชี้หมิ่นอยู่สวนชวนกันเป็นว่าน
ชู้อยู่บ้านเป็นเพิ่นชะเลยเตย (ป.)
* ตกหมู่ขุนช่อยขุนเกือม้า
ตกหมู่ข้าช่อยข้าพายโซน
ตกหมู่โจรช่อยโจรหามไหเหล้า (ป.)
* ตกหมู่แฮ้งเป็นแฮ้ง
ตกหมู่กาเป็นกา (ป.)
* ตาบอดอย่าเอาฮ่วมเฮือน
ตาเบือนอย่าเอาฮ่วมบ้านคนขี้คร้าน
อย่าเอาเป็นหมู่เป็นฝูง (ป.)
* เพิ่นหลับโตหลับ เพิ่นหลิ่วโตหลิ่น (ป.)
* ฟันเฮือไว้หลายลำแฮท่า
หม่าเข้าไว้เต็มบ้านทั่วเมือง (เสียว)
* นักปราชญ์ฮ้ายให้หมอบให้คลาน
อันธพาลดีให้หนีสิบโยชน์ (ป.)

(กาพย์ปู่)
* เบิ่งช้างให้เบิ่งหาง เบิ่งนางให้
เบิ่งแม่ เบิ่งแท้ ๆ ให้เบิ่ง
ฮอดปู่ย่าตายาย (ป.)
* บัวบให้ช้ำ น้ำบให้ขุ่น ปลาใน
หนองจับกินให้เหมิด (ป.)
* บ่าวได้ดีให้ไหว้
นายได้ใช้ให้ตรึงตรอง (ป.)
* ปัญญาเต็มพุง
ขี้ฮาดชุงเสียสี่บาท (ป.)
* เพิ่นบ่เอิ้นอย่าขาน
เพิ่นบ่วานอย่าช่อย มัก
ช่อยแท้ให้พิจารณา (เสียว)
* มีผัวให้ช่างย่อง
มีน้อยให้ช่างออย (ป.)
* สิบฮู้บ่ท่อเคย
สิบลูกเขยบ่ท่อพ่อเถ้า

๙. หมวดปัญญา

สิบเว้าบ่ท่อเฮ็ดท่อทำ (ป.)

* ความคิดมีบ่แพ้ ทีนชิค้าหั้งบ่มี (ป.)
* คำท่อหัวหมาบ่ท่อนานอกบ้าน (ป.)
* คมในผักดีกว่านอกฝัน (ป.)
* เงินเต็มพาบ่ท่อผญาเต็มปุม (ป.)
* ได้ยินด้วยหู ได้ดูด้วยตา
ให้พิจารณาด้วยใจฮู้แล้วอย่าเถิง (เสียว)

* สิบฮู้บ่ท่อเคย
สิบลูกเขยบ่ท่อพ่อแม่
สิบเถ้าแก่บ่ท่อผัวเมียโต (ป.)
* สิบเพิ่นเลี้ยง
บ่ท่อเหมี้ยงตนเอง (ป.)
* สิบเพิ่นเว้า
บ่ท่อตาเห็น (ป.)

* ตีนปุนับมือตุ้ ตีนช้างนับมื้อแหลม (ป.)
* สิบไม้มิ้นบ่ท่อมือเถิ่ง (ป.)
* สิบนักปราชญ์บ่ท่อลกลน
  สิบลกลนบ่ท่อปุถุชนผู้หนึ่ง (ป.)
* หนามแหลมบ่มีไผเสี้ยม
  มะนาวกลมเกลี้ยงบ่มีไผกลึง (ป.)
* หนามเถ้ามันตุ่ม
  หนามหนุ่มมันแหลม (ป.)
* อย่าฟังความเบา
  อย่าเอาความง่าย (ป.)
* ฮักษาสามปลาย
  จึงหายสามโทษ (ป.)
* ฮู้หลบเป็นปีก
  ฮู้หลีกเป็นหาง (ป.)
* ฮู้มากยากนาน
  ฮู้น้อยพลอยรำคาญ
  บ่ฮู้บ่ชี้เป็นหนี้เท่าตาย (ป.)

๑๐. หมวดการศึกษา

* ตาบอดแจ้งบ่ฮู้ฮ่อมทางเดิน
  ค้นบ่แยงเงาหินชิบอดตายเท่าเถ้า (ป.)
* บวชเฮียน สิกหา (ป.)
* บวช เฮียน เขียน อ่าน (ป.)
* ตื่นแต่เด็ก ไปเศิ้กแต่หนุ่ม (ป.)
* หมกปลาแดกมีครุ จี่ปูมีวาด (ป.)
* อายครูบ่ฮู้ อายชู้บ่ได้นอนนำ (ป.)
* อย่าจับปลาหลายมือ (ป.)
* เฮียนให้สุด ขุดให้เถิง (ป.)
* เถ้าสามขามีปัญญาหาไว้ใช้ (เสียว)

๑๑. หมวดเบ็ดเตล็ด

* กล้าหลายมันบ่าน (ป.)
* เกาถึกบ่อนค้น (ป.)
* ไก่ชันบ่แม่นยาม
  เกิดอุบาทว์ (ป.)
* ไก่สามเดือนพอฆ่า
  ม้าสามปีพอขี่ (ป.)
* ใกล้ไฟมันฮ้อน
  ใกล้ค้อนมันเจ็บ (ป.)
* เกี่ยวหญ้ามุงท่ง
  ตำแจ่วโฮยแม่น้ำ (ป.)
* แก้ไม้ทางปลาย (ป.)
* กูหากกู้ กูหากกางกู
  กูกางกู บ่มีผู้กู้ (ป.)
* ข้าสิบครัวใช้กินให้แหลก
  แขกขึ้นเฮือนเอาไม้กวาดลงล่าง
  กะต่าห่างงมไว้ให้ถี่
  วอกชิหนีให้ผูกวอกไว้
  ผูกได้แล้วให้ไปไหว้สัพพัญญู
  แม่นว่าเฮียนพันครูก็ดัง
  เดียวกันนั้น (ป.)
* ข้อนผู้ยัง ช้างผู้อยู่ (ป.)
* ขาหน้าบ่ท่อขาหลัง (ป.)
* ขี้ก้อนใหญ่หมาบ่อยาก (ป.)
* ขี้ค้นคากจาแบกขอนยาง (ป.)
* เข้าหนีนา ปลาหนีน้ำ (ป.)
* เข้าป่ายามค่ำ (ป.)
* ของดีมีค่า ยาดีมีคุณ (ป.)
* ข่าวช้างหนี ข่าวหีแล่น (ป.)

* เข้าป่าอย่าเสียเหมือง
  เข้าเมืองอย่าเสียขุน (ป.)
* ข้าสักหนี้ ชีสักบวช (ป.)
* ขายของให้พี่น้อง
  ขายฆ้องให้เจ้าหัว (ป.)
* ขัดน้ำบได้กิน ขัดดินบได้อยู่
  ขัดหมู่บได้ไปนำ (ป.)
* เข้าเต็มเล้านั่งเว้ากะคือ
  เงินเต็มถงเว้าตรงกะได้ (ป.)
* เข้าเพิ่นขาวลูกสาวเพิ่นแฮง
  แกงเพิ่นแซบปลาแดกเพิ่นนัว
  ผัวเพิ่นดีคอบเมียเพิ่นช่าง (ป.)
* แข้เหลืองหนอง (ป.)
* คุณพ่อท่อภูเขากล้า
  คุณแม่ท้อฟ้ากับแผ่นดิน (ป.)
* ความเขาสวนเอาโตเฮฮื้อ (ป.)
* ควายบาด แขกา หมาบาด
  แขแมงวัน (ป.)
* ควายย้ายไปหาบวก
  บวกบ่ย้ายไปหาควาย (ป.)
* ควายเถ้ามักหญ้าอ่อน (ป.)
* ควายชนกันแพ้หญ้าแพด
  แดดออกแพ้ภูเขา (ป.)
* ความรู้ถ้วมหัว เอาตัวไม่รอด (ป.)
* ความตายนี้แขวนคอทุกบาดย่าง
  ใผกะแขวนอ้อนต้อนเสมอด้ามดั่งกัน (ป.)
* ความบ่มีหาใส่
  ไม้บใหญ่หายีบหาแถม (ป.)
* ความลับบให้เถิ่งสาม
  ความงามบให้เถิ่งสี่ ความมิดมี่
* ความดีผังไว้เก้าศอก
  ความชั่วชักออกเก้าวา (ป.)
* ความฮู้น้อยอย่า
  ผ่านการเมือง (ป.)
* ความแล้ว แฮ้วสั่น (ป.)
* เคร่งหลายมันขาด
  ยานหลายมันช้อง (ป.)
* คบเด็กน้อยเล่นการบ้าน
  คบหัวล้านเล่นการเมือง (ป.)
* ค้นได้ลงมือแมว
  บ่ห่อนหนูหนีม้ม (ป.)
* โค็ยเสียกลิ้งผ้า (ป.)
* โค็ยบ่ว่าพี่น้อง ท้องบ่ว่าอืด
  ว่าอยาก หน้าผากบ่ว่า
  ฮ้อนว่าหนาว (ป.)
* เงินหัวขวัญเจ้า ข้าวหัว
  ขวัญหมา (ป.)
* งามแต่เข้าเฮ็ดนาแคมเหมือง
  งามแต่เมืองมีเจ้าผู้หนึ่ง (ป.)
* ไง้ขอนหาขี้เข็บ (ป.)
* จับให้หมั้น คั้นให้ตาย (ป.)
* เจ้านายบ่แม่นพ่อแม่
  หินแฮ่แม่นแก้วแม่นแหวน (ป)
* เจ้านายดีบ่เห็นแก่เงินแสนไถ่
  แต่เห็นแก่ไพร่แสนเมือง (ป.)
* ใจหนักได้กินช้าง
  ใจเบาได้กินกลอย (ป.)

บให้เถิงห้าเถิงหก (ป)

* ใจฮ้ายเป็นผี ใจดีเป็นพระเจ้า (ป.)
* เจ็ดมื้อเลี้ยงลูก มื้อแปดปลูกโพธิ์ (ป.)
* เจียมผี เจียมเถ้า เจ้ายืน (ป.)
* แจงแวงน้ำ ทาวหาบ่เห็นต่อน
  ชดแต่น้ำ คาแข้ว แสมงตาย (ป.)
* ชิถิ้มกะเสียดาย ชิบายกะขี้เดียด (ป.)
* ชิเอาผัวเอาเมียให้ถามสี่แจ่งแจบ้าน
  ชิต้านชู้ให้ถามสี่แจ่งแจเมือง (ป.)
* ขี้นกเทิงปลายไม้ (ป.)
* เชื้อหมากต้อง บ่ห่อนหล่นไกลกก
  แนวผมดก บ่ห่อนเป็นหัวล้าน (ป.)
* เชื้อชาติช้าง หางยาวสนุกแกว่ง
  เชื้อไก่กุ้มหางก้อมแกว่งบ่คือ (ป.)
* เชือกขาดบ่อนกิ่ว (ป.)
* เชื่อใจปากมันยากพี่น้อง
  เชื่อใจท้อง มันแก่มถงเงิน (ป.)
* ชื่อท่อช้าง ฮ่างท่อแมว (ป.)
* ช้าเป็นการ นานเป็นคุณ (ป.)
* ช้างดีอยู่งา บ่ลาดีอยู่เนื้อ
  เสือดีอยู่ชื่อ (ป.)
* ช้างชิตายท่าวเครือ
  เสือชิตายท่าวเหล่า (ป.)
* เชื้อชาติแฮ้งเหมือนสาบกันเอง
  ปูต่อปูสอนกันให้เดินตรง
  ห่อนรือชิทำได้ (ป.)
* ชาติที่อ้อยหากตกปากช้าง
  สารแล้วบ่ห่อนคลาย (ป.)
* ตัดหวายอย่าไว้หน่อ
  ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก (ป.)
* ชู้ไผแม่นตา หลาไผแม่มือ (ป)
* ไชโต้หลังหล้าบ่หมาน
  ถีกกะใสไว้บ่ถีกกะใสไว้
  ตามแต่กะเยิมปลา (ป.)
* ญิงงามแพ้หี งัวพีแพ้บ่า (ป.)
* ญิงปองดาย ชายปองได้ (ป.)
* ได้เต่าลือหมา (ป.)
* ได้อย่าย้าม บได้อย่าหลาบ (ป.)
* ได้บ่เสียบ่มีบ่อนไว้
  กินบใช้เป็นหนี้เท่าตาย (ป.)
* การกู้หนี้ยืมสินเขามากินก็ดี
  แล้วไม่ใช้เขาก็ดี
  พ่อแม่เลี้ยงมาแล้วไม่ตอบ
  บุญคุณแทนก็ดี หรือ
  ใครก็ตามที่มีอุปการคุณ
  ต่อเราถ้าเราเถ้าเราไม่รับใช้
  ในชาตินี้ จะไปใช้ชาติหน้า
  เกิดบุญคุณออกดอกออก
  ผลเหมือนกู้เงิน หนี้บุญคุณ
  มิถ้วมหัวยื่นมือบ้อ
* แดดออกหมอกวาย (ป.)
* ตกไม้ตกเสีย
  ตกเมียตกได้ (ป.)
* ตกขั้นไดตี่โตน
  ตกโพนตี่ล้ม (ป.)
* ตดอ่อยหมา (ป.)
* เทิงหลายเพิ่นเอาของดีมาอวด
  โตเอาของขาดมาปั่ว (ป.)

* ต้นไม้ดกนกแกว่น (ป.)
* ต่อหน้าเป็นหมากพับ
  สับหลังเป็นหมากโก (ป.)
* ตั้งเตาบ่อนใด
  เปลืองถ่านบ่อนหั้น (.ป.)
* ตาบอดชี้ถึกปล่อง
  ตาดีชี้ฮาด (ป.)
* ตาดีได้ ตาใบ้เสีย (ป.)
* ตาบอดเว้าดู่ ผีดูเว้ายาก (ป.)
* ตาบอกเว้าเผือน
  ตาเบือนเว้ายาก
* ตายเป็นผี หนีเป็นเพิ่น (ป.)
* ตายให้ฝัง ยังให้เลี้ยง
  ตายให้ฝากผี ดีให้ฝากไข้ (ป.)
* ตีหัวปลาสะเนือนหัวนาค (ป.)
* ตีหลบทบได้ (ป.)
* ตีเหล็กต่อหน้าช่าง (ป.)
* ตีนช้างเยียบปากนก (ป.)
* โตบ่ตายยังคำพันหนึ่ง (ป.)
* เต่าบไป เอาไฟจุดก้น (ป.)
* ถี่ลอดตาช้าง ห่างสอดตาเม็น
  หรือว่าถี่กัดจัดชี้ช้าง กะลอด
  ห่างก่างจ่างขึ้นมอดกะคา (ป.)
* ถิ้มค้อนกลายหมากม่วง (ป.)
* ถากไม้บ่มีเหลี่ยมเค้า
  แสนชิเกลี้ยงกะบ่งาม (ป.)
* ทำอันใดใส่ใจอันนั้น (ป.)
* นอนสูงให้นอนคว่ำ
  นอนต่ำให้นอนหงาย (ป.)
* นายว่าชี้ข้าตาม (ป.)
* หันควายหันเมื่อชี้
  หันหนี้หันเมื่อตาม (ป.)
* หิดแฮ่งฮาด จารย์แฮ่งฮ้าย
  คนดายไคแน่ (ป.)
* เหียวทางบ่สุด เส้นอย่าถอยหลัง
  ให้เขาเหยียบตายขอให้ตายหน้า
  พุ้น เขาจั่งย้องว่าหาญ (ป.)
* ทุกข์ซากมี กินดีซากพ้อ
  พ้อว้อซากเห็น (ป.)
* นาดีถามหาเข้าปลูก
  ลูกดีถามหาพ่อแม่ (ป.)
* นอนบ่หลับให้ไปเที่ยว
  มีเสี่ยวให้ไปยาม (ป.)
* นอนคว่ำให้เบิ่งเชือกควาย
  นอนหงายให้เบิ่งไพหญ้า (ป.)
* น้ำเย็นปลาข้อน
  น้ำฮ้อนปลาพ่าย (ป.)
* นาสองเหมือง เมืองสองเจ้า
  ย้าวสองเขย คะลำ (ป.)
* นุ่งผ้าลายหมาเห่า
  ค้นความเก่าผิดกัน (ป.)
* น้ำย้อยหอยใต่ (ป.)
* น้ำได้ฮู ปูได้ฮอย
* แนวมันมีหมากเชือข้ามบ้า
  บ่มีผู้กล้ามันเกิดมาเอง (ป.)
* บุญสอนบ่ท่อบุญเกิด (ป.)
* บ้านสูญเศร้ามีเถ้าหล่ายคน (ป.)
* เบิ่งผ้าให้เบิ่งชาย

* น้ำขึ้นปัวลอย (ป.)
* นอนหลับบ่ฮู้ นอนคู่บ่ฝัน (ป.)
* น้อยหมากพริกขี้หนู (ป.)
* นกลิ้งเผียก โค็กเสียกลิ้งผ้า (ป.)
* นกถึกแฮ้วดิ้นแต่ต่ำอิด
  เหิงนานมาหย่อนขาอ้อยช้อย
  บ่วาโตน้อยโตใหญ่คือกัน (ป.)
* น้ำเต้าเปล่ามันดัง (ป.)
* น้ำขุ่นไว้ใน น้ำในไว้นอก (ป.)
* บ่หันเห็นหีเสียกโค็กไว้ถ้า (ป.)
* บ่มีฝอยหมาบ่ห่อนขี้
  บ่เป็นหนี้เขาบ่ห่อนถาม (ป.)
* บ่มีเมียบ่อีดลูกใช้
  บ่มีไม้บ่อีดเฮือนนอน (ป.)
* บ่มีความฮู้ อย่าเว้าการเมือง
  บ่นุ่งผ้าเหลือง อย่าเว้าการวัด (ป.)
* บ้านใกล้บ่อีดเกลือ
  ไปทางเฮืออีดน้ำ (ป.)
* บ้านใกล้ป่าได้อยู่เฮือนเพ
  บ้านใกล้เซบได้กินปลาแดก (ป.)
* บ้านแตก แซกขาด (ป.)

* ปลูกไม้ให้เป็นดง
  ปลูกบงให้เป็นเหล่า (ป.)
* ปลูกเฮือนตามใจผู้อยู่
  ผูกอู่ตามใจผู้นอน (ป.)
* ป่อมบ่เถิงส้าง (ป.)
* เป็นนายให้ฮกไพร่ เป็นใหญ่ให้ฮักหมู่
  เป็นปู่ให้ฮักหลาน เป็นกวานให้ฮักลูกบ้าน
  ขี้คร้านให้ค่อยเพียรจา อยากกินปลา
  เบิ่งลายให้เบิ่งลวด (ป.)
* บายแม่นแล่นหนี บายผิดติดมือ (ป)
* บาปอยู่นำผู้ทำ
  กรรมอยู่นำผู้สร้าง (ป.)
* บ่ทุกข์บ่ยาก บ่อีดบ่ยาก (ป.)
* เป็นข้าให้เป็นข้าอาชญา
  เป็นหมาให้เป็นหมาวัด (ป.)
* ปลูกเฮือนได้ชานพร้อม (ป.)
* ปลูกเฮือนอย่าใกล้กว้าน
  ปลูกฮ้านอย่าให้ใกล้ทางหลวง
  บ่อนแข็ดขวางอย่าได้ไปต้อง (ป.)
* ไปให้ลา มาให้คอบ (ป.)
* ปลาโตเดียวเน่าคับช้อง (ป.)
* ป่าเพิ่งเสือ เฮือเพิ่งพาย
  นายเพิ่งบ่าว เจ้าเพิ่งข้อย (ป.)
* ปลูกเฮือนผิดคิดจนเฮือนวาย
  เอาเมียผิดคิดจนเมียตาย (ป.)
* ปลาชมน้ำใหม่ (ป.)

* บ่อนแข็ดให้ยำ บ่อนคะลำให้ย้าน (ป.)
* บ่ยากล้มขอนหั้งพาพลิก
  บ่อยากหยิกแม่มือหั้งพาเน้น (ป.)
* ผ้าฮ้ายห่อคำ (ป.)
* ผู้ญิงหน้าพระใจหมา
  ผู้ชายหน้าหมาใจพระ (ป)
* ผู้เถ้ากล่าวคำหาญ
  ปูมหลวงบอกยาป้าง
  แม้ฮ้างบอกยาเสนห์
  คนโลเลสั่งสอนชาวบ้าน (ป)
* ผู้ขาหักจาไล่จับขี้ช้าง

ให้เพียรหาของฝาก อยากกะอย่า
ชุอยากหลาย (ป.)
* ปล่อยเอี่ยนลงตม (ป.)
* ปากก่อนกวาน ขานก่อนเจ้า คำลำ (ป.)
* เป็นคนให้เขาใช้
เป็นไม้ให้เขาฟัน
* ปลาออกแหปลาโตใหญ่
ไม้อยู่ไฮไม้ลำงาม (ป.)
* ป้อมแป้มหมากหัวลิง
ไผชิงได้ชิงขบชิงกิน (ป.)
* ไปให้ช่าง ย่างให้งาม (ป.)
* เป็นนายเขาว่า เป็นจ่าเขาชัง (ป.)
* ปากเกลี้ยงเว้าเป็น
หีเหม็นเว้าม่วน (ป.)
* ปากพ้นตัว หัวพ้นเพื่อน (ป.)
* เปิดความหนีไปลี้
เปิดชี้บ่อยากเห็น (ป.)
* ปาดเล็บมือคุงชิ้น (ป.)
* เป็นขุนนางมีไพร่อ้อมข้าง
อย่าโอดอ้างยอโต (ป.)
* เป็นผู้สงให้หลิงเห็นต่ำ (ป.)
* เป็นตาเว้าหาบ่เป็นตาเว้า อยู่นี้คืออยู่พุ้น (ป.)
* ใผบ่เห็นภายใน ว่าดีกุมย้อง (ป.)
* ผัวเพิ่นยัง อย่าขันเป็นชู้
ชี้เขี่ยข้าง พันชั้นอย่าเหลียว (ป.)
* ผูกเคราจำหลัก (ป.)
* ใผกินปูนมันฮ้อนท้อง (ป.)
* ฝนวิตกอย่าเชื่อดาว
มีลูกสาวอย่าเชื่อใจบาดเขาตอกดากแป้น
อัดปากกะบ่ปาน (ป.)

แพ้อ้างกล่าวคำหาญ (ป.)
* ผีเฮือนบ่ดี ผีป่าแซก (ป.)
* ผีแลกหน้า พร้าแลกคม (ป)
* ผู้ดีย่างช้า ขี้ข้าย่างไว (ป.)
* ผู้ใหญ่ไม้สูง (ป.)
* ผู้สาวลูบเกล้า
ผู้เถ้าลูบตา (ป.)
* เผื่อเหนือตกใต้ไหลลงมากะ
พอแม่น พร้าอีโต้บ่เข้าให้
เจิ้มแต่ไกล (ป.)
* ผัวเมียฮ้ายยามเดียวเป็นพิ่น
พี่น้องฮ้ายคือขี้บ่เหม็น (ป.)
* ผูกควายใส่หีนลวด
เคราบ่ขาดควายกะตาย (ป)
* โผดเต่าให้เถิงหนอง (ป.)
* ผมบ่หลายให้ตื่มซ้อง
พี่น้องบ่หลายให้ตื่มเสี่ยว
ตื่มเกลอ (ป.)
* ฟัวเมียนี้กูมึงอย่าได้ว่า
* ให้เอิ้นข้อยแลเจ้า ผองเท้าชั่วชีวัง (ป)
* พวงเหลือเฮือบ่ถึก
ใจชาวค้า (ป.)
* เพิ่นหุ่มโต
อย่าโงทางต่าง (ป.)
* ฟังความเมียเสียพี่น้อง
ฟังความท้องแก่มของเฮื่อน (ป)
ไฟไหม้ป่าจั่ง เห็นจิหล่อ (ป)
ไฟบ่ไหม้เฮือนใผกะพออยู่ (ป)

* ฝนชิตกฟ้าแจ้ง ฝนชิแล้งฟ้ามืด
  ชิ่นชิปีดมันเชิน โค็ยชิเพลินมันโก่ง
  หญ้าชิป่งมันเชียว หีชิเคียวมันจี้น (ป.)
* พระเห็นกันอ้างพรรษา
  หมาเห็นหันอ้างแล้ว
  คนเห็นกันถามข่าว (ป.)
* พาโลนี้พางามสอนยาก
  เป็นดั่งไม้ห่อนฮ้ายตีชี้ใสโต (ป.)
* เพิ่นชังโตให้เทียวไปเว้า (ป.)
*เพิ่นชังโตอย่าโงชังตอบ (ป.)
* เพิ่นหามหมู อย่าเขาคานไปสอด (ป.)
* พร้าดีแพ้กั่น คนหนั่นแพ้เฮง
  คานแข็งแพ้บ่า ป้อยห่าแพ้ของ
  หัวหยองแพ้หวี สาวผู้ดีแพ้หีเจ้าของ (ป.)
* พ่อแม่เฮ็ดกับลูกปานน้ำไหล
  ลูกเฮ็ดกับพ่อแม่ปานไฟมอด (ป.)
* ไม้กำแพ้งแมงข้อสองบ่เห็น (ป.)
* มีชื่อบ่ผากกฎ มียศบ่ลือชา (ป.)
* แมงเม่าบินผ่านฟ้าบ่มีม้มปากอึ้งยาง (ป)
* ย้านอย่างกา หาญอย่างกา (ป.)
* ยามไข้เห็นหมอเป็นเทวดา
  ยามเซาไข้เห็นหมอเป็นหมา (ป.)
* ย่างนำก้นผู้ใหญ่หมาบ่ขบ (ป.)
* ยามกินบ่เฮียก ยามเวียกเอิ้นใช้ (ป.)
* ยามดีบให้เห็น ยามเหม็นจั่งให้พ้อ (ป.)
* ยอมนกหอยอคอจ่อด่อ
  ยอมนกเค้าตีนปุ้มหากชิหยุม (ป.)
* ยามชื้ออยากชื้อพอตาย
  ยามขายอยากขายพอไห้ (ป.)
* แม่ยานสี้เท้าออก
  หัวหวอกสี้เท้าตาย (ป.)
* ม้อนนอนอย่าเกลือ
  เสือนอนอย่าปลุก (ป.)
* มือถือสาก ปากถือศิล (ป)
* มีเป็นคน จนเป็นหมา (ป.)
* มักยอกอย่ากล้วหยิก (ป.)
* มักง่ายได้ยาก
  ล่ายากได้ดี (ป.)
* มีเงินให้เพิ่นกู้
  มีชู้ให้เพิ่นเล่น (ป.)
* มักยศ อดยัด (ป.)
* ไม้อ่อนบ่ห่อนหัก (ป.)
* ไม้ใหญ่หงำนา
  ขาใหญ่หงำหี (ป.)
* ไม้บ่หันแทกด้าม
  มันชิล้นก่อนสีน (ป.)
* ลูกเว้ายากพ่อแม่ปากเปียก
  ลูกโค็ยเสียกพ่อแม่อยากอาย (ป.)
* ลางเที่อดี ลางเที่อฮ้าย
  ลางเที่อมี ลางเที่อไฮ้
  ลางเที่อได้มาแล้วช้ำผัดเล่า
  พลอยเสีย แม่นว่าเป็นผัว
  เมียบ่เชื่อใจกันได้
* ลาภพระ อาหารเสื้อ (ป.)
* ลักแท้แก้แม่นบ่ติดคุก
* เลี้ยงช้างกินชี้ช้าง (ป.)
* เลี้ยงผู้เถ้านับมื้อถ่อย
  เลี้ยงเด็กน้อยนับมื้อฮู้ (ป)

* ยศช้าง ขุนนางพระ (ป.)
* ยามไปมีของฝาก
  ยามจากมีของขวัญ (ป.)
* แย้บ่ห่อนท่อแขน แลนบ่ห่อนท่อแค่ง (ป.)
* ย้านหยังบ่ท่อย้านเมีย
  เสียหยังบ่ทอเสียเปรียบ
  เหยียบหยั่งบ่ท่อเหยียบคน
  จนหยั่งบ่ท่อจนปัญญา (ป.)
* ราชสีห์เฒ่า แหนงสู้อยู่ที่เก่าเสียดี (ป.)
* ลูกแทนพ่อ หน่อแทนลำ (ป.)
* ลูกเขยเฮ็ดชิตาย
  บ่ท่อลูกชายนอนอยู่บ้าน (ป.)
* ลูกบ่ฟังความพ่อแม่ผีแก่เข้าหม้อน
  ฮกเทิงดิบ พ่อแม่บ่สอนลูกเต้าผี
  เป้าจกกินดับกินไต (ป.)
* ลาบงัวอย่าแพงเข้าชั้ว (ป.)
* ลิงไวพ้อไม้ดอก (ป.)
* เลือกผักถีกบ้ง เลือกขาจ้ง
  ถีกขามะเฮ้ง (ป.)
* แลนไวได้สามเหล่า เต่าช้า
  ได้สามหนอง (ป.)
* แลงงายผีหากแต่ง แอ่งหม่า
  เข้าหัวเจ้าหากชิทาน (ป.)
* ลมพัดโพน (ป.)
* ว่าโตกระดัดเพิ่นแฮ่งกระด้อ
  ว่าโตนั้งจ้อก้อ เขานั่นแฮ่งนั่งตอ (ป)

* เว้านัว หัวม่วน (ป.)
* เว้าเล่นเป็นอี่หลี ตี่หีเป็นปลาย่าง
ขางไฟเป็นปลาปิ่น (ป.)
* เว้านำหมาหมาเลียปาก
เว้านำสากสากวัดหัว (ป.)
* เว้าแหกบ้านมันบ่มีเฮือง
เว้าแหกเมืองมันบ่เกินบ่ชื้น (ป.)
* ไว้ใจลูก ตาบอดเบื้องหนึ่ง (ป.)
* เว้านำไทยไฟไหม้ฮ้านหญ้า
เว้านำลาวมันยาวยืด
เว้านำเจ็กกินเล็กกินน้อย
เว้านำฝรั่งมันทั่งมันแทง
เว้านำญี่ปุ่นมันมุ่นมันมี
เว้านำแกวบ่แล้วจักเที่อ
เว้านำเขมรเหนเหเหนเห้
* แว่นบ่แยง ผมบ่หวี หีบ่ล้าง (ป.)
* สองผิดบ่แม่น สองแล่นบ่เพียง (ป.)
* สามปากคิ้วหว่ามอ (ป.)
* สามปีย้ายเฮือน สามเดือนย้ายบ้าน (ป.)
* สาวงามแพ้หี พร้าดีแพ้กั่น (ป.)
* สวรรค์ในอก นรกในใจ (ป.)
* สิบพ่อค้ามาไหว้พ่อนา
สิบพ่อนาบ่ท่ออาชญาเลี้ยง (ป.)
* สิบปีอาบน้ำบ่หนาว
ชาวปีเล่นสาวบ่เปิด
สี่สิบปีไปไฮ่มาทอดขา
ห้าสิบปีไปนามาทอดหุ่ย
หกสิบปีเป่าขลุ่ยบ่ดัง
เจ็ดสิบปีตีสังฆังบ่ม่วน
แปดสิบปีหนักหนวกด่วนมาหู
* สิบฮอยตา วาฮอยปู่ (ป.)
* เสนาหมากชี้กา (ป.)
* เสียกหุบหู่พออยู่พอกิน
เสียกแพ้แว้แพ้บ้านแพ้เมือง (ป.)
* เสียงคนดังกว่าเสียงฟ้า (ป.)
* เสือกะว่าเสือดี หมีกะว่าหมีหาญ
ฟานกะว่าฟานกล้า
ม้ากะว่าม้าแล่นหัน (ป.)
* เสือตายเพราะหนัง
ช้างตายเพราะงา
พระยาตายเพราะราชสมบัติ (ป.)
* เสือถ้ำเดียวสองโตมักกัดกัน (ป.)
* เสือได้กินเนื้อย้อนป่าไม้มีหนาม
ไม้งามย้อนเสืออยู่ (ป.)
* ใสช้างเข้าฮูเข็ม (ป.)
* ใสบาตรอย่าถามเจ้าหัว (ป.)
* หาญน้ำบ่ดี หาญหีเป็นข้อย (ป.)
* หามตีตกป่าช้า บ่ฝังกะเผา (ป.)
* หาบช้าง ชาแมว (ป.)
* หัวโล้นอยากลำ
หัวดำอยากเทศน์ (ป.)
* เห็นเงินหน้าดำ
เห็นคำหน้าเศร้า (ป.)
* ไหใหญ่ล้า ไหน้อยบ่เต็ม (ป.)
* หมากัดหนังชิหยังคนเที่อ
เบื่อพี่น้องยอย้องเพิ่นดี
เหล็กกล้าถึกหินชา (ป.)
* หนักอย่าเชา เบาอย่าเล่น (ป.)
* หนักช่อยกันหาบ
หยาบช่อยกันดึง (ป.)

เก้าสิบปีพี่น้องมาดูฮ้องให้
ร้อบสิบปีเห็นแดดหงายว่าแม่นไฟไหม้
ร้อยยี่สิบปีไช้บ่ไช้กะตาย
* สีตาน้ำด้งออก สีด้งน้ำตาออก (ป.)
* สี้หมาบ่ถามล่าม (ป.)
* สี้ช้ำ ปล้ำแพ้ (ป.)
* สมพอกันมันจั่งมันพอกิน (ป.)
* สุกจั่งเห็น เย็นจั่งบาย (ป.)
* สุกกับต้นบ่ปานฝานหัวบ่ม
เพิ่นบ่มให้บ่ปานเจ้าบ่เอา (ป.)
* ส้นข้อหล้อมือยื้อบ่เถิง
สูงเจวเววชั่วสามวาฮื้น (ป.)
* หมาเข้าบ้านให้ด่อมหาง (ป.)
* เหมิดกล้าแล้วนา (ป.)
* หมอเหล้าเอามัน หมอชาช้าก่อน
หมอฝีนฮิ่นตรอง (ป.)
* หมากไม้บ่ห่อนหล่นไกลต้น (ป.)
.)
* หมาโตขบบ่เห่า หมาโตเห่าบ่ขบ (ป.)
* เหล็กกล้าเป็นเหล็กชี
คนดีเขาจั่งใช้ (ป.)
* หมาจอกเห่าช้างเป็นน่าอยากหัว (ป.)
* หมูเฮ็ดนา หมากินข้าว (ป.)
* ใหญ่แต่เล้า ข้าวบ่มี (ป.)
* ใหญ่ย้านกินเข้าว
เถ้าย้อนเกิดหลายปี (ป.)
* เห็นใหม่มักหน้าล้มชู้เก่าหลัง (ป.)
* ใหญ่บ่ดี พีบ่งาม (ป.)
* หยังเหยื่อเข้าตาโต (ป.)
* หยาดน้ำใส่ไหไพ (ป.)

* หมามานหู หมูมานขา (ป.)
* หลมแค่งหา หลมขาสอด (ป.)
* หลายแต่ไม้ลำชีใช้บ่มี (ป.)
* หวานเป็นลม ขมเป็นยา (ป.)
* หลีกลิงให้ไกลสามศอก
หลีกวอกให้ไกลสามวา
หลีกคนพาลาให้ไกลสามโยชน์(ป.)
* แหวนดีย้อนหัว ผัวดีย้อนเมีย (ป.)
* หมายไฮให้สุดแสงตา
หมายนาให้สุดเสียงฮ้อง (ป.)
* เหมิดดงยังเหล่า
เหมิดเถ้าเก่ายังลูกหลาน (ป.)
* อย่าชื้อควายยามนา
อย่าชื้อผ้าห่มยามหนาว (ป.)
* อย่าเอาไก่ป่ามาเป็นไก่ขวัญ (ป.)
* อยากฮู้สามงามให้ถามพระในวัด
อยากฮู้พระเคร่งครัดให้ถามโยม(ป
* อยู่ห่งอย่าสานวี
อยู่ดีอย่าถามหมอ (ป.)
* อย่าผาบป่าให้เสือกลัว (ป.)
* อย่าจับปูใสกระด้ง (ป.)
* อย่าไขห่อเข้าต่อหน้าหมา
ไขห่อยาต่อหน้าแขก (ป.)
* อย่าเชื่อใจทาง อย่าวางใจคน
มันจนใจโต (ป.)
* ฮักลูกสิบนาน
ฮักหลานสิบหมื่น (ป.)
* ฮักเมียเสียญาติ
ฮักญาติขาดเมีย (ป.)

* หยาดน้ำใสหีแมว (ป.)
* อีดจั่งยอม จอมจั่งปัว (ป.)
* อิ่มใจดี มีใจกว้าง (ป.)
* อีดแพ้หลาย ตายแพ้น้อย (ป.)
* อย่าเว้าก่อนเกิด
  อย่าสะเดิดก่อนตาย (ป.)
* อย่าสุกก่อนเหิ่ม (ป.)
* อย่าชิ้งอยขอน
  อย่านอนดูดยา (ป.)
* เอาชี้แกลบปกชี้หมา
  เอาชี้แมวหมกเถ่า (ป.)
* เอิ้นกินแล่นใส
  เอิ้นใช้แล่นหนี (ป.)
* เอาลูกเขยมาเลี้ยงพ่อเฒ่าแม่เฒ่า
  ปานได้เข้าเต็มเล้าเต็มเยีย (ป.)
* เอาลูกเพิ่นมาเลี้ยง
  เอาเหมี้ยงเพ่นมาอม (ป.)
* เอาเมียหล้าเป็นข้าลูก
  เฮ็ดนาหล้าเป็นข้าเข้าปลูก (ป.)
* อ่อนแพง แข็งเว้น (ป.)
* เอี่ยนขอเลือดน่ากระปู (ป.)
* อีดน้ำขึ้นภูเขา อีดข้าวเข้าเมือง (ป.)
* โอกะเอาข้าวเหม้ากะกิน (ป.)
* อย่านอนหงายเล่นดาบ
  อย่าคาบนมเมีย
  อย่าเลียคมมีด (ป.)
  มีปล่องบ่มีฝาฮัด
  มีวัดบ่มีพระสงฆ์
  มีถงบ่มีบ่อนห้อย
  แคนดวงเดียวหมอลำพอฮ้อย
* ฮักอย่าฮักหลายแพงไว้ถ้าชังแหน่
  ชังอย่าชังหลาย
  แพงไว้ถ้าฮักแหน่ (ป.)
* ฮักง้วให้ผูก ฮักลูกให้ตี (ป.)
* เฮ็ดบ่สมพอได้บ่ได้
  ได้บ่สมพอสั่นบ่สั่น
  หมั่นบ่สมพอดีบ่มี (ป.)
* เฮ็ดนาเหลียวเพิ่งฟ้า
  เฮ็ดค้าเหลียวเบิ่งหน้าลูก
  หน้าเมีย (ป.)
* เฮ็ดตางลี้ ขี้ตางเซามีแฮง (ป.)
* ฮากไม้สอนขวาน (ป.)
* ฮูเขาดีกว่าฮู่ออก (ป.)
* อู่บ่บอก หอกขาย (ป.)
* ฮุ่นถ้วมตา (ป.)
* แฮ้งคาบมา กาคาบหนี (ป.)
* ฮ้ายกว่าขี้ ดีกว่าบ่มี (ป.)
* แฮดีกว่าส้ว (ป.)
* เฮ็ดให้สุด ขุดให้เถิง (ป.)
* ฮ้ายบ่มี หาดีบ่ได้ (ป.)
* แฮ่งขี้โฮ้ แฮ่งตื่มตดเหม็น (ป.)
* เฮือชิหล้มแฮ่งเหยียบแคม
  เฮือชิแซมแฮ่งหย้มท้าย (ป.)
* **ลักษณะของที่ไม่ดี มีดังนี้**
  มีเฮือนบ่มีฝา
  มีนาบ่มีฮ่อง
* **ลักษณะของคนที่ไม่ควรนับว่าเป็นคนดี มีดังนี้**
  มีดน้อยน้อยฟันเข้า
  ผู้เถ้ากล่าวคำหาญ

ข้อยผู้เดียวเจ้าเฮือนสิบคน
เฮือลำเดียวไปใสเหมิดบ้าน
ย้านผอกพ้นมาแล่นชูนตอ
เพิ่นบ่ขอโตช้ำผัดให้
บาดได้แล้วค้างอยู่เอิมเยิม
คลองถ่อยฮ้าย มีดังนี้
เพิ่นบ่เอิ้นโตขาน
เพิ่นบ่วานโตช่อย
เพิ่นบ่ให้โตช้ำสักเอา
บ่อนโตเซาพาโลขี้ใส่
ตื่นมื้อเช้าขี้ใส่ทางหลวง
เว้าตรึกตวงว่าเพิ่นเป็นฮ้าย
ย้ายคำเว้ายอย้องแต่โต
เวาโมโหยกโตแหนขึ้น
เว้าชื้นลื้นเฮ็ดหน้าบ่อาย
โตผู้ต่ำเว้าจุงผู้สูง
บาดโตจุงมันช้ำบ่แล่น
คนนินทาติเตียนชาวบ้าน
คนขี้ย้านพาหมู่ตกใจ
คนจังไฮพ่อแม่บ่เลี้ยง
คนปากเกลี้ยงย้องแต่โตเอง
คนนักเลงพาเมียทุกข์ไฮ้
คนมักได้ขี้คร้านทำงาน
คนเป็นกวานข่มเหงชาวบ้าน
คนขี้คร้านหาฮีตคลองธรรม
คนบ่ยำพระสงฆ์เจ้า
คนมักเว้าบ่มเพิ่นยอโต
คนโทโสอวดตนเก่งกล้า
คนเป็นบ้าขนบาปใส่โต
คนขี้ตั๋วหาศีลบได้

ปูมหลวงบอกยาป้าง
แม่ฮ้างบอกยาเสนห์
คนโลเลสั่งสอนความฮู้
คนลบลู้ชี้บอกทางคุณ
คนขี้ข้าชี้ช่องหาเงิน
คนมั่งมีกินทานบ่ได้
คนขี้ไฮ้อวดอ้างมั่งมี
คนเป็นชีหาเงินรับจ้าง
คนอวดอ้างย้องแต่โตดี
เป็นอาจารย์หากินแต่เหล้า
เป็นผู้เถ้าความฮู้บ่ถาม
เป็นสมภารลูกวัดบ่ย้าน
เป็นพ่อบ้านปากบ่เป็นธรรม
ความฮู้มากการบาปบ่ยำ
คนเฮียนธรรมอวดแต่ความเว้า
เป็นผู้เถ้าขาดเมตตาจิต
คนอยู่ใกล้สอเสียดชังกัน

*** ลักษณะผู้เถ้ามีดังนี้**

- แนวคนเถ้าใจบ่เคียดง่าย
- ใจดีท่อหมากฝ้ายใจฮ้ายท่อหมากตูม
- ลางเถ้าพุมพุมป้อยกลางคืนแต่ก่อนไก่
  เอาแต่ความขี้ฮ้ายมาให้ลูกหลาน
- ลางเถ้าเป็นคนเถ้าหัวขาวจ่อนพ่อน
  ยังเล่าเหาะห่อนเหล้นเชิงชู้สวากเสนห์
- ลางเถ้าเฮฯนดิ้นคือกระบวนสาวบ่าว
  กระดูกสิเข้าหม้อบ่ทันฮู้เมือคีง
- ลางเถ้าตีนโตได้ไปมาดิ้นด่าวดาว
  ตาขุ่นปานน้ำเข้ากุมเว้าดั่งบ่าวสาว
- ลางเถ้าหัวขาวแล้วแอวกะแงน
  ดากกะแอ่น

เถ้าแก่แล้วหลงโลบเมียสาว
เถ้าหัวขาวมักฟื้นหาชู้
เถ้าชู้หลู้นอนส้วมนำเมีย
เถ้าชำเชียนนำสาวสำน้อย
เถ้ามักป้อยเอิ้นห่าเอิ้นหูง
เถ้าหัวสูงศีลหานบ่สร้าง
เถ้าฮ้างบ้านหาห่างหามี
เถ้าฮ้ปรีย์ฆ่าสัตว์กินเหล้า
เถ้าว้ำเว้าตึกช้อนตึกแห
เถ้าตาแฉะวางหลานบได้
เถ้าคนใบ้ฮักเพิ่นชังโต
เถ้าโมโหความตายบ่ฮู้
เถ้าอุดอู้หาสร้างแต่เวร
เถ้าย่านลื่นการไฮ่การสวน
เถ้าชักชวนหาลูกหลานไปค้า
เถ้าเก่งกล้าศีลห้าบ่มี
เถ้าบ่ดีวันศีลเข้าป่า
เถ้าใจบ้าฮักแต่ลูกหลาน
เถ้าใจมารบุญโตบ่เว้า
เถ้าเค้าเม้านั่งเฝ้าแต่เฮือน
เถ้าบิดเบือนฟังธรรมบได้
เถ้าเห็นใกล้ภายหน้าบ่เหลียว
เถ้าโคยเคียวสามชาวว่าหนุ่ม

- ผู้โผ่ผู้ผา
- เถ้าหูติดฝา
- เถ้าตาติดใน
- เถ้าใจติดหม้อ

*** ลักษณะคนแก่มีดังนี้**

- แก่หูหวาย
- แก่ดายดอก

ยังเล่าแหะแห่นเหล้นหลงเต้นบ่เบิ่งโต
- ลางเถ้าโสดาดิ้นหลงหลายเป็นตาหน่าย
ลูกหลานหาฮ่มไม้ใจเจ้าเถ้าบ่เป็น
- ลางเถ้าเป็นคนเถ้าเอาแต่หลานไล่แต่ไก่
วัดวาบ่เข้าใกล้หัวหน้าเข้าแต่ดง
- ลางเถ้าหลงลืมเถ้ามัวเมาว่ายังหนุ่ม
แยงแว่นหัวยุ้มยุ้มกุมเอ้ตั้งแตโต
- ลางเถ้าโมโหฮ้ายเหลือตายตั้งแต่จ่ม
บ่หันคิดถี่ถ้วนกุมต้มตั้งแต่หลาน
- ลางเถ้าวาจาต้านคำใดตั้งแต่ด่า
หน้าบ่หันได้ล้างกุมป้อยตั้งแต่หลาน
- ลางเถ้าเป็นคนเถ้ากินกลอยป้อยเก่ง
กินนอนปากแฮ่งฮ้อนดีฮ้ายบ่ฮ่ำเพิง
- ลางเถ้าเป็นคนช้าทำการบ่หันเพิ่น
บาดว่ายามเข้าส้วมแล้วนั้นผั่นลื่นเซา
- ลางคนเป็นคนเถ้าศีลธรรมบได้ฮ่ำ
คลำแตใต้ท้องน้อยศีลห้าบ่คนิง
- ลางคนเป็นคนเถ้าหัวขาวจนปากฟ้าว
ศีลธรรมบได้เว้าเทียวเข้าตั้งแต่สวน
(กาพย์)

*** ลักษณะผู้เถ้าอีกแบบหนึ่ง มีดังนี้**

- ผู้เถ้า
- ผู้โง่

- จอกสองพอแสกแรก
- จอกสามพอแปลกความ
- จอกสี่หลงพี่หลงน้อง
- จอกห้าเห็นป้าว่าแม่นเมีย
- จอกหกชกปากพ่อเถ้า

- แก่หยอกหลาน
- แก่หาญป่า
- แก่จ่าแห
- แก่แก้วแก่ขวด
- แก่แดดแก่ลม
- แก่สมสินสร้าง
- แก่อ้างตำรา
- แก่ทานศีลภาวนา

* **ลักษณะของผู้ชาย มีดังนี้**

- ผู้ชาย
- ผู้ช่อน
- ถีกค้อนแม่หญิง

* **ลักษณะของผู้ชายอีกแบบหนึ่ง อย่างนี้**

- ผู้ชาย
- ผู้แช่
- แป้อยู่แป้กิน

* **ลักษณะของผู้หญิงมีดังนี้**

- ผู้ญิง
- ผู้ย่า
- กะต่าแขนแอว

* **ลักษณะของผู้หญิงอีกแบบหนึ่ง คือ**

- แม่ญิง
- แม่ยัง
- แม่กะชังก้นฮั่ว
- แม่ไขว่หน้าผัว
- แม่ขนคร้วลงล่าง
- แม่ย่างม้าห้อ
- แม่เลาะขอบฮั่ว
- แม่กล่ำสงสาร

- จอกเจ็ดแกล้าเป็ดแกล้มไก่
- จอกแปดฟ้อนตากแดดว่าแม่นฝนตกริน
- จอกเก้าเข้าอยู่เหล้าคิดอยากขายเกวียนละบาทก็ขาย
- จอกสิบหลิบพุ้นหลิบพี้
- จอกสิบเอ็ดตึงลึงตึง

* **นับจอกเหล้าแบบที่ 2 มีดังนี้**

- จอกหนึ่งเอ็นคอพึงบ่หันปาก
- จอกสองเสียงกระชากผิดสำนวน
- จอกสามชวนพ่อเถ้าเป็นสหาย
- จอกสี่ชวนนายลงเป็นมิตร
- จอกห้าคิดอยากด่าเมียตน
- จอกหกเห็นคนเดินมาฮ้องใส่
- จอกเจ็ดเหลียวเห็นไก่ว่าแม่นหมู
- จอกแปดใบหูแดงหน้าเคร่ง
- จอกเก้าเปล่งวาจาผู้ใดมาบ่ย้าน
- จอกสิบอ่านกอขอกอกา นอนกับหมาเกือกขี้ฝุ่น
- จักว่าอุ่นบ่อุ่นตากแดดจนสาย พิษสุรามันหายเหือไคลไหลย้าว

* **นับจอกเหล้าแบบที่ 3 มีดังนี้**

- จอกหนึ่งพุทธวาจา
- จอกสองหมากกลางตลาด
- จอกสามผู้ชาดบ่ฮู้จักตัว
- จอกสี่เห็นเจ้าหัวว่าแม่นจัวน้อย
- จอกห้าเห็นขี้ช้อยว่าแม่นเมียโต
- จอกหกสายพังพานเพิ่นบ่พานโตพาน

* **นับจากเหล้าแบบที่ 1 มีดังนี้**

- จอกหนึ่งพอชิกริก

ไขผญาโบราณอีสาน

ไขผญาโบราณอีสาน

ผญา คำว่า ผญามาจากปัญญาหรือปรัชญาคือ ความฉลาด ความรอบรู้ หรือรู้รอบผญาหรือปัญญานี้ดีอย่างไร นักปราชญ์โบราณอีสานได้กล่าวไว้ว่าเงินเต็มพา บ่ท่อผญาเต็มปุม พระพุทธเจ้ายกย่องปัญญาว่า ปัญญาดีกว่าทรัพย์ ข้อนี้คงหมายเอาปัญญาชั้น โลกีย์ ทรัพย์มีมากเท่าไร เมื่อใช้ไปนานเข้าก็หมด ส่วนปัญญายิ่งใช้ยิ่งไม่หมด แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี แสงสว่างที่เกิดจาก พระอาทิตย์ พระจันทร์ ไฟฟ้า ตะเกียง และแสงสว่างอื่นใด สู้แสงสว่างของปัญญานั้น ส่องทลุปรุโปร่งไปในภูเขาเลากาในฟ้าใต้แผ่นดิน ส่องไปได้ทุกหนทุกแห่งไม่มีอะไรขัดขวางได้ ปัญญาเป็นแก้วสารพัดนึกของคน คนมีปัญญานึกอยากได้ข้าวของเงินทองแก้วแหวนแสนสิ่ง ไม่ว่าของนั้นจะอยู่ไกลไกลก็ได้หมด ปัญญาและประเสริฐสุด ในบารมี 10 ประการ นักปราชญ์กล่าวว่าปัญญาแลประเสริฐสุด คือยอดเยี่ยมสูงสุด คนผู้มีปัญญาเป็นคนสูงสุดกว่าคนมีปัญญาทั้งหลาย จึงขนานนามพระองค์ว่าเป็น บรมครู

นักปราชญ์อีสานได้กล่าวไว้ว่าเงินเต็มพา บ่ท่อผญาเต็มปุน คนมีเงินมากสู้คนปัญญามากไม่ได้ เงินนั้นถึงจะมีมากเท่าไร เมื่อซื้อไปซื้อมาประเดี๋ยวก็หมด ส่วนปัญญานั้นใช้เท่าไรก็ไม่รู้จักหมดจักสิ้นยิ่งใช้ยิ่งมากเป็นทวีคูณคนมีปัญญาค้นหาทรัพย์ในดินสินในน้ำก็ได้

ประวัติผญา เรื่องความเป็นมาของผญานี้คนโบราณเล่าให้ฟังว่า ตั้งแต่เมืองเวียงจันทร์ตั้งเป็นราชธานี ราว พ.ศ. 2107 มีชายอายุปูนกลางคนคนหนึ่งชายคนนี้เป็นคนเกิดที่เมืองเวียงจันทร์ แกเป็นคนเฉลียวฉลาด แต่ไม่ได้มีการศึกษาสูง เพียงเป็นคนมีสติปัญญาดี เห็นอะไรก็นำมาผูกเป็นผญาขึ้นแกมีลูกศิษย์คนหนึ่งชื่อบักเชียงน้อย หรือบักน้อย เมื่อแกไป ณ ที่ใดก็เอาบักเชียงน้อยนี้ไปด้วย แกเป็นคนว่าผญาบักเชียงน้อยเป็นผู้จด การจดในสมัยนั้นคงใช้ใบลานเพราะไม่มีกระดาษ ดินสอเหมือนทุกวันนี้ เมื่อแกเดินไปตามถนนหนทางแกเห็นผักหม เกิดตามริมถนน แกก็จ่ายผญาว่า เห็นว่าผักหมเหี้ยมอิมทางเจ้าอย่าฟ้าวเหยียบย่ำหลายเดอ บาดมันถอดยอดขึ้นายังชีได้ก่ายเกิน พอแกจ่ายผญาแล้วบักเชียงน้อยกะจดเอา

ต่อจากนั้นกระพาบักเชียงน้อยเข้าไปในสวน สวนนี้มีเครื่องปลูกของฝังหลายมีหมากพริกหมากเยือขิงข่าหัวสิงไค เลาเหลียวไปเห็นผักอิตู่ ผักอิตู่บางกกบ่ควรมีดอกกะมี

เปรียบกับคนเฮาพอเกิดขึ้นมาหมาเลียก้นกะเถิง เพิ่นทาขมิ้นปิ้นน้ำมันแต่งโตคือผู้บ่าวผู้สาว เฮ็ดคือคนมีชู้มีสาวแล้ว พอเลาเหลียวเห็นเลากะจ่ายผญาไปว่า เจ้าผู้ผักอิตู่เตี้ยต้ำต่ำใบดก กกบ่ทันฝังแน่นสังมาจีจุมดอก ฮากบ่ทันยั่งพื้นสังมาปิ้นป่งใบพอเว้าแล้วบักเชียงน้อยกะจดเอา

ค้นเพิ่งผลหมากฮากไม้ไนสวนพอสมควร เลากับบักเชียงน้อยกะพากันไปเที่ยว

ท่งไปเห็นเขาใส่ไช ไชนี่เอาใส่เอาปลาบ่แม่นใส่เอาเต่า ถ้าชีใส่เอาเต่าต้องเฮ็ดงาให้กว้างเต่าจั่งสิเข้าได้พอเห็นแล้วเลากะจ่ายผญาว่า เจ้าผู้ไชหลังหล้าบ่หมานปลาถือแต่เต่า ไปยามยามมื้อเช้าคลำพ้อว่าแม่นโพนโนนโนนมีแต่หญ้าทางหน้าไชมีแต่ยุ้งฮากไผ่ ทางในมีแต่หยุ้งคือกุ้งชิแก่นดี เว้าแล้วบักเชียงน้อยกะจดเอา

ออกจากหั้นกะไปบ่อนเขาขุดสา สานี้เขาขุดไว้ตามหัวไฮ่ปลายนา สำหรับเลี้ยงปูปลาปลูกผักปลูกหญ้า ถ้ามีสาเพียงสาเดียวเท่ากับว่าเฮามีปลาอยู่หมื่นโตแสนโตด บ่ต้องลำบากไปหาอยู่หากิน ค้นไปเห็นสาแล้วกะเห็นนกเจ่าโตหนึ่ง นกเจ่าโตนี่แล่นสวบปลาอยู่ สวบแต่เช้าเท้าค่ำบได้กินปลาจักโต นกเต็มจอบอยู่เหิงต้นไม้บินมาสวบหินก่อน นกเจ่าได้แต่เหลียวเบิ่งปากนกเต็น กลืนน้ำลายอยู่เป็นตาหลูโตนชาดหลูโตนสะแบง ถ้าชิเปรียบพวกเฮาคือนกเจ่า คนต่างบ้านต่างเมืองที่มาอาศัยอยู่บ้านเฮาคือนกเต็น ทรัพยินดินสินในน้ำบ่อนใดมี คนต่างบ้านต่างเมืองเขาขุดค้นเอาไปอยากไปกินไปชื้อไปขาย พวกเฮามีแต่นั่งเหลียวเบิ่งหน้า เขา เลาเห็นแล้วเลากะจ่ายผญาว่า เจ้าผู้นกเจ่าดั้งเลียบล่างอยสาเห็นปลามาอยากกินแดดิ้น นกเต็นแต้นโตนลงกินก่อน นอกเจ่าดั้งแหนหน้าเบิ่งดาย พอเว้าแล้วบักเชียงน้อยก็จดเอา

เว้าเรื่องนกเจ่าดั้งแล้วกะพากันย่างไปเลาะฝั่งน้ำ ไปเห็นเฮือลำหนึ่งคาแก้งเจ้าของเฮือกำสังแก่เฮือลงจากแก้ง มีพวกเกวียนพวกหนึ่งกำสังแก่เกวียนข้วมน้ำ ใผกะเฮ็ดใผเฮ็ดมันบ่เพิ่งพาอาศัยกัน เลาเห็นแล้วเลากะจ่ายผญาว่าเจ้าผู้เฮือคงแก้งเกวียนเห็นให้เกวียนแก่ บาดว่าไปฮอดน้ำเฮือชีได้แก่เกวียน พอเว้าแล้จบักเชียงน้อยกะจดเอา

ต่อจากนั้นกะพากันเลาะไปตามแม่น้ำนั้น เห็นพ่อค้าเฮือกำสังยาเฮืออยู่คอบเฮือเลาฮั่วเลาชีไปค้าทางไกล ค้นบ่ยาน้ำเข้าเฮือบ่ทนแต่ชิสาน้ำ ถือฟ้าตกฝนลงแฮ่งประกอบกับเฮือฮั่ว เฮือกะชิล่มชิดขาดทุนขาดฮอน เลาเห็นแล้วเลากะจ่ายผญาออกไปว่า ปลงใจค้าเฮือแตกกะได้ยา ปลงใจค้าเฮือคากะได้แก่ พอเว้าแล้วบักเชียงน้อยกะจดเอา

ต่อจากหั้นกะพากันย่างมาตามทาง มาพ้อเสาสายหลายต้นฝังเป็นแถวซ้ายล้าย แต่ละต้นมีสายผูกมะรุงจุงนัง เลากะจ่ายผญาไปว่า ให้เจ้าเอายาวไว้คือสายโทรเลข บาดห่ามีเหตุฮ้อนยังชีได้เพิ่งสายเว้าแล้วบักเชียงน้อยกะจดเอา

จากหั้นมากะมาเซาอยู่ใต้ฮ่มไม้สองต้น ต้นหนึ่งแม่นต้นโกสัม ต้นหนึ่งแม่นต้ม หมากยม ต้นไม้สองต้นนี้เคยมีอดีต แต่คราวเป็นหนุ่มเลามักกับสาวผู้หนึ่ง เคยมาเกี้ยวกอด กันกับผู้สาวอยู่ใต้ต้นไม้นี้ ความฮักความมักมันจืดจางไปยังเหลือแต่ความฝัน เลามาเห็นไม้เลาคิดเถิงชู้เก่าเลยจ่ายผญาไปว่าพี่อยากถามเถิงกกโสัมกกหมากยมบ่อนเฮาเคยลอด มีผู้หักง่าชันมีผู้ฟันง่าเนิ้ง ตายเพื่องเคิ่งลำแล้วบ้อ เว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

เว้าแล้วกะพากันย่างไปนำห่ง เห็นงูกินเขียดงูนั้นผั้นแม่นงูเหลือมอ้องูกับเขียด เป็นศัตรูกันมาตั้งแต่ตั้งโลก พอเห็นแล้วเลากะจ่ายผญาใส่ว่า เจ้าผู้งูเหลือมอ้อกระสันดายดอมเขียด เขียดบ่ดิ้นสังมาดิ้นตั้งแต่งู แท้นอ เว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา พอผ่านงูเหลือมอ้อกะไปพ้องูสิงดง งูสิงดงเป็นงูบ่มีพิษตอดผู้ไดกะบ่ตาย บ่มีผู้ย้าน ถ้าชิเปรียบกับคนเฮากะคือคนบ่มีศีลธรรมเว้ากับใผกะบ่มีผู้ย้านผู้กล้ว บ่มีความเชื่อถือ บ่มีผู้เฮ็ดนำทำตาม เลากะจ่ายผญาออกไปว่า เจ้าผู้แนวนามเชื้อสิงดงปล้องห่างพิษบ่ฮ้อน กลายใกล้เพิ่นบ่กล้ว เว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

ต่อไปกะไปเห็นงูอีก งูอิหยังหน่อ งูทำทานตั่วนี่ งูทำทานนี้มีพิษฮ้ายขาตอดผู้ไดกะตายจ่องง่องบ่หันได้สั่งพี่สั่งน้อง งูทำทานนี้มันฮักไข่มันหลาย ใผมาสักเอาไข่มันไป แม่นชิต้มน้ำฟดอยู่อ๊ะอ๊ะมันกะจกำเอาไข่ของมัน แม่นชิตายมันกะยอมตาย เลาเห็นแล้วเลา กะจ่ายผญาออกไปว่าเจ้าผู้แนวนามเชื้อทำท่านปล้องถี่ ค้นได้ตอดพี่น้องบ่หันได้สั่งใผ เว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

เมื่อไปเที่ยวเบิ่งบ่อนหั้นบ่อนนีพอสมควรแล้ว กะพากันกลับมาเฮือน มาเถิงเฮือนแล้วกะสองเป็ดเบิ่งไก่ ไก่กะขึ้นลุกขึ้นคอนเหมิดแล้ว เพิ่นเหลียวเห็นเป็ดกำลังปีนขึ้นคอนไก่ เพิ่นจั่งจ่ายผญาไปว่า หลูโตนเป็ดเด้อยากนอนคอนข้อนไก่ เหลียวเบิ่งดีนเปิ่มเป้อดีเปิ่มเป้อ ปีนขึ้นต้าดล้าดลงพอเว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

พอขึ้นไปเทิงเฮือนเห็นผู้สาวผู้หนึ่ง เหลียวเบิ่งหน้าเบิ่งตากะจบหลายงามหลายนางมารอถ้าอยากเว้าอยากจานำ ชิเป็นเพราะคึดฮอดฝันเถิ่งบ่ฮู้ ธรรมดาชายหญิงเหลียวเห็นกันกะอ่านใจกันออก เพิ่นเลยจ่ายผญาใส่ว่า โตพี่คองคอยถ้าบ่เห็นมาจักเที่อหรือว่าน้องเบื่อฮ้ายไปฝั้นเพิ่นผู้ไดทางผู้ญิงกะจ่ายผญาตอบว่า สิบคนมานั่งแหนแสนคนมานั่งล้อม บ่ปานอ้ายนั่งนำดอกนา เว้าแล้วเชียงน้อยกะจดเอา

การเกี้ยวพาราสีของชายหนุ่มหญิงสาวนั้น ถ้าลงได้สมัครรักใคร่กันแล้ว ผู้ชายจะต้อง หยั่งดูส่วนลึกของหัวใจหญิงดูว่า จะมีความรักใคร่พอใจหรือไม่อาจารย์กะจ่ายผญาออกไปว่า ผู้จบจั่งน้องผู้งามจั่งน้องยืมเพศผู้ไดมา ผู้จบจั่งน้องผู้งามจั่งน้องยืมขาผู้ไดย่าง มานอ หรือแม่นองค์เทพไท้ลวงล่อให้พี่ตาย บ้อนอ ผู้ญิงก็จ่ายผญาออกไปเชิงบ่เข้า

กับตัวว่า บ่จบปานใดแล้วบ่งามปานใดแล้ว หูตามีให้เบิ่งเอาถ้อน คันแม่นดีแลฮ้ายเชิญฮ้าย ให้เบิ่งเอาหั้นถ้อน เว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

ทางฝ่ายชายก็จ่ายผญาว่า ผู้จบจั่งน้องผู้งามจั่งน้องอยากขอแนวน้องไปปลูก คันแม่นได้ลูแลแ้วแนวเจ้าชิส่งคืน ดอกนา พอเว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

ผู้หญิง ย้านแต่ติแถลงเว้าเอาเงามาปั้นฮูป เอาหินแฮ่มาคั้นส้มเอาลมเฮ็ดตองห่อ เอาแดดเฮ็ดตอกกิ้วชีไปหมั่นบ่อนใด พอเว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

ผู้ชาย บ่ได้ติแถลงหล้มตุมบ่มีคลาดมื่น ดอกนา บ่ได้คาดลาดล้มเดือนห้าก่อนฝน ดอกน้องเอย พอเว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอา

ผู้ญิง ลมพานต้องตองแกย้านบ่แน่ ลมพานต้องตองแต้แน่บ่นอ พอเว้าแล้วปักเชียงน้อยกะจดเอาก็นำเรื่องเกี่ยวกับผญามาเล่าให้ฟังโดยย่อนี้เป็นต้นเหตุของผญาที่เกิดขึ้นซึ่งคนโบราณได้เล่าให้ฟัง เท็จจริงโปรดพิจารณาดู

o. เกลี้ยงแต่นอกทางในเป็นหมากเดื่อ หวานนอกเนื้อในส้มดั่งหมากนาว (ป.)
o. เกลี้ยงปากไหทางในเป็นปลาแดก เกลี้ยงปากบั้งชังข้อปากกะทอ (บ.)
o. เกลี้ยงฮอดใบใสฮอดดูกเกลี้ยงฮอดเข้าปลูกเลี้ยงฮอดเข้าปัดลาน (บ.)
o. กาบ่มักท่าน้ำสมุทรหลวงกะบ่ว่ากาบ่มักท่าน้ำกะตามถ้อน ช่างกา (บ.)
o. กินแกงแข้คางกะแจปากบ่สั่น กินกะท้างคางกระด้างปากบ่เป็นชิ้นบ้อ (น.)
o. เก้าชิม่าสิบชิม่าให้เอาแก่นคะยูงตี อย่าได้เอาบาลีต่อยตีต่างค้อน (บ.)
o. เก้าชิม่าให้เอาแก่นคะยูงตี มาช่างเอาหัวใจตีชิเน่านุมในเนื้อตายกะบ่ตาย แท้พอทรงวิบาก อยากกะกินบ่ได้คาแค้นดั่งทวง ขอให้หาหมอส้องทำขวัญให้แหน่จั่งชิหายพยาธิฮ้ายคายส้องบ่ให้เสีย (บ.)
o. ข้าขออธิษฐานตั้งขอฝากพระไตรมิตร พันธนังติดหมื่นปีบ่ไลน้อง พี่นี้จงจิตข้องหมายตายเกิดฮ่วม ขออย่าคละคลาดแคล้วคำหมั้นขอดสาร น้องเอย (บ.)
o. ขันตีตั้งสัจจังหมั้นเที่ยง บ่ได้คิดเบี่ยงเลี้ยวลวงล้อหลอกใผ ปานใดนอชีได้จุงแขนเขาพาขวัญป้อนไข่หน่วย มือขวาป้อนไข่อ้ายมือซ้ายป้อนไข่นาง (บ.)
o. ขุดดินดั้นประสงค์หาแต่บ่อนกิ่ว แนวสิ่วไม้ประสงค์ไง้แต่บ่อนบาง (บ.)
o. ไขกะไขมาถ้อนไขแปวป้านเป่ง คันบ่ไขเป่งท้างทางนั้นชิขาเขิน (บ.)
o. คำปากหวานดั่งน้ำอ้อย ใจส้มดั่งหมากนาว (บ.)
o. คำปากเจ้าหากว่าไหล ๆ หัวใจเจ้าหากว่าเลี้ยง ๆ เจ้าหากฝังเกี่ยวไว้ในหันหมื่นดวง บ่ฮู้ (บ.)

o. คองกินน้องช้างสามปีขี้บ่ออก คองเอาลูกพระเจ้าเลยชิเถ้าแก่ตาย (บ.)
o. คราวเมื่อเว้าหมายชิเอามาจี่ บาดว่ามาฮอดแล้วสังบ่ปิ้งจี่กิน (บ.)
o. คราวสเมื่อเว้าแต่กี้ว่าชิตบแผ่นแป้นแปนมือให้นั่ง
บาดว่ามาฮอดแล้วจำให้นั่งหนาม (บ.)
o. ค้นเจ้าได้ขี่ช้างกั้งฮ่มเป็นพระยา อย่าได้ลืมเฮียมทุกข์ผู้ขี่ควายคอนกล้า (บ.)
o. ค้นเจ้าได้ขี่ช้างกั้งฮ่มสัปทน อย่าได้ลืมเฮียมจนผู้แห่นำตีนช้าง (บ.)
o. ค้นเจ้ามีเฮือแล้วอย่าลืมแพไม้ไผ่ มีใหม่แล้วอย่าลืมข้อยผู้ประสงค์ (บ.)
o. ค้นได้กินลาบชิ้นอย่าลืมแจ่วแพวผัก ได้กินพาเงินพาคำอย่าลืมกะเบียนฮ้าง(บ.)
o. ค้นได้อยู่ยอดฟ้าผาสาทประดับมุก อย่าได้ลืมเฮียนทุกข์ผู้ขี่ควายคอนกล้า (บ.)
o. ความมักมาก้มกุ้มคือสุมงุมหัว ความมักมาพอพอคือกระทองุมฮั้ว (บ.)
o. ค้นบ่แน่บ่ยิง บ่จริงบ่เว้า บ่เอาบ่ว่า รับฟ้าผ่าห่าตำกะได้ ใจนั้นเที่ยงชัน (บ.)
o. คิดไปหลายนับมื้อหยุ้งมุมมาคือฮากไผ่ คิดไปหลายนับมื้อพ้อพอ
แล้วบ่อยากเห็น (บ.)
o. คองกินน้องช้างสามปีขี้บ่ออก ออกแต่ขี้กำพร้าสามก้อนห่อสากมอง (บ.)
o. คิดฮอดน้องให้เหลียวเบิ่งเดือนดาว แสงตาเฮาชิก่ายกันเทิงฟ้า (ขลู)
o. ค้นแม่นเป็นจั่งชั้นกะสิบสวนบุญสวน ย้านแต่สายคออวนบ่เป็นคือเว้า (บ.)
o. ค้นว่ากลายจากน้องเจ้าอย่าปากนำใผ ญิงใดแท้ตอแยถามข่าว
อ้ายอย่าได้ต่าวหน้าจาต้านตอบเขา (ผาแดง)
o. ค้นน้องมีสองช้อนขอพรอนุญาต บาปให้ได้แก่น้องบุญนั้นชิสงคืน (ป.)
o. คิดเมื่อเฮียนห่มผ้าผืนอาจพระองค์แฝง สองค่อยเล็มลายผักเผียนคำคลายป้อน
พระกายาส้วยสวานคอเอี้ยนอุ่น ฮักแต่ใต้แผ่นหล้ารือเพี้ยงพร่ำเสมอ น้องเอย
ยามเมื่อฮักอุ่นอุ้มเอาแทบเทียมตักตึงงามหงายเครื่องคำเคียนเกล้า ทนสะออน
ช้ำซอนมือมายฝ่า นิ้วก่องค้อมคำเกี้ยวก่านเหลือง ยามเมื่อพิเศษแย้มเยาวราช
หุมหัวฮ่อนั้น ขวัญเฮียมโฮมเฮียกตรอมเต็มเนื้อ เล็งที่ทันตาแม้งมหานิลเงาเงี่ยง
งามเดช้องชุ่มเกล้าตะเกิงหน้าแข่งเขียว (ผาแดง)
o. เจ้าผู้แพรผืนกว้างปูมาให้มันเหลือมแด่เป็นหยัง สังมาเฮ็ดอ้อมส้อมแพงไว้นั่งผู้เดียว
แท้นอ (บ.)
o. เจ้าโช้โหล้เจ้าผู้โคยโปเอย บาดว่าโคยโปล้มใผชิโจมขึ้นช่อยเจ้าเด (ป.)
o. เจ้าผู้ติบนวดน้อยเจ้าแก่นคำไข ค้นว่าไกลกันถ้อนคราวงายกะยังฮอด
สิบหมื่นมื้อใจนั้นบ่อยากมา (ป.)

o. เจ้าแล้นแค้นผักแว่นเครือคำ สังบไปเกิดก้ำกาฬสินธุ์คำให้อ้ายล่ำ ค้นแม่นไป
เกิดพุ้นบ่มีให้อยู่ดน บ่ให้คนเห็นหน้าเป็นสาวหลายเทื่อ (ป.)

o. เจ้าผู้หงษ์คำผ้ายกลายเขาค้นทมาทน์ เจ้าชิมองใสไม้โพด้วฮ่มเขียวบาดว่า
สาขาไม้โพบางเหลืองหล่น ผัดชีได้อ่าวโอ้คนิงไม้อยู่เขาละนอ (บ.)

o. เจ้าสังอำปกไว้คือขี้แมวหมกเถ่า คือดั่งยายายเถ้าอำเจ้าก่ำกา (บ.)

o. ใจหนึ่งว่าอยากงมปลาปิ้งกลางทะเลให้เขาช่าสาเด ใจหนึ่งว่าอยากถมแม่น้ำ
ให้เป็นพื้นแผ่นเดียว (บ.)

o. ใจประสงค์สร้างกลางดงกะว่าห่ง ใจขี้คร้านกลางบ้านก็ว่าดง (บ.)

o. ใจประสงค์แล้วเมืองแถวกะดั้นฮอด ใจประสงค์ยอดแก้วในถ้ำกะก่นหา (บ.)

o. ใจบ่ใสต่อแก้วแยงเงากะบ่ส่อง ใจบ่ใสต่อฆ้องตีกระเบื้องกะบ่ดัง (บ.)

o. ใจบ่โสดาเว้าแม่นกะเป็นผิด โตบโสดาดอมเว้าดีกะเป็นฮ้าย (บ.)

o. ใจหนึ่งว่าอยากหย้อแม่น้ำให้เป็นแผ่นดินเดียว
คราวสองคืนสามคืนอยากหย้อเป็นคราวมื้อ (บ.)

o. ใจบ่ศรัทธาเหลื้อมแสนชิออยกะปานด่า ใจบ่ศรัทธาดอมปากดีก็เป็นฮ้าย (บ.)

o. ชาตามาตกนี้จำหนีกะได้อยู่ แผ่นดินท่อหมากบ้าแผ่นฟ้าท่อด้งม้อนชิขอเมี้ยน
กระดูกดอม (ป.)

o. ชาตาข้อยสองคนกินข้อยกะเบื่อ หมกปลาชิวใสดอกติ้วกินแล้วผัดดากดำ(บ.)

o. ช่างมาติแถลงหล้มตมบ่มีกะติมื่น ตั๋วให้กลืนกินก้างคลาค้างอยู่ลักลาน
ยามจาต้านนำกันว่าแต่มัก มักอยู่นี่หนีแล้วบ่มักนำ (ป.)

o. เชื้อชาติม้าบ่มีหลีกท เงกระแส ตีนำลมยังชิเห็นฮอยเต้น (บ.)

o. ชิไปหยุดอยู่ยั้งบ้านเพิ่งกินหยัง ขงเมืองเฮาแกวกินกะยังกว้าง (ป.)

o. เชื้อชาติม้าบ่มีหลีกทางกระแส แนวควายทอบ่ห่อนหนีสวนกล้วยเป็นหมอ
มวยนี่หนีสนามให้ฟ้าผ่าเป็นห่าก้อมบ่หนีเว้นหมู่ควาย (ป.)

o. ช่างมาติดแถลงเว้าเอาเลามาปลูก บ่แม่นเชื้อลูกอ้อยกินได้กะบ่หวาน (บ.)

o. ช่างมาติแถลงเว้าตีจอนฟอนเสียดงูเห่า ตีแหลวเสียดไก่น้อยปลาย่างชิตื่นแมว(บ.)

o. ชาติที่แนวนามเชื้อเสือปลาน้อนป่า บ่ห่อนอืดอยากเนื้อในท้องเถื่อนไพร (บ.)

o. ชาติที่กลอยเจ้าหากแช่จืดแล้ว ชิไลถิ้มแถกเสีย (บ.)

o. ชาติที่ของเก่านี้ชมจืดจางเหย บ่ท่อดวงเสนหาใหม่มาชมช้อน (บ.)

o. ชาติที่ควายเห็นกล้ากาเห็นกล้วยชิกลายหนีเสียเปล่าเป็นรือค้นบ่ก่นอิ่มท้องเสีย
แล้วแม่นบ่ไป (บ.)

o. ชาติที่หงษ์คำผ้ายเวหาปอมเมฆ กาดำขอแอ่วช้อนตามก้นกะบ่เหลียว (บ.)
o. เชื้อชาติแฮ้งบ่ห่อนเว่นตามแหลว แนวหงษ์คำบ่ห่อนบินตามฮุ้ง (บ.)
o. เชื้อชาติจ้องค้นก่องกะยังหุบ บาดห่าชาตาหลุบหลูบลงคือจ้อง (บ.)
o. เชื้อชาติแฮ้งเหมิ็นสาบกุยผง บ่แม่นแนวหงษ์คำเปรียบพระนางบ่มีได้ (ป.)
o. ชาติที่ดวงหอมนี้บานดายแล้งเปล่าเป็นรือ ความคีดแมงภู่มีท่อฟ้าชิหมาย เมี้ยนกระดูกดอม
o. ดอกเกดแก้วก้านก่องชะเลเต กกหนึ่งเชกกหนึงช้าย เมี้ยนไว้ให้อ้ายสามปี ปลายชีได้บ่อ (ป.)
o. ต้นไม้ใหญ่บ่มีผี สาวผู้ดีบ่มีชู้ ธรณีบ่อกแตกสารือ ตาแฮกเปิดไก่ต้ม ดินชิแห้งไข่ผง (บ.)
o. ใต้ลุ่มฟ้าลืออาจพระอาทิตย์ ย้านแต่ราหูอมฮวบเอาพระจันทร์ได้ ราหูเป็นคนใช้ฟัง รหัสแจ้งจบ พระอาทิตย์อยู่เฝ้าแฝงแก้วหน่วยพระจันทร์ (บ.)
o. ตุหลูเจ้าผู้พิ้วดอกต้าง โงใสใผตั้งแต่ฮ้างบุญส้วมเจ้าบ่มี (ป.)
o. ตาเหลียวไหลเหลือดคอยคือแย้ม แสแทเนื้อขาวงามดูอาจ กกก่องแก้ม ปรางช้อยชอบตู เคืองจักลุกแต่ฟ้ายังหยาดธรณี สะบุคึงงามฮาบคำควรย้อง (ผาแดง)
o. ตกตาได้กำคอแก้วบ่หวังวางให้เหลาเฮี่ย
ตกตาได้กำคอกะท้างบ่วางให้เฮี่ยชี้ดิน (บ.)
o. ตกตาได้ลงมือป้ำชินำฮอนคู่ชู่ง่า พร้าบ่บ่านขวานบ่เป้จำป้องบ่เซา (บ.)
o. ตกตาได้เว้าบ่หวังวางให้ฮ่างเปล่า เอาให้เขาได้เอิ่นพ่อบักน้อยแม่บักน้อย สาแล้วจั่งชิเซา (บ.)
o. ตกตาได้เว้าชิหมายเอาเป็นคู่ แม่นชิมีหมื่นชู้อวนช้อยบไล่ ชิละปล่องไข ไขปล่องลอบมอบให้เกลี้ยงภายพี้ผู้เดียว (บ.)
o. ตกตาได้ลงมือคั้นงมปลาหาเต่า เอาให้เหมิดชู่ช้งลงให้เหมิดชู่ด้านสาแล้ว จั่งชิเซา (บ.)
o. ตกตาได้เว้าชิสนเคราผูกชี่ แม่นชิโดงโดดเต้นชิเอาแส้เช่นตี (บ.)
o. ตกตาได้กำคอแฮ้งชิกำแฮง ๆ ให้ฮากมันออก ชิเน้นแก่งแก้ให้คอแฮ้งขาดคา (บ
o. ตกตาเหล้นเหล้นสาให้มันนวน ตกตากวนกวนสาให้มันขุ่น กวนขุ่นแล้วชิวกุ้งหากชิงอม (บ.)

o. ตกตาว่าได้ลงลายม้วน บ่เป็นบุงกะชีให้เป็นต่า บ่เป็นกะช้าให้เป็นข้องใส่หอย บ่เป็นกอนเฮือนชีให้เป็นกอนเล้า ค้นบ่เป็นฮันใดแท้ชิฤยลุยลงให้เป็นไม้ลกไก่ ค้นบได้แท้ ๆ ชิยอม้วนใส่ไฟ (บ.)

o. ตกตาว่าได้จับค้นโช้ลงหนองสาสาด ชิฟาดให้แห้งเอาปลาต้มใส่งาย (บ.)

o. ตกตาว่าได้เป็นเสือแล้วลายบ่ลายเขากะตู่ ให้ฮีบหามิ่นหม้อแต้มตี่มลาย (บ.)

o. ตามใจน้ำชีไหลไปตามฮ่อง บ่ห่อนไหลผ่านขึ้นเมือฟ้าฮอดดอยดอกดี (บ.)

o. ถกถ่ายชิ่นผีนอาจธรงโฉม สังวาลย์ปักปิ่นคำแกมช้อง แหวนคำซ้อนมือนางฮ้อยคู่ ม้าวฮัดคล้องแขนน้องดั่งแมน (ผาแดง)

o. ค้นว่ากลับชาติเมี้ยนฮ้อยเล่าแสนที เฮียมจักทำเพียรสักลอบเอาจนได้ (สังข์)

o. เทิงหลายเพิ่นเมาเหล้าเมาชายาฝิ่น
พี่นี้เมาแม่ฮ้างแม่หม้ายปานเอ้าอุดกระแต (บ.)

o. เทิงหลายเพิ่นกักเรื่องฝูงคนผู้เป็นโทษ เฮียมนี้ชังมักชังฮักไว้บ่จาต้านต่อผู้ใด (บ.)

o. ทุกข์ยากไฮ้ให้ได้อยู่นำกัน กลอยมันมีจั่งค่อยหามาเลี้ยง (ป.)

o. นกกักฮ้องทางใดอย่าฟ้าวว่าดี ชะนีฮ้องทางใดอย่าฟ้าวว่าม่วน
บ่ห่อสองคนเฮากล่อมกันในส้วม (ป.)

o. แนวเข็มห้อแสวงหาแต่ปักแสว
หนามแท่งเพิ่นหากแหลมไว้แล้วปลายบ่สู้ก็หากคม (บ.)

o. น้องผู้น้อยบ่ฮู้ฮ่อมปัญญา บ่แม่นเฮือชาววาบ่สองเห็นแปวน้ำ เจ้าผู้ไหมคำฝั้น
ในข้นบ่เห็นเงื่อน สังมาชุกเชื่องไว้ในหั้นสองบ่เห็น (ป.)

o. นกเขาเข้าแทนฮังนกขาบ หลาบท่อนี้แล้วคอยชู้ผู้บ่มา (ป.)

o. นกเขาเข้าแทนฮังนกอิแอ่น ปีนี้แกว่นอ้ายปีหน้าชิแกว่นใผ (ป.) (ดู หน้า 37)

o. นกเขาตู้พรากคู่กะยังข้น กาเวาวอนพรากฮังกะยังฮ้อง น้องพรากอ้ายคำเดียว
บ่เอิ้นสั่ง ค้นบ่เอิ้นสั่งใกล้ขอให้เอิ้นสั่งไกล (บ.)

o. หนูกินกล้วยป่าขวยให้ตุ่น มักเพิ่นพุ้นสังมาเฮื้องใส่เฮียม (ป.)

o. นกใส่ฮ้องอย่าได้ว่าเป็นลาง ภาษาสัตว์ปากมีมันฮ้อง (ป.)

o. นาไฮ่หล้งประสงค์หาแต่กล้าอ่อน กล้าแก่มีบ่แพ้นาหล้าบ่ประสงค์ (ป.)

o. แนวผูกควายไว้ใกล้กล้า ผูกม้าไว้ใกล้น้ำบ่กินน้อยก็หากหลาย (บ.)

o. แนวน้ำตาลปากหม้อเขาฮออองจุ่ม ชาติที่หวานปากบั้งชังข้อขื่นขม (ป.)

o. น้องผู้น้อยบ่ฮู้ฮ่อมปัญญา บ่แม่นเฮือชาววาบ่สองเห็นแปวน้ำ เจ้าผู้ไหมคำฝั้น
ในข้นบ่เห็นเงื่อนสังมาชุกเชื่องไว้ในหั้นสองบ่เห็น (ป.)

o. นกเขาเข้าแทนฮังนกขาบ หลาบท่อนี้แล้วคอยชู้ผู้บ่มา (ป.)
o. นกเขาเข้าแทนฮังนกอิแอ่น ปีนี้แกว่นอ้ายปีหน้าชิแกว่นใผ (ป.)
o. นกเขาตู้พรากคู่กะยังข้น กาเวาวอนพรากฮังกะยังฮ้อง น้องพรากฮ้ายคำเดียว บ่เอิ้นสั่ง คันบ่เอิ้นสั่งใกล้ขอให้เอิ้นสั่งไกล (บ.)
o. หนูกินกล้วยป่าขวยให้ตุ่น มักเพิ่นพุ้นสังมาเฮ็องใสเฮียม (ป.)
o. นกใส่ฮ้องอย่าได้ว่าเป็นลาง ภาษาสัตว์ปากมีมันฮ้อง (ป.)
o. นาไฮ่หล้งประสงค์หาแต่กล้าอ่อน กล้าแต่มีบ่แพ้นาหล้งบ่ประสงค์ (ป.)
o. แนวผูกควายไว้ใกล้กล้า ผูกม้าไว้ใกลชั้นำบ่กินน้อยก็หากหลาย (บ.)
o. แนวน้ำตาลปากหม้อเขาฮออองลุ่ม ชาติที่หวานปากบั้งข้างข้อขื่นขม (ป.)
o. นำฮอยเจ้าคือนำฮอยแฮด นำแปดมื้อเห็นขี้แปดกอง (ป.)
o. นมเหลือเต้าสังบ่สานกะทอใส่ บาดห่าไฟไหม้บ้านใผชิหิ้วกะต่านม (บ.)
o. นกเจ่าดั้งเลียบล่างอยสา เห็นปลามาอยากกินแดดิ้น นกเต็นเต้นโตนลงกินก่อน นกเจ่าดั้งแหนหน้าเบิ่งดาย (ป.)
o. น้ำห้วยน้อยไหลแบ่งสอนคอน กินคอนใต้คอนเหนือเวรั่งกินให้กิน ชู่ทางวางให้วางชู่ก้ำพอให้เกิ่งเสมอ (ป.)
o. น้ำห้วยน้อยไหลผ่าสวนชิง ใผมาชิงเอาน้องหัวกับคอมันชิบได้ต่อกันแล้ว แม่นชิคอขาด ม้วนบ่ยอมให้แกใผได้แล้ว (ป.)
o. น้องมักอ้ายคือเกี่ยวกับคมเดียวคือคมกับด้าม (ป.)
o. น้องนี้เหมือนดั่งคันรถแก้วเทียมอาสน์อาชนานัย อาชานัยไปทางใดชิอ่วยนำทางนั้น (ป.)
o. นาบ่สมข้าวเสาเฮือนบ่สมชื่อ ผือบ่สมสาดเหี้ยนงัวเกวียนบ่สมแอก ตาแฮกบ่สมไก่ต้มงมเลี้ยงบ่กิน คำบ่สมสร้อยพลอยนิลบ่สมพี่ ผมปั้นหยีบ่สมดอกไม้แสนชิเอ้กะบ่คือ (ผาแดง)
o. บ่เห็นหน้าเห็นแต่นากะพออยู่ เห็นแต่หมาขี้เฮื้อนปานได้นั่งเฮือน (ป.)
o. บ่เห็นหน้าเห็นแต่นากะพออยู่ เห็นแต่ชิ่นพาดฮั้วปานได้นั่งนำ (ป.)
o. บ่อยากพลัดพรากน้องเวรหากจองจำหนี บ่อยากไกลสายคอแม่เวรหากพาเว้นอยากเห็นโตเวรเด้เป็นโตจั่งใดแน่ มันเป็นโตจั่งหอยเป็นฮอยจั่งช้าง ว่าชิไปจ้างพรานแหเขามาไช่ ว่าชิไปจ้างพรานไก่เขามายิง (บ.)
o. บ่ได้น้องชาตินี้ตายไปชิบ่เกิด ชิสะเดิดขึ้นฟ้าเมือถ้าอยู่สวรรค์ (ป.)
o. บ่มีสังแล้วบ่มีแนวชิคีดต่อ จิตกะอยู่พี้ใจกะอยู่พี้ไปพุ้นแต่ฮ่างคึง (บ.)

o. บได้ ติแถลงหล้มตมบ่มีคาดลาดมื่น บได้คาดลาดล้มเดือนห้าก่อนฝน (บ.)
o. บได้ติเตือนเว้ามีหรือจนบได้ว่า เป็นข้าเพิ่นฮ้อยชั้นชินำชื้อไถ่เอาดอกนา (ป.)
o. บุญบ่ฮอดยอดบ่เกี้ยวแสนชิฝั้นก็เล่าบาย (ป.)
o. บ่อนมักมาบได้ บ่อนขืนใจป้องเข้าใส (ป.)
o. บุญบ่เคยเคยขี่ช้างย้านแหย่งมาตก บุญบ่เคยขี่ครกย้านสากกระเบือพาเต้น (บ.)
o. บุญหัวเจ้าได้ขี่ช้างข้อยชีขี่แมวข้บ บาดห่าบุญแมวมีชีใหญ่สูงเพียงช้าง (บ.)
o. บุญหัวได้ขามะเฮ็งชิแบกแล่น หน้าแค่งเป็นเอกน้อยชิเอาไม้สอดคอน (ป.)
o. บุญมีนี้แสนชิเบือกะบ่เบื่อ แม่นชิเอาฝังไว้ในดินกะจำเกิด ในหมากอีหมากแตง
จมอยู่พื้นกะยังปิ้นป่งใบ (บ.)
o. บุญบ่คาดได้แสนชิฮอมกะจำห่าง บุญคาดได้แสนชิเว้นกะเว่นมา (บ.)
o. ปลาดุกบ้อนชมบอนหลังหาด ปลาหลาดบ้อนชมหมากก้านเหลืองเคืองใจ
เจ้าเซากันสาก่อน พ่อแม่น้องบ่พร้อมบุญส้วมอ้ายบ่มี (บ.)
o. ป่าพี่ไว้กลางไฮ่แกมหมู่กา ป่าที่ไว้กลางนาแกมหมู่แฮ้ง
ป่าพี่ไว้กลางแก้งแช้ชิกิน (ป.)
o. ปลูกหมากเกลี้ยงช้างไว้สุกนอกแดงใน หัวใจใฝชิแทงหาถึก (ป.)
o. ปลาชิไลลาน้ำคำเอยชิเอิ้นสั่ง ชั่งชิไกลลูกโต้นคนชิให้แอ่วนำ
คำชิไกลสายสร้อยกลอยมันชิลาบ่า หมาชิลาข้าวปั้นกระสันให้แอ่วนำ
ปูปลาชิลาน้ำข้าวก่ำชิลาหนอง บัวทองชิลาบึงบ่าวพี่ชายชิลาน้อง
หนองชิลาน้ำนาทามชิลาทุ่ง ผมปังลากะโด้นหวีชิช้นบ่อนใด
นับมื้อไกลกันแล้วหัวเฮือชิลาฝั่ง ดอกสมังลาจากต้นฟานเอยชิลาหน่าง
หมากช่างไกลหมากกิ้งชิงชีให้ต่อนกหา กาชิไลไก่น้อยอ้อยชิห่างฮามสวน
ดวนด้นหอมชิห่างกอไกลต้น ฝนชิลาฟ้าปูปลาชิลาบวก
ฮวกชิลาแม่น้ำนางน้องค่อยอยู่ดี ปลีชิลากล้วยควายบักเลชิลาห่ง
ด้งชิลาม้อนสวนมอนชิลาจ่อ ปอชิลาเชือกอ้องควายนั้นค่อยอยู่ดี
สีชิลาหน้าบาหาชิลาเกิบ เสิบชิลาปี่แอ้แคนไค้ขลุ่ยชอ
นอชิลาช้างเสือสางชิลาป่า สาชิลาหญ้ากวยยาชิลาข้วน
ทวนชิลาหญ้าฝาเฮือนทังดวด ติบนวดกระเช้าบอกปุนนั้นค่อยอยู่ดี(ผาแดง)
o. ผักอีตู่เตี้ยต้นต่ำใบดก กกบ่ทันฝังแน่นสังมาจีจุมดอก
ฮากบ่ทันหยั่งพื้นสังมาปิ้นป่งใน (บ.)
o. ผัดแตไหญ่มาพอปานนี้ บได้ฟายน้ำตาไห้นำใผจักเที่อ บาดมาพ้อผู้ฮู้มาพ้อชู้ผู้นี้

เป็นไข้ก็เล่าหาย (ป.)

๐. ผมยาวหยุ้งเหาเห็นชิหัวใส คือดั่งฮังไก่ฮ้างเหาเถ้าท่อกะปู สังบไปหาซื้อสีบูมา ฟอกหรือแพงไว้เฮ็ดผาสาทน้อยเหาเถ้าอยู่เสวยชั้นบ้อ (บ.)

๐. ผมยาวเหลื้อมเหาบ่มีดูสะอาด มีแต่พั้วดอกไม้ในหั่นหื่นหอม (บ.)

๐. ผมยาวนี้เฮือนเหาได้เก้าต่า มีแต่เม็นอยู่ชั้นในหั้นหมื่นโต (บ.)

๐. ผมยาวนี้หายากนานพบ ใผผู้ทำบุญหลายจิ่งหวนเห็นพ้อ (บ.)

๐. ผู้จบจั่งน้องผู้งามจั่งน้องยืมเพศผู้ใดมา ผู้จบจั่งน้องผู้งามจั่งน้องยืมขาผู้ใดย่างมานอหรือแม่นองสค์เทพไท้ลวงล้อให้พี่ตาย บ้อนอ (ป.)

๐. ผู้จบจั่งน้องผู้งามจั่งน้องอยากขอแนวน้องไปปลูก
คันแม่นได้ลูกแล้วแนวเจ้าชิส่งคืนดอกนา

๐. ผู้สาวมีหลายชู้พอปานกันกับเข้าห่อ บาดเขากินอิ่มแล้วชิไลลิ้มแต่ตอง (ป.)

๐. ฝนตกย้อยฮำใบตองครั่ง คันชิเอิ้นสั่งชู้เฮือชิหล้มเคิ่งวัง คันชิเหลียวหลังรื้อคืนมาหาอุ่น ย้านแต่บุญบ่พร้อมกลางน้ำชิจุ่มจม (บ.)

๐. ฝนตกยังฮู้เอื้อนเดือนหงายยังฮู้มืด บาดว่าอ้ายม้กน้องสังมาเอี้ยนอิ่มบ่เป็น (บ.)

๐. ฝันคืนนี้ฝันเป็นประหลาดต่าง ฝันว่าเสาเฮือนเนิ้งไปทางตะวันออก ฝันว่าปอกมีดโต้ตกน้ำล่องหนี ฝันว่าธำมะรงค์เหลื้อมในมือกระเด็นแตก เกรงว่านาถเจ้าใจเลี้ยวจากเฮียม (บ.)

๐. ฝันว่าไฟลามไหม้ขอนไฮแคมขอนดอก ขอนพอกบ่ไหม้ไปไหม้แก่นคะยูง ย้านแต่ทางพระอวนดุ้นมีสองเสียจากเฮียมนั้น (บ.)

๐. ฝันคืนนี้ฝันเป็นประหลาดต่าง ฝันว่าช้างเผือกผู้พระอวนเจ้าขี้นขี่คอ
เฮียมก็ฝันผยองขึ้นเหิงหัวช้างใหญ่ เฮียมกะหนีบ่ได้ไกลเจ้าคีบวา (บ.)

๐. ฝันเห็นหงษ์ทองผู้บินบนปอมเมฆ ดั้นกีบฟ้าเถิงเจ้าแทบทวง เฮียมก็นอนเฮียงซ้อนหงษ์ทองตัวอาจ กกกอดเกี้ยวในมุ้งฮ่วมหงษ์ คืนนี้ขวัญหัวข้อยเฮียงอวนตุ้มพ่างบ่ได้หนีจากข้างไกลเจ้ายืบบาม (บ.)

๐. ฝันว่าไฟลามไหม้กอฎยาพันเถิงปาก เฮียมกะคากแก่งแก้กอกยาฟังซะซาย ไฟกะตกกระเด็นฟังลงไปถึกผ้านุ่ง ลุกลวกไหม้เป็นหม้องขาดกลาง เจ้าชิไลลืมเสียเล่าเชยชมชู้ (บ.)

๐. ฝันว่าหนูเข็นฝ้าย แมวบักลายนั่งเบิ่ง (ป.)
แมวกะทอดทะเนิ้ง จาต้านต่อหนู
ขวัญหัวเจ้า เฮียงเฮียมตุ้มพ่าง

บได้ไลละม้าง ไปฝั้นฝ่ายใด (บ.)

o. ฝันว่าขี้คันคาก พายกระต่าเก็บเห็ด
เขียนจานา พายโซน อึ่งบักแดงถือง้าว
คือชิมีชายชู้มาปอง ยาดแย่ง
ข่อยบ่เชื่อเจ้าได้ ย้านใจเลี้ยง จากเฮียม (บ.)

o โพธิศรีสร้อย ใบบ่ดก นกบ่แกว่น
หมากบ่หวาน จ้อย จ้อย กาเอียงบ่สงวน (บ.)

o เพิ่นแม่น ชาติโพธิ โตแม่นชาติพร้าว
ทานได๋นอ จั่งชิมีผู้ดึงจ่องน้าว เอาพร้าวใส่โพธิ (บ.)

o พี่นี้แนวนามเชื้อ ชายเชิงสมช่า
ปากว่าแล้ว มายม้างวบ่เป็น (บ.)

o พี่นี้เทียมดั่งอัสดรม้า ธรงอ่านบ่มีหิ่ง
ช้างหากห้างแหย่งแล้ว พวงชิช้อนกะบ่มี (หมาหยุย)

o พี่วิลาจากน้อง กลับต่าวเคหัง
ปลาชิว ลาวังเวิน เชินไปคือฮุ้ง
ถุงลิสาผ้า สาหนอง สิลาบวก
ฮวกสิลาแม่น้ำ นางน้องค่อยอยู่ดี แด่เนอ (บ.)

o พี่นี้ เทียมดั่งเกวียนแปลงแล้ว ดูงามเพศค่อง
ง้วบ่เทียม แกให้ เกวียนนั้น บ่ห่อนไป (ผาแดง)

o พี่อยากถามข่าวเถิงเครือผักบุ้ง สวนเทิง แคมท่า
มีผู้เก็บยอดหนึ่ง มีผู้ดึงยอดต้ม เอาแล้วชู่เครือ นั่นรือ (ผาแดง)

o พี่นี้ บ่มีต้นกล้วย จั่งได้เที่ยวหาตอง
บ่มีสาวคู่ครอง จั่งได้มาหาน้อง (ผาแดง)

o พี่นี้ ปลอดอ้อยช้อย เสมออ้อยกลางกก
กาบบ่ห่อ หน่อน้อยกะบ่ช้อน
ชู้บ่ช้อน เมียอ้ายบ่มี

o พี่นี้ว่า อยากล้อมฮั้วช้าง สักสุมกลางหนอง
เอาให้เห็นโตปลา ล่องลอยในน้ำ (ผาแดง)

o พี่ หากใจประสงค์ปล้ำ ยูงยาง ไม้ใหญ่
ค้นแม่น พร้าบ่บ่าน ขวานบ่เป้

ไม้บ่ล้ม อ่วนอ้าย แม่นบ่เซา (บ.)

o ฟันเฮือไว้ ประสงค์แฮข้วมฝั่ง
ปลูกครั่งไว้ ประสงค์ย้อมเครื่องไหม
สาไซไว้ ยามฝนสิมาฮอด
ปลูกต้นฮักไว้ ประสงค์ซ้อน ชื่อชม (บ.)

o ฟังเสียงเว้า สังมาเป็น ฟ่าว ฟ่าว
เสียงปากเจ้าเป็น มุ่นมู้ คือชู้เจ้าอยู่กรรม แท้อ้าย (ขุนทึง)

o ฟังความส้ม สิเสียเกลือ มื้อห้าห่อ
ฟังความสับสอเว้า สิเสียเจ้าผู้ฮักแพง (ป)

o มักบ่ได้เว้า มันบ่สวง ความเหงา
ค้นบ่เอาก้นสา แม่นบ่ลือความเว้า (ป)

o มักฮูปน้อง พออยากจีกกินดิบ
ค้นแม่นได้เจ้านี้ บ่มียังฮอดมื้ออื่น
ตื่นมื้อเช้า สิกินเจ้าสาก่อน (ป)

o เมือห่านี้ เมือเดียวสาก่อน
ฮอดห่าหน้า สิเอาน้อง ดุ่งนำ (ป)

o แม้นได้ยินเสียงม้องดุริยาซับเลบ บ่ทือเสียงนาถน้อยจาอ้ายเมื่อนอน (หมาหยุย)

o แม้นว่าของกินล้นเต็มพายุแต่ง บ่ท่อถ้วยแจ่วน้อยนางน้องสูกิน (หมายุย)

o แม้นว่าสังวาลเกี้ยวกวมคอฮ้อยฮอบ บ่ท่อแขนอุ่นเกี้ยวกวมอ้ายเมื่อนอน (หมาหยุย)

o แม่ฮ้างนี้ไปไฮ่กะได้มา แม่ฮ้างนี้ไกนากะได้เฮี่ย ว่าชิเก็บใสข้องชังไว้จั่งกะปู (ป)

o เยื้อนถ้าเจ้าจนกกกล้วยเกิดเป็นทอง น้ำของบกลงตื้นฟ้าสะอื้นพอแผ่นดินหงวย (ป)

o ย้ายแต่ติแถลงเว้าเอาเงามาเป็นฮูป เอาหินแฮ่มาปั้นส้ม เอาลมเป็นตองห่อ เอาแดดเฮ็ดตอกกิ้ว ชิไปหมั้นบ่อนใด (ป)

o ยังบ่ทันเห็นน้ำจำนางให้ชื้อแอ่ง บ่เห็นพั้วดอกไม้ชิจำให้บ่งหู (ป)

o ลมพัดต้องใบไผให้เหลียวแล ลมพัดต้องใบแกให้เหลียวล่ำ ลมพัดต้องใบพร้าวให้ต่าวคืน

o ลมพัดคต้องใบไผโวกวิโว ลมพัดต้องใบโพโวกวิเวก

พี่ก็คีดฮอดน้องโทนโห้โถกถิโถย (บ.)

o ลมกะลมมาถ้อนเฮือของบ่ต้องฝั่ง พี่ชินั่งอยู่เหิงหีนก้อนล้านคองถ้าหมู่ฟอง (ป)

o ลมพานต้องตองแกย้านบ่แน่ ลมพานต้องตองแต้แน่บ่นอ (ป)

o เลี้ยงช้างเถ้าขายงาได้กินค่า เลี้ยงช้างน้ยอเพียรหญ้าได้ขี่ดน ๆ

o เลี้ยงช้างเถ้าขายงาได้กินค่า เลี้ยงช้างน้อยตายจ้อยค่าบ่มี (ป)

o เว้าซู้ต่างบ้านปานฝากไข่ไว้นำกา ฝากปลาไว้นำแมว ฝากแหลวไว้นำไก่น้อย ฝากก้อยไว้นำหมาขี้เอี้ยน มันชิม้ามเมื่อใด (บ)

o ว่าบ่มีเครือเกี้ยวสังมาเป็นยามย่าง บาดว่าสองตาบข้างเป็นปุ้มหมากบวบลอย ๆ ว่าบ่มีเครือเกี้ยวสังมาบ่เห็นฮอยลาก ว่าแม่นนาคกินรื้อสังบ่เห็นฮอยแก่ หรือแม่นเงือกปากแหล้แข้ปากกว้างเอาเจ้าเข้าเวิ่นวัง (บ)

o เว้าไปหลายมันยาวมันยืด ปีดพุ่มไม้ความเว้าแฮ่งหลาย เว้าแล้วซูฮัดปักตูแล้วนอน (บ.)

o สัจจะผู้หญิงนี้คือกวยกะต่าห่าง ถิ้มใส่น้ำหลเข่าคู่ตา (บ)

o สัจจะผู้ชายนี้คือหีนหนักหมื่น ถิ้มใส่น้ำจนปิ้งบ่ตึง (บ)

o เสียแฮงแฮ้งบินแฮงอิดอ่อน ลมบ่มาช่วยแฮ้งบินได้กะบ่แฮง (บ)

o สิบปีกะชิถ้าขาวพันสากะชิอยู่ ค้นบได้เป็นคู่เห็นแต่อุแอ่งน้ำกะปานได้นั่งเทียม (ป)

o เสียแฮงสร้างกฐินแฮบได้แห่ ผู้บ่สร้างแท้แท้มาได้แหไป (ป)

o สิบปีล้ำขาวปีลำบ่เห็นกันเทื่อหนึ่ง เข้าขึ้นเล้าจั่งเห็นเจ้าเทื่อเดียว (บ)

o เสียงปากเจ้าเว้าม่วนเหนียเหนีย คือเมียขานปากมาดอมเว้า (ขูนทึง)

o สิบคนมานั่งแหน แสนคนมานั่งเฝ้า บ่ปานเงาเจ้ามาเหลื่อมคิง (บ)

o หนามฮกกะชิหม้นหนามสนกะชิผ่า ป่าชี้อ้นต้นหน้าชิค่อยถาง (บ)

o หญ้าปากคอกอย่าได้เล่าเวียนกัด ให้ไปหากินไกลป่าหญ้าคาเขียวอ้วน (บ)

o เหลียวเห็นชิ้นวางปลาป่าไป่ มีใหม่แล้วลืมข้อยผู้คอย (บ)

o ให้ข้อยไลลืมเจ้าบ่มีไลลืมง่าย ฟ้าบ่หงายดินทรายบ่ผิ้นหินอยู่น้ำฟูขึ้นกะบ่ไล (บ)

o เหลียวเห็นชิ้นวางปลาป่าไป่ บาดว่าไฟไหม้ชิ้นชิมาโอ้อ่าวปลา (บ)

o หนีฮ้อนพุ้นมาพี้เพิ่งเย็น หนีเหม็นพุ้นหมายมาชมดวงดอก หนีจากน้ำขุ่นเขียวมาพี้เพิ่งใส (บ)

o ให้น้องเลี้ยงพี่ไว้ต่างหมาหอนเห่า บาดชู้เก่ามาฮอดแล้วไลถิ้มบ่ว่าสั้ง (ป)

o หมอดอกจิกคีดฮอดบ้านหลัง หอมดอกฮังคีดฮอดบ้านเก่า หอมดอกค้ดเค้าคือชิเถ้าบ่เป็น (บ)

o ให้ค่อยไปดีเยอเจ้าผู้หงษ์คำผ้ายเวหาเหินเมย กาดำเอิ้นจ้อยจ้อยพระอวนอ้ายให้อว่ายคืน

o เห็นกระด้างจับช้างขอนจิก สิกกะสิกมาถ้อนคองหลายน้องกะเมือย (บ)

o อดสาเยื้อนกินชิงต่างข่า อดสาเว้าผู้ฮ้ายข้ามพ้อผู้ดี (บ)

o อย่าชะอำเชิงไว้บให้ไผเห็นเงื่อน เสื่องเงื่องไว้เห็นส้นค่าวา (บ)

o อดเจ้าลองชิมส้มหมากนาวสีหวานเว่อ ต้นต่างต้นมันชิส้มต่างกัน (ป)

o เอาหีนแย่มาคั้นส้มสามปีชิเปื่อยบ่
หลกกกเข้ามาฝังหีนก้อนล้านมันชิหมั้นบ่อนใด (บ)

o อย่าฟ้าวไลเสียถิ้มผักกะเดากกเก่า บาดห่าได้ลาบก้อยยังชิโอ้อ่าวเถิง (บ)

o อย่าได้เห็นต่อนฮ้ายก้ำฝ่ายทางตลุ่ง พุงของลิงกะเขียวดั่งเดียวกันนั้น (บ)

o อย่ามาตั๋วให้กล้มตกหล่มดินทราย ตั๋วให้กำดินทรายหว่านลงในน้ำ เฮ็ดให้เฮียม
หลงหล้มตกตมหังหล่ม ตั๋วให้คาดลาดล้มกลางบ้านมื่นชะเล (บ)

o อย่าป่าปักตูไว้ชะโมยโจรชิฮู้เมื่อ ค้นเจ้าไขป่องท้างปลาชิฮู้เมื่อคึง (บ)

o อย่าชะกงหลายถ้อนหัวคานงงไม้ฮวก บ่แม่นพวกหมู่นี้ไผชิโก้ยขึ้นนั่งชาน (ป)

o อย่าชะกงหลายถ้อนหัวคานงงไม้ไผ่ป่า ค้นกะต่าบ่ห้อยบ่มีได้แอ่นกลาง (ป)

o อย่าได้เป็นโลภเลี้ยวคือเกี่ยวหลายคม แพงคมไว้เอาส้นมาปาดท้ายบ่หล้มหัวบ่จมน้องบ่ข่ม (ป)

o อ้ายไปหยุดอยู่ยั้งบ้านเพิ่นกินหยัง ขงเมืองเฮาแก่วกินกะยังกว้าง หรืออ้ายไปติดว่านก้านหนาไปติดยากก้านก่ำ ไปอยู่ก่ำเมืองนั้นบ่ได้มา น้องอยากมีเงินล้านหลายแสนนับหมื่นพอได้ไปเที่ยวจ้างเอาอ้ายออกจากเวร (ป)

o อ้ายนี้ชกงกบ่ถือโสก โชกโลกบ่ถึกตา หมากสีดาบ่แม่นไท้ ไทไกลจั่งแม่นวาดฯ
อ้ายนี้ชกงกบ่ถึกตา หมากสีดาบ่ถึกแข้ว หัวมันแกวบ่ถึกปั้นเข้าใหญ่ (ป)

o อ้ายนี้ทุกข์ยากไฮ้ปากก่ำกินมันหมก ค้นบ่กินหมกมันบ่ปากดำปานนี้ (ป)

o อย่าชะมาตั๋วล้อลวงกลให้กลงเชื่อ ตั๋วให้ป้านค้นแทฮั้วสุดชั่วตา ตั๋วให้ป้านค้นแทนาสุดหั่วห่งกะปูโค้งมาสักลองกะปูทองมาสักดั้นให้นั้นสองบ่เห็น (ป)

o อย่ามาติแถลงหล้มเอาลมเป็นตองห่อ
เอาดินดากมาจักตอกกิ้วมันชิหมั้นบ่อนใด (ป)

o อ้ายนี้เปรียบดั่งคนเซาไข้เห็นหยังได้แต่อยาก
เขียดค้นคากเต้นข้วมฮั้วน้ำลายฟังหั่วเฮือน

o อ้ายไปพุ้นอย่าได้ตำสะดุดต้องหีนแย่กลางทาง อย่าได้ตำสะดุดต้องหีนบางกลาง

เหล่าให้เจ้าก้มต่ำหน้าเถิงบ้านจั่งเงย (ผาแดง)

o อยากได้ไม้บ้านเจ้า ไปสานข้องลายสองคือชิค่อง
ไม้บ้านข้อยมีบ่แพ้ลำล้วนบ่ถึกตา (ป)

o อยากกินตับฟ้าบ่แพ้แล้วแขนบ่ยาวเด่บ่ฮอด อยากกินยอดฟ้าบ่แพ้แล้วแขนสั้น
เด่บ่เถิง (ป)

o อย่าให้เสียแฮงอ้ายเดินทางหิวหอด คือดั่งม้าอยากน้ำเดือนห้าหอดหิว
ค้นบ่กูร์ณาอ้ายเห็นชิตายม้อยระแม่ง เห็นชิตายหอดแห้งหิวน้ำหอดแฮง (ผาแดง)

o อย่าได้ฮ้อนกินไวจางจืด ให้ช้าไว้เมือหน้าจั่งเยือ (ชูลู)

o เฮียมนี้เป็นดั่งมดแดงเฝ้าฮังพามี่ม่วง กินกะกินบได้คอยเฝ้าแตใบ (บ)

o เฮียมนี้เป็นดังควายเห็นหญ้าในนาเขียวอ่อน กินกะกินบได้เสียลิ้นเปล่าดาย (บ)

o เฮียมนี้ปลอดอ้อยช้อยเสมอดั่งตองตัด ผัดแต่เป็นญิงมาบ่มีชายซ้อนๆ เฮียมนี้
ปลอดอ้อยช้อยเสมอดั่งเทียมลิง ผัดแต่เป็นหญิงมาบ่มีชายซ้อน (บ)

o เฮียมนี้เป็นดั่งตาลปลายด้วนโกนโกอยู่กลางห่าง ฮากบ่เหลือเครือบ่เกี้ยวโทนโท้อยู่
แต่ลำค้นเครือชิกบ่มาเกี้ยวใบ เครือหวายมาเกี้ยวก้าน ตาลต้นสวนอยู่พลอย (บ)

o เฮียมนี้เป็นดังกาสาผ้าสะใบบางผืนเก่า เขาหากตุ้มห่มแล้วชีไลลิ้มบ่คอย (บ)

o เฮียมนี้เป็นดั่งปลาเข็งข้อนหนองนาน้ำเขินขาด
ค้นบ่ถิ้มใสน้ำว้างกว้างกะส่วนตาย (บ)

o เฮียมนี้จิตบ่มีที่แขวนแนนบ่มีที่ห้อยเสมอแคมม้าปล่อย คอยแต่ชิจมจุ่มเรื่อยลงพื้น
แม่นที ทุกข์แฯในโลกนี้ล้นลื่นเหลือวิสัย ทุกข์แตในโลกาบ่มีไผเพี้ยง (บ)

o เฮียมนี้ไหย่ย้อนน้ำแกง แฮงย้อนกินข้าว เถ้งย้อนเกิดหลายปี (บ)

o เฮียมนี้คือดั่งนาไฮ่หล้งบ่สมโพนชี้หมาจอก
นานอกบ้านบ่สมบ้างดากควายดอกตี้ (บ)

o เฮียมอยากผ่าเอาหัวอกจกเอาใส้ตับใดออกเบิ่ง ย้านแกใจเพิ่นนั้นดำบี้ดั่งถ่านไฟ
นั้นแล้ว (บ)

o เฮียมนี้เทียมดั่งปลาเข็งข้อนหนองนาน้ำเขินขาด ฝนบ่มาโผดให้ชิตายแล้งแดดเผา
คีดต่อดอกชัดเค้วบ่านอยู่กลางดง คีดต่อเครือพายสงเล่าบ่มีลำเกี้ยว (บ)

o เฮียมนี้เป็นดั่งหีนคาค้างกลางชะเลบ่มีค่า มีแต่คองแช่น้ำจมปิ้งอยู่ชะเล (บ)

ประมวล
ภาษิตโบราณอิสาน

ภาษิตโบราณอีสาน

* กุญชรช้างพลายสารเกิดอยู่ป่า
ยังได้มาอยู่บ้านเมืองกว้างกล่อมขูน (ย่า

* กุญชรช้างอัศดรคุณมาก
ก็หากหายากแท้ทังค้ายบ่มี
สวนว่ายุงยองฮ้นฝูงไฮเฮือดไต่
บ่ห่อนขี้ไฮ้หาได้คู่เฮือน

* กุญชรช้างแนวสูงศักดิ์ใหญ่
ตายย้อนมดแดงน้อย ๆ แนวนั้นก็หากมี
โตก็ว่าโตดีแท้ภายเขาผัดแฮ่งยิ่ง
โตก็ว่าโตเลิศล้ำเขาพ้นผัดลื่นโต (ย่า)

* กากับนกเค้าบ่เข้าฮ่อมแกวกัน
หมูกับแมวบ่ออยู่นำกันได้
หมีกับไม้ผันทนังค้อป่า
จอนฟอนกับห่าห้อมบ่มีมื้อชิถีกกัน (ย่า)

* กินแกงให้เจ้าชอมดูก้างคาคอชิจี้มยาก
ดูกหมูมันชิไปอยู่ค้างกินน้ำชิบ่ลง (ย่า)

* กินปลาอย่าได้กินไส้ตับไตปอดย่อ
ค้นว่ากินฮอดท้องชิหนาวจ้อยจ่อยโซ
ให้กินแตโตโข้โหล้ตับไตไว้ผู้ใหญ่
ผู้ใหญ่นั้นกินได้คู่ฮ้น (ย่า)

* กินข้ออ้อยผญาหลั่งไหลมา
ชิมีปัญญาเลิกลื่นคนหังค้าย (ย่า)

* เกิดเป็นคนให้เฮียนความฮู้เฮ็ดชู้หลู้เขาบ่มียำ
เฮ็ดชำงำเขาบ่มีย้านไปไสฮ้นบ่ว่าดี
เที่ยวบ้านให้เบิ่งหนทาง คนตาฟางให้หลีก

* ของใหม่หลายหลากล้นเพ็งทีป
เทียมโพยม ก็ไปปุนปานของ
เก่าเดิมเดียวได้ (ป.)

* ของดีนี้คนทำยากยิ่ง
ของชี้ฮ้ายทำได้ชู่วัน
เงินคำแก้วของแพงหายาก
เม็ดดินเม็ดทรายมีบ่แพ้
ขมถิ้มบ่ถอง (ย่า)

* ของกินนี้ให้ชอมดูดมดูด
ค้นหากเป็นโทษแล้ววาง
ถิ้มอย่ากิน กินแกงให้เจ้า
ชอมดูก้างคาคอชิจี้มยาก
ลางเทื่อก้างหากคาหว่าง
แข้วไผชิจี้มช่อยอวน (ย่า)

* ของบ่เป็นตาจ้ำอย่าจุ่มลงตัก
ของบ่เป็นตากัดอย่ากินพวน
ท้อง ของบ่เป็นตาส้มอย่าง
งมกินชิส้มปากมันชิยาก
คอบท้องเทียวชี้ยั่งคืน (ย่า)

* ข้วมน้ำแล้วบ่ห่อนปลดข้ว
มีผัวแล้วอย่าลืมคุณพ่อแม่
(ย่า)

* ขุดดินขึ้นเอาเสาลงใส่
ดินเก่าถมถากเข้าหลุมนั้น
ก็บ่เต็ม เครือหมากอีหมาก
ฟักเต็มเทิงฮ้าน ผลยานลง
มาย้อยยามย่าง ก็ยังแขวน

มันก่อน บ่อนผู้ใหญ่อย่าได้ไปแทน ของ
หวงแหนอย่าได้ไปต้อง ของพี่น้องอย่า
ได้ไปขอ (ย่า)

แม่น้ำกินบยังเข้าวันละทะนานสองทะนานก็บ่อิ่ม
แต่เป็นสาวจ้อยกินได้กั่งก้น ขนตาขนคิ้วตัด
แถแล้วยังยาวคือเก่า บ่ห่อนยาวลื่นล้นไปได้
ดั่งใด (ย่า)

* คนขาวนี้เหลียวไกลดูอาด
หยับเข้าใกล้บ่มีได้อ้ายก่ำกา (ป.)

* ค้นได้กินปลาแล้วอย่าลืมปูปะปล่อย
ลางเที่อปลาขาดข้องยังชีได้ปันปู (ย่า)

* ค้นว่าได้ขี่ช้างอย่าลืมหมู่หมูหมา
ห่าขะโมยมาสักชิเห่าหอนให้มันย้าน
ลางเที่อกวางฟานเต้นนำดงสีได้ไล่
ค้นมันได้ต่อนชี้นยังชีโอ้อ่าวคุณ (ย่า)

* ค้นชิเอาะอ่อมจ้ำอย่าได้ใส่น้ำหลาย
มันชีใสเจงเลงบ่เป็นตาจ้ำ (ย่า)

* ค้นหากมีสองแล้วบ่กล้วใผอย่าฟ้าวว่า
บาดห่าเป็นฮ้างหม้ายชิมาโอ้ใส่เขา (ย่า)

* ค้นได้เป็นใหญ่แล้วอย่าลืมคุณพวกไพร่
ค้นหากไพร่บ่พร้อมสีหน้าบ่ฮุ่งเฮือง (ย่า)

* ค้นได้ขี่ม้าแล้วอย่ากั้งฮ่มแฮแถม
ย้านเจ้าเพพังตกถีกตอตำต้อง (ย่า)

* ค้นหากได้นั่งบ้านเป็นเอกสูงศักดิ์
อย่าได้โวโวเสียงลื่นคนทังค้าย
ชื่อว่าเป็นนายนี้ให้หวังดีดอมบ่าว
ค้นหากบ่าวบ่พร้อมชิเสียหน้าบาดดิน (ย่า)

อยู่ได้เครือนั้นบ่ขาดลง

* ค้นเจ้าได้ขี่ช้างอย่าลืมหมู่งัว
ควาย มันหากคุณคนทาง
ต่างก้นคนก้ำ ช้างหากดี
ยามเข้าสงครามได้ขี่ ดีเมื่อ
เข้าเขตห้องนครกว้างอาจอง
(ย่า)

* ค้นเจ้าได้ขี่ช้างไห้หาแหย่ง
ฮองหลัง ค้นบ่ยองแหย่งลง
ชิบ่สมทรงช้าง มันชิเสีย
เศร้าทรงช้างใหญ่ มันบโก้บ่
โก้เขาชิต้านกล่าวขวัญ (ย่า)

* ค้นเจ้าได้ขี่ช้างอย่าด้งเบิดด้ง
เหิน อย่าได้เสินเสินหัวแหย่ง
ชิพานพาฮ้าย (ย่า)

* ค้นชิไปทางหน้าให้เหลียวหลัง
เบิ่งก่อน ค้นมะลุดทุดเท้า-
เขาก่อนอย่าไป (ย่า)

* ค้นชิเที่ยวทางกว้างให้หาฮ่ม
บังหัว ค้นชิไปทางไกลไถ่ถ่อง
ให้มีพร้อม ค้นชิเที่ยวทางเวิ้ง
ให้หาทิงบั้งใหญ่ค้นชิชี้นต้น
ไม้ให้หาทางปล่อยลง (ย่า)

* ค้นชิถ่มน้ำลายให้หลิงดู
ปล่อง ค้นชินั่งย่องย้อให้
เหลียวเบิ่งหว่างขา (ย่า)

* ค้นได้นั่งตั่งอี้อย่าฟ้าวเปิบใจ

* ค้นว่าฟันขวานค้างอย่าวางใจเถิงเลื่อย
มันชิหลงบาดโย้ขวานชิเลี้ยวใส่มือ (ย่า)

* ค้นอยากได้คู่ช้อนให้มีผู้ปรึกษา
ให้ค่อยปรึกษาขุนหมู่พงษ์พันธุ์เชื้อ
ให้ค่อยปรึกษาเถ้าขุนกวานพ่อแม่
ค้นเภาแก่บ่พร้อมเขาถ้อนอย่าเอา (ย่า)

* ค้นคากน้อยยังได้อบพระยาแถน
ยังได้ครองนครขวางนั่งปองเป็นเจ้า (ย่า)

* ค้นบ่อออกจากบ้านบ่เห็นด่านแดนไกล
ค้นบ่ไปหาเฮียนกะบ่มีความฮู้ (บ)

* ค้นแม่นมีความฮู้เต็มพุงเพียงปาก
โตสอนโตบ่ได้ไผชิย้องว่าดี (บ.)

* ค้นแม่นมีความฮู้พาโลเฮ็ดบ่แม่น
ความฮู้ท่อแผ่นฟ้าเป็นบ้าท่อแผ่นดิน
คือดั่งลิงเห็นแก้วมณีนิลหัวใส่
บาดได้มาแท้ ๆ ดมเล่นดั่งเม็ดดิน
คือดั่งคนบ่สมโส้งเสียทรงผู้ฉลาด
คือดั่งคนชี้โม้บ่สมผ้าเพิ่นทาน (ย่า)

* ค้นว่าความเฮาเว้าขมในอย่าได้จ่ม
ลางเมื่อขมชี้เพี้ยภายหน้าหากชิดี
อย่าได้ติเตียนเว้าผักกระเดาขมขื่น
บาดกินกับลาบก้อยชิหลง ย้องว่าดี (ย่า)

* คำปากพ่อแม่นี้หนักเกิ่งธรณี
ใผ่ผู้ย้ำแยงนบหากชิเฮืองเมือหน้า (ย่า)

* คึดต่อคนตายนี่บ่มีทางชิเห็นโง่
หัว ย้านแต่มันพาพังชิส่ำกันบ่
หันแล้ว (ย่า)

* คึดว่าตอคะยงแล้วแมวสีส้ง
มาโค่น คึดว่าไม้แก่นหล้อน
ส่งมาปิ้นปังใบ (ป.)

* คึดว่าตอคะยูงแล้วส่งมาเป็น
ไม้อ่อนเสียนอ กลายเกิด
เป็นตอกกล้าเหลาหลี้มถ่อย
ผญา แท้นอ (บ.)

* ค้นว่ากามคุณกลั้วญิงใดชอบ
เชื่อกันนั้น ยังเล่าฟังพากย์
ถ้อยมันนั้นฮ่ำคนิง (ส.)

* ควายบ่กั้มกินหญ้าแสนชิข่ม
กะเขาหัก หมูบกินฮ่ำแสนชิ
ตีกะด้งเว้อ (ป.)

* คึดต่อน้ำห้วยหน้าดีฮ้ายสอง
บ่เห็น (ป.)

* ค้อนฮ่ำไค้กลองม้องคาดยาม
(ส.)

* ค้นได้กินลาบก้อยอย่าลืม
แจ่วแพวผัก กินพาเงินพา
คำอย่าลือกะเบียนฮ้าง (ป.)

* ค่อยยอค่อยเยี้ยนมันชิได้
ต่อนคำ (ป.)

* คาดชิได้บินมาคือนกเจ่า
คาดชิบได้บินเจ้ยเจิดหนี (ป)

คือดั่งไฟมอดแล้วใผชิฮู่ปล่องไป (ย่า)

* คุดอยู่ไม้ยังได้ใสพานคำ
นอนิลยังได้อยู่โฮงเทียมท้าว (ย่า)
* เงินคำแก้วหายากนานพบ
ลางเทื่อมีในมือก็เปล่าแปนปานล้าง (ย่า)

* จวงจันทน์คู้ของหมอหายาก
เชื้อเปลือกไม้หาได้คู่ยาม (ย่า)

* จวงจันทน์คู้ทะลอนหอมแต่มื้น
มื้อเก่ามาล่วงล้ำจันทน์ก็เล่าเหย (ย่า)

* จวงจันทน์คู้ทะลอนหอมเหยกลิ่น
แมงภู่เผิ้งชมชื่นชอบใจ (ย่า)

* จวงจันทน์คู้ทะลอนหอมแต่มื้อใหม่
บาดว่ากลั้วกลิ่นส้มชมแล้วก็เล่าเหย (ย่า)

* จุบุหน้าจันร์เพ็ญสุทธะแจ่ม
บาดว่ายัวยาตรย้ายใจอ้ายชิขาดดอม (บ.)

* จอมปลวกอ้นขุดก่นเป็นโพน
แม่นชิเป็นโพนสูงชั่วไกล.เห็นแจ้ง
ค้นบ่มีสาขาไม้ใบเขียวปกห่อ
ก็บ่ดูอาจแท้โพนนั้นเปล่าแปน (บ.)

* ใจบ่ใสต่อน้ำแยงเงากะบ่สอง
กบบ่เต้องต่อเทื่อมเห็นถ้ำกะว่าโพน (บ.)

* ชาตาคาดแห้งฝนตกลินกะบ่ซุ่ม
ชาตาคาดแล้งแสนชิถ้วมกะไง่ผง (ป.)

* ชิ้นบ่เป็นต่อนย่างอย่าได้อ่าวจาแกง
อย่าได้กุมเอาเกลือเอือบลงดูฮ้าย (บ.)

* เงาะฮูปฮ้ายยังได้กล่อมรจนา
ยังได้เป็นราชาช่าลือ
ทังค้าย (ย่า)

* ชาติที่แนวนาบ้งแปนตัวกา
ชิตอดกินแล้ว เฮ็ดให้เป็น
สิ่งม้อนใยหุ้มห่อตัว
หั้นถ้อน (บ.)

* ชาติที่ดวงหอมนี้ยานดาย
แล้งเปล่าเป็นรือ ความคิด
แมงภู่มี่ห่อฟ้าชิหมายเมี้ยน
กระดูกดอม (บ.)

* ชาติที่ยามหนาวนี้ผิงไฟหาก
ชิอุ่นทวงแล้ว เถิงระดูฮ้อน
มาฮอดแล้วกลายใกล้ก็เล่า
คว้น (บ.)

* ชื่อว่าสงสารช้างกงเกวียนกำ
ฮอบ เวรหากมาคอบแล้ว
วอนไหว้ก็บ่ฟัง (บ.)

* ชื่อว่าโลกีย์กว้างเมืองคนมัน
บ่เที่ยง มันหากเงี่ยงช้อยง้อย
คือค้อยตลิ่งของ ลางเทื่อ
ศิษย์กลับได้เป็นครูสอนสั่งก็มี
ลางเทื่อลูกออกก้นสอนฉ้อ
พ่อแม่คึง ลางเทื่อแนวเด็ก
น้อยสอนคนหัวด่อนก็มี ลาง
เทื่อลูกไพร่บ้านสอนท้าวบ่าว
พระยา ก็มี (บ.)

* ชื่อว่ากรรมเถิ่งแล้วจำใจจำ
จาก บ่มีใผแก่ที้นคืนได้โลก
เฮา (บ.)

* ชาติที่มาลานี้ดวงหอมฮสฮ่วง
ใผผู้เข้าชมได้ดมแล้วบ่อยากหนี (บ.)

* ชาติที่หมาเห็นเข้าในมือชิงสวบ
ยามเมื่อกินอิ่มแล้วแสนชิเอิ้นกะแล่นหนี (บ.)

* ชื่อว่าแนวกำพร้าหมูหมามันกะหน่าย
กลายหน้าใกล้ชาวบ้านถ่มน้ำลายุ (บ.)

* ชื่อว่าแนวความฮู้ไนเฮือนหายาก
ค้นบ่อาจจากบ้านบ่มีได้ท่อใย (บ.)

* ชื่อว่าเปิงเป็นแล้วจำใจจำจาก
ค้นบ่พรากจากบ้านความฮู้บ่เฮือง (บ)

* ชื่อว่าแนวความฮู้ศิลธรรมพระเจ้าใหญ่
ค้นแม่นเฮียนได้แล้วเป็นแก้วแก่นมโน (บ.)

* ชื่อว่าจันทร์เพ็งแจ้งบ่ปานสุริเยศ
แสงกระบองหมื่นเหล้มบ่ปานแจ้ง
แห่งเดือน คือดั่งแนวหลานหล้อน
บ่ปูนปานเจ้าย่า เด็กน้อยฮู้ตั้งล้าน
บ่ปานเถ้าฮู้ผู้เดียว (บ.)

* ชื่อว่าแนวเด็กน้อยตากอความคิดม่อ
ได้กอขอข้อหล้อความเว้า ผั้นอยู่ดาว (บ)

* ชื่อว่าคลองคูนค้ำใผทำเป็นประโยชน์
เถ้าแก่เด็กหนุ่มน้อยทำได้ก็ฮุ่งเฮือง (บ)

* ชื่อว่าการยอย้องนินทาประจำโลก
มีแต่ปู่แต่ปู่ชิหนีได้ฮ่อมใด (บ.)

* ชื่อว่าแนวความเว้าของคนมันแกินง่าย
ได้เหิงหงายและข้วมความเว้าบ่อยู่ความ
เขายักเขาก็ย้องเขาชังเขาก็ว่า
คือดั่งบักเค้าเม้าหมาเถ้าเห่าแต่เขา

* ชื่อว่าความตายนี้แขวนคอ
ทุกบาดย่าง ใผกะแขวน
อ้อนต้อนเสมอด้ามดั่งเดียว
(บ.)

* ชาติที่เกวียนแปลงแล้วดู
งามทุกสิ่งจริงแล้ว งัว
พระนางบ่เทียมแกให้
สะเทินค้างอยู่เอง ดอกนา
(บ.)

* ชาติที่กาดำปี้ลงนทีล้างอาบ
แม่ชินอนแช่น้ำสามมื้อกะบ
ขาว (บ.)

* ชาติที่ตัณหานี้พาโตตกต่ำ
มีดาย ลางเทื่อดับชาติซ้ำ
วายย้าวคอบญิงแท้ดาย (บ)

* เชื้อหมากต้องบ่ห่อนหล่น
ไกลกก แนวผมดกบ่ห่อน
หัวเป็นล้าน (บ.)

* เชื้อชาติอ้อยบ่ห่อนเกิดเป็น
ลา แชงตาเปาบ่ห่อนเป็น
กอไค้ (บ.)

* เชื้อชาติจ้องค้นก่องกะยังหุบ
บาดห่าชาตาหลุบหลุบลงคือ
จ้องยาม เมื่อชาตาชื้นชวาง
คือขอนกะเลยล่อง บาดชิ
ล้มหหยุมหญ้าบ่ฟัง (บ.)

* เชื้อชาติช้างหางยาวสนุก
แกว่ง เชื้อไก่กุ้มหางก้อม
แกว่งบ่คือ (บ.)

ค้ดเฮาทำดีแล้วเขาชังก็ตามช่าง
ค้นเฮาเฮ็ดแม่นแล้วเขาย้องก็ช่างเขา
เขาชิพากันท้วงทังเมืองก็มีเงียบ
เขาชิติตั้งค้าขายหน้าก็บ่อาย (บ.)

* ชาติที่ยอเงิงไง้ขอนเห็นดูหลาก
ค้นบ่เข็บกะงอดเงี้ยวงูฮ้ายหากมี (บ.)

* ญิงใดสมบูรณ์ด้วยเฮือนสามน้ำสี
เป็นญิงดีเลิศล้ำสมควรแท้แม่เฮือน (บ.)

* ญิงใดบ่มีชายซ้อนญิงเกกางกาด
เป็นด้งฝากะตาดฮ้างกลางบ้าน
เกือบขี้ตม (บ.)

* เชื้อชาติแฮ้งกุยสาบก้นเอง
ปูสอนปูให้เดินตรงห่อนรือชิทำได้ (ป.)

* ญิงใดปากกล่าวต้านหัวก่อนบุญมี
บาคราญพบฮีบเอามาซ้อน (คำสอน)

* ญิงใดได้ผัวชมใจถ่อย
เป็นแก่กรรมก่อนพุ้นโตสร้างแต่หลัง (คำสอน)

* ญิงใดสูงก่ำเกลี้ยงท้ายล่ามมอกเหวอ
ญิงนี้งามพอสมควรให้ฮีบจาจงต้าน (คำสอน)

* ญิงใดได้ผัวขวัญผู้ประเสริฐ เป็นเพราะกำเนิด
เบื้องบูฮาณสร้างตั้งแต่หลัง (คำสอน)

* ญิงใดทำกินพร้อมพอเกลือทังปลาแดก
เป็นข้าเพิ่นฮ้อยชั้นก็ควรให้ไถ่เอา (คำสอน)

* ญิงใดเอเลห้องปุมหลวงอุ้มบาตร
ฮูปฮ่างฮ้ายบุญเจ้าหากมี (คำสอน)

* ชายใดมีเมียแก้วการเฮือน
เฮียงฮาบ ขุนใดอำนาจกล้า
เมืองบ้านฮุ้งเฮือง (บ.)

* ญิงใดปากกล่าวต้านแสมอ
ดั่งเสียงชาย บาคราญเอย
อย่าเอามาซ้อน (คำสอน)

* ญิงใดเกษาเกลี้ยงดกดำเลิง
แลบ ผิวบ่เศร้างามล้วนอยู่
เลิง ชายใดได้อยู่ซ้อนเฮียง
ฮ่วมเป็นเมีย ยูท่างธรง
ความสุขนั่งปองเป็นเจ้า
(คำสอน)

* ญิงใดย่างบาดกว้างตีน
ช่วงธรณี ตัณหาในสงสาร
บ่ทันเทียมได้ (คำสอน)

* ญิงใดขนตาส้วยแหลมปลาย
ยาวยิ่ง ญิงนั้นฮู้ขี้คร้านเช็ญ
ฝ้ายมักนอน (คำสอน)

* ญิงใดผมเป็นส้อยยอยหูเป็นปีก
ญิงนั้นทุกข์แต่น้อยเถิงเถ้าอยู่
เลิง (คำสอน)

* ญิงใดเป็นปากก้ากกขาดูหลาก
ญิงนั้นใผกล่าวต้านโอมได้โชด
มัน (คำสอน)

* ญิงใดคอกลมปล้องหางตาแดงสักสน่อย
ญิงนั้นสุขลื่นล้นความฮ้ายบ่มี (คำสอน)

* ญิงใดยกย่องย้ายเสียงบาดตีนหนัก อย่าได้
เอาเป็นเมีย ถ่อยคนควรเว้น (คำสอน)

* ญิงใดหน้าผากจ้อมผัวฮักแวนสนัด
การเฮือนชานหากยังเฟือนฟ้าว (คำสอน)

* ญิงใดปลายมือด้ำดกดำช้ำใหญ่
ญิงนั่นทุกข์บ่มั้วบาท้าวอย่าเอา
(คำสอน)

* ญิงใดฝาตีนกว้างกกขาหีมปังแค่งใหญ่
ญิงนั้นแม้นว่าเป็นข้อยข้าสอนได้กะบ่ฟัง
(คำสอน)

* ญิงใดปังแค่งส้วยคิ้วก่องกวมตา
หัวนมมีปานดำแม่นญิงมีบุญแท้
ชายใดโอมเอาได้เป็นเมียโชคใหญ่
ดีประเสริฐแท้เมือหน้าฮุ้งเฮือง (คำสอน)

* ญิงใดหน้าก้มคุมมุมลงต่ำ อายุน้อยบ่าท้าว
อย่าเอา (คำสอน)

* ญิงใดผมเขินเหี้ยนแปนหูเสียเปล่า
แม่นหากงามยิ่งย้อยมันนั้นบ่ดี (คำสอน)

* ญิงใดเล็บมือส้วยแดงงามผิวอ่อน
เป็นข้อยเพิ่นฮ้อยชั้นควรให้ไถ่เอา (คำสอน)

* ญิงใดผมถอยขึ้นเมือเทิงล้านแง่
ญิงนั้นทุกข์เท่าเถ้าควรเว้นหลีกไกล (คำสอน)

* ญิงใดตาเบือนซ้ายหัวแผดเสียงดัง

* ญิงใดจินจิกเกล้าผมแดงหาง
หน้าผาก ญิงฮูปนั้นแฮ้งม้าง
ศาสนา (คำสอน)

* ญิงใดโขโมหน้าคือชายสักสาด
ญิงนั้นใจโลบเลี้ยวมีชู้จากผัว
(คำสอน)

* ญิงใดบาทาเท้าหลัง ตีนคือหลัง
เต่า ญิงนั้นใจซื่อแท้ประสงค์
ตั้งแต่ผัว (คำสอน)

* ญิงใดนมตุ่มตั้งขี้แมงวันจับอยู่
เป็นข้อยเพิ่นฮ้อยชั้นควรให้ไถ่
เอา (คำสอน)

* ญิงใดมือปุ้มข้อแขนขากกกิ่ว
ญิงนั้นทุกข์เท้าเถ้าถือกระเบื้อง
คั้วขอ (คำสอน)

* ญิงใดคอกลมป้องเอิกหวาคิ้ว
ก่อง ญิงนั้นเลี้ยงลูกเต้า
หลายล้นเอนกนอง (คำสอน)

* ญิงใดปากกล่าวต้านแกมหัว
เสียงม่วน ญิงนั้นลุลาภล้น
ความฮ้ายบ่มี (คำสอน)

* ญิงใดจารจาต้านเว้าม่วนหวาน
หู ตาหลิงแลเหลือดดูขวาซ้าย
คอกลมป้องคึงบางคิ้วก่อง
ญิงนั้นควรค่าล้าน คำฮ้ายให้ไถ่
เอา (คำสอน)

* ญิงใดตีนมือสั้นขาวเหลืองฝ่าตีนก่ำ

บาไทเอยอย่าเอามาช้อน (คำสอน)

* ญิงใดหน้าผากกว้างดังใหญโยโม
ญิงนั้นเป็นคนขวางอย่าเอามาช้อน (คำสอน)

* ญิงใดนมยานเท้าลงเทิงท้องหย่อน
ญิงนั้นบุญมากล้นควรให้ใถ่เอา (คำสอน)

* ญิงใดนมสี่เต้าเชื้อชาตินามหมา
มันนั้นพาลพาโลอย่าเอามาช้อน (คำสอน)

* ญิงใดเบียเยียหน้าสมสถานเว้าบ่ม่วน
มันหากใจถ่อยฮ้ายเสมอด้ามดั่งหมา (คำสอน)

* ญิงใดปากกล่าวต้านช้างอยู่ในคอ
อย่าได้เอาเป็นเมียบดีพาฮ้าย (คำสอน)

* ญิงใดโยนีส้วยคือปลีกล้วยอ่อน
ญิงนั้นสุขลื่นล้นบุญเจ้าหากมี (คำสอน)

* ญิงใดสบเบื้องซ้ายขี้แมลงวันจับอยู่
สมบัติมีมากล้นคูณค้ำต่อผัว (คำสอน)

* ญิงใดแขนกลมส้วยขาวเหลืองผิวผ่อง
ชายใดได้อยู่ช้อนปานกั้งฮ่มแดง (คำสอน)

* ญิงใดสบดำปี้คือดั่งหมากมอนสุก
ญิงนั้นตัณหาในสงสารบ่หันเทียมได้
(คำสอน)

* ทางหลายเส้นตามใจชิเลือกใต่
มักเส้นโค้งโงเง้ยวก็หากมี (บ.)

* เทียวทางพ้อพอใจจอดแว่
คือชิหายโศกฮ้อนสบายบ้าง
แบ่งเบา (คำสอน)

ญิงนั้นผู้แต่งตั้งการย้าวแม่เฮือน(คำ

* ญิงใดใบหูเหี้ยนหน้ามนสักสน่อย
แม่นว่าเป็นแม่ค้าพอได้สิบทีน
(คำสอน)

* ญิงใดผมดำเหลื้อมเสมอดั่งเปลือกคะยูง
ใผผู้ได้อยู่ช้อนเป็นเจ้าเศรษฐี
(คำสอน)

* ญิงใดหมุดหลุดส้วยเอิ๊กหวา
ตะโพกใหญ่ ญิงนั้นทุกข์เท้าเถ้า
ควายไฮ้แล่นเถิง (คำสอน)

* ญิงใดหันตาแขว้ขาวพ้นออก
แม่นว่าเลี้ยงลูกเต้ามิได้ใหญ่สูง
(คำสอน)

* ญิงใดช้วมัวหน้าไกวแขนกับเกี่ยว
ญิงนั้นทุกข์เท้าเถ้า ถือกระเบื้อง
คั่วขอ (คำสอน)

* เทียวทางบ่สุดเส้นอย่าถอยหลัง
ให้เขาเหยียบ ตายขอให้ตายหน้า
พู้นเขาจั่งย้องว่าหาญ (ป.)

* เทียวทางไกลเหลียวหลังเหลียว
หน้า ฟ้าแฮ่งฮ้องน้องแฮ่งคา
แอว (ป.)

* แนวนามช้างพลายสารเผือกผ่อง
มันหากเกิดอยู่ห้องดงด้าวด่าน
ไพร่ (บ.)

* แนวเลือกเถ้าจำศีลอย่าฟ้าวเชื่อ

* ทานบ่มีใจตั้งชิหวังปองเป็นประโยชน์ได้เด หวังประโยชน์แต่บ่ทานทอดให้บุญชีได้ย่อมใด (บ.)

* ทำทานบ่มีศิลพร้อมผลบุญบ่เฮืองฮุ่ง มีศิลศันบ่คิดละเว้นชิเป็นได้ดั่งใด (บ.)

* ทำทานผัวเมียบ่พร้อมผลบุญเต็มส่วน บุญศันบ่เพียรก่อสร้าง ชิหมายได้ดั่งใด (บ.)

* ทำทานบ่ปรารถนาตั้งชิเอาหยังเป็นที่พึ่ง มีแต่ปรารถนาบุญบได้สร้างไว้ชิไปได้ย่อมใด (บ.)

* ทำตนให้คือสักกุณานกเจ่า บาดห่าบินผ่านฟ้า ขาวแจ้งจั่งเห็น (บ.)

* ทางหลวงกว้างสังมาเทียบตั้งแต่ขอก หมกปลาแดกตั้งโจ้โก้สังมาจ้ำตั้งแต่ตอง (บ.)

* ไทไกลนี้แจงเลงน้ำแจ่มช่า บ่ท่อใสติ้งลิ้งไทใกล้น้ำแจ่วชิง (บ.)

* เทียวทางท่งแดดวอน เทียวทางดอนแดดไหม้ ถกขาไวไวให้ฮีบฟ้าวหาฮ่ม (บ.)

* เทียวทางเวิ้งเหิงหลายมันชิค่ำ มัวแต่กินหมากหว้ามันชิช้าค่ำทาง (บ.)

* แนวกำพร้ามหาชนดูหมิ่น ชื่อว่าลูกกำพร้าเขาย้ายแก่มกิน (บ.)

* หนึ้งข้าวใหม่หอมฮ่วยมาดัง ลางเที่อเห็นหมู่เนื้อศิลชิม้างแตกกระเด็น (บ.)

* แนวนามเชื้อหนูชิงชาติชั่ว เชื้อชาติส้มชมได้กลิ่นบ่หอม (บ)

* แนวนามเชื้อหอยนาหน้จต่ำ ตาบ่สูงดั่งด้ามหอยกว้างบ่วงชะเล เหมิดที่บุญคนเข้าสกุลวงษ์ตกต่ำ สมัยใหม่ปล้ำสกุลเค้าแตกสะเด็นคิดบ่ตามคลองเถ้าบูฮานเฮาลำบาก มันชิยากย้อนทอนท้อบ่ดี (บ.)

* นาวาล้ำลำงามดูอาจ ศันบ่พ่ายถ่อเท้าบ่มีได้แล่นไป (บ.)

* นอนิลแก้วพิฑูรย์ธรรมชาติ ควรค่าชื้ออย่าถือได้ล่วงเอา (บ)

* หนักหนาโฮมแฮงพร้อมพลายคน หากเบาแบ่ง หนักคืดวางบ่ได้จนปิ้งหน่วงเลย (บ.)

* นกบ่ยินดีด้วยรุกโขบ่มีฮ่ม สาบ่มีดอกไม้คณาเนื้อบ่สงวน (บ.)

* แนนบ่เคยนำห้อยแสนชิออยกะยินยาก บุญบ่เคยประกอบแก้วแสนชีให้ก็ใช่หัว (บ.)

* บได้พาโลล้นทำนาหลายห่ง คืดต่อเจ้าต้งหล้งนาเฮื้อท่งเดียวนี้แล้ว (ป.)

ระวังเดอข้าวกูชิเอาเหมินก่อง (บ.)

* แนวนามเชื้อลิงดงปล้องห่าง
พิษบ่ฮ้อนกลายใกล้เพิ่นบ่กล้ว (ป.)

* แนวนามเชื้อทำทานปล้องถี่
ค้นได้ตอดพี่น้องบ่ทันได้สั่งใผ (ป.)

* นกกระแดดเด้าหากินไกลเขต
เขตเพิ่นอย่าชิเข้าให้มาเด้าอยู่เขตโต (ป.)

* นกเขาเปิดข้าว นกกาเวาเปิดไข่ นกใส
เปิดด้วงโงเง้ยวตอดโกน (ป.)

* แนวนามไม้จวงจันทร์หายาก
มันหากหลายแต่ไม้ลำชีใช้บ่มี (บ.)

* แนวตึกแหหวังเอาปลา เฮ็ดนาหวังเอาเข้า
ฟันโพนปลูกหมากถั่ว เอาผัวเอาเมียหวัง
ลูกเต้า แทนเชื้อสืบแนว (บ.)

* แนวนามเชื้อปาปังทำง่าย
บาปอยู่ไกล้บุญนั้นอยู่ไกล (บ.)

* แนวมันมีหมากเขือหำม้า
บได้กล้ามันเกิดมาเอง (บ.)

* แนวผู้ฮ้ายลี้อยู่คือกบ
เห็นคนมาหลุบลิลุลงลี้ (บ.)

* นกเขาเข้าอยู่ตุ้มเหงาง่วมทนทุกข์
แม่นชิงอยู่คอนเงินคอนคำก็บ่ลือคอนไม้ (บ.)

* นกหนูบ่ห่อนหนีไกลห้วยหากินไกลถิ่น
ควายบ่ห่อนหนียวกน้ำกินหั้นพร่ำนอน (บ.)

* บาดยามเป็นสาวจ้อยควายตม
บ่ออยากชี่ บาดว่าได้ลูกน้อย
บายชี้ก่อนง่าย (บ.)

* เบเบฮ้องวังเฮาอย่าฟ้าวว่า
ลางเทื่อเสือโคร่งเชี้ยวชิกิน
เจ้ามอดชิวัง (บ.)

* บ้านข้อยพุ้นบ่อืดบ่อยาก
ปวดท้องชี้ไปงอยหลังเต่า
หักไม้แก้งไปถึกขากวาง
ชวงมือไปถือหางเหน้อม
ก้มลอดฮั้วหมากถั่วแหงตาย
มืนตาขึ้นหมากสีดาหล่นใส่
นั่งย่องย้อเครือกล้วยทั่งหัว (บ)

* บ้านข้อยพุ้นดินดำน้ำซุ่ม
ปลากุ่มบ้อนคือแข้แกว่งหาง
ปลานางบ้อนคือขางฟ้าสั่น
จักจั่นฮ้องคือฆ้องสั่นยาม (บ)

* บ้านข้อยพุ้นบ่อืดบ่อยาก
ปลาปากโตท่อหัวเฮือ
ปลาเสือโตท่อหัวช้าง
ปลาขี้ก้างโตสั้นคาวา (บ.)

* บ้านข่วยพุ้นบ่อืดบ่อยาก
ถากเปลือกไม้มาป่นต่างปลา
ถากเปลืองสีดามากินต่างข้าว
ถากเปลือกสาเหล้ามากินต่าง
เกลือ (บ.)

* โบราณเพิ่นว่าไว้ฝากไข่ไว้น้ำกา
ฝากปลาไว้น้ำหมาขี้เฮื้อน
มันชิม้ามเมื่อใด (บ.)

* บ่หันได้ต่อนชิ้นอย่าฟ้าวอ่าวหาแกง
กินบ่หันลงคออยู่จาชิคาแค้น-
กินเหมิดแล้วภายลุนอย่าได้จ่ม
บาดห่าลงฮิงห้อง แสนชิฮ้อง
กะบ่คืนได้แล้ว (บ.)

* บุญมีแล้วแนวดีป้องใส
บุญบได้แนวชี้ฮ้ายแล่นโฮม (บ.)

* บัณฑิตล้ำธรงธรรมหัดเที่ยง
ก็หากหายากแท้ในพื้นแผ่นดิน
บาดว่าคนชั่วช้าหีนะโหดแนวพาล
มันหากมีมุลมองทั่วแดนดินด้าว (ย่า)

สหายเกลอ เขาก็อาศัยเฮาจึงเป็นเมืองบ้าน
คนหากอาศัยด้วยดอมคนเป็นหมู่ บ่มีไผอยู่
ยั้งทอนท้อผู้เดียวได้แล้ว (ย่า)

* บุญแบ่งชั้นปั้นป่อนมาพบ
บารมีภายหลังจึงได้เวียนมาพ้อ (บ.)

* บุญมีได้เป็นนายใช้เพิ่น
ค้นว่าบุญบให้เขาชีใช้ตั้งแต่เฮา (บ.)

* บุญมีได้เป็นนายให้เขาเพิ่น
ค้นว่าบุญบ่พร้อมแสนชิดิ้นก็เปล่าดาย
คอยแต่บุญมาค้ำบ่ทำการมันบ่แม่น
คอยแต่บุญส่งให้มันชิได้ฮ่อมใด
คือดั่งเฮามีข้าวบ่เอากินมันบ่อิ่ม
มีลาบค้นบ่เอาข้าวคุ้ยทางท้องบ่ห่อนเต็ม
(ย่า)

* บุญบาปนี้เป็นคู่คือเงา
เงานั้นไปตามเฮาชู่วันบ่มีเว้น
ค้นว่าเฮาพรเหล้นพามันเต้นแล่น
พามันแอะแอ่นฟ้อนเงานั้นกะแอ่นนำ

* บวยบ่มีด้ามชิเสียทรงหังวาด
เขาชิเอิ้นกะโป่หมากพร้าวบ่
มีเอิ้นว่าบวย (ย่า)

* บัวอาศัยเชิ่งน้ำปลาเพิ่งวังตม
ไพร่กับนายเพิ่งกันโดยด้าม
ฮันว่าเสือสางช้างกวางฟาน
อาศัยป่า ป่าอาศัยสิงฮ้ายจึงหนา
แน่นเมืองมุง เฮาอาศัยเพิ่งบ้าน
บ้านกะเพิ่งบุญเอา ค้นหากเฮา
หนีเสียชิเกิดเป็นดงไม้ ค้นเฮา
หนีไกลบล้านเฮือนชานชิเป็นป่า
บ้านชิเป็นเหล่าเฮื้อเครือเกี้ยวมือ
มุ่ง เฮาอาศัยพวกน้องน้องนุ่ง

* บวชแต่น้อยบ่ฮู้แห่งคลองคหัสถ์
ผัดแต่ในคลองธรรมผู้เดียวได้
แล้ว (บ.)

* บวชแต่น้อยบ่เห็นฮอยหมูแม่
เห็นแต่บักโล้งโค้งหมูผู้หนวดยาว
(ป.)

* บุญหัวบ่เคยได้สังวาลย์คำพญา
นาค ชี้ดินดากติดหัวแต่น้อย
หลงเอิ้งว่าหอน (บ.)

* บ้านเมืองข้านขุนกวานยาดไพร่
เมืองขวาได้ไกโจ้นเมืองซ้ายได้
ไก่ยอง เมืองซองได้ไก่แจ้
คราวนี้แพ้ไพร่เมือง (บ.)

* ป่าสวนอ้มหนีไปชมหม้อปลา
แดก ป่าเล้าข้าวไว้หนีไปชั้นป่า
กลอย (บ.)

* ปลาอยู่น้ำบ่ห่อนขึ้นเทิงบก
มันหากอาศัยเนาอยู่นอนในน้ำ

ค้นเฮานั่งยองย้อเงาก็นั่งลงตาม
ยามเฮาเอนหลังนอนก็อ่อนลงนอนด้วย
ค้นเฮาโตนลงห้วยภูเขาหลายสั่น
ขึ้นต้นไม้พาล้านด่านเขา
เงาก็ติดตามเกี้ยวเกาะเกี้ยวพันธนังบได้
มียามเหินห่างไกลกันได้
อันนี้ฉันใดแท้ทังสองบุญบาป
มันหากติดต่อกันตามส้นผู้ทำ (ย่า)

* บัวอาศัยเชิ่งน้ำปลาเพิ่งวังตม
ไพร่กับนายเพิ่งกันโดยด้าม
อันว่าเสือสางช้างกวางฟานอาศัยป่า
ป่าอาศัยสิงห้ายจีหนาแน่นมือมุง
เฮาอาศัยเพิ่งบ้านบ้านกะเพิ่งบุญเฮา
ค้นหากเฮาหนีเสียชิเกิดเป็นดงไม้
ค้นเฮาหนีไกลบ้านเฮือนชานชิเป็นป่า
บ้านชิเป็นเหล่าเฮื้อเครือเกี้ยวมือมุง
เฮาอาศัยพวกน้องน้องนุ่งสหายเกลอ
เขาก็อาศัยเฮาจึงเป็นเมืองบ้าน
คนหากอาศัยด้วยดอมคนเป็นหมู่
บ่มีใผอยู่ยั้งทอนท้อผู้เดียวได้แล้ว (ย่า)

ท่อง

* แปลงข้าวข้ามสะเภาทองเทียวท่อง
หมายจักเป็นพี่น้องเทียวยื้อย่างยาม (บ.)
* เป็นวังขอให้เป็นวังแท้ อย่าได้มีขอนขว้าง
วันต้นฮ่อง (ย่า)

* เปิดไก่ยังฮู้หาเหยื่อป้อนเลี้ยงคาบชีวังโต
ส่วนว่าเฮงเป็นคนอย่าชิดูดายดู้ (ย่า)

* เป็นญิงนี้เอาผัวหาง่ายจริงรือ
เอาบ่ดีชิเป็นเคราห์ฮ้ายเข็ญเข้าย่อมเฮือน (ย่า)

* เป็นน่าอิดูเด่สงสารกลับก่าย
ความตายกลับต่าวปิ้นเลิงพ้อโลกเป็น (ย่า)

(บ.)

* ปลาบ่ยินดีด้วยชลธาร์ เชิดชาด
หงษ์หากชมชื่นเต้าสะพังด้วย
ดอกบัว (บ.)

* เป็นชายก็ให้เป็นชายแท้
อย่าแกมแกหินแฮ่ ทราย
กะทรายแท้แท้ตมนั้นอย่ามี (ย่า)

* ญิงกะให้เป็นญิงมักง่าย
ยิงให้ยิงแท้แท้แนแล้วจั่งยิง
อย่าได้ยิงเสียถิ้มยิงเสียยิงเปล่า
ให้หาหน่องแต้ม เสียแล้วจั่งค่อย
ยิ่ง (ย่า)

* ปุนปันให้พอดีก้ำเกิ่ง
อย่าได้หนักเพิ่นหุ้นเบาพื้นบาป
ชิกิน (ย่า)

* **แปลงขัวข้วมสะเภาทองเทียว**

หมายจักเป็นพี่น้องเทียวยื้อย่อง
ยาม (บ.)

* ผู้ใหญ่เจ็บในเนื้อตนโตกะพออยู่
เด็กน้อยปวดท้องขี้หูขี้แล่นทั่ว
เฮือน (บ.)

* ผักหมเหี้ยนฮิมทางอย่าฟ้าว
เหยียมย่ำ บาดมันถอดยอด
ด้วยังชิได้ก่ายเกิน (บ.)

* ผู้สาวได้ผัวเถ้าบุญเลาสร้างแต่
เก่า ผู้บ่าวได้ปมย้างบุญสร้าง
ตั้งแต่หลัง (บ.)

* ปลาดูกปิ้งเต็มไปบ่อยาก
สังฆาดะดั่งดิ้นกินเข้าบ่ายเกลือ (บ.)

* เป็นญิงนี้ทำตนให้มันค่อง
ตีนผมให้ลำเกลี้ยงตีนชิ่นให้ลำเพียง
ดั่งแต่นางเมืองฟ้าเทวาผู้ประเสริฐ
เพิ่นกะยังนุ่งชิ่นบ่แปรปลิ้นดั่งเฮา นั่นเด (บ.)

* ใผผู้พาโลล้นโลภามักมาก
โลบลื่นล้นเมือหน่าบ่ดี (บ)

* ใผอย่าชันอาสาเลี้ยงแนวชะนีฮูปค่าง
มันหากเคียวบ่เศร้าผองเท่ากระดูกกองหั้นแล้ว (บ.)

* ใผชิหลิงเห็นไส้หัวใจคนใหญ่
ลางเทื่อฝังเกี่ยวไว้ในหั้นหมื่นดวงบ่ฮู้ (บ)

* ใผชิเหลียวเห็นใส้ตับไตนกขี้ถี่
มันหากฮ้องพึบพึ้งใจเลี้ยวใสกะปูบ่ฮู้ (บ)

* ผีสางฮ้ายผกจอกินหวาน
บ่ห่อคนเฮาหลอนหลอกกินกันแท้ (บ)

* ผัวเมียนี้คนเดียวโดยฮีต
สุขทุกข์ยังฮ่วมย้าวถนอมตุ้มต่อมกัน (บ)

* ผู้เพิ่นหนีไปค้าทางไกลยังฮู้ข่าว
ค้นบ่กลับต่างบ้านยังได้ข่าวสาร
อันว่าการตายนี้บ่มีทางชิเห็นโง่
จักว่าตกเขตก้ำเหนือใต้ที่ใด
จักว่าไปดีฮ้ายทางใดบ่เห็นกลิ่น
ฝูงหมู่ญาติพี่น้องเฮไห้ฮ่ำหา (ย่า)

* ใผหากคองคอยถ้าคนตายว่าชิเกิด
มีแต่ตายแล้วจ้อยตายแล้วย่ห่อนคืน

* ฝนตกห้งไหลโฮมแต่นาลุ่ม
บาดนาโตใกล้ฟ้าฝนแท้งผัดแล่นกลาย (บ.)

* พรที่พระอำนวยให้เทียระฆาเท้าชั่ว ควรที่นบน้อมถนอมไหว้ชู่วัน (บ.)

* พระเวสเจ้านางนาฏมะทีนาง
ยังได้หนีพาราจากนครคราวเยิ้น
ไปอยู่ดงแดนด้าวไพรสณฑ์แถวเถื่อน มีแต่ทุกข์ยากเยื่อนบ่เคยเคยพ้อพบเห็น (ย่า)

* พงษ์พันธุ์เชื่อตายายพ่อแม่
ควรที่นบนอบไหว้ยอไว้ที่สูง
ผลาบุญมาค้ำแนมน้ำยู้ส่ง
ปรารถนาอันใดคงชิได้ลาภได้
โดยด้ามดั่งประสงค์ (ย่า)

* ฟังความส้มชิเสียเกลือมื้อห้าห่อ
ฟังความสับสอเว้าชิเสียเจ้าผู้ฮักแพง (ป.)

* ไฟบ่ไหม้เฮือนใผกะพออยู่ (บ.)

* มณีโชติแก้วมหานิลดวง
ประเสริฐ บ่มีคำห่อหุ้มมณีแก้วก็เล่าจาง (ย่า)

* มันหากเหลือแฮงแล้วปลาบีน
ยามเดือนสี่ เงี่ยงกะหลุ้ยคุย
กะล้มปานนั้นว่าบ่บีน (บ.)

* มือห้านิ้วยาวสั้นต่างกัน (ป.)

ได้แล้ว (บ.)

* แม่นชิบินเทิงฟ้าเวหากะตามช่าง
แม่นชิหออยู่ฟ้ากะลงม้วนแผ่นดิน (บ.)

* มีไหมบ่มีครั่งย้อมชิเป็นป่าวชาวกะเลิง
ดำบ่แดงพอกะเทินส่วนชิเสียเชิงผ้า (ย่า)

* มีไหมบ่มีเข็มฮ้อยชิเอาหยังหยิบแส่ว
มีเข็มค้นไหมบ่ฮ้อยก้นชิสนได้ฮ่อมใด (ย่า)

* มีปลาบ่หม้อชิเอาหยังมาต้มอ่อม
หม้อนั้นค้นช่างเขาบ่ปั้นบ่มได้อ่อมแกง (ย่า)

* มีจองบ่มีด้ามชิเป็นบ่วงตักแกง
บุงบ่มีสายชิกลายเป็นทอฮ้าง
เหล็กไนบ่มีหลาแล้วชิกลายเป็นเหล็กสวน
มีผัวบ่มีลูกเต้าเขาชิเอิ้นแม่หมัน
มีครรภ์บ่มีผัวช้อนมานทางเขาชิว่า
มีลูกเมียย้อนชู้เขาชิเฮื่องใส่ทาง (ย่า)

* มีผมบ่มีหวีป้องชิเป็นฮังนกเป็ดป่อง
มีปากบ่มีแข้วพร้อมคาชิเจ้ยเจิดดัง (ย่า)

* มีวังบ่มีขอนขว้างพรานแหเขาชิหว่าน
มีเฮือนบ่มีพ่อย้าวโจรชิเข้าล้กของ
มีกลองบ่มีหนังหุ้มชิเป็นฮางผักบั่ว
มีหัวผมบ่พร้อมเขาชิเอิ้นเด่นเหา
มีเกวียนบ่มีงัวพร้อมชิเอาหยังมาแก่
เกวียนค้นบ่มีไม้ค้ำหัวชิจ้ำใส่ดิน (ย่า)

* มีหมาขาห้านมีแมวขา เด่
มีหมูปากเว้อมีม้าปากเหวอ
มีควายเขาง้องมีวัวเขาแง่ม (ย่า)

* มีเฮือนบ่มีค่าวชิเอากอนไปพาดใสนอ

* ยามยังน้อยให้เจ้าหมั่นเฮียนคุณ
บุญเฮามีชัยศสูงเพียงฟ้า
ไปภายหน้าหาเงินได้ล้านหมื่น
ใผผู้ความฮู้ตื้นเงินเบี้ยบ่แก่นถง
(บ.)

* ยามเมื่อกสับจากไฮ่แม่กะเอิ้น
ขวัญมา ยามเมื่อกสับจากนา
แม่กะเอิ้นเอาขวัญเต้า เอิ้นเอา
ขวัญบุตตาเจ้าให้มาเนาเทียม
พ่าง เอิ้นเอาขวัญลูกเต้ามาเข้า
สู่คึง (ย่า)

* ยำกกให้ยำเหง้า ยำเงาให้ยำง่า
(บ.)

* ลางเที่อได้หน่วยแก้วอย่าฟ้าว
เปิบใจหัว ลางเที่อฮองฮงใสหน่วย
ขวางใผชิฮู้ (ย่า)

* โลกนี้หากปั่นปี้นแสนซ่องสาร
พัด กัดแข้วข้นต่อตีชาติชจยใจ
ปล้ำ ค้นบ่ลุลาภได้มีสิงชัดขวาง
เอาไหคอขาดคาดั่งปลวกกุมกิน
ช้าง (ย่า)

* โลกนี้มันหากวนเวียนเกี่ยว
สงสารกสับเกิด ใผชิว่าใผเลิศ
ล้ำคำนั้นบ่ควร ลางเที่อเฮาดี
แล้วภายหลังกสับชั่ว ลางเที่อ
ได้ชั่วแล้วไปหน้าผัดเล่าดี (ย่า)

* ลางเที่อไปทางท่งถึกแดดขวัญ
นอน ลางเที่อไปทางดอนถึก

มัค่าวบ่มีตอกมัดไว้ซิไปหมั้นบ่อนใด
มีเฮือนบ่มีฝาแอ้มลมมาซิหนาวหน่วง
ยามหนาวบ่มีผ้าตุ้มซิไปเอ้าอุ่นบ่อนใด
มีเฮืองบ่มุงหญ้าฝนตกมามันซิฮั่ว
มุงหญ้าค้นบ่มีตอกกิ้วซิไปหมั้นบ่อนใด (ย่า)

* โมโหโทโสนี้พาโตตกต่ำ
ให้ค่อยคืดค่อนปากต้านคำค้อยให้ม่วนหู (บ.)

* มีเงินบ่มีคำห้อยแสนซิออยกะบ่อยู่
มีคำค้นบ่มีอิ่งอ้อยออยโอ้กะบ่ฟัง (บ.)

* ยูงยางไม้ลมตีหักถ่อง
บาดว่าเครือหญ้าปล้องลมต้องบ่เพ (บ.)

เฮียกเอิ้นขวัญขามาสู่ให้คืนมาสู่เนื้อเสมอ
ด้ามดั่งเดิม (ย่า)

* วังบ่มีขอนข้างพรานแหบ่มีหย่อนมือแล้ว
น้ำบ่มีเงือกแข้คนใบ้บ่กล้ว (บ.)

* เวียงจันทน์เศร้าสาวเอยอย่าฟ้าวว่า
มันซิโป้บาดหล้าแตงช้างหน่วยปลาย (บ)

* ศิลป์ชัยท้าวตกไกลแสนยาก
ยังได้กลับต่าวขึ้นเป็นเจ้านั่งเมือง (บ.)

* สงสารช้างวนเวียนผลัดเปลี่ยน
มันหากเวียนล้องค้องคือล้อรถยนต์
บ่ห่อนหนีไปพ้นเกิดแก่เจ็บตาย
มีแต่วนเวียนติดต่อกันบ่มีแล้ว (ย่า)

* สงสารนี้เวียนตายเวียนเกิด
คือมดแดงใต่ขอบด้งเวียนแล้วคอบเลิง (ย่า)

กลมขวัญล้ม ลางเทื่อเห็นหมู่นก
ขวัญลูกตกใจ ลางเทื่อลางเทื่อ
เห็นหมู่กาขวัญนางตกสะท้าน
ลางเทื่อเห็นหมู่ม้าขวัญลูกเกรง
กลัว ลางเทื่อเห็นหมู่งัวขวัญนาง
ยำย้าน ลางเทื่อเห็นงูงอดขวัญ
ลูกหนีคึง ลางเทื่อเห็นงูปลิงขวัญ
นางหนี่เนื้อ ลางเทื่อเข้าป่าแฝก
ขวัญตีนงูสา ลางเทื่อเข้าป่าคา
ขวัญงูเห่า ลางเทื่อยามเข้าเหล่า
ขวัญเจ้าหลงทาง ลางเทื่อยาม
เข้าดงขวัญเจ้าหลงบ้าน ลาง
เทื่อตำสดุดต้องขวัญหัวสมิ้ง
เมื่อย ลางเทื่อตกบวกน้ำขวัญ
เจ้าหง่วมเหงา แม่ก็ฮ้องเฮียก
เอิ้นขวัญแค่งคืนมา แม่ก็ฮ้อง

* เห็นว่ายาวเฮือกเฮื้อยอย่าฟ้าว
ว่าปลาไหล ลางเทื่อเป็นแนว
งูซิตอดตายบ่ทันฮู้ (ย่า)

* เห็นว่าเบเบฮ้องวังเฮาอย่าฟ้าว
ว่า ลางเทื่อเป็นชาติเสือฮ้าย
ซิคาบคอ (ย่า)

* เห็นว่ากองฝอยน้อยอย่ากลอย
ใจฟ้าวนั่ง ลางเทื่องูลี้ในหั้นซิ
ตอดตาย (ย่า)

* เห็นว่าขอนลอยน้ำอย่าคองดาย
ว่าขอนดอก ลางเทื่อลงแซ่น้ำ
หลายมื้อซิป่งใบ (ย่า)

* เห็นว่าเหวกเหวกฮ้องอย่าฟ้าวว่า
เสียงกบ ลางเทื่อเป็นทำทาน
ตอดตายบ่มีฮู้ (ย่า)

* แสนชิมีความฮู้เต้มพุงเพียงปาก
โตสอนโตบได้ไผสิย้องว่าดี (บ.)

* เสื่องเงื่อนไว้ เห็นส้นค่าวา (บ.)

* สาวเอยสาวแต่เจ้าเป็นสาวก
ขาขาวคือปลีกกล้วยถอก
ออกลูกแล้วกกขาก่ำคือไหลิงโทน (บ.)

* ใส้อยู่ท้องกลับเกิดเป็นหนอน (บ.)

* สิบแหนงไม้ชาวแหนงไม้บ่ปานแหน่งไม้ดู่
สิบแก่นคู้ชาว แก่นคู้บ่ปานไม้แก่นจันทร์ (ป)

* ให้ค่อยตักต่อยต้อนชิเห็นต่อนแกงปลา
ให้ค่อยวิดค่อยสาอย่าเชาวางไว้
ค้นหากเป็นตาหย้ำให้ทำกินฟ้าวฟั่ง
อย่าได้นั่งเค้าเม้ามัวเว้นบ่ดี (ย่า)

* ให้ค่อยคีดค่อยแก้แก่ค่อยดึง
ให้ค่อยขุดค่อยขนค่อยคนค่อยค้ำ
ให้ค่อยทำค่อยสร้างอย่าวางใจให้ค่อนแล่น
ให้ค่อยยอค่อยแง้นมันชิได้ต่อนคำ (ย่า)

* หีนบ่ฮองฮะให้แนวพร้าบ่ห่อนคม (บ.)

* เห็นว่าเปอเคอตั้งกลางพาอย่าฟ้าวอยาก
ย้านมันเป็นต่อนง้วนกินแล้วชิบ่ยืน (ย่า)
* เห็นว่าดำขี้หลื่อย่าฟ้าวขี่เฮือกลาย
เห็นว่าดำขอยลอยอย่าฟ้าวพายเฮือเว้น
บาดว่าเฮือคาแก้งดำขอยลอยชิได้ช่อย
ค้นบ่ได้ช่อยน้อยยังชิได้ช่อยหลาย (ป.)

* หนีจากฮ้อนมาพี้เพิ่งเย็น
หนีเหม็นพุ้นมาชมดวงดอก
หนีจากน้ำขุ่นเชี้ยวมาพี้เพิ่งใส (ประวัติ)

* เห็นว่าเงินค้ำล้นเต็มถงอย่าฟ้าว
ว่อง ลางเที่อถงขาดก้นชิจน
ฮ้ายเมื่อลุน (ย่า)

* เห็นว่าอีอีฮ้องอย่าวางใจจักจั่น
ลางเที่อเสียงเห่าห้อมเกี้ยวก็หาก
มี (ย่า)

* เห็นว่ามีสุขแล้วผักตำนินบ่ยาก
เบิ่ง ค้นได้กินต่อนชิ้นปลากั้งบ่
อยากเหลียว (ย่า)

* เห็นว่ามีสุขแล้วบ่เหลียวแลพวก
เพื่อน ค้นหากสุขบ่ล้วนวิเหลียว
หน้าโบ่งใผ ในโลกนี้บ่ห่อนอยู่
เดียวเป็นมีแต่คนเดียวดายบ่เป็น
เมืองบ้าน ค้นว่ามีผืนผ้าบ่หาแพร
บ่า ชินุ่งแต่ผ้าไปได้ดั่งใด (ย่า)

* เห็นว่าปลาทอต้อนหมายชิตำ
ปลาแดก บาดห่าต้อนเจ้าหลู
เจ้าฮ้างชิพายข้องปิ่งดัง (ป.)

* หมากบ่เคี้ยวปากเปล่าบ่มีแดง
แม่นชิมีเต็มพากะบ่แดงเองได้ (บ)

* ให้เจ้าเอาความฮู้หากินทางชอบ
ความฮู้มีอยู่แล้วกินได้ข่ำชิวัง(ย่า)
ติแต่เป็นไก่ดื้อเต้นตอนตามขา
มันหากเห็นแนวกินจั่งแล่นวน
นำก้น ติแต่ง้วความหม้นเฮียว
หนามฮั้วไฮ่มันหากเห็นบ่อนได้
จิ่บเทียวหม้นอยู่คน ติแต่คนแซา
พุ้นภายโตบ่เตื่องต่อ ติแต่คอยึ่ง
เพ้าคอเจ้าผัดแฮ่งจน (ย่า)

* เหลียวเห็นหน้าแซมแลมย้านแต่แก่ม
ความกินบ่แก่มเจ้าความเว้าแก่มชู่คน (ป.)

* หนูชิงน้อยเล็มเลียคมดาบ
เบื่องป่ายแผ้วศรช้ำมิ่งมรณ์

* อย่าได้เสียงฮงได้เป็นคนนำเพิ่น
คนให้คนฮอดก้นเหนียวตุ้ยจั่งแม่นคน (ย่า)

* อย่าได้หวังสุขย้อนบุญเขามาเพิ่ง
สุขกะสุขเพิ่นพุ้นบ่มากุ้มฮอดเฮา (ย่า)

* อย่าได้ติดตามก้นของคนท้องยิ่ง
มันชิตดใส่เจ้าให้ดังเว้อปิ้งเหม็น (ย่า)

* อย่าฟ้าวฮ้อนให้ฮีบกล่อมเอาเย็น
ให้ค่อยบำเพ็ญเพียรสิบแปลงคราวแค้น (ย่า)

* อย่าได้เว้าฟู้ฟู้ขวัญเพิ่นเป็นกระดัด
อย่าได้มีโทโสโสเขาขมฮ้าย
อย่าได้เมามัวต้านเตียนขวัญผู้อื่น
โทษเขามีท่อก้อยอย่าเตียนเว้าท่อโป้มือ
อย่าได้ถือเขาพุ้นเป็นใจมันบ่แม่น
โทษเขามีท่อฟ้าอย่าจาต้านให้ป่วยการ
เขาบ่แถมพรให้ทุนฮอนเบี้ยบาท
มีแต่แถมโทษให้ยามเขาฮู้เมื่อลุน (ย่า)

* อย่าได้คิดโลบเลี้ยวเป็นเกี่ยวหลายคม
ให้มันเป็นคมเดียวต่อสันกับด้าม
อย่าได้เห็นแก่ได้ของเพิ่นมามือ
มันบ่พอทำทุนอุ่นถงพอมื้อ (ย่า)

* อย่าได้กดเขาย้องยอโตผิดฮีต
อย่าได้หวีดหวีดเ้าประสงค์ขึ้นข่มเขา (ย่า)

* อย่าได้ตีโทษท้วงปวงหมู่หมูหมา
มันบ่เห็นแนวกินบ่แล่นวนเวียนอ้อม

* อย่าได้มัวเมาเล่นการพนันเบี้ย
โบก ลางเทื่อโชคบให้ถงเป้งชิ
ขาดกลาง (ย่า)

* อย่าได้ทำเพศเพี้ยงหัวเพียงเพศอึ่ง
มันหากเหลือแต่ฮ้องความเว้น
ม่าโต (ย่า)

* อย่าได้วาจาเพี้ยงเขาฮอขมชื่น
คำปากอย่าได้ตื้นคือหม้อปาก
แบน อย่าได้แสนแพนหน้าวาจา
เว้นอ่งฝูงพี่น้องพงษ์เชื้อชิบ่มี(ย่า)

* อย่าได้เห็นของฮ้ายเป็นดีมีค่า
อย่าได้เห็นด่านด้าวดงกว้างว่า
แปน (ย่า)

* อย่าได้คืดกอบเกื้อกรรมบาป
หนาหนัก ให้เอาบุญเป็นสหาย
ฮ่วมเฮือนเฮียงซ้อน (ย่า)

* อัศจรรย์ใจเด่อกชิเพแตกแหล่ง
ยามมื้อเช้าแลงมื้อแต่คืดฮอด
น้องเหงาง้วงอยู่บ่เฮา (บ.)

* อันว่าโลกีย์นี้บ่มีแนวตั้งเที่ยว
มีแต่ตายแตกม้างทะลายล้ม
เกลื่อนหาย อันว่าความตาย
ม้างไกลกันเจียระจากคันบ่ม้ม
โอมกว้างชิเทียมพ้ออยู่เลิง (ย่า)

* อย่าได้พากันไห้นำคนผู้ตกป่า
ให้ต่อยายย่าเถ้ายังชีได้เพิ่งบุญ (ย่า)

* อย่าได้พากันไหนำผีผู้ตกป่ำ
ให้นำหม้อกระเบื้องยังชีได้ อุ่นแกง (ย่า)

ติแต่แมงวันฮ้ายตอมโตอยู่โผ้โผ่
โตหากเหม็นอยู่อู้อู้ชิตีได้ฮ่อมใด
ติแต่ความบักเลฮ้ายปักตูสวนบ่อัดฮี่
ติแต่แมงหมี่ฮ้ายตีนชิ่นบ่ล้ำเพอ
* ฮันว่าความตายนี้เปิงเป็นทังโลก
ค้นมันมาฮอดแล้วหนีได้กะบ่กลายได้แล้ว (ย่า)

* อย่าได้โสดาดิ้นนำงาช้างเพิ่น
ให้ต่อเขาโล้งโค้งความเถ้าแฮ่งเฮา (บ.)

* อย่าได้คึดต่อเข้านาหนองของผู้อื่น
คึดต่อนาชี้กระต่ายน้อยนาหม้องแห่งเฮา (บ.)

* อย่าได้วาจาต้านสอนหมาให้หอนเห่า
สอนแต่มุดน้ำคำนั้นบ่ควร
สอนกระบวนความฮุครูบามันผิดฮีต
สอนความอู้ผู้เถ้าใผชิเว้าว่าดี
สอนให้หมีกินเผิ้งอายหมีมันชิว่า
สอนให้ปลามุดน้ำมันชิเย้ยเสียดสี
สอนให้กุมภีย์แข้ลงหนองมันบ่ค่อง
สอนให้แช้ล่องน้ำคำนั้นควร (ย่า)

* อย่าชิหวานหาเชื้อคนพาลเว้าบ่แม่น
ลิ้นบ่มีฮ้วล้อมมันชิเว้าด่าเขา
ใผผู้ความคึดสั้นผญาเบาใจม่อ
ตัณหาจับแก่ที้นลงหม้อแผ่นแดง
ตัณหาแฮงทำให้มโนในแสนแสบ
คือดั่งเข็มหมี่นเหล้มแทงดั้นแดกขมอง (ย่า)

* อย่าได้หึงหวงห้ามไปมาให้มีหมู่
มีพี่น้องนำก้มกะอุ่นใจ ไปกับอ้าย
นำทางชิได้ม่วน ฮอดฮ่มไม้ยังชิได้
หยอกกัน ลางเที่อมีโพงเป้ามาหา
อ้ายชิไล่ ลางเที่อเสือโคร่งเขี้ยวมา
ใกล้ชิไล่ตี (ย่า)

* ฮันว่าเชื้อเห่าห้อมโตใหญ่สาร
พิษ ใผจักทำเพียรสอนสั่งมัน
บ่มีได้ (ป.)

* อย่าได้ย้อหัวตอลงต่ำ (ป.)

* ฮันว่านอนิลแก้วพิฑูรณ์มีค่า
เอาให้คนผีบ้าไปใช้บ่ควร (บ.)

* อุ่นทุ่มเจ้าผู้เข้านาทาม
ปีบ่ถ้วมหมายชิเอาล้อแก่
ถีกปีน้ำถ้วมหัวล้านกะบ่ปาน (บ)

* แฮ่งผู้ฮ้ายแฮ่งตื่นตดเหม็น
แฮ่งดำแฮ่งติดตื่มลายทังแหล้
แฮ่งอืดแฮ่งยากทังยากทังจน
แฮงวนแฮ่งเวียนบ่มีทางไว้ (บ.)

* เฮือคาแก้งเกวียนเห็นให้เกวียน
แก่ บาดว่าไปฮอดน้ำเฮือชิใก้
แก่เกวียน (บ.)

* เฮาว่าเฮาดีแล้วยามเฮาเป็นหนุ่ม
แยงแว่นหัวยุ้มยุ้มแยงแล้วเปิดบ่
เป็น เถิงเมื่อยามเฒาเถ้าแยงเงา
เป็นตาหน่วย เป็นหุ้ยยุ้ยพายย้าย
มีหม้อหั่วโต เหลียวเบิ่งสองฝ่าย
แก้มหัวแย้มแฮ่งคือ (ย่า)

* เฮียมนี้เป็นตนน้อยสติลอยมันบ่
เคี่ยม เจียมปากเจียมวาดไว้

ยามสลั้งก็หากมี ลางเที่อโมโห
หุ้มโมหังบังเบียด ปากบ่สม
เว้าคำนั้นอย่าชะถือ (บ.)

* เอาคนกล้าครองเมืองมันจั่งฮุ่ง
วาด
เอาคนขี้ย้านครองบ้านบ่ฮุ่งเฮือง (บ.)

* อดสงสารปักเลเถ้าควายเฮาไว้แด่
ค้นบ่หลกหญ้าหวายค้นบ่บายหญ้าป้อน
ปักเลเถ้าสวนชิตายแท้แล้ว (ป.)

* อดเจ้ากร์ณาเลี้ยงควายปักเลไว้ถ้าห่า
บาดห่ามาฮอดแล้วจึงไลถิ้มให้ห่ากิน (ป.)

* เอ้งเอ้งฮ้องอย่าฟ้าวว่าเสียงกบ
ลางเที่อเภาพิษตอดตนตายเมี้ยน (ป.)

* อย่าชิเด็ดดอกว่านบ้านเพิ่นมาบาน
ให้น้ำงอยชานเก็บดอกกระเจียวแคมฮั้ว (ป.)

๒. ปัญหาคดีโลกเจือคดีธรรม

ปัญหาคดีโลกเจือคดีธรรมนี้ ถ้าเราพิจารณาเพียงผิวเผินก็อาจเข้าใจสับสนปนเปกันว่าอะไรคือโลก อะไรคือธรรม อะไรคือผฐา พึงสังเกตเพียงหยาบ ๆ ดังนี้ ปัญหาใดถามแล้วตอบเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศต้นไมภูเขาเป็นต้น ปัญหานั้นเรียกปัญหาคดีโลก คือถามแบบชาวโลกและก็ตอบแบบชาวโลกปัญหาใดถามเกี่ยวกับความดีความชอบเช่น ความสุจริตความยุติธรรมความชอบธรรมความเป็นธรรม ปัญหานั้นเรียกปัญหาคดีธรรม ถ้าโลกกับธรรมเจือปนกันก็เรียกคดีโลกเจือคดีธรรมปัญหาใดถามทำนองพูดเกี้ยวพาราสีกันแบบชายหนุ่มหญิงสาวพูดคุยกัน ปัญหานั้นเรียกปัญหาเจือปนผญา

ในการแต่งปัญหาคดีโลก ปัญหาคดีธรรมและปัญหาคดีโลกเจือคดีธรรมนี้ นักปราชญ์โบราณอีสานได้แต่งปัญหาไว้มากมาย ปัญหาที่ท่านยกเอามาถามนั้น เมื่อเจ้าของ ปัญหาตายไปปัญหาของท่านก็ตายไปด้วย น่าเสียดายไม่มีผู้ใดจดไว้ จะมีหลงเหลืออยู่บ้างก็เพียงเล็ก

ๆ น้อย ๆ ดังที่ได้นำมาไว้ในภาคปัญหาคดีโลกแล้ว ส่วนปัญหาคดีโลกเจือคดีธรรมที่กำลังพูดถึงนี้ สมัยปู่ย่าตาทวดของเราผู้เฒ่าผู้แก่นำมาพูดคุยกันเป็นที่เบิกบานสำราญใจ แต่เมื่อท่านตายไปปัญหาก็ตายตามไปด้วย จะได้นำเอาปัญหาที่ค้นได้มาไขไว้เพื่อพิจารณาดังนี้

o กกบ่เตื้องตีงตายตั้งแต่ง่า ง่าบ่เหลื้องมาเตื้องตั้งแตใบ (ป.)

o กะแตสังมาจาสาน้ำนทีหลวงให้เขินขาด กุ้งกะว่ากุ้งชิเต้นดีดน้ำให้ฟองกลั้วหั่วรัง (สม)

o กาดำว่าอยากลงลอยน้ำอโนมาให้ขาวผ่อง แล้วจึ่งเหาะหอบผ้ายให้ใสแจ้งดั่งพระจันทร์ ชิคืออรือ (สุด)

o กามาโสดาเค้างอยคอนเคียงคู่ แหลวพือปีกตุ้มไก่น้อยปองเลี้ยงบ่ค่องคือ (สม)

o กากินปลิงไปคาคิแฮ้ง เฮือคาแก้งไปหล้มเคิ่งวัง (ป.)

o กบเขียดมากล่าวอ้างประสงค์อ่านโคลงสาร ฝูงหมูงูเพาพิษเยือกกลัวเกรงย้านหีน ฟูน้ำนทีหลวงไหลล่อง ปลาบึกขึ้นอยู่ลี้ปลายไม้ดั่งแลนปูปลามาเปิดน้ำหนีจากวัง ใสมันก็แยงภูผาป่าไพรพนอมไม้เอี่ยมเปิดน้ำหนีเขื่อนอาณา ไลลาป่าเปล่าสูญเสียฮ้างมาลาฮ้างฮามสวนเสียกลิ่น หงษ์คำก้มขาบไหว้ประนมน้อมแก่กา หมากพร้าวมาเปิดต้นปบป่วงลงดิน เสือสางหนีจากแดนดงไม้ คกมองฮ้างหมางเหม็นแข้าเปลือกข้าหลอดมาเปิดเบี้ยแถมซื้อใส่นำ (ปัสเสน)

o การเมืองฮ้อนฮอมไปเป็นหย่อม แลหย่อมมีพ่อบ้านหลายล้นกว่าคน คนมีน้อยนายหลายเหลือไพร่ หัวด่อนได้นำก้นก่อนดำ (ปัสเสน)

o กินบ่คาย ตายบ่น่า เฝ่าบ่เหย (บ.)

o กรรมสังโอ้โอทองสังมาแตก บาดกะโป่หมากพร้าวสังมาหมั้นกว่าโอ (บ.)

o เก็บเห็นให้เจ้าแงงลงห้วย อยากได้ผักพีพวยให้เจ้าแงงลงบุ่ง อยากได้กุ้งพายข้องขึ้นง่ายาง อยากเป็นขุนนางให้เกือกดินหมองมั่ว อยากเป็นคนชั่วให้เข้าวัดจำศีล (บ.)

o ขวานหล่อนบ้องไปถีกห้องกวาง ฟากกินหมากขามป้อมไปคาคอมั่ง มั่งบขี้สามมื้อกระต่ายตาย กระต่ายตายแล้วเหน้อมเน่าน่ำ (บ.)

o คิดเล็กเล็กคือปลาชิวลอย คิดตื้นตื้นคือบัวยื้อยั่ง คิดให้ถ้องถองบาลีให้แตกเคี้ยวให้แหลกเสียแล้วจั่งค่อยกลืน (บ.)

o คนหลักเป็นคนใบ้ใจเบาคีดบ่ถีกเสียนอ หีนแฮไหลล่องน้ำโฮฮ้องนี่นัน (ปัสเสน)

o ค้นแท้ไฮ่เพิ่นป้านแน่งหา ค้นแทนาเพิ่นป้านแน่งไว้คือน้ำชิอยู่ดี (บ.)

o ความยากหยุ้งควายหลายโตดีงจ่อง โตหนึ่งข้องง่าคอม โตสองข้องง่าขาม โตสามข้องง่ามี้ โตสี่ข้องง่าหว้า โตห้าข้องง่าบก โตหกข้องง่าแต้ ใผชิมา

ช่อยแก้ควายน้องจั่งชีไป (บ.)

o คนเหมิดบ้านกินน้ำส้างเดียว เทียวทางเดียวบ่เหยียบฮอยกัน (บ.)

o ควายบ่กินเกียงหญ้าคานหามสะยานแล่นหนีแล้ว ฮุ้งบ่เตื้องไก่น้อยกระสันดิ้นฮ่องนั้นแล้ว (สม)

oคนหลักเป็นคนใบ้สังพายเฮือหลงวาด ชิพายเฮือกาบกล้วยหึกว้างชิค่องคือได้ริอ(สม)

o คึดอยากไปยามเจ้าหนทางหลวงสังแคบแท้นอ มีแต่ไม้ไขว่ขว้างฮิมอั้วอีบหนาม(สม)

o ศันได้ฝังหลักแน่นแสนลมมาฮ้อยห่ากึตามถ้อน ชินอนทอดทะเนิ้งแหนหน้าเบิ่งลมดอกนา (สุด)

o ศันบ่หลูโตนหน้าอดหลูโตนตาหน่วย บ้างแม้ อดหลูโตนตาเหลื้อมม้องม้องสองเบื้องปากบ่เป็น (สม)

o ใจประสงค์อยากได้ไถนาเฮื้อเก่า ศันแพ่นไลถิ้มไว้พระอวนอ้ายหากสงวน (สุด)

o จวงจันทร์หล้างของแพงทางเทศสะเภาพุ้น บัดนี้มาคว่าห้อยหูช้าจ่ายขาย (ปัสเสน)

o เจ้าผู้หนูชิงน้อยเห็นแมวสะยานสวบ อย่าได้ถิ้มโทษฮ้ายโฮมเผี้ยนด่าแมว (สม)

o ไซหลังหล้าบ่หมานปลาถึกแต่เต่า ไปยามแต่เช้าคลำพ้อว่าแม่นโพน โนนโนนมีแต่หญ้าทางหน้าไซมีแต่ยุ้งฮากไผ่ ทางในมีแต่ยุ้งคือกุ้งชิแกว่นดี (บ)

o ชีสมณ์ชื้องัวควายขายจ่ายมีแล้ว นักปราชญ์ถมแม่น้ำนทึกว้างขาดเขิน (ปัสเสน)

o ชาติที่คูหาห้องราสีห์เทียวท่อง บ่ห่อนละถิ่นไว้ชีไปชั้นป่าคา (ลีบ)

o ชาติที่งัวควายหล้างประสงค์เกียงหญ้าอ่อน คนแก่หัวหงอกแข้วระสงค์ข้อนจ่อจี (สม)

o ชาติที่แนวนามเชื้อราชสีห์สัตวิไหญ่ บ่ห่อนบินสอดแส้วไปได้ดั่งแหลว(สุด)

o ตาดีไปคล้องช้างสามคืนมาเปล่า ตาบอดไปคล้องคราวมื้อได้ชี่มา (บ.)

o ตาลบ่มีไผเชี้ยวสังเลิงเป็นขมเผื่อน น้ำอ้อยย้วยสังหวานจ้อยแฮดคอ (สม)

o เถ้าแก่แล้วหัวหงอกขาวพอน เขาหากทำมายาดั่งสาวสิบห้า (ปัสเสน)

o เทียวทางเว้งเหิงยามันค่ำ อย่ามัวกินหมากหว้ามันชิช้าค่ำทาง (บ.)

o จอแจฮ้องเฮียงโพแตกโผ่ วอกแวกหวิ้นเย็นสมิ้งมิดดี ดูดาวดั้งเทิงหัวคนละผู้พุ้นกะชู้พี้กะชู้คือไม้ง่าบ่มี (บ.)

o ของดีเป็นของฮ้ายผิวกายเป็นของเพิ่น มาช่างปากบ่พ้นเสียงเจ้าบ่ได้ยิน สังคะโยงเต้นสังมายืนอยู่เที่ยง ของท่อคำหมากเหมี้ยงสังเจ้าหาบบ่ไหวของหนักสังถือได้ไปมาโดยงาม (บ.)

o นั่งบ่นอน คอนบ่หาบ กราบบ่ไหว้ ตายบ่เน่า เผาบ่ไหม้ ไปบ่มา หาบ่เห็น (บ.)

o นักปราชญ์ฮู้หลง หงษ์คำถือบ้วง ควายบักเถ้าตื่นไถ (บ.)
o บวกสอง หนองสาม วัดสาม อาฮามสี่ ป่าช้าสี่ผีบ่มี (บ.)
o บ้านเมืองข้อนขุนกวานยาดไพร่ เมืองขวาได้ไก่โจ้น เมืองซ้ายได้ไก่ยอง เมืองของไก่แจ้ คราวนี้แพ้ไพร่เมือง (บ.)
o บ่อยากพ้อหลงชาติมาพบ หัวกบเกิดเป็นทองแดง หัวปลากะแยงเกิดเป็นทองคำช่างใดชิตีได้ (บ.)
o บ่มีใผจำใจเจ้ากินสารของเบื่อ เจ้าหากเป็นผู้ฮู้สังเป็นบ้าเล่ากิน (สม)
o บ่เคยเห็นผัดฮ่าวฮู้ช้ำผัดตื่มความคึด ปลาชิวสังมีเขาไล่ชนควายฮ้าย (สม)
o บุญบ่เคยพ้อสาลีเข้าอ่อน ค้นบ่จ้ำเหนี่ยงเข้าคนจ้ำก็แจ่วผง (สม)
o บัวขี้แบ้มาเกิดกลางหนอง บัวทองมาเกิดก้ำหัวสวนบ้านแก่ที่เลิกมาแล่นตื้นชีไปห้างบ่อนเชิน กาดำบินด่วนดั้นสะยานได้ลิวลอด ภูใหม่ผาแผ่นล้านตัวต้อยต่ำปู
ปลากั้ง ฮู้บินบนโพยมเมฆ กระต่ายฮู้ฮ่ำฮ้องขันท้าหมู่กะทา (ปัสเสน)
o เป็นสังพากันโตนลงห้วยหากินตั้งแต่เต่า สังบชี้นโคกกว้างหาช้างค่าแพง (บ.)
o เป็ดเป็นผู้ไข่ ไก่เป็นผู้ฟัก ชี้กะดักกะเดียนเป็นผู้เลี้ยงบุญชีได้แกใผ (บ.)
o ปูปลาบ่อยากเชยชมน้ำทะเลหลวงใผชิเชื่อ แข้บ่ลงเหล้นนำนทีกว้างกะช่างใจ (สม)
o ไปบ่กลับ หลับบ่ตื่น พื้นบ่มี หนีบ่ม้ม ก้มบ่หวิด (บ.)
o เป็นตาเว้าหากบ่เป็นตาเว้ว อยู่พี้คืออยู่พุ้น อยู่พุ้นคืออยู่พี้ (บ.)
o ผัดแต่เป็นมันอิอ้อนใผกระซอนเสียมใส พอเป็นมันอีมู้ใผกะหิ้วกะต่ากลาย(บ.)
o เพิ่นแต่งให้รักษาเมืองปลายด่าน อย่าได้มอบบ่อนบ้านเมืองให้แกโจร (บ.)
o เมื่อจักไขรหัสต้อนชิเคืองปลาเขินลอบไซตี้ บได้เคืองแต่ต้อนคูนค้าวก็หาเคือง (สม)
o มณีนิลแก้วกลายเป็นหินแฮ่ มีแล้ว ขอนดอกไหลล่องน้ำชิมาปิ้นป่งใบ
มณีนิลเศร้าเสียแสงลบเมม หินแฮ่กลายเกิดเป็นหน่วยแก้วพิลาเข้มค่าแพง (ปัสเสน)
o เมียบ่มียำย้านถือผัวแข็งข่ม ฮีอฮีดต้านจาฆ่าด่าผัว แลนา (ปัสเสน)
o ไม้ลำเดียวล้อมฮั้วบไขว่ ไพร่บ่พร้อมแปลงบ้านบ่เฮือง (บ.)
o วัตรหก กกห้า สีมาแปด ป่าช้าสอง หนองสาม อาฮามสี่ (บ.)
o ลูกผักฮักเอาไว้ทางหลัง ลูกผู้ชังเอาไว้ทางหน้า เอาปลาป้อนม่านผู้ อยู่หลังฮักกะด้อบ่เหลียวหน้าล่ำแล (บ.)
o ลูกบ่มียำย้านดอมคุณพ่อแม่ ตั้งหากฮีอฮีดพร้อมจ่าฆ่าด่าเถียง ศิษย์บ่ย้านยำแห่งครูบาคลองบูฮานเล่าเสียสูญเศร้า (ปัสเสน)

o สั้นข้อหล้อมือยื้อบ่เถิง สูงเจวเลวชั่วสามวาฮ้น (บ.)
o สองหากเทียวทางเวิ้งไกลกันบ่มีจวบ เป็นแล้ว อดเจ้าถางป่าไม้พอให้สองเห็นแดถ้อน (สุด)
o เสือโคร่งหากเทียวทางเฮื้อ เดือนดำหากเห็นฮุ่งเริงแล้ว ค้นว่าเดือนแจ้งหน้าแสงพ้นกะเล่าอาย (ปัสเสน)
o เสือโคร่งมาปองไหว้หมาในบ่หลิงเบิ่ง หงษ์คำก้มขาบไหว้ประนมน้อมหมู่กา (สม)
o สุกอยู่ต้นบ่ปานฝานหัวบ่ม เพิ่นบ่มให้บ่ปานเจ้าบ่มเอา (บ.)
o สิบเบี้ยอยู่ฟากน้ำอย่าโอ้อ่าวคนิงหา สองสลึงมามือให้ค่อยกำเอาไว้ (บ.)
o สี่คนหาม สามคนแห่ สองคนขึ้นแคร่ ผู้หนึ่งแล่นตามหลัง (บ.)
o สองเชือเถ้าเฮ็ดนาลางโคก ปีบโชคได้สาม ปีบ่งามได้สี่ ปีบได้ดี้ดีปันให้คู่คน (บ.)
o สี่คนหาม สามขุนหาบ ขุนหนึ่งตายในโลง ขุนหนึ่งพายถงออกก่อน (บ.)
o สี่คนดึงหน้า ห้าคนดึงหลัง สองคนฝังอยู่ข้าง คนหนึ่งอ่านอ้างพระคาถา (บ.)
o สี่กับห้ามีมาประจำโลก ค้นขาดของหมู่นี้มีแล้วกะเล่าสูญ สี่บ่จุนห้าคือกันกับของป่าห้าบ่จุนสี่ไว้ก็คือแท้ดั่งกัน (บ.)
o เสื้อขาดหลังไปตามกระหน่องไก่ เสื้อขาดไหลไปตามกระหน่องลิง เสื้อขาดข้างไปด่างเขาควาย (บ.)
o หาบบ่หนัก ตักบ่เต็ม เค็มบ่จืด มืดบ่แจ้ง (บ.)
o ให้เอายาวไว้คือกาคาบเต่า อย่าได้เฮ็ดอุ้งปุ้งคืออุ้งคาบงู ให้เอายาวไว้คือศิลป์ชัยฟันไฮ่ ปีนี้ป้ำปีหน้าจั่งค่อยฮอน ๆ ให้เอายาวไว้คือสายโทรเลข บาดห่ามีเหตุฮ้อนยังชิได้เพิ่นสาย (บ.)
o เห็นดงเป็นบ้าน เห็นเฮือนเป็นป่า เห็นห่าน้ำเป็นด้าวด่านเสือ (บ.)
o หลาหากหมางเหมินฝ้ายชิวางไนไว้เปล่าเป็นรือ อิ้วชิเฮฮ่ำไฮ้กระสันดิ้นกล่อมสวย (สม)
o หนูชิงทำตะบะให้แมวบักดำก้มขาม หมาจิ้งจอกเห่าช้างเป็นน่าอยากหัว (บ.)
o อัศจรรย์ใจกุ้งกุมกินปลาบึกใหญ่ ปลาชิวไล่แข้หนีไปซ้นหลืบหิน เอี่ยนเปิดน้ำหนีจากวังตมมันไปแปลงฮวงฮังอยู่เทิงปลายไม้ (บ.)
o อัศจรรย์ใจแข้หางยาวบได้ฮองนั่ง บาดกระต่ายหางก้อมก้อมสังมาได้นั่งฮอง (บ.)
o อัศจรรย์ใจจ้อยไก่น้อยให้กินนมนำกา หมูหมาให้กินนมนำเสือโคร่งของศัตรูกันแท้แท้สังมาไห้แอ่วกิน (บ.)
o อัศจรรย์ใจเด่อกชิแพแตกแหล่ง ยามมื้อเช้ามื้อแลงมีแต่คีดฮอดน้องหมองเศร้าหง่วมเหงา (บ.)

o อัศจรรย์แมงวันแมงหมี่ ตอมหีตี่เด็กน้อยเลื้อยคาย (บ.)
o อัศจรรย์ใจโอ้โอนอสังเวช สังฆาเป็นจั่งชี้เป็นน่าอยากหัว แท้นอ (บ.)
o อัศจรรย์ใจโอ้ตักแตนโมป้องหมู่นั่ง เขียดจ่านาป้องหมู่ช้างยืนเก้ออยู่ท่งหลวง (บ)
o อัศจรรย์ใจโอ้เข้าสารอยู่โอยอคอคอดไก่ ไม้ไผ่อยู่กอยอคอตอดช้าง ปลาย่างอยู่หิ้ง สะยานเต้นคุบแมว แมวเสียใจแถหัวไปบวช หนูชิงตาสวดเป็นแม่ออกค้ำตำเข้า ส่งเพล (บ.)
o อัศจรรย์หมาขบช้างสารแฮงล้มท่าว มาอี่ดูเมื่อช้างลูกได้หมาชีให้ต่อสาร (บ.)
o อยากกินข้าวให้ปลูกใส่พะลานหีบ อยากมีศีลให้ฆ่าพ่อตีแม่ อยากให้คนมาแว่ ให้ฆ่าเจ้าเอาของ (บ.)
o ฮ้อนกว่าไฟ ใสกว่าแก้ว แล้วก่อนทำ (บ.)

ปัญหาคดีธรรม
ในวรรณกรรมเรื่องเสียวสวาสดิ์คำกลอน

๑. ชายหนึ่งชื่อว่าสัพพะเหล่วหลากขวนถากบ่มีหอน

จอนฟอนบ่มีหางลากขี้ดินจำก้น
ชายนั้นแบกพร้าน้อยถ้วมบ่าบังหู
คมมันบางท่อคูคันต้อน
มันก็ยองแยงเข้าฟันงูขาดถ่อง
ปุ้นท้องขาดยังแต่สันหลัง
งูก็มรณังตายแล่นหนีบ่เห็นส้น
มันไปฟันเอาไม้กลางกอลำเปลี่ยว
เบ็ดชื่อแล้ววางไว้ต่าวโง
มันไปตัดช่านปี้ยมาฝั้นเฮ็ดสาย
ป่านนั้นกกมันเท้ากรณีภายลุ่ม
ปลายยั่งขึ้นเมือฟ้าฮอดพรหม
สมกะใจเจ้าใจยาวข้อหล้อ
ขาวสิ่งหม้อดำปี้สิ่งปุน

๒. ยังมีราชเจ้าองค์เอกจอมกษัตริย์

เสวยเมืองพาราณสีอยู่สบายเบาเนื้อ
พระก็มีสาวเชื้อบุตรีงามยิ่ง
เจ็ดนาฎน้อยงามเกื้อเกิ่งกัน
คราวนั้นยังมีโคโถฮ้ายงัวโพงผีเผด
มันหากมีเดชกล้าหาฆ่าหมู่คน
สนละวนฮ้อนชาวเมืองไหวหวั่น
ไผผู้ออกจากบ้านกล้วย้านส่นสาย
ครั้งนั้นยังมีปริโสเชื้อเจ็ดชายมาเที่ยว
เขาก็คีดเกี้ยวฝั้นหวังช้อนลูกพระยา
แล้วจึงพากันไหว้ราชามหาราช
ขอเอาเจ็ดนาฎน้อยมาไว้ฮ่วมแฝง
ราชาเจ้าสัญญาเว้าต่อ
เฮาจักยอยกให้นางน้อยบ่ขืน
แต่ว่าขอให้พากันฆ่างัวโพงเสียก่อน
จิ่งชิยอยกให้นางน้อยดั่งประสงค์
เมื่อนั้นเจ็ดชายได้ยินคำฮับพากย์

เขาก็คิดอยากได้เมียพร้อมพร่ำเมือง
แล้วจิ่งพากันค้วเดียได้ถือตาวฟ้าวแล่น
มุ่งมาดฆ่างัวนั้นมุ่นวาย
ส่วนว่างัวโพงฮ้างเห็นคนเลยไล่
เจ็ดชายเลยเล่าลี้โกนไม้หลีกภัย
งัวโพงฮ้ายเห็นคนลี้ซ่อน
มวลหมู่ลี้โกนกว้างบใช่การ
งัวกะเยทะยานเข้ากลืนกินขอนใหญ่
เทียมดั่งกลืนต้นกล้วยบ่มีกล้ำกีดขวาง

๓. **แต่นั้นเจ็ดชายเนาในห้องงัวโพงคิดฮ่ำ**

เขาก็คิดใคร่ฆ่างัวนั้นต่อไป
เขาจิ่งบายเอางัวฟันขอนสุมจุม
ควันอุดเอ้างัวฮ้อนบไหว
มันก็ลงนอนน้ำในนทีดิ้นด่าว
ปลาชิวเห็นฟังฟ้าวเลยเข้าสวบกิน
อันว่าไฟในท้องงัวโพงยังสุมอยู่
ปลาชิวเลยเล่าฮ้อนทนสู้เถ้าไฟ
คราวนั้นนกกะเต็นน้อยโตใหญ่มาเห็น
มันก็กลืนปลาชิวเข้าไปในท้อง
คราวนั้นกองไฟไหม้ภายในสุมจุด
มันก็อยู่บได้คือด้ามดั่งกัน
มันก็เหลือทนแท้บินไปจับลี่
เหงาหง่วมฮ้อนในท้องไปจับลี่

๔. **ยังมีมีเสื้อน้ำเจ้าของลี่มาเห็น**

คิดใคร่เป็นอาหารสวนดีใจล้ำ
มันก็บายเอาค้อนน้อยน้อยใหญ่ท่อลำตาล
ตีนกเต็นลวดตายมรณ์เมี้ยน
มันก็คอนเอาได้เมือเฮือนฟ้าวฟั่ง
แล้วเล่าเฮามีดน้อยดวงใหญ่มาค้ว
เห็นปลาชิวอยู่เนาในท้อง

หังเล่าเห็นง้วฮ้ายกินขอนติดอยู่
เหมิดหมู่เจ็ดหน่อท้าวเนาค้างอยู่ไน
หังเจ็ดท้าวบ่หันตายยังอยู่
มันหักขาใส่ข้องโฮมไว้แห่งเดียว
แล้วจึ่งเปียวเบื้องต้านดอมเมียแลลูก
เฮาหากโชคใหญ่ได้ปลาชิ้นมากหลาย
หมายว่าเหมิดปลาแล้วเจ็ดคนยังอยู่
เอาฆ่ากินคู่มื้อเหมิ๊ดแล้วจั่งคอยหา

๕. เมื่อนั้นกะหาซายพร้อมจากันบ่ปาก

ชู่คนชู่หากเว้าก้นแท้บ่ตึง
ส่วนว่าคนหนึ่งนั้นจาไปบ่ปาก
กูหากได้ยินนกอี่เอี้ยงกินหมากโพไฮ
แซวแซวเสียงบ่มีโตฮ้อง
แซวแซวฮ้องโตเดียวเหมิดหมู่
เหมิดหมู่นั้น มีเอี้ยงชู่โต
โตน้องใหญ่กว่าโตพี่
พี่ตอดน้องผิดถึกหน่วยตา
กินปุปลาเข้ามาหางก้น
อีกคนหนึ่งเว้าจาไปบ่ปาก
อยากได้หน้าน้อยน้อยพ่อข้อยมายิงเบิ่งเด
อีกผู้หนึ่งเว้าถามต่อก้นไป
หน้าพ่อเจ้าน้อยใหญ่ปานใด
สังมาจาคำหาญแล่นมาหังย้าน
ผู้บ่ปากโต้ตอบคำถาม
หน้าพ่อข้อยชื่อว่าคำแพง
แสนคนขึ้นขาเดียวบ่ก่ง
พ่อข้อยขึ้นขาซ้ายก่งมา

๖. เลาทะจ้อนผ้าขึ้นปกล่ามปลายตีน

ถุยลุยลงลากขี้ดินจำก้น
ยองแย้งเข้าสองคนเป็นผู้หนึ่ง

ก้มหมอบเข้าหัวเท้าง่ายาง
ย่างย้งย้งหัวแทบขี้ดิน
เลากะแนใสก้นไปถึกกะโปงตา
นกก็เผวอผวาตกลงดินอยู่เทิงปลายไม้
ตกใสน้ำดังปึก ตกใสบกดังท่วน
ตกใสป่าหญ้าปล้องดังก้องทั่วเมือง
คำเคืองเท้าจักรวาลทังสี่
คำหมู่นี้จาแท้บ่มี

๗. เมื่อนั้นเสียงดังก้องไปสู่ฮูปู

เสียงหนึ่งดังเข้าไปฮูเขียด
เขียดโตเดียวเบียดกันพออ้อย
อันว่าด้ามพร้าข้อล้อเท้ายั่งกะยังเถิง
หวายแสนวาบ่อาจถองเถิงได้

๘. อีกผู้หนึ่งบ่ปากว่า อยากได้ หม้อน้อยน้อยพ่อข้อยมาแกง เดนอ

ผู้บ่ปากถามต่อกันไป
อันว่าหม้อพ่อเจ้าน้อยใหญ่ปานใด
เอามาแลให้เห็นเดียวนี้
ผู้บ่ปากโต้ตอบคำถาม
อันว่าหม้อพ่อข้อยน้อยห่อธรณี
ปลพีก็บ่เทียมพอเสี้ยว
เอามาต้มฟืนบ่มีกะฮ้อนเดือด
เบื้องหนึ่งฟดบั๊วะบั๊วะ
เบื้องหนึ่งฟดฟ่ายฟาย
เบื้องหนึ่งคนฟังหลายขี่สะเภาไปค้า
เด็กน้อยเล่นหมากบ้าในท้องนาวา

๙. อีกผู้หนึ่งว่าอยากได้จองน้อยพ่อข้อยมาตักเบิ่งเด

ผู้บ่เว้าจาต่อกันไป
อันว่าจองพ่อเจ้าน้อยใหญ่ปานใด
ใผอวดดีอย่าเอามาเว้า
ผู้บ่ปากโต้ตอบคำถาม

จองพ่อข้อยน้อยใหญ่ท่อภูเขา
ตักบาดหนึ่งได้บ้าน ต้านบาดหนึ่งได้เมือง
ตัดเปืองเปืองถึกหัวผีเสื้อ
ค้นว่าจุ่มไว้เฮื้อผีเสื้อแตกหนี
ผีหุงผีห่าผีป่าผีเมืองกะหนี
ผีขี้คร้านเทียวบ้านขอกินกะหนี
ผีบินบนทางอากาศกะหนี
นกเค้าฮั่นคอนกะหนี
สอนลอนไก่กะตากกะหนี
หมาหอนบ่หาเมื่อกะหนี
ผีเคราะห์แลผีเข็ญกะหนี
กูนี้คือท้าวหังเจ็ด
กูจักเสด็จทางอากาศ
ดูพิลาสฮุ้งเฮืองงาม
กูไปหานางหังเจ็ดนั้นได้
เลยเข้าป่าไม้ไปบวชเป็นรัสสี
เถิงเมืองนิรพานเป็นที่แล้ว ฯ

ปัญหาข้อว่า สัพพะเหล่าหลายชวนถากบ่มีหอน

หมายเอาผู้ที่จะเจริญธรรม กัมมัฏฐาน จะต้องเดินตามทางแปดเส้น คือ มรรคมีองค์แปด ทางแปดเส้นมี สัมมาทิฏฐิความเป็นชอบเป็นต้น มีสัมมาสมาธิความตั้งใจชอบเป็นที่สุดหรือจะเรียกให้ย่อก็คือทางสามเส้น ได้แก่ศีลสมาธิปัญญา เอาศีลตัดกิเลสอย่างหยาบเอาสมาธิตัดกิเลสอย่างกลาง เอาปัญญาตัดกิเลสอย่างละเอียด ผู้ที่ต้องการสวรรคและนิพพานจะต้องเตรียมอาวุธสามดวงคือศีลสมาธิปัญญาให้คมให้กล้า จึงจะตัดกิเลสที่เกิดขึ้นทางกายวาจาใจได้ เจ้าเมืองพาราณสีก็คือพระยาจิตราช พระยาจิตราชก็คือใจของเรานี่เอง ใจเป็นที่เกิด เป็นที่อยู่เป็นที่อาศัยของกิเลส

ลูกสาวจของพระยาจิตราชเจ็ดคน และผู้ชายเจ็ดคนที่ต้องการลูกสาวเจ็ดคน ไปเป็นเมียก็คือตัวบาปตัว บาปเจ็ดตัวได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อวิชชา

พระยาจิตราชจะยกลูกสาวเจ้ดคน ให้แก่ชายเจ็ดคนก็ต่อเมื่อชายเจ็ดคนฆ่างัวโพงตาย งัวโพงก็ได้แกโลภโกรธหลงงัวโพงตัวนี้มันร้ายกาจมาก มันหากมีเดชกล้าหาฆ่าหมู่คน สนละ

วนฮ้อนชาวเมืองไหวหั่นใผผู้ออกจากบ้านกล้วย้านส่นสาย โลภโกรณหลงหรือง้วโพงตัวนี้มัน บังคับปัญชาคนทั้งโลก ใครเกิดมาในโลกมันบังคับให้อยู่ใต้อำนาจของมัน

ชายหั้นเจ็ดคนก็รีบฉวยเอาดาบไปจะฆ่าง้วโพง

สู้ง้วโพงไม่ได้ จิ่งวิ่งเข้าไปซ่อนอยู่โพงไม้ ง้วโพงกินไม้เข้าไปทั้งลำ ชายทั้งเจ็ดเผาไม้ ง้วโพงร้อนท้องวิ่งไปนอนแช่น้ำปลาชิวมาเห็นง้วโพงจึงกินง้วโพงเข้าไป นกเต็นมาเห็นปลาชิวจึงกินปลาชิวแล้วบินชิวแล้วบินไปจับอยู่ที่ลี่เจ้าของลี่มาเห็นนกเต็น จึงตีนกเต็นให้ตายแล้วคอนไปบ้าน เจ้าของลี่จึงเอามีดมาเชือดนกเต็นเชือดนกเต็นออกเห็นปลาชิว เห็นง้วโพง เป็นขอนไม้ เห็นคนเจ็ดคนโดยลำดับ จึงหักขาคนทั้งเจ็ดแล้วชังไว้ในข้อง ด้วยหมายจะเก็บไว้เป็นอาหาร

เมื่อชายทั้งเจ็ดถูกชังอยู่ในข้องเดียวกัน จึงพูดคุยกันถึงเรื่องนกอีเอี้ยงกินหมากโพไฮ คนหนึ่งเสนอจะเอาหน้าไม้ของพ่อมายิงนก คนหนึ่งเสนอเอาหม้อของพ่อมาแกงนก คนหนึ่งเสนอจะเอาจองของพ่อมาตักแกงนก การเสนอแนะก็เป็นอันจบเรื่องพอดี

จุดประสงค์ของผู้ตั้งปัญหานี้ ก็เพื่อประสงค์ให้พวกเราชาวพุทธสนใจในการปฏิบัติธรรม

คือต้องการให้หาอาวุธคม 3 ประการ คือ**ศีลสมาธิปัญญา**ไว้สำหรับ**ตัดกิเลส** ทั้งอย่างหยาบอย่างกลางและอย่างละเอียด การจะตัดกิเลสได้ก็ตัวเดินตามทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิทาหนทางแปดเส้นอันได้แก่ มัมมาทิฏฐิ เป็นต้น สัมมาสมาธิเป็นที่สุด กิเลสก็มีใช่อื่นไกลก็ได้แก่ ลูกสาว **พระยาจิตราชอันได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อวิชชา หรือจะพูดรวมว่าง้วโพงก็ถูก**

เมื่อปฏิบัติตามได้โลกก็จะมีแต่ความปักกุ่มชุ่มเย็น บ่เดือดฮ้อน บ่ฆ่าบ่แกงกันกิน เหมือนที่เขาฆ่าแกงกันอยู่ทุกวันนี้

คำละ หาย ธรรมะ

อย่าจาความรหัส
อย่าม้างเจดีย์
อย่าอวดคุณโต
อย่าจกงูเห่า
อย่าติฉินนินทาพระ
อย่ามัดคนดี
อย่าปุนคำเก่า
อย่าชาคนง่าว
อย่าชันไม้ตางเทียน
อย่าตัดไม้โพศรี
อย่าตีนักบวช
อย่าพาลโกหก
อย่าเช่าของท่านมากิน
อย่าละคลองวัตร
อย่าติคุณคน
อย่าเว้ามายา
อย่ากล่าวติเตียมขวัญท่านลับหลัง
อย่าเมี่ยมสัตว์น้อย

อย่าป้อยยังผี
อย่าว่าโตดี
อย่าคิดเอาของท่าน
อย่าชาผัวเมีย
อย่าหย่อนนำหลัง
อย่าเว้าอ้างผญา
อย่าสุมไฟด้นเดียว
อย่าปากกลายทาง
อย่ากู้ของท่าน
อย่าเคืองผู้เถ้า
อย่าจ่ายเงินแดง
อย่าอ้างต่อผี
อย่าชักคำมีแลดำ
อย่าชายังเด็ก
อย่าปองให้เป็นโทษชั่วนี้แลชั่วหน้า
อย่าชัดอย่ายิงไปข้างหน้า
เห็นหน้าท่านอย่ายิง
อย่าคาบนมเมีย
อย่าตีน้ำให้เป็นฟอง
ที่หมองให้ค่อยผัดค่อยสี
ชิขอให้หลิงดูถี่
เห็นแก่เจ้าจิ่งถิ้มเข้าให้หมา
อย่าด่าหมูชา
ชื้อถึกอย่าได้ว่าแพง

อย่าติเทวดา
อย่าว่าโตมี
อย่าผ่านอาญา
อย่าเปียไปก่อน
อย่านั่งกลางผู้เถ้า
อย่าชาคนทุกข์
อย่าเชียวหาค่ำ
อย่าอ้างชิงชู้
อย่าผ่านครองเมือง
อย่าเว้าความตาย
อย่าแปลงเงินกว้าง
อย่าชักคำดี
อย่าหยอกยังหมา
อย่าขบเหล็กขบทอง
อย่าชี่ม้าเข้าวัดอาฮาม
เห็นแมียท่านอย่าท้า
อย่านอนหงายเบิ่งดาบ
อย่าเลียใบตอง
ที่ยากให้ค่อยปอง
กินหนี้อย่าถามมอ
ค้นชิดีให้หลิงดูเจ้า
อย่าด่าอย่าป้อยอย่าเวน
อย่าด่าหมาเสียด
เพิ่นชื้อกันแพงอย่าได้ว่าถึก ฯ

ไ ข ปัญ หา
ปริ ศ นา คำ ทาย อี สาน

ปัญหาคำทายอีสาน

o ไก่อีลายไปตายป่าอ้อย คนสามฮ้ายไปปาดบ่เหมิด (หีนฝนมีด)
o กอไผ่น้อยกอไผ่หนามหนา ผู้ใดทายได้ปัญญาดีกว่าหมู่ (หนังสือ)
o กาบินไปกาฮ้อง กาบินมากาหลง (กงหลา)
o กกแม่นหวาย ปลายแม่นเชือก ใผแก้บได้ชิบอกคืน (ครืน)
o โกบโกบคือใบพลู มีฮูตรงกลาง ขนปังฮอบ (หูงัว - ควาย)
o เขาอยู่เขา (ไก่) ตาเต็มโต (หมากนัด)
o อยู่แต่น้อยจนเถ้าแก่ ยังแลบ่เห็น (ขนตา)
o คึกคักติดบัก ผู้อยู่ลุ่มมีแฮง (ค้นยู)
o จับหางชี้จ้อก (ค้นโช้สาน้ำ)
o จับขาหง้างเอาของดียัดใส (มีดชะนาก)
o ช้างขึ้นภูตบหู ปิ๊วปิ๊ว (คนต่ำหูก)
o ชกมกจั่งคอม้า ไปค้าบ่เห็นฮอย (เรือ)
o ใช้แล้วใหม่ แพงไว้แล้วเก่า (หนทาง)
o ดอกอีหยังอยู่ในถ้ำ ฝนตกฮำปีละเที่อ (พระพุทธรูปคนสรงน้ำปีละเที่อ)
o ดำจั่งหมี ตีก้นจั่งกัด (ส่ิว)
o แต่น้อยน้อยนุ่งซีนสีเขียว ใหญ่ขึ้นมานุ่งซีนสีแดง (พริก)
o ติดบ่อนนี้ไปเก็บบ่อนพุ้น (หญ้าหมากหญ้า-หญ้าเจ้าชู้)
o โตอยู่หู (หนู)
o หูอยู่หน้า (เห็นหูหนู)
o ตาอยู่เหิงต้นไม้ (หมากล่ำตาหนู)

o โตมันท่อภู หัวมันท่อขี้เกี้ยม (กงดีดฝ้าย)
o ตกปุ๊กข้างชี้ (ขี้ช้าง)
o ต้วยก้น บ่ให้ว่าต้นกล้วย (หางช้าง)
o ตีนมน ฮอยยาว (เกวียน)
o โตท่อตูม ขี้มันท่อเล้า (ปลวก)
o เถ้าสองเถ้าแล่นออกนอกชาน (ขี้มูก)
o นอนเว็นขี้ค่ำ (กระต่าย) นอนต่ำขี้สูง (ขี้กระเดียน-ใส้เดือน)
o นอนเหมบชันหัวเข่า (ตั๊กแตน)
o นั่งสูงกว่ายืน (หมา)
o บักน้อยน้อยถือแพแดงลอดพุ่ม (มดแดง)
o อีน้อยน้อยมาแต่เมืองพม่า ผมปกหน้ามีแต่แข้วเหล้วเดียว (หี)
o บักน้อยน้อยขี่เฮือลอดพุ่ม หมอยจุ่มน้ำทางก้นนั่งเฮือ (กระสวยหลอด)
o บักน้อยน้อยเอาแพพาดท่า แล่นขึ้นบ้านไปให้ชู่เฮือน (อิ้ว)
o บักมีหัว (กบ) ไปขออยู่เฮือนกับบักบ่มีหัว (กระปู)
o บักค้งน้งปลายก่งกกขน ขดละลงงงอยู่เทิงเมืองฟ้า (เขาควาย)
o ผู้อยู่ห้วยกาบมอง (แมงมุม) ผู้อยู่หนองกองก้น (หอย)
o ใผมากกะเด้า เข้าบ่เข้าเอามือคลำดู (หืนฝนมืด) ไฟไหม้ป่าบ่ไหม้หมกเห็ด(โคนต้นไม้)
o ผู้ญิงเห็นผู้ญิงกลาย ผู้ชายเห็นผู้ชายเด้า เข้าบ่เข้าคลำดู (หืนฝนมืด)
o มีตาเต็มตัว (หมากน้ำ) บ่กล้วกะแต (กะแต)
o แม่มันฮ้องอี้อี ลูกมันพีล้นต้นล้นต้น (ไน)
o มีลูกบ่มีผัว (ต้นกล้วย)
o มาแต่บ้านเห็นฟานฟักไข่ หางอยู่ใต้ฤขี้อยู่เทิง (ฮางเกลือ)
o มัดดตเอย (พระภิกษุ) เห็นบัดตีนมานี้บ่ (ช้าง)
o เห็นเป็นหน่วยอยู่ลำเสืองดอก (หมากเดื่อ)
o บ่เห็น เห็นแต่สัตว์เสื่องหำ (ช้าง)
o มีปีกบ่บิน บ่กินบ่ขี้ มีแต่สี้ท่าเดียว (ปี้)
o ยาวยาวค่าคีบทั่งเข้าหลีบฮูหนัง ทั่งไปทั่งมาน้ำแตก (เหล็กเกาะกบ) (แปรงสีฟัน)
o สีตีนย่างมา หลังคามุงกระเบื้อง (เต่า)
o สุกอยู่ฟ้ากายื้อบ่เถิง (ตาเว็น)

o สุกอยู่ดินกากินบได้ (ขมิ้น)
o เสียกแข้นแห่ล้นคุงแกนจำปัก ฮื้อชี้นวาบผู้อยู่ลุ่มมีแฮง (ค้นยู)
o สัปดนตอกก้นแม่ (กุญแจ)
o สองคนอยู่ฟากเล้า จนว่าเถ้าบ่เห็นกัน (หู)
o สีกแคก แดกบุ้ย หลับตาจุ้ย มีแฮงย้าง.. (ฉีกบนไก่แหย่หู)
o สัตว์โตหนึ่งกินดิน (ขี้กะเดือน)
o สัตว์โตหนึ่งกินหญ้า (วัว-ควาย)
o สัตว์โตหนึ่งฮ้องขึ้นฟ้าทมทม (บั้งไฟขึ้น)
o สี่สัน สองคม ถางไฮ่ทางฮูลม สนเคราทางก้น (แหนบ)
o สัตว์สี่เท้าเอากระดูกเฮ็ดหนัง (เต่า)
o หมอยแหยมแหยแปะกันมีแฮง (ขนตา)
o หางอยู่ใต้ ฮู้ชื้อยู่เหิง (อิ้ว)
o เห็ดกระด้างงอยข้างหัวปลวก (หูคน)
o หูอยู่ปาก (หม้อกะทะ)
o ปุ้นท้องอยู่หลัง (กุดจี่)
o ห้อยอยู่หลัก บ่ตักกะเต็ม (มะพร้าว)
o หัวแดง ก้นเมือก (กอกยา)
o หนองบ่มีน้ำ มีแต่หนามล้อมอยู่ (หมากหมี่)
o หนองน้อยน้อยบ่มีจอกมีแหน มีปลาชิวหัวแปโตหนึ่งลื้อยู่ (หี)
o อ้ายสี่ตีนกินอ้ายตีนเดียว (เต่ากินเห็ด)
o อ้ายหัวเขียวกินอ้ายหน้าคว่ำ (เป็ดกินหอย)
o อุ้มแล้วให้ ปลงไว้แล้วเซา (แคน)
o อ้อล้อท่อปอนปูนทอง ไผ่ไปลองขาเค (เหยียบชี้ไก่โป่)
o อาดหลาดกกขน ตั้งอยู่บนหัว (เขางัว ควาย)
o อ้อล้อท่อโป้มือ พือไปทั่วท่ง (ตา)
o แฮ่งตัดแฮ่งยาว (ถนน)
o แฮ่งสาวแฮ่งใหญ่ (ก้อเส้นด้าย)
o ฮูเนินแม่นฮูดัน ฮูชันแม่นฮูแข้ว (คราด)
o กลิ้งขุ้มหลุ้ม พ้อชี้แกะปี๊ป (เสียชี้ไหม)
o ชื้อยู่หัว ตัวเป็นหลอก พายหอกเหมิดปี (กุ้ง)

o ขี้ท่อช้าง โตท่อหัวเหา (ปลวก)
o ข้อเดินกลายเห็นชายประหลาด เอาไม่แหลมแหลมจิ้มตาไว้ไว่ (คนสานแห)
o คออยู่นำคน ตนเองหาลี้ กินกับขี้อยู่ปล่องเดียวกัน (หอย)
o โค็ยหยาหยาชาชากากชาก (โค็ยตาล)
o น้ำไหลจ้างกลงสูในโกน (ต่งน้ำตาล)
o แชบชู่คนฮอดเอาเงินซื้อ (คนกินน้ำตาล)
o เจ็กขายไทเขียน (เจ็กขายเทียนไข)
o จีนแคก แดกเข้าเหมิอแฮง (ปีกไก่ผุนหู)
o โตท่อตู้ก้อนขี้ท่อแขน (ขี้กะเดียน)
o โตท่อแตนขี้ท่อหมากสั้น (แมงหยอด)
o โตคู้มู้เค้าเม้าขี้ท่อหมากเดือย (กบหรือศันคาก)
o โตมันเห่าบ่อยาก (หมา)
o กินฮากกับตด (ฮากเข้าตกหมา)
o ต้นไม้ดู่สีนกกสีนปลาย หนังควายตายมาห่ออุ้มลุ้น ตีตุ้ยตุ้มพาเข้าหลั่งมา (กลองเพล)
o โตคือเฮา เขาบ่มี หัวหนักสิบแสน (หัวล้าน)
o ตุ้มกลางดง (ปืน)
o จงกงกลางเหล่า (แอ้ว)
o เอ้าเพ้ากลางเฮือน (กะเพียด)
o เด่เด้งกลางชาน (ไม้คาน)
o ต้นท่อเฮือ ใบห่อเกลือบ่หุ้ม (ต้นแพงหมู)
o บักน้อยน้อยบักหน้าสะมิกิ ว่าแม่นราชสีห์ผัดคือช้าง (ยุง)
o อยากฮู้จักให้ไปถามผู้มีปากอยู่ช้างหกหู (มุ้ง)
o บักพันตามีลูกเต็มปาก บ่มีดากกินแต่ของคาว
บ่จักฮ้อนจักหนาวหากินใต้น้ำ (แห)
o บาดนั่งนั่งใต้ขอน บาดนอนนอนใต้ไม้ บาดชีใช้จกปืนออกมา (เต็งชั่งทอง)
o ปากสิบวามีตาพอหมื่น (มอง - แห)
o ปากขบดิน (สุม)
จกกินทางดาก (งมปลาในสุม)
o ปลดบ่หลูด (ช้อง)

o ผู้อยู่โคกปิ้นถ้วย (มดลิ้น)
o ผู้เฮ็ดบ่อยากได้ (คนเฮ็ดโลงศพ)
o ผู้ไซบ่ฮู้ภาษา (คนตาย)
o พ่อยี่พ่อทำหมากเยือ เฟือน้ำต้นไม้ (หมากทำยี่ปุ่)
o ไม้แท้แท้สั่งมาเอิ้นว่าสัตว์ เอากะโป่งมหัวกัดกินพวดพวด (ง้องขุดหมากพร้าว)
o มีสามขา (ก้อนเสา)
พระยาดำขี้นขี่ (หม้อ)
ปี่น้อยชอบนำ (เสียงน้ำฟด)
o ยักยักให้น้ำออก ยอกยอกให้น้ำมา (สูบน้ำมัน)
o สัตว์อิหยังกินเชื่อเจ้าของ (เฮือด)
o สัตว์ประหลาดมีสิบหกเขา กินแต่พฤษาบ่เคยกินน้ำ (ม้อน)
o ใส้ชาววา หานอนเทิงขื่อ (จ่อ)
o สี่ตีนตั้งธรณีแอะแอ่น อ้าปากขึ้นเมือฟ้าคาบงา (ช้อง)
o สัตว์บอกเวลา ที่ขามีเขา (ไก่)
o สองขาฮ้องแอ้ด (เกวียน)
แปดขาเดินดง (งัวแก่เกวียน)
o สามตาติดโต จับอยู่บนรุกโข กินน้ำเวหา (หมากพร้าว)
o สัตว์บ่มีผัวช้อนนอนนำเป็นคู่ มีลูกน้อยพอฮ้อยนับพัน (เผิ้ง - ต่อ - แตน)
o สัตว์ตัวเดียวเปลี่ยนสีสามเพศ (กบ)
o เปลี่ยนครั้งเดียวเป็นไข่ ทีสองเป็นฮวก ที่สามเป็นกบ
o สัตว์หกขาออกลูกเป็นไข่ ใหญ่แล้วมีขน (แมงกะเบื้อ)
o สีใดล้ำเลิศสุดประเสริฐฮุนแฮง ดัดแปลงบ่ได้ (สีดำ)
o ใหญ่บ่ดี (ไม้จิ้มแข้ว)
พีบ่งาม (พระฤษี)
o ใหญ่ขู้หลู้ ตุท้องแม่ญิง (ไม้พันหูก)
o อยู่ดินกินหญ้า (หมู)
o อยู่ฟ้ากินลม (ดาวหมูชัง)
o อยู่ตมกินน้ำ (ปลาหมูทอก)
o อี่มะลาวพวงพั้ว บ่มีผัวผัดมีลูก (ขอแขวนคองัว-ควาย)
o เอาใส่เข่า แม่ญิงเด้าจีกจีก (ผู้ญิงผัดเข้า)

o ฮู้เนินฮูดัน (แม่คราด)
o ฮูช้นฮูลูก (ลูกคราด)
o นั่งจ้อก้อมีแข้ว (ขี้แมว)
o บานแพ้แว้ ยัดเขาฮูหนัง (กะจอน-ตุ้มหู)
o น้ำพัดหน้าส้นส้น ฮอดบ่อนค้นถอดออก (คนไถนา)
o โตท่อง้ว (กวัก)
o หัวท่อนิ้วก้อย (กงดีดฝ้าย)
o กลางคืนขี้ กลางเว็นนอนอยู่ (กะบอง)
o กองก้น ขี้ออกทางปาก (หอย)
o กกอยู่ป่า ง่าอยู่บ้าน บานได้คู่แลง (กะบอง)
o ดอกฮ้นหนึ่งบานเหลืองแหล้เหลืองแลเหลืองล่ำ บานแต่เช้าเท่าค่ำจั่งเหย เถิงยาม แลงดอกกะจีบานช้อน (ตาเว็น)
o ดอกฮ้นหนึ่งบานในน้ำ ฝนตกฮ่ำปีละเที่อแดดฮ้อนฮ้อนเดือนห้าจั่งฮ่ำ (สรงน้ำพระพุทธรูป)
o ตาบอดแจ้งบ่ฮู้ฮุ่งทางเดิน ค้นบ่แยงแว่นหีน ชิมีดเท้าเถ้า (คนบ่เฮียนหนังสือ)
o ตัดหนามมาล้อมหนาม (ล้อมฮั้วหมากนัด)
o ย้านหนามมากินหนาม (ย้านเหม้ามากินหมากนัด)
o บักน้อยน้อยถือแพรแดงลอดพุ่ม (แย้)
o บักน้อยน้อยถือผ้าเลาะหนอง (กุ้ง)
o ใบมน มนสี้คนเหมิดบ้าน (กระด้งฝัดข้าว)
o บาดไปท่อไฮนา บาดมาท่อก้อนเสา (แห)
o บักน้อยน้อยตกตั่งคอหัก หมาเต้นสับแมงวันแตกโพ่ (ก้อนขี้)
o เว้นบ่ได้ ไปบ่เป็น คนเห็นแล้วย่าน (พระพุทธรูป)
o สับพัง (เสียม)
ด้งวา (ช้าง)
ตาติดโต (กะปู)
o สี่คนหามแป้น บักหนึ่งเสียกแป้นไปก่อน (เต่า)
o สีใสเหลื้อมทางกลางยาวยืด พิลึกเป็นน่าย้านกินแล้วเปิดบ่เป็น (น้ำ)
o หมาอี่แดงแทงก้นอี่ดำ (ไฟลนก้นหม้อ)
o อี่ดำฮ้องไห้น้ำลายเต็มปาก (หม้อฟด)

๖. **กลอนเกี้ยว** กลอนที่ใช้ลำเกี้ยวกันในระหว่างหมอลำผู้ชายกับหมอลำผู้หญิงเป็นกลอนยาวแบบกลอนเจ็ดแปดหรือเก้า ถ้าได้อ่านกลอนเพอะของหมอลำคูณหีแล้ว นำมาเทียบกับกลอนเกี้ยวของหมอลำเคนฮุดเข้มข้นและตลกโปกฮากว่า น่าจะเรียกหมอลำเคนว่าหมอลำเคนฮุดหีจะเหมาะสมกว่า จะได้นำกลอนเกี้ยวของหมอลำเคนฮุดหีมาเป็นตัวอย่าง

๖.๑ ฟังเด้อน้องหอมเตาเบ้าหล่อ

ให้พี่ขอกอดหมั้นชันเกี้ยวแหน่พระนาง
เชื้อชาติช้างอยากหวังเพิ่งยังเสือ
แนวนามเฮืออยากเพิ่งบุญนำน้ำ
แนวตามพราหมณ์ว่าอยากอาศัยหล้ามิตตะตาดึงแก่
เถ้าจนว่าดากแหล้จนหำเบี้ยวเหี่ยวเหลือง
อดสาเลื้องควายแก่ชามตาย
อดสาบายของเหม็นห่าได้เป็นบุญค้ำ
อดสากำดูชี้ดีกว่าบายตดเปล่า
อดสาเลี้ยงช้างเถ้าชามได้ขี่งา
ซู่มื้อนี้บ่กล้าเว้าต่อขอมัก
หัวใจคลอนแคลนหักแม่นผู้สาวมาใกล้
แต่หัวใจมันยังดื้อซือซือเข้าไปใส
แต่หากเว้าบ่ได้เขาเอิ้นพี่พราหมณ์
เห็นเขาหัวออกย้ามฮ้อนว่ามใบหู
มีแต่ดูดูไปเบิ่งใผคนิงพ้อ
มีแต่หันใจห้อฮุคอสีบเสา
มาเสียทีตั้งแต่พี่นี้เถ้าคราวนี้อีหลี
บ่คือตั้งแต่กี้สิบยี่ไกลกัน
ตั้งแต่ฉันยังเยาแต่งตัวกะพอใช้
เห็นอี่ใดมันโก้ตนโตผ้าใหม่
ฮอดบ่คือดอยากได้กล้วย้านแต่เสียง
อี่ใดฮูปเกลี้ยงเกลี้ยงแลดูเครื่องพอสม
อี่ใดนมงามงามจั่งอยากถามเป็นชู้
คือเบิ่งดูสีบมื้อผิดก้นกับแต่เก่า
ซู่มื้อนี้เถ้าท่อใดแฮ่งอยากเว้าผู้สาวหย้อจ่อจี

ค้นแม่นคัดอยากสี้เห็นเขาแต่งตัวงาม
พออยากถามเอาเงินให้แก่มันบ่หันเว้า
เพิ่นว่าแนวควายเถ้าชิตายนำหญ้าอ่อน
พออยากเว้าล้อนล้อนให้มันเกลี้ยงกว่าเหลา
เฒ่าท่อใด๋แฮ่งอยากเว้าชิให้หนุ่มพวมคนอง
มองดูทางกายาหน่วยตาเป็นผ้า
ทำปานหมากเขือต้มคึงกลมปานกล้วยเน่า
ทางหัวใจบ่เถ้าคือชิได้หมื่นคน
เหลือใจตั้งแต่ต้นเถ้าแก่กลายแกง
เฮ็ดจั่งได้คำแพงชิหนุ่มคืนคือเจ้า
หรือชิบ่กินเข้าให้มันเขาเป็นหนุ่ม
ข้าจั่งได้ต่อมตุ้มคอนคุ้มค่าบ่เต็ม
หน่อยชิเถ้าเข้มเหล้มคือมีดบ่านคมหัก
ห่านี้นอมันศักจั่งแม่นสังขารแท้
โตคนแมมันเถ้าแต่หัวใจมันหนุ่ม
ทางหัวบ่เถ้าความเว้าหนุ่มป่อ
เห็นผู้สาวรูปหล้อหล้อมาเอิ้นพ่อกะใจหาย
พออยากบายเอาปืนไล่ยิงผู้มันเอิ้น
อี่ใดเดินมาเว้าถามเฮาว่าคุณพี่
พออยากชื้อฮอดจี้สายสร้อยใส่คอ
อี่ใดฮูปบ่หล่อเอิ้นพ่อกะตามมัน
หัวใจฉันมันเป็นต่างคนค้นเว้า
เห็นสาวเถ้าคือกันบ่อยากปาก
อยากแต่สาวส่ำน้อยตาแม้นเบิ่งเขา
สมพอเว้าบ่ได้ไปนั่งเจ่าทนทุกข์
สมพอโตมันอุกยิ่งลมขมเพี้ย
ค้นต้นได้คือเสื้อบ่อนใดเหลือชิตัดออก
บอกว่าชู่มื้อนี้ชาวห้าบให้เถิ่ง
หัวในพี่คือถ้วยอี่เหลิ้งหากอยากใส่แกงกะทิ
บุญหยังมีใสเกลือกะยังได้

แม่นยังใดทำสร้างสังขารปรุงแต่ง
สังบ่เอาห่อแบ้งหาซื้อให้หนุ่มมา
คีดเบิ่งผ้าผืนเก่าเฮาอู
กะยังเป็นตาดูใหม่คือพอใช้
เถ้าท่อใดผัดแฮ่งล้าหูตาบ่เห็นฮุ่ง
ไอจนดังชุ้งชุ้งอยู่ในมุ้งไล่ยุง
เถ้าท่อใดผัดแฮ่งคีดสะดุ้งบาดเห็นฮุ่งเงาโต
องค์พุทโธเลยตรัสว่าสังขารมันปลิ้น
เหลียวเบิ่งตีนมือส้วยขนโคัยหนังหล่น
ผู้สาวเอิ้นพ่อต้นใจอ้ายดั่งเสือ ๆ

๖.๒ **อ้มแอยอ้มอย่าชิจ่มนำพลาย**

ให้พี่ขอเชยชมแขวนอ้มชีได้บ่
พี่ขอดมแต่แก้มนมน้องบ่บาย
ท้ายเจ้าล่ามเกินงามได้ส่วน
หน้าสีนวลเข้าแป้งยามมื้อแลงแยงแว่น
ขอเป็นแฟนแม่น้องพอได้บ่นาย
ท้ายเอกเอ้นอยากเห็นในหมากม่วงใหญ่
เป็นจั่งใดบั้นท้ายชิบายได้บ่หนู
ขอเป็นชู้คืนเดียวชีได้บ่
เจ้ากะทอแอกแอ้นแขนส้วยเล็บยาว
น้อนมเจ้าให้เขาบายแล้วไป่
อดทานให้บักอ้ายเป็นหยังหล้าบ่อนหี
เพิ่นทานก้นเพิ่นได้เป็นเศรษฐี
เพิ่นทานหีเพิ่นได้เป็นแม่พระเจ้า
ค้นว่าให้บักสาวนี้ทานนมดีมาก
ค้นทานให้บักอ้ายปานได้ขึ้นสวรรค์
ทานให้ดั้นเบิ่งแหน่ทางใน
ให้มันสมใจมักบ่อนบักนอเคนกล้า
สาวหมอลำน้องทานนมให้มันค่อง
อดลองให้พี่คั้นนมน้องไค่ตึง

สี่หน้าบึ้งซึงในเคียดละน่อ
เคียดกะช่างชังข้อยกะตาม
ข้อยบได้ ไปถามกินแลงเฮือนเจ้า
ข้าวอยู่เหล้าเฮือนข้อยกะมี
ผิดแตโค็ยกับหีบ่อนเป็นคีมบ่อน
มีบาดเด้งบาดห่อนฮันนั้นแนวเดียว
มีบาดหยิ้มบาดเหลียวมันก็แสนยาก
เกินมันแสนลำบากคอบเพิ่นชังโต
คึดอยากบายบ่อนโหนนอนนมสองตุ่ม
คือชิสวดจุ้มบุ้มคุยเสื้อแม่นหนัง
บั้งน้ำเหี่ยขอเลียท้ายล่าม
หมอผู้งามจั่งอ้ายชิเลียให้ยั่งคืน
ตื้นแหน่บ่หนองตอแพงเอย
พี่บ่เตาะตอกตื้นชิขอที้นฮ่องดี
มีกลอนให้หมอลำเคนเว้าแหน่
กลอนนั้นมีบ่แพ้ลำให้เพิ่นฟัง
นี่ละหมอลำปั้งสาวชังเถ้าจ่ม
ชื้นต้นกะว่าอ้มชิหมอเจ้ากลิ่นแนะ
เพิ่นผู้วงหัวเจ้ยโค็ยเงยคอก่งด่ง
หมอลำเคนอยากเมือสงศันบ่มีผัว
ศันบาดห่าเจ้าสัวไปฮอดบ้านยามค่ำ
ผัดพากันชื้นล้ำหันหน้าใสกัน
ตกวันกั้นสงครามเขตที่
โค็ยหีบ่อยากเว้าเป็นเรื่องใหญ่แฮง
แก้มแป้งแสงแก้มสองนางแป้งแสง
ย้านแต่เฮ็ดแป้งแหง้งแทงบุ้ยง่าขาม
ถามพี่แหน่สาวแพรแดงเอย
หรือบ่เคยบ้อตุ้มชิของงุ้มหว่างโมม
บาดเอามือโชมก้นโหลดเป็นอายถ้วยท่วน
ว่าแม่นอายหวดเข้ามาเท้าใสมือ ..ฯ

(หมอลำเคน ดาหลา บ้านหนองเต่า อ. ตระการฯ จ.อุบลฯ)

๗. **กลอนประชัน** คำว่าประชันคือแข่งขัน ต่อสู้ กลอนลำประชันเป็นกลอนลำยาวชนิดหนึ่งแบบกลอนเจ็ดในการลำหมอลำที่ถือว่าเก่งกล้าสามารถนั้น จะต้องแข่งขันกันด้วยกลอน ใครมีกลอนดีผู้นั้นชนะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ หมอลำใหญ่ฝ่ายชายได้แก่ หมอลำคูณ ฝ่ายหญิงได้แก่หมอลำจอมศรี หมอลำคู่นี้ถือว่า ดาวดวงเด่น จะได้นำกลอนประชันของหมอลำคูณมาให้ดูเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๗.๑ คันชิเว้าหางดิบหางดี

อดมาโต้วาทีกันใผชิยิ่ง
ผมบ่ย้านจักสิ่งสำหรับแม่ญิง
แม่นแท้ปลิงหนองใดมากมาก
อดมาลองป่าดากลงแช่เส็งกัน
แม่นจั่งใดปลิงคงเข้าดากมันก่อนโตเป็นแน่
ย้านตั้งแต่บ่ได้พอคราว
ย้านแต่ฮ้องวาววาวคันบ่ให้เหน็บเตี่ยว
แม่นชิเยี่ยวเสงกันกะเสง
คันบ่ไหลเค็งเค็งอาบขาให้ม่า
หรือชิว่าอวดทางดิบทางดี
หรือชิอวดทางชับทางลำ
เสี่ยงบุญกรรมแต่นี้ไปหน้า
หรือชิว่าแต่นี้คืนหลัง
มันกะนับว่าจังสมควรพอใช้
นับว่านักหัวไม้กว่าหมู่อีสาน
จนได้รับเหรียญประทานทางการยกเว้น
บ่มีเลยมันชิเว้าเหล้นเหล้นให้เพิ่นลือชา
ตามลำมาบ่มีเลยทางชิติดชิคาเขาถามเขาโจทย์
เขาถามมามีแต่บอกให้โลดบ่อี้บ่ไอ
มีลางคนเขาฮอดหามพระไตรพุ้นละมาใส่
ลางเที่อลำกับอาจารย์ใหญ่กะบ่ให้มีติด
เว้นแต่บอกเขาผิดกันบ่อนบได้
เว้นทางกลอนกะบ่เคยยอมให้คาหมู่คากอง

หรือชีไล่ฮอดกลอนสิบสองกลอนแปดกลอนเก้า
บ่มีเลยมันชิจนควายเว้าจักท่าจักทาง
แม่นแท้ป๋อนสตางค์มาเป็นบาทบาท
มันแฮ่งสาดแนวนกโตดี
มีดีกรีท่อใดแฮ่งเร่ง
มันแฮ่งเก่งแห่งห้าวแฮ่งหัน
มันแฮ่งเอาตั้งแต่กลอนข้นข้นมาให้คนแฮ้
มันบ่ว่านากลอนแก้เก้สำหรับหมอคูณ
บ่มีบุญกะบได้ฟังดอก
ม่วนกะม่วนบ่หยอกจนว่าคนฟัง
คันว่าลำเสียงดังกะพั้นลำทางปาก
แต่ว่าหากได้ยินแถงไกล
นึกว่าม่วนในใจของโตผู้เสริฟ
กะว่าม่วนหลายเติบกะจั่งบ่เซาล่ำ
หมู่ฟังนำจักชิว่าบ่ว่า
แต่ว่าทางเสียงซ่ามันบ่แม่นของปลอม
นักว่าจอมเจริญไปทุกเทศ
แต่หมอคูณเที่ยวปราบอาณาเขตจนว่าเขาขาม
พวกหมอลำให้ท้องที่อยู่
เขาจนเอิ้นยาปู่ปานว่าเห็นเสือ
ข้างทิศเหนือหมอคูณไปปราบ
หนังกะฮูบปานว่าหน้ากลอง
บ่มีปักจองหองหันหัวเข้าใส่
มีแต่เขาเอิ้นครูบาใหญ่ปานเป็นอาจารย์
ทางตระการยโสธรฟ้าหยาด
พวกหมอลำนักปราชญ์เสียงซ่ามาถึง
คูณไปดึงเห็นแต่มันหมุบ
เห็นแต่มันมาลูบเลียแข้งเลียขา
หยังกะย้านปานหมาหมุบเข็ดเสือไล่
หมุบอู้ปานไก่เห็นแหลวพานโตน

คนย้านคนมันบ่แม่นผีปอบ
จนกว่าหมอบจ้อบพ้อบเอาตั๋วนอนาย
หมอลำหลายแม่นอำเภอม่วง
พวกแม่ญิงก้นล่วงจนว่าตำก้นตาย
หมอลำหลายนับเป็นโกฏิโกฏิ
เบิ่งเขาโหยดมาแห่มาหาม
เขามาถามข่าวทุกข์ข่าวยาก
เขานั้นมาเลียดากหมอคูณดีดี
มันบ่ย้านอี่หลีมันชิเลียบ่ก้น
เบิ่งเขาม่นมาเป็นแซวแซว
จ่มว่าอยากได้แนวจนว่าอึกทึก
ค้นโตนึกอยากสี้อยากสำ
บอกว่าได้ปั้นกำตากปาน้ำอ้อม
โงลงมาทางบ้านน้ำอ้อมศรีสะเกษขุขันธ์
หยังกะเรียบปานกันกับเจ้าคุณเอาโลด
เบิ่งเขาโหยดมาเป็นหลามหลาม
เขามาหามมาแหนมาแห่
เว้นตั้งแตโตอยากลงดิน
มันบ่แม่นพระอินทร์เอาตั๋วสำนั้น

๗.๒ ป๊าดโหน่าว่าโตได้หนังสือ

บดหมอคูณได้ฮอดโตมังจือมันกะยังบ่ปาก
เขียนเป็นฮอดโตดากยังบ่สามหาว
ดากผู้สาวหรือดากผู้เถ้า
หรือสำเจ้าหมู่นี้กะดี่
ให้มาเขียนเบิ่งตีหลางคืนมืดมืด
ว่าแต่ปืดมันบ่มีลืม
ถอดหมึกชีมออกมาบ่ยาก
เขียนโตดากนี้จั่งแม่นมันไว
บ่คือโตไทยโตดากมันต่าง
บ่เป็นกะหยุดกะย่างคือหนังสือไทย

บ่มีสระอุสระไอไม้หันอากาศ
ฟาดลงใส่กระดาษบให้มีหาง
จ้ำบันหัดแถวกลางบให้มีเปลื้อน
ย้านแต่มื่นปานเอี่ยนบ่ผิดจักกี
(หมอลำคูณหี บ้างแก้งโพธิ์ ต. ไร่ใต้ อ. พิบูลฯ จ. อุบลฯ)

๘. **กลอนเชิ้ง** เป็นคำกลอนประเภทลำ นิยมใช้กลอนเจ็ด การลำเชิ้งจะต่างจาก ลำธรรมนิดหน่อย คือจะมีหัวหน้าคนหนึ่ง ลำกลอนเชิ้งเดินไปก่อนลูกน้องว่าตาม แล้วเดินตามกันไปการลำกลอนเชิ้งให้ลำขอสิ่งของในวันรวมบุญบั้งไฟ หรือหลังจากจุดบั้งไฟแล้ว

เชิ้งขอสิ่งของ

โอ่เฮาโอ่พวกฟ้อนเฮาโอ่
มาฮอดนี่เถิงที่เฮือนใผ
เฮือนผู้ใดหลังใหญ่อาดหลาด
บได้บาทหลานน้อยบ่หนี
เจ้าผู้ทุกข์ทานมาอย่าหน
เจ้าผู้จนทานมาอย่าขาด
อย่าได้ขาดในเรื่องกินทาน
ศีลแลทานแห่หลังบังหน้า
พวกแม่ป้าเฮือนอื่นกะมี
เป็นเศรษฐีบ่อยากทานพอเพื่อง
หรือชิเตื้องขึ้นฮอดสลึง
ทานตำลึงให้เลาได้แปดบาท
บให้ขาดเรื่องกินเรื่องทาน
เลาให้แล้วแถมพรเลาแหน่
ให้เลาแผ่โตม้อนโตไหม
เลี้ยงส่ำได้ให้ได้ส่ำนั้น
เลี้ยงควายด่อนให้เป็นโตเขาคำ
เลี้ยงใหญ่ควายดำให้เป็นโตเขาแก้ว
เลี้ยงใหญ่แล้วให้ออกลูกแพ่คือปูยามนา
ลาเฮาลาพวกฟ้อนเฮาลา
ลาเฮือนนี้หนีไปเฮือนใหม่ (ประเพณีโบราณ)

ในเวลาจุดบั้งไฟ มีการลำเอิ้งเพื่อให้บั้งไฟขึ้นอย่ามีแตกหรือชุ การลำเอิ้งในเวลาจุดบั้งไฟนี้ เป็นการลำเอิ้งของบุคคลคนเดียว กลอนเอิ้นว่า ดังนี้

- ใบตองกุงไปฮองเข้าปลูก พ่อสี้ลูกบ้านข้อยกะมี
- นกขี้ถี่สี่ต้างห้าต้าง ฮ้างเที่อเดียวได้หามสามหาบ
- เถ้าสี้กันไปคันแขนศอก น้ำแบ้นบ่ออกไปบำปู่ตาไหลมาจ้อกจ้อก

๔. กลอนเจียงหรือเจือง มี ๒ ประเภท ประเภทแรกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของขุนเจียง หรือโอย ในหนังสือพงศาวดารโยนก กล่าวว่าท้าวฮุ่งหรือเจืองเป็นกษัตริย์ที่มี อานุภาพมาก แผ่อาณาเขตได้กว้างไกล ตั้งแต่ลานนาไทย หลวงพระบาง สิบสองปันนา สิบสองจุไทยและตังเกี๋ย หนังสือเจือง ประเภทแรกนี้แต่งเป็นกลอน มีหลายผูก

ประเภทที่สองแต่งเป็นกลอนหรือกาพย์ นัยว่าเมื่อขุนเจืองระดมพลใหญ่ประกอบด้วยกองทัพช้างหมื่นสามพันตัว กองทัพม้าสองแสนตัว พร้อมพลโยธาไปฝึกรบอยู่ทุ่งไหหินเพื่อจะยกทัพไปตีเมืองแกว ระยะแรกทหารหนีทัพไปมาก ขุนเจืองจึงสั่งให้ทหารสลักก้อนหินให้เป็นไหเพื่อจะยกทัพไปตีปรากฏว่ามีทหารหนีทัพอยู่อีก ทหารที่หนีทัพไปส่วนมากไปติดพันกับผู้หญิง จึงให้แต่งกาพย์กลอนเกี้ยวผู้หญิงใช้เชิ้งในเวลาดื่มเหล้าสาโท จำนวนทหารที่หนีทัพไปลดน้อยลงโดยลำดับ

กาพย์หรือกลอนเชิ้งที่ขุนเจืองให้แต่งในครั้งนั้น จะมีข้อความอย่างไรไม่มีหลักฐาน อ้างอิง เห็นมีแต่ฉบับหลานของขุนเจือง เขาให้ชื่อหนังสือนั้นว่า "**หนังสือเจียง**" ใช้เหล็กจารเขียนลงในติวไม้ไผ่ เขียนด้วยตัวไทยน้อย คือเขาเอาไม้ไผ่บ้านที่แก่จัดมาผ่าเป็นซีก ตัดให้มีข้อทุกด้านขนาดกว้างสองนิ้วยาวเท่าขนาดไม้ไผ่หนึ่งปล้อง ให้ได้เจ็ดแปดซีก ให้เหล็กซีเจาะข้างละรู แล้วเอาเชือกสอดเข้าในรูมัดเป็นบ่วงไว้ เพื่อคล้องคอในเวลาอ่าน

ไม้ไผ่ที่เจาะเป็นรูนี้ มีเจ็ดซีกหรือมากกว่าก็ได้แต่ละซีกเขียนหนังสือเจียงลงหนึ่งกลอนซีกหนึ่งเรียกซีกหนึ่งมัด กลอนที่เขียนลงในติวไม้ไผ่นี้มีข้อความ"**หยาบโลนเป็นพิเศษ**" จะหาความหยาบโลนกว่านี้ไม่มีแต่คนโบราณไม่ถือสาหาความถือว่าเป็นการตลอกขบขันหยาบโลนได้เท่าไรยิ่งดี เพราะปีหนึ่ง ๆ มีการสนุกสนานเพียงครั้งเดียว

การอ่านหนังสือเจียง ในเทศกาลบุญเดือนหกหรือบุญบั้งไฟ เขาจะมีตุบหรือประรำไว้ต้อนรับแขกบ้านที่เขาเชิญมาในงาน แขกที่เขาเชิญมามีทั้งพระสงฆ์ ทกยกทายิกา หนุ่มสาวเด็กเล็กใครต้อนรับบ้านใดก็จัดแจงต้อนรับเลี้ยงดูตามธรรมเนียม ถึงเวลาแห่บั้งไฟ บรรดาพวกนักฟ้อนนักลำนักแสดงวาทศิลป์ต่าง ๆ จะมาปรากฏตัว นำการละเล่นของตนมาให้คนดูคนชมเป็นขวัญตา ขวัญใจ พวกอ่านหนังสือเจียงประกอบด้วยคน 4 - 5 คน เห็นคนชุมนุม

กันมากที่ไหนก็ตรงไปที่นั่น ผู้อ่านเอาหนังสือเจียงคล้องคอ คนหนึ่งว่าคำอาราธนา คนนอกนั้นยืนเป็นแถวคอยฟัง เมื่อจบกลอนหนึ่งก็หยุด แล้วเดินไปอ่านที่อื่นจนรอบบริเวณงาน

คำอาราธนา "อิมัสมิงขาเป คนเขาเคหีใหญ่ หน้าผากไค่หีโหน ผีสบโปหีสวด ผู้มีนวดหีหมอย ฮ้องจิล่องจิล่องแม่นนกฮีเฮี้ยง หัวเกลี้ยง ๆ แม่นนกกะชุม นิฏฐิตัง เช้าตังติดหีหมาฉลองศาลากะแล้ว อาราธะนัง กโรมิ"

หนังสือเจียง

o โอนอหีเอย ฝันคืนนี้ฝันดีมีลาภ ฝันว่าไฟลามไหม้หมอยหีนางเกลี้ยงอ่อยห่อยยังแต่พอกะล่อนฮ่อนแฮ้นพอหุ้มแต่กะโมม เด้าเอย

o โอนอหีเอย ฟังเสียงคื่นคื่นก้อง โค้ยบักใหญ่ตำหี ฟังเสียงหัวโค้ยฟัดปากฮูดังต้าม เด้าเอย

o โอนอหีเอย แบ้นก่ายฮั้ว แม่ผู้สาวว่าหัวงูทำทาน แม่ผู้สาวคัวเอาไม้คานมาตีแล่นเข้าหีลูกสาวบุ้ย เด้าเอย

o โอนกหีเอย ค้นหีสิ้บยุ้ม แม่นหีเกิดมาหยัง มึงสังบ่มรณังตาย ตั้งแต่คราวยังน้อยค้นแม่นมึงยุ้มจ้าวจ้าว กูชิให้ต่อน้ำ เด้าเอย

o โอนอหีเอย โค้ยเข้าบ้านถามข่าวหาหี ไปหนองค้นหนองคายอยู่ชิใดเดเด้าโอนอหนทางเข้า มีตอสักสน่อย ใต้กว่านั้นฮูชิอย่าไป เด้าเอย

o โอนอหีเอย หีหากไปหาข้าว สามคืนกะบ่ต่าว โค้ยบักโหญ่มันหากแข็งเท้อเล้อสามมื้อกะบ่ลง เด้าเอย

o โอนอหีเอย ค้นชิเมือน้ำอ้าย หีบ่แดงให้ย้อมครั่ง ค้นแม่นย้อมครั่งแล้วให้ลงเหล้นหมากกระจาย เด้าเอย

o แตดนั้น ฟังเสียงยุ่งยุ่งม้อง หมาสี้กันคา ฝูงเด็กน้อยพากันไปเบิ่งตื่นมื้อเช้าตาต้อคู่คน เด้าเอย

o เสียงกลองอ้ายดังมา ว่าเปิดเบิ่งเปิดเบิ่งเปิดเบิ่ง เปิดเบิ่งแล้วเห็นฮันหนึ่งขนขน ฮูมนมนแตกกลางพ้าย้า

o เสียงแคนอ้ายดังมาลิ้นตุ่ย ลิ้นตุ่ย ล้นตุ่ย ถ้าอ้ายแด่อย่าฟ้าวแก่หัวชั้นไดนอนหลายเดอ นอนหงายแตดแห้ง นอนแลงแตกซุ่ม นอนขดแตดยู้ นอนคู้แตดโง เด้าเอย

o สาวเช็ญฝ้ายเดือนหงายลงข่วง เสียงไนเจ้าดังมาว่า แว้ แว้ แว้แว้ แว้แว่ หักไม้แหย่ฮูหอยฮูปู บาดห่าฮูของกูใผนอชิมาแหย่

o เดือนสิบเอ็ดลมต้อง เดือนสิบสองลมเป่า ยามเคาะเข้าสะนูจ้าวส่ง เสียงเสียงดังก้องเทิงบนว่ายุ้มเด่อยุ้มเด่อ ยุ้มเด่อ ยุ้มเด่อ ยุ้มเด่อ

o ถามข่าวเจ้าถามข่าวโคงเคง ทังสาวขนสาวมนค่อยอยู่ดีบ้อเดเจ้า

o มาเห็นน้องเนื้อเจ้าค่องงามข่ำ อ้ายเชียงคำขอถามเบิ่งทางหนองน้ำ หนองบอนเจ้ามีหอยหรือเต่า เคยมีปลาค่อกั้งลอยเล่นป่าบอนแล้วบ้อ

o ถามข่าวน้องถามข่าวโยนี ทางไปหนองค้นหนองคายอยู่ที่ใดเดเจ้า

o เสียงครกมองตำเช้าเด็กมามันม่วนแท้นา ตำช้าช้าเสียงบอกยาม ชุกเด็กจั่งชุก เด็เด็กจั่งชุก ตำเสียงสั้นสักกะสันน้ำน้ำ หกตำลึง หกตำลึง แตะแต่งแหล้งหงายลงแป่งแง่ง

o เสียงแคนอ้ายดังมาแว้แว่ แว้แว่ แว้แว่ บ่แว่นี้เจ้าชีไปแวไส หรือว่าไทยเฮือนนี้บ่มีหีนำเพิ่น

๑๐. **กลอนสอย สอย** ได้แก่คัด หรือลิด ลาชถิ่นว่าสุย หมายถึง พูดเฉียดคือใกล้ความจริงเข้าไป การพูดชนิดนี้เป็นการพูดเป็นกลอนเสียดสีสังคม คนที่ได้หรือเสียประโยชน์เพราะเหตุนี้ก็มี

การสอยเป็นวาทศิลป์ชนิดหนึ่งของคนโบราณ ถ้าหมอคูไปลำที่ไหนจะต้องมีหมอสอยไปสอย ณ ที่นั่น ลำไม่มีสอยก็เหมือนปรุงอาหารขาดผงชูรส มันม่วนอยู่ดอกถ้าหมอลำลำม่วนแต่มันขาดความชื่นไป การลำที่ถือว่าสมบูรณ์แบบจะต้องได้ทั้งม่วนและชื่น ความม่วนได้จากหมอลำความชื่อได้จากหมอสอย ม่วนคือไพเราะเพราะพริ้ง ชื่นคือความสนุกสนานถึงกับฮ้องโห่โฮแซวเจ้าภาพถ้าได้จ้างหมอลำม่วนไปลำ มักจะจ้างหรือวานหมอสอยไปสอยด้วย

หมอสอยมีทั้งประเภทอาชีพและสมัครเล่น ประเภทอาชีพสอยได้เงินได้ทอง มีชื่อเสียงลือชาปรากฏ เหมือนกับหมอลำไปสอยที่ใดมีคนนิยมชมชอบส่วนประเภทสมัครเล่นจำคำสอยเขามาได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็อยากจะแสดงวาทศิลป์หมอสอยประเภาอาชีพเขาเรียนมาโดยเฉพาะ คำสอยของเขาล้วนเป็นคำตลกโปกฮา ฟังแล้วเกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ ถึงกับฮ้องโห่โฮแซว หมอสอยประเภทนี้เขาจะท้าคนฟัง ถ้าสอยกลอนเก่าและหรือคนฟังไม่หัวเราะเขาจะให้ปรับเป็นเงินก็มี

ในงานที่มีหมอสอยหลายคน เขาจะเอาหมอสอยมาสอยแข่งกัน กลอนของใครตลกโปกฮาเรียกเสียงหัวเราะได้มากตัดสินใจให้ชนะ ช่วงที่หมอลำลำจบกำสังฟ้อนนี่แหละเป็นเวลาที่หมอสอยจะต้องสอย กลอนสอยโดยมากเป็นคำหยาบแต่เขาไม่ถือ หยาบได้เท่าไรเรียกเสียงฮาได้เท่าไรถือว่าดี คำสอยนั้นมีมาก จะได้นำเอาคำสอยที่หามาได้เพื่อเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

o สอกสอยสอกสอย หีหมวยยามลอบ หีจอบยามไช หีไปยามตุ้ม พียุ้มเอาโค้ย

o นกขุ้มหรี้สี้นกขุ้มม้า ผู้สาวหลกกล้าหน่อแตดเหลียวหลัง
o นกกาเวาสี้นกกาเวา โค้ยเชียงเขาเสียกปลายแพ้แว้
o เก็บใบตองมาฮองเข้าปลูก พ่อสี้ลูกบ่มีแนวคา
o เตะฟ้าแม่เถ้าเตะฟ้า เตะบ่เถิงแตกกลางพ้าย้า
o เถ้าชิตายบายโค้ยผัวว่าแม่นโบกหมาก ตั้งทีแท้แม่นสากตำหี
o น้ำถ้ามเข้าเห็นแตใบวี น้ำถ้วมหีเห็นแต่หน่อแตด
o กกกะโดนโกนกกโกนฮาก โกนฮูดากเสียเงินเสียคำ
o นกขี้ถี่สี่ต้างห้าต้าง ฮ้างเทื่อเดียวหีเว้อหน้าแว้
o นกเขาเขียวจับเฮียวไม้ไผ่ ผู้สาวชื้นใหม่มักพ่อลูกอ่อน
o เถ้าชิตายบายหีเมียว่าแม่นแจียดังวีก มีงนี่บ้อมาสักกินหมากสีดากู
o เจียดังวีกสีกต่อนปลาแดด ปาละมีตกแตกหัวล้านเหมิกเชิก
o สาวบ้านเพิ่นบ่คือสานบ้านโต สาวบ้านโตเอาโอฮีดเสื้อ
o ผักอิตูใบหูใบหด เลี้ยงเฒ่าปู่ไว้ถ้าดมตด
o นกกระโดกสี้กระโดก ผู้สาวหัวโปกทาน้ำมันงา
o เชิ้บเชิ้บ เก็บมณีเก็บเก็บ หีบ้านอื่นหรือหีบ้านโต เถ้าบ้านเพิ่นบคือเถ้าบ้านโต เถ้าบ้านโตเข้าวัดฟังธรรม เถ้าบ้านเพิ่นส้วนแต่งแมงหน้างำ เฮ็ดหีดำอยู่อี้มอี้ม
o เถ้าชิตายบายหีเมียว่าแม่นพกหม้า ตั้งทีแท้แม่นถ้ำเสื่องโค้ย ฮันนี้กะสอย จั่งว่าเอี้ยงงอยง่า กางอยคอนเอย
o เถ้าชิตายบ่ฮู้จักนอแฮด แตดโตว่าแม่นตับหี ฮันนี่กะสอย เด็กจักหน่อยสอยอีก สะระหยองย้องย่อง
o เถ้าชิตายบายหมากไข่ห้าผัวว่าแม่นไข่เป็น ว่าชิขายหน่วยละห่อใด ฮันนี่กะสอย เด็กจักหน่อยสอยอีก สีมะแงวแงวแห่น ตกนาแม่เถ้าจ่อยดังอุ๊บ
o เถ้าชิตายบายโค้ยผัวว่าแม่นจุงแขนหลาน ฮีบมา ฮีบมา แม่ชิพาไปเบิ่งหนัง ฮันนี่กะสอย หีหมอยมีเหากูอยากเกาเบิ่งได้ ก้วดก้วด
o เถ้าชิตายบายก้นหมาว่าแม่นขาฟืน หาแนวมาอ่อยไฟแหน่เถ้า
o ลูกสาวเดียวหีเคียวคือแม่ หีแม่หมอยหีลูกพวมปัง ฮันนี่กะสอย
o นกขุ้มหรี้สี้นกขุ้มไฟ ผู้สาวจังไรสี้ด้ามพร้าโต้ สังมาคือแท้หนอ คือสี้คนแท้นอ ฮันนี่กะสอย
o นกเขาเขียวจับเฮียวไม้ติ้ว หียิกคิ้วหน่อแตดเหลียวหลัง ฮันนี้กะสอย
o นกขี้ถี่กินบีปลาค่อ โค้ยอีพ่อบ่ท่อโค้ยกู ฮันนี่กะสอย

o นกขี้ถี่กินบีนกเค้า สี้ผู้เถ้าคือขี่เฮือแซม
o แกงขาหมูใส่ต่อนหมากฟัก กินแล้วมีแฮงศักปานพ่อเถ้าตาย อันนี่กะสอย
o แกงเห็นผอใส่น้ำเอาะเจ๊าะ ขี้นี่เถาะขี้คร้านไปไกล
o นกแตดแต้ขาเหลืองอ่อยหอย เสียกโค๊ยอ่อยเด็กน้อยเลี้ยงควาย
เขาว่าแม่นกล้วยเขาแล่นมาเอา เขาสูเขาโค๊ยเสียกกูดอก อันนี้กะสอย
ห้าหมอยมีเหา ห้าพ่อหมอย ห้าลูกพวมปิ่ง
o นกแตดแต้ขาเดียวชี้ฟ้า ป้าผู้เดียวสี้ช้าสาบ้อน่อ อันนี้กะสอย
o เสี่ยวต่อเสี่ยวกินเยี่ยวกะแต โค๊ยแปแป แปะหีแม่เสี่ยว
o นกขี้ถี่กินบีนกถ้วง ผู้สาวมักจ้วตกหม้อกะทะ ผู้สาวมักพระตกอเวจี
o ลูกกับแม่หาผัวให้กัน คาท่อใดแฮ่งยันแม่นหยังเจ้าว่า อันนี้ว้าให้คืด อันนี่กะสอย
o แฮ้งคอดำดึงหนังควายเถ้า ผู้เถ้าสี้กันเอาหนังชันออก ดึงสูดึงเด็กน้อยสูดึง
อันนี้กะสอย
o ควายบักตู้หม้นอุ่มหมากเล็บแมว ลาวสี้แกวฉีกโฉ่งฉีกเฉื่อ
o แกงเห็นผอใส่น้ำเอาะเจ๊าะ แม่อี่น้อยมาชิมเบิ่งเถาะมาสี้กันเถาะ ชามลูกเฮานอน
o หัวสิงไคเป็นใบส้อยส้อย สาวส่ำน้อยหีตื้นแต่แหล ฝนตกลินสี้กันแจ๊ะแจ๊ะ
o เถ้าชิตายตกโพนหมากพริก ลุกขึ้นได้แตดแข็งงิกงิก
o เถ้าชิตายตกโพนหมากพริก ลุกขึ้นได้หูชันชิกริก หลกหญ้าพวดพวด อันนี้กะสอย
o เถ้าชิตายบ่เคยฉับชาม้อน ค้อนใสหัวเถ้านี้สาบ้อน่อ
o เถ้าชิตายบายนมเมียว่าแม่นเกิบห้อยฝา ชิขายคู่ละท่อใด
เถ้านี้กะเถ้าเติบใสเกิบเหยียบชี้
o เถ้วชิตายบายนมเมียว่าแม่นถงกาแฟ เอาโอเลี้ยงมาให้ถ้วย แม่อีหนูจ๋า
o เถ้าชิตายบายโค๊ยผัวว่าแม่นแขนศอกสุด ว่าพี่พี่ถอยไปหน่อย หนูจะนอน
o เถ้าชิตายบายก้านห้าผัวว่าแม่นสิ่วเสียบท้อง มาช่อยช่อยดึงออกแน่ อันนี้กะสอย
o เถ้าชิตายบ่ฮู้จักศีลห้าศีลแปดไม้แง่แตดจั่งฮู้จักนโมตัสสา อาลาหาโต
o กิ่วกิ่ว ก้วดก้วด บ่ได้บวชคอบหี บ่ได้สี้คอบทุกข์คอบยาก อันนี้กะสอย
o ลูกสาวเพิ่นเบิ่งคือลูกชายโต ลูกชายเพิ่นฟังถ้อยฟังความ หรือแม่นเพิ่นสำรวมบ้อ
เหอยามเด้า อันนี้กะสอย
o สอยลิดสอยแลด สอยหน่อแตดมาเฮ็ดหนังห้า สอยเอาแก้มหมอลำมาดมสาบ้อน้อ
ขอโทษเดอ อันนี้กะสอย จั่งแม่นแก้มเปิ่นเว่นชู้เพิ่นบ่ไลเอย
o ผักกะโดนกินกับก้อยปลากะเดิด เปิดวิ่นขี้นเห็นแข้วฝรั่ง อันนี่กะสอย

o ผักกะโดนกินกับลาบปลาส้อย สี้เด็กน้อยปานขี้เฮือแซม กูย้านแช้กินกูเด้
o ผักกะโดนกินกับหมกปลาส้อย สาวส่ำน้อยอยากได้ผัวครู เพิ่นอยากได้สบู่มาถูฮ้ันนั้น ฮันนี้กะสอย
o เถ้าบ้านเพิ่นบ่คือเถ้าบ้านโต เถ้าบ้านโตจ่มเช้าจ่มแลง หรือแม่นเพิ่นอยากแทงบ้อหือกับแม่เล้า ฮันนี่กะสอย
o ลูกเขยเพิ่นบ่คือลูกเขยโต ลูกเขยโตบอกได้สอนได้ เขานั้นมาฮับใช้พ่อตาแม่ยาย ฮันนี้กะสอย
o ควายเขาเลบ่คือควายเขาตู้ เมียเพิ่นฮู้กะบ่ท่อเมียโต
o นกแตดแต้ขาเหลืองแอะแมะ ผู้สาวแทะก้นอยากได้แพเพาะ
o นกแตดแต้แตดแต่ตะหวิด กินของผิดหีติดกระดูก กินของถูกหีต่งคืนมา ฮันนี่กะสอย
o นกเขาคู้สี้นกเขาคู้ ผัวเพิ่นฮู้กะบ่ท่อผัวโต ฮันนี่กะสอย
o นกเขาเขียวจับเฮียวไม้บาก สี้ฮูดากจั่งแม่นคับดี สี้ฮูหีปานแล่นลงทุ่ง ฮันนี่กะสอย
o ส้อนกุ้งแม่เถ้าส้อนกุ้ง ส้อนบ่เป็นท้องไค่อุ้งปุ้ง
o นกเขาเขียวจับเฮียวไม้ติ้ว มือหนึ่งปั่นอิ้ว มื้อหนึ่งบายโค้ย
o ผักกะเดากินกับลาบนกขอด สี้ตาบอดถนัดเบิ่งหี
o นกแคบแคบินข้วนหลังเล้า ผู้เถ้าสี้ก้นหัวฟัดฟัวเฟือน
o สาวส่ำน้อยอยากได้ผัวครู แล่นนำฮอยเกิบ แล่นไปไกลเติบเป็นเกิบภารโรงโอ๊ยจั่งแม่นสมน้ำหน้ามัน
o ซุบหน่อไม้กินกับผักอีฮีน ผู้สาวส่ำน้อยหีแดงฟีนลีน
o ส้มผักเสี้ยงสังเวียนสังแวะ ใต้ท้องน้อยเป็นฮอยขวานแซะ
o ลูกสาวเดียวอยากได้ผัวครู อยากได้สบู่มาถูเสื้ออ้อง ให้น้องโตหนึ่งให้เอื้อยโตหนึ่งฮันนี้กะสอย
o นกเค้าฮ้องสังมาว่าหวังหวัง ผู้ญิงแก้งชี้สังมาแก้งทางหลัง แก้งทางหน้ามันคาอิหยังคาหน่อแตด
o ผัดอิเลิดเกิดใต้หอแจก น้ำปลาแดกฮาดคอหน่อแตด
o หมากขามป้อมเป็นหน่วยมนมน ฮูหีคนคือดังม้าน้อย
o สอยสอยน้ำถ้วมหมอยหำฟูอ่องล่อง
o หมากขามโค้งหมากขามสะเล็งเค็ง โค้ยโตเองสี้แล้วเมี้ยนไว้
o หมากขามโค้งหมากขามข้อถี่ โตเป็นพีหีใหญ่กว่าน้อง ตั้งทีแท้ฮูนั้นท่อกัน

o หมากขามโค้งหมากขามข้อขั้น หน่อแตดดั้นหัวโค้ยฮากแอ๊ะ
o เชิบ เชิบ หมาคาบเกิบเข้าป่าหมากนัด แม่เถ้าแล่นลัดลูกเขยแล่นช้อน ถามกัน เห็นบ่อ แม่เว้าเล้าต่อว่ามันบ่เห็น
o นกคอก้ากสี้นกคอก้าก นกหกโตเจ็ดโตกุมสี้นกโตเดียว ฮ้องอยู่ก้ากก้าก
o นกขี้ถี่สี่ต้างห้าต้าง ฮ้างเทื่อเดียวแตดมุ่นอุ้ยน้อย
o นกขี้ถี่กินบีนกกด ผู้สาวนอนตดชิ่นหมี่ขาดค้วก
o สาวส่ำน้อยกองก้นชื้นภู ลมพัดฮูเสียงดังติ้งตื่อ ตึงตือ
o ผักกะโดนกินกับชิ้นโค้น ย่าเชื่องไว้ลูกใภ้สักกิน
o นกขุ้มหรี้สี่นกขุ้มหรี้ นกขุ้มหรี้สี้นกขุ้มไฟ เมียอยู่ไฟสี้แม่เถ้าถ้า
o เถ้าชิตายบ่ฮู้ผู้ใหญ่บ้าน บาดเขาเฮ็ดเพิ่นย้านเพิ่นตาย เหลือกตาอยู่ม้านม้าน
o เปิดสี้เปิดอยู่ใต้ฮ่มไผ่ ไก่สี้ไก่อยู่ใต้ฮ่มหัน บาดเทื่อถือฮูศัน ผัดสั่นขนอยู่พืดพืด
o น้ำถ้วมเข้าเห็นแต่ใบวี น้ำถ้วมหีหน่อแตดโสตาย
o เถ้าบ้านเพิ่นบ่คือเถ้าบ้านโต เถ้าบ้านโตบายโค้ยผัวว่าแม่นโบกหมากตั้งทีแท้แม่น สากยัดฮูโต
o เถ้าบ้านโตบ่คือเถ้าบ้านอื่น เถ้าบ้านอื่นตื่นเด็กลุกเช้า ไหว้พระสวดมนต์ เถ้าบ้านโตลุกชื้นมาวันตายแต่จ่ม
o นกขี้ถี่ไปสับกินปู ใผอยากได้ผัวครูให้นุ่งชิ่นสะเก็ต
o นกขี้ถี่ไปสับกินปู ใผอยากสอบไลได้ให้ไปนอนนำครู
o ผักกะโดนโกกกโกนฮาก โกนดากเจ้าโกนเงินโกนคำ โกนหำช้อยโกนทุกข์โกนยาก
o ขี่เชกเลกขี่น้ำขอดแอ่ง พ่อแก่ไปกินมีแต่แมงง้องแง้ง ง่องแง้งง่องแง้งง่องแง้ง
o นกแกนแกจับไม้แก่แด่ หมอลำผู้ชายลำบ่แพ้ให้หมอลำผู้ญิงสี้แด่
o แกงเห็ดผอใส่น้ำเอ๊าะเจ๊าะ เอาพี่อ้ายนี้เถาะ ขี้คร้านหาผัว
o ผักกะโดนกินกับลาบนกกด ผู้สาวนอนตดหมอยหีเพิงวาบ
o นกขุ้มหรี้สี้นกขุ้มอืด ผู้สาวอืดสืดตูดเหม็นสามชั่วง้วฮ้อง
o ผักกะโดนกินกับลาบปลาส้อย สี้หีน้อยปานชี่เฮือแซม สี้หีแหลมปานตกนรก สี้หีฮกปานชื้นสวรรค์ บ่จักจุบจักค้นปานหัวชิแตก
o ผักกะเดากินกับลาบกุ้ง คนท้องปุ้งหีง้ำ คนท้องบ้ำหีโหน หน้าผากโนหีใหญ่ หน้าผากไค่หีตูน หน้าผากนูนหีสวด หน้าผากลาดหีแป หน้าผากแปหีจ่อย หน้าผากน้อยหีจี ค้นอยากดีให้เลือกเอาหน้าผากใหญ่ เบิ่งอันนั้นมันไค่ส่ำหมูน้อยเฮียงกัน

o หมากขามโค้งหมากขามข้อยาน สี้แม่มานปานอุ้มไหเหล้า
o แมงวันเขียวโตห่อหัวช้าง บินมาตอมหีแม่ฮ้างปานเป่าแตรวง แต่และแลต แต็ดแต่.
o นกเค้าฮ้องงอยง่าขามหวาน เข่เล่นมานผัดว่ากรรมแต่ก่อน ตั้งทีแท้เทิงแหย่เทิงด้น มาอีกเดอมื้ออื่น
o นกเขาตู้สี้นกเขาตู้ เอ็นตู้ตู้แทงเข้าฮูหนัง แทงดู่ดู่เกิดเป็นเด็กน้อยฮ้วฮ้ว ตั๋วแย ๆ ๆ ๆ
o แกงปลาไหลใส่ผักอิตู่ ปู่สี้ย่าหลานให้แซวแซว เทิงให้เทิงว่าอย่าฆ่าย่าเซา เข้าเซาเซา
o ผักตำนิลนึ่งใส่ปลาปาก ออกลูกยากหลาบแล้วหลาบแล้ว ยอมยอมโดยโดย ขี้นชื่อว่าโค้ยกูบ่เอามันอีก บาดเซาสีกยับม้ายับมา หยับมาหยังชังมันกระด้อ กะยังว่าข้อยดอยากตายอีก เอ้อเหอเห่ยอยากหัวเดนอ
o ผักอิเลิดเกิดใต้ปลายชาน บายนมยานกำกกมันฮูด ไค่อูดหลูดปานถงเลือดย้อมแห
o นกกะปุกสี้นกกะปุก คนในคุกสี้กันคาโซ่
o นกแตดแต้กุมสี้นกเขียน ครูโรงเรียนสี้แหน่สอนแหน่

โคลงฉันท์โสกกาพย์กลอนอีสาน

หนังสือที่นักปราชญ์โบราณอีสานได้แต่งไว้มีมากมายหลายอย่าง เช่น ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง สังข์ศิลป์ชัย คัชนามกาฬเกษ จำปาสี่ต้น สุริย์วงศ์ ลินทอง กาเผือก หน้าผากไกลกระโด้น เสียวสวาสดิ์ท้าวก่ำกาดำ นกจอกน้อย นางผมหอย โสวัตร ขูลู นางอั้ว ผาแดงนางไอ่ เป็นต้น หนังสือทั้งหมดนี้ผู้แต่งได้แต่งเป็นสองสำนวนคือ สำนวน ร้อยแก้วและสำนวนร้อยกรอง

สำนวนร้อยแก้ว ได้แก่สำนวนที่เอาคำพูดมาเรียงกันเข้า โดยไม่เลือกว่าเป็น คำชนิดใดจะเป็นคำหนัก คำเบา คำเอก คำโท สัมผัสหรือไม่สัมผัสก็ได้ ขอเพียงให้ได้ความและฟังเข้าใจเป็นใช้ได้สำนวนร้อยกรอง ได้แก่สำนวนที่เลือกคัดเอาคำที่เหมาะเจาะไพเราะ มาเรียงกันเข้า คำที่เอาเรียงกันเข้านั้นมีจำนวนจำกัด เป็นคำหนักบ้าง คำเบาบ้าง คำเอกบ้าง คำโทบ้าง และนิยมความสัมผัสคือคล้องจองกัน

สัมผัสคือคล้องจองกัน

สำนวนร้อยกรองนี้ แยกออกได้เป็น 5 อย่างคือ

1. โคลง
2. ฉันท์
3. โสก
4. กาพย์
5. กลอน

การแยกสำนวนร้อยกรองออกเป็น 5 อย่าง ก็เพื่อสะดวกในการเรียก เมื่อจะเรียกรวมกันทั้ง 5 อย่างนี้ เรียกว่ากลอนทั้งนั้น การร้องกรองก็เหมือนกับร้อยดอกไม้ นายช่างร้อยดอกไม้เมื่อนำดอกไม้ต่าง ๆ มาร้อยเป็นพวกแล้วรียกพวงดอกไม้ตามชื่อ เช่น ดอกกุหลาบก็เรียกพวงกุหลาบ ดอกมะลิก็เรียกพวงมะลิ ถ้าจะเรียกรวมรวมกันก็เรียกพวงดอกไม้เท่านั้น เหมือนโคลงฉันท์โสกกาพย์กลอน เมื่อเรียกรวมก็เรียกว่ากลอนเท่านั้น

1. โคลง คือคำกลอนชนิดหนึ่ง ซึ่งผู้แต่งได้แต่งให้สัมผัสกัน โคลงนั้นมีชื่อเรียกหลายอย่างเรียกคำโคลงบ้าง เรียกโคลงสารบ้าง เรียกโคลงสุภาพบ้าง เรียกกลอนแจ๋ดบ้าง โคลงนั้นมีสองคือโคลงสองและโคลงสี่

ตัวอย่างโคลงสอง โคลงสองมีสองบาท บาทหนึ่งมีเจ็ดคำ นิยมคำเอกสาม

คำ คำโทสามคำที่เกินข้างหน้าและข้างหลังไม่นับดังตัวอย่างต่อไปนี้

o ข้นว่า ราชาเจ้า พระยาเมืองกุตราช
คือดั่ง ผูกศอกไว้ ในหั้นชู่คน (ลินทอง)

o ยูยินหม้อม โทมนังแค้นคั่ง
ยมยั่งย้อย คนิงโอ้อ่าวหา (ลีบ)

o ข้นว่า ชาตาข้อย เคยกินแต่หมากเว่อ
ปวดหัว เคยได้คั้น บายหมากส้มโอหวาน

o ฟ้าเยอ แพงศรีสร้อย เสนหาสุดที่อ่าว เอียมเอย
พี่ชิ เสื่องเงื่อนให้ เห็นบั้นบ่อนชิโตน (สุด)

o โอนอพี่ก็ ทนทวงแค้น หนหวยหาอุ่น แพงเอย
ไปกะ ไปบได้ คาค้างอยู่ดาย

o ขอให้ ข้นตีแท้ พอเฮียมสวงโศก

ค้นว่า ม้มที่นี้ ไปสร้างที่ประสงค์ ดอกนา
o โอนอเฮียมนี้เป็นดั่ง เฮือชาวค้า คาคอนสมุทรใหญ่
ไปกะ ไปบได้ คาค้างอยู่ดาย พี่แล้ว (บัง)
o เจ้าผู้ หนูชิงน้อย เห็นแมวทะยานสวบ
อย่างได้ ถิ้มโทษฮ้าย โฮมเผี้ยนด่าแมว

ตัวอย่างโคลงสี่ โคลงสี่มีสี่บาท บาทหนึ่งมีเจ็ดคำ นิยมคำเอกเจ็ดคำ คำโทสี่คำ คำที่เกินต้นหรือปลายบาทไม่นับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

o ค้อมฮ่ำแล้ว ลาราชปรางค์ทอง
ฮวายมนต์โฮม แอ่วโพยมยังฟ้า
แยงหนห้อง กะไดทองเทวราช
พ้นกีบฟ้า เชียวดั้นดุ่งเดิน (สังข์)
o ท้าวก็ทำเพศด้วย ยืนอยู่เวหา
หันกลางเมือง แกว่งไกวกะบองแก้ว
เหมือนดั่ง ธรณีพื้น นครหลวงหลุบหล่ม
คือดั่ง จักแตกม้าง ทังค้ายซู่ภาย
คื่นคื่นก้อง มัวมืดแสงสูรย์
บันดาลไหว พังเฟื่อนทังค้าย
ฝูงหมู่ คนในห้อง นครหลวงอิดอ่อน
เพราะว่า ขามเดชท้าว กะบองแก้วยักสา (ลินทอง)

o ก็จัด โลดแล่นเต้น ไห้ฮ่อตวยตาม
บ่เห็น สองกุมาร อ่อนแฮงกลอยกสั้น
นางจัก มรณาเมี้ยน เป็นผีด้บชาติ จริงแล้ว
พรากอ่อนน้อย ผัวแก้วอยู่พลอย
พอเมื่อ วันคำคล้อย นางต่าวคืนมา
เถิงศาลา มืดม้วดงไม้
นางบไปมาได้ ธรงสติตั้งอยู่
ชีวิตเจ้า ยังหมั้นบ่ตาย (เวส)

o ฟังยิน นกฮ่ำฮ้อง เฮียงคู่คลองรหัส
เสวยอัมพา พร่ำมวลมาเต้า
มันก็ จงใจผ้าย เวหาจับจ่อง
เฮฮ่ำฮ้อง ฮนห้อมฮ่อกัน ฮักเอย
มันบ่ มีที่ฮ้อง ขนังคอกคาหลัก สน่อยนั้น
ยูท่าง ธรงผาลา กล่อมเจียงใจปลื้ม
เชยชมเหล้น ลำแขนชิงปีก
สนุกม่วนเหล้น สงบด้าวสวงเหงา (ลีบ)

2. ฉันท์ เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง ซึ่งผู้แต่งได้แต่งให้มีครุและลหุ และมีจำนวนคำ แปดคำบ้าง สิบเอ็ดคำบ้าง สิบสองคำบ้าง สิบสามคำบ้าง สิบห้าคำบ้าง มีชื่อ เรียกหลายอย่างเช่น ปัฐยาวัตรฉันท์ อินทรวิเชียรฉันท์ อินทรวส์ฉันท์ วังสัฏฐฉันท์ วสันตดิลกฉันท์ สำหรับกลอนอีสานจะแต่งให้เป็นครุและลหุได้ยาก แต่จะแต่งให้ได้แปดคำเหมือนปัฐยาวัตรพอจะหาได้มีตัวอย่าง ดังนี้

นกเขาตู้พรากคู่กะยังขัน
กาเวาวอนพรากฮังกะยังฮ้อง
น้องพรากอ้ายความเดียวบ่เอิ้นสั่ง
บ่สั่งใกล้ขอให้เอิ้นสั่งใกล

3. โสก คำว่าโสกหรือโฉลกเป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง ซึ่งผู้แต่งได้แต่งให้สัมผัสกัน โสกหรือโฉลกเป็นตำราหมอดูสำเร็จรูปแบบหนึ่ง นักปราชญ์โบราณอีสานได้แต่งไว้เพื่อดูคนสัตว์ที่และสิ่งของว่าจะถูกโฉลกไหน คือ จะดีหรือชั่วเมื่อดูแล้วจะหายได้ทันที การทำนายของคนโบราณมีความจริงเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์โสกนั้นมีเจ็ดอย่างคือ

โสกสอง
โสกสาม
โสกสี่
โสกห้า
โสกหก
โสกเจ็ด

โสกแปด

โสกสอง เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โสกสองมีสองคำ คำที่สองในบทต้นสัมผัสกับคำที่หนึ่งในบทที่สองสองสัมผัสหนึ่งไปเรื่อย ๆ จนจบดังนี้

แขแห
แขปลา
มาเปล่า
เน่าชาน
คานหัก
ผักเหมือด
เลือดติด
จิตปิดจี่ปี่
ปี่หัว
แม่ครัวตากแดด (โสกแหจากประเพณีโบราณ)

โสกสาม เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โสกสามมีสามคำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัสกับคำหน้าของบทหลัง เช่น

นันทะเภรี
ศรีชมชื่น
หื่นแมืองพรม
สมณ์อยู่สร้าง
ม้างสังโฆ
โพธิสัตว์
วัดพระเจ้า (โสกกลอง : ประเพณีโบราณ)

โสกสี่ เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โลกสี่มีสี่คำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัสกับคำหน้าของบทหลัง เช่น

เดือนดับตัดไม้
ชี้ไฮ้จนตาย

งัวควายเต็มฤน
เข้าของเต็มคูน
ทรัพย์สินมูลมาก (โสกแม่กะได ประเพณีโบราณ)

โสกห้า เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โสกห้ามีห้าคำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัส กับคำที่หนึ่ง คำที่สอง คำที่สามของบทหลัง เช่น

สินนองมาคื่นเค้า
สองเถ้านั่งทรงทุกข์
ครองความสุขเท้าชั่ว
ก้นถงฮั่วเป็นฮู
สาวมาซูซมฮัก
มักป่วยไข้เสียของ
เงินทองเหลือที่ไว้
ชี้ไฮ้เกิดเป็นดี
เป็นเศรษฐีพลอยไฮ้
นอนตื่นได้ถงคำ
ตอเพียงดินป่งยอด (โสกกะทอด : ประเพณีโบราณ)

โสกหก เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โสกหกมีหกคำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัสกับคำที่ห้าของบทหลัง เช่น

อาทิตย์เป็นฮากเหง้าหัวดี
จันทร์เครือยาวฮีบมั้ว
ฮังคารใบพวงพั้วดกหนา
วันพุธดวงมาลาบ่เศร้า
วันพหัสหมากแต่เค้าเถิงปลาย
วันศุกร์เปลือกหนาหลายสุดยิ่ง
วันเสาร์เป็นก้านกิ่งลำงาม (โสกปลูกของ : ประเพณีโบราณ)

โสกเจ็ด เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โสกเจ็ดมีเจ็ดคำ คำแต่ละบทมีเนื้อความไม่สัมผัสกัน เช่น

เจียงยี่สามหัวใต้ท้องตก
สี่ห้าหกตัวตกท้องใต้
เจ็ดแปดเก้าหัวออกท้องเหนือ
สิบสิบเอ็ดสิบสองหัวเหนือท้องออก (นาคเดือน : ประเพณีโบราณ)

โสกแปด เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง โสกแปดมีแปดคำ แต่ละบทมีเนื้อความไม่สัมผัสกัน เช่น

เดือนหกค้อยสัตตะพานอ้ายก่ำ
เดือนเจ็ดแฮมหกค่ำเทียระฆา
เดือนแปดเต้าเติมมาแฮมสี่
เดือนเก้าล่วงเข้าดั่งนั้นแฮมสอง
เดือนสิบได้พายเพ็งเถิงขนาด
เดือนสิบเอ็ดขึ้นสิบค่ำพอประมาณ
เดือนสิบสองขึ้นสิบเอ็ดค่ำเถิงสถาน
เดือนเจียงเฮวฮีบมาเถิงเก้า
เดือนยี่ออกต่อตั้งเจ็ดค่ำพองาม
เดือนสามขึ้นห้าค่ำเลยเสด็จ
เดือนสี่ขึ้นสามค่ำงายแถ
เดือนห้าขึ้นค่ำหนึ่งเอโก (พานเดือน : ประเพณีโบราณ)

4. กาพย์ เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง ผู้แต่งได้แต่งให้เป็นคำร้อยกรองไม่นิยมครุลหุ แต่ให้มีความสัมผัสกัน กาพย์นั้นมี 4 คือ

กาพย์สี่
กาพย์ห้า
กาพย์หก

กาพย์เจ็ด

กาพย์สี่ เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง กาพย์สี่มีสี่คำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัสกับคำที่สองของบทหลัง เช่น

มโหนมา
วันทากราบไหว้
ยอดไท้นาโถ
ภิญโญปางก่อน
เห็นบ่อนนิทาน
ขอวานวอนไหว้
ขอได้ปัญญา
ผญาแผ่กว้าง
เหมือนสร้างสำเภา
เอาไปขี่ข้วม
น้ำกว้างคุงคา
เภตรายาวย่าน
ข้ามผ่านสมุทร
สุดขอบชมพู (กาพย์ปู่)

กาพย์ห้า เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง กาพย์ห้ามีห้าคำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัสกับคำที่สามของบทหลัง เช่น

คนพาโลใจบาป
ใผกำฮาบบ่กล้ว
ถีกเขาตั่วแล้วเชื่อ
เป็นตาเบื่อคนเฮา
ใผอย่าเอาเป็นหมู่
มาเป็นคู่นอนนำ
มันเป็นกรรมบ่ขาด

ถึกอุบาทว์กินโต (กาพย์ปุ่)

กาพย์หก เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง กาพย์หกมีหกคำ คำสุดท้ายของบทหน้าสัมผัสกับคำที่สามคำที่สี่ของบทหลัง เช่น

เฮือนบ่มีฝาบ่ดี
นาบ่มีฮ่องบ่ดี
ปล่องบ่มีฝาอัดบ่ดี
วัดบ่มีสงฆ์บ่ดี
ถงบ่มีห้อยบ่ดี (กาพย์ปุ่)

กาพย์เจ็ด เป็นคำกลอนชนิดหนึ่ง กาพย์เจ็ดมีเจ็ดคำ คำสุดท้ายของบทหน้า สัมผัสกับคำที่สองที่สามของบทหลัง เช่น

ฝูงลูกหลานจื่อจำเอาไว้
ใฝจื่อได้เมือหน้าย่อมยืน
หล้วแลฟืนอย่าเอาฮองนั่ง
เชื้อนั่งต่ำอย่าได้นั่งสูง
เชื้อลุงตาให้ยำปานแก้ว
ปู่สั่งแล้วหลานหล้าจื่อจำ (กาพย์ปุ่)

๖. กลอน คำว่ากลอนได้แก่คำประพันธ์ชนิดร้อยกรอง ทั้งที่เป็นโคลง ฉันท์ โสกกาพย์และกลอน รวมเรียกว่ากลอนทั้งนั้น ที่มีชื่อต่างกันเป็นโคลงก็ดี เป็นฉันท์ก็ดี เป็นโสกที่ดี เป็นกาพย์ก็ดี เป็นกลอนก็ดี เพื่อสะดวกแก่การเรียกและการใช้เท่านั้น

ลำ คำว่าลำมีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นชื่อของเรื่อง อีกอย่างหนึ่งเป็นชื่อของการขับร้องหรือการลำ ที่เป็นชื่อของเรื่องได้แก่เรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องนกจอกน้อย เรื่องท้าวก่ำกาดำ เป็นต้น เรื่องเหล่านี้โบราณได้แต่งไว้เป็นกลอนแล้วที่จะเรียก ว่าเรื่องก็เรียกลำ กลอนที่เอามาจากหนังสือเรียก กลอนลำ

กลอนลำ อีกอย่างหนึ่งหมายเอาการขับร้องหรือการลำเรียกว่าลำ การนำเอาเรื่องในวรรณคดีอีสานมาขับร้องหรือมาลำเรียกว่าสำ

หมอลำ ผู้ที่ชำนาญในการเล่านิทานเรื่องนั้นเรื่องนี้หลาย ๆ เรื่อง เรียกหมอลำ หรือผู้ที่ท่องจำเอากลอนมาชับร้องหรือมาลำเรียกว่าหมอลำ

ประวัติหมอลำ ความเจริญก้าวหน้าของหมอลำก็คงเหมือนกับความเจริญก้าวหน้าของสิ่งอื่น ๆ เริ่มแรกคงเกิดจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่านิทาน นิทานที่นำมาเล่าก็เกี่ยวกับจารีตประเพณีและศีลธรรม โดยเรียกลูกหลานให้มาชุมนุมกัน ทีแรกนั่งเล่าเมื่อลูกหลานมาฟังกันมากจะนั่งเล่าไม่เหมาะ ต้องยืนขึ้นเล่าเรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องที่มีในวรรณคดี เช่น เรื่องกาฬเกษสินชัย เป็นต้น ผู้เล่าเพียงแต่เล่าไม่ออกหาออกทางก็ไม่สนุก ผู้เล่าจึงจำเป็นต้องยกไม้ยกมือแสดงท่าทางเป็นพระเอกนางเอก เป็นนักรบ เป็นต้น เพียงแต่เล่าอย่างเดียวไม่สนุก จึงจำเป็นต้องใช้สำเนียงสั้นยาว ใช้เสียงสูง เสียงต่ำประกอบ และหาเครื่องดนตรี เช่น ซุง ซอ ปี่ แคน เพื่อให้เกิดความสนุกครึกครื้น ผู้แสดงเพียงแต่ผู้ชายอย่างเดียวดูไม่มีรสชาด เผ็ดมัน จึงจำเป็นต้องหาผู้หญิงมาแสดงประกอบ เมื่อผู้หญิงมาแสดงประกอบจึงเป็นการลำแบบสมบูรณ์ เมื่อผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องเรื่องต่าง ๆ ก็ติดตามมา เช่น เรื่องเกี้ยวพาราสี เรื่อง ชิงดีชิงเด่นยาดชู้ยาดผัวกัน เรื่องโจท เรื่องแก้ เรื่องประชันขันท้า เรื่องตลกโปกฮาก็ตามมาจึงเป็นลำสมบูรณ์แบบ.

คำสอย : วรรณกรรมมุกปาฐะ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์

โดย

ไพโรจน์ เพชรสังหาร

บทนำ

จากการศึกษาค้นคว้า "คำสอย" วรรณกรรมมุขปาฐะ พบว่า คำสอยเป็นการแสดงวาทศิลป์ของคนอีสาน เพื่อความสนุกสนานในขณะที่ฟังลำกลอน และคำสอยนี้มีวิวัฒนาการมาพร้อม ๆ กับ การลำกลอน นับว่าเป็นการแสวงหาความบันเทิงของชาวอีสานอย่างหนึ่งดินแดนอีสานในอดีตอาจทำให้คนทั่วไปนึกไปถึง ความแห้งแล้ง ความกันดาร ความอดอยาก แต่สำหรับเรื่องอารมณ์ขันแล้ว คนอีสานไม่แล้งเลยกลับเป็นผู้ร่ำรวยอารมณ์ขันเสียอีก

คำสอยที่ได้จากจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดมหาสารคาม ส่วนมากเป็นคำสอยเกี่ยวกับเรื่องเพศ คำสอยค่อนข้างหยาบโลนและพูดออกมาตรง ๆ แต่สังคมอีสานเขาไม่ถือสาหาความกัน เพราะถือว่าเป็นความบันเทิงอย่างหนึ่ง คนสอยหรือที่เรียกว่า "หมอสอย" ส่วนมากมักเป็นเพศชาย หมอสอยนี้จะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์พอสมควร เป็นคนมีความรู้ ความคิด มีปฏิภาณไหวพริบดี และที่สำคัญต้องเป็นคนมีอารมณ์ขันรักความสนุกสนาน

ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับคำสอยก็คือ คำสอยจะพัฒนาไปตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี ความเชื่อทัศนคติ และเหตุการณ์ประทับใจของคนในท้องถิ่นอีสาน แต่ทั้งนี้ก็มิได้หมายความว่า คำสอยในอดีตจะขาดความสำคัญไป คำสอยในอดีตยังขบขันเสมอและยังได้รับความนิยมอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

การขึ้นต้นในการสอยแต่ละครั้งนิยมขึ้นต้นด้วยคำว่า " สอย สอย" แล้วนำธรรมชาติของสัตว์มาเป็นสิ่งเปรียบเทียบ โดยเฉพาะชื่อของนก เช่น นกแตดแต้ นกขุ่ม นกขี่ถี่ ๆลๆ ซึ่งเป็นนกที่มีในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีคำว่า "สาวสำน้อย" "เฒ่าสิตาย" แต่ก็ไม่ใช่เป็นข้อบังคับที่ตายตัว ในความในคำสอยจะเกี่ยวข้องกับสภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมตัว มีทั้งเสียดสีล้อเลียน ประชดประชัน กระเซ้าเย้าแหย่เกี่ยวกับโลกีย์วิสัย ซึ่งคำที่ใช้เรียกวัยวะเพศหญิงและชายก็จะปรากฏออกมาตรง ๆ

ในด้านฉันทลักษณ์คำสอยมีลักษณะคล้ายกาพย์เจ็ดของอีสาน แต่ก็ไม่ได้ บังคับตายตัวหรือเคร่งครัดประการใด บางครั้งคำสอยจะพูดออกมาโดยที่ไม่มีสัมผัสเลยก็ได้ นอกจากนี้ยังไม่จำกัดจำนวนคำ จำนวนวรรค เพราะคำสอยจะเน้นในเรื่องคำ ความหมาย และความขบขันเป็นสำคัญ คำที่ใช้ก็เป็นคำที่เรียบง่ายฟังแล้วเข้าใจทันที

วิทยากรที่ใช้ข้อมูลมีอายุตั้งแต่ ๓๐ ปี ขึ้นไปจนถึง ๗๐ กว่าปี เกี่ยวกับอายุของผู้ให้ข้อมูลยิ่งอายุมากประสบการณ์ในการสอยก็ยิ่งมีมากและให้ความขบขันได้ดี ข้อมูล

คำสอยประเภทเดียวกันถ้าถ่ายทอดโดยวิทยากรต่างบุคคล มีโอกาสที่จะซ้ำกันหรือคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันในรายละเอียดได้ แสดงว่าการถ่ายทอดเรื่องราวทางมุขปาฐะจะเปลี่ยนแปลงไปได้ ตามลักษณะท้องถิ่นและผู้ถ่ายทอด

คำสอยวรรณกรรมมุขปาฐะของชาวอีสาน เป็นวรรณกรรมที่ร่ำรวยอารมณ์ขัน แสดงให้เห็นความเป็นปฏิภาณกวีของชาวบ้านอย่างแท้จริง ความมีอิสระเสรีของชาวบ้านที่จะแสวงหาความบันเทิง ควรที่จะส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาวรรณกรรมประเภทนี้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานต่อไป

24/11
ห้ามจำหน่าย

หมอลำกับหมอสอย

หมอลำเป็นเพลงพื้นบ้านของอีสานและเป็นที่นิยมชมชอบของอีสานอย่างแพร่หลายมาแต่อดีตกาล หมอลำเป็นเอกลักษณ์ของคนอีสานก็ว่าได้ เพราะเมื่อพูดถึงอีสานจะต้องคำถึงหมอลำควบคู่กันไป

ความหมายของหมอลำ

พระอริยานุวัตร เขมจารี (พระอริยานุวัตร เขมจารี ๒๕๑๘ ๑) นักปราชญ์แห่งอีสานผู้มีผลงานทางด้านวรรณกรรมอีสานมากท่านหนึ่งได้ให้ความหมายของหมอลำไว้ดังนี้

คำว่า "**หมอ**" ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญชำนิชำนาญในวิชาชีพนั้น ๆ จะเลี้ยงชีพด้วยศิลปะใด ๆ อันเป็นอาชีพในทางศิลธรรม เรียกว่า "**หมอ**" ทั้งนั้น มีคำพังเพยไทยอีสานว่า หมอยา หมอเผิ้ง หมอตาล เป็นต้น หมอยา คือคนผู้ชำนาญประกอบยารักษาโรคพยาธิให้หายได้ หมอเผิ้งคือคนชำนาญขึ้นต้นไม้เอาน้ำผึ้งรวงผึ้งมาขายเป็นอาชีพ หมอตาม คือคนขึ้นต้นตามรองเอาน้ำตาลได้แล้วนำมาขายเลี้ยงชีพ ชาวบ้านเห็นเขามีอาชีพดังนี้จึงเรียกว่า "หมอ" จะรักษาทางไสยศาสตร์เวทมนต์เป่า พ่น เรียก "หมอธรรม" ดังนี้ ผู้ใดชับร้องลำทำนองเพลงได้จึงเรียก "**หมอ**" เหมือนกัน

คำว่า "**ลำ**" แปลว่า "**ยาว**" ตำนานหรือนิทานในคัมภีร์ใด มีเรื่องเนื้อความยาวเรียกว่า "**ลำ**" เช่น หนังสือ ลำกาลเกตุ ลำสินชัย ลำค้ชนาม ลำไก่แก้ว เป็นต้น

ปรีชา พิณทอง (ปรีชา พิณทอง ๒๕๒๘:๔๕๗) อดีตพระศรีธรรมโศภนเปรียญ ๙ ปราชญ์แห่งอีสานท่านหนึ่ง ได้ให้ความหมายของหมอลำไว้ว่า

"**ลำ**" มีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นชื่อของเรื่อง อีกอย่างหนึ่งเป็นชื่อของการชับร้องหรือการลำที่เป็นชื่อของเรื่องได้แก่เรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องนกจอกน้อย เรื่องท้าวก่ำกาดำ เป็นต้น เรื่องเหล่านี้โบราณได้แต่งไว้เป็นกลอน แทนที่จะเรียกว่าเรื่อง ก็เรียกลำกลอนที่เอามาจากหนังสือลำ เรียกว่า กลอนลำ

"**หมอลำ**" ผู้ที่ชำนาญในการเล่านิทานเรื่องนั้นเรื่องนี้หลาย ๆ เรื่องเรียกหมอลำหรือผู้ที่ท่องจำเอากลอนมาชับร้องหรือมาลำ เรียกว่า หมอลำ

ความเป็นมาของหมอลำ

หมอลำมีประวัติความเป็นมาอย่างไรนั้นยังหาหลักฐานที่แน่นอนไม่ได้ และไม่สามารถระบุวันเดือนปีได้ ผู้ศึกษาค้นคว้ามีความเห็นว่าหมอลำคงจะเกิดมาพร้อม ๆ กับการเกิดของชุมชนอีสาน วิวัฒนาการของหมอลำนี้ ปรีชา พิณทอง (ปรีชา พิณทอง ๒๕๒๘: ๔๕๗) ได้กล่าวว่าความเจริญก้าวหน้าของหมอลำก็เหมือนกันความเจริญก้าวหน้าของสิ่งอื่น ๆ เริ่มแรกคงเกิดจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่านิทาน นิทานที่นำมาเล่าก็เกี่ยวกับจารีตประเพณีและศีลธรรม โดยเรียกลูกหลานให้มาชุมนุมกัน ทีแรกนั่งเล่าเมื่อลูกหลานมาฟังกันมากจะนั่งไม่เหมาะต้องยืนขึ้นเล่า เรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องที่มีในวรรณคดี เช่น เรื่องกาฬเกษ สินชัย เป็นต้น ผู้เล่าเพียงแต่เล่าไม่ออกท่าทางก็ไม่สนุก ผู้เล่าจึงจำเป็นจ้องยกไม้ยกมือแสดงท่าทาง เป็นพระเอกนางเอก เป็นนักรบ เป็นต้น เพียงแต่เล่าอย่างเดียวไม่สนุก จึงจำเป็นต้องใช้สำเนียงสั้นยาว ใช้เสียงสูง เสียงต่ำประกอบ และหาเครื่องดนตรี เช่น ซุง ซอ ปี่ แคน เพื่อให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้นผู้แสดงเพียงแต่ผู้ชายอย่างเดียวดูไม่มีรสชาติเผ็ดมัน จึงจำเป็นต้องหาผู้หญิงมาแสดงประกอบ เมื่อผู้หญิงมาแสดงประกอบจึงเป็นการลำแบบสมบูรณ์ เมื่อผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องเรื่องต่าง ๆ ก็ติดตามมา เช่น เรื่องเกี้ยวพาราสี เรื่องชิงดีชิงเด่นยาด (แย่ง) ชู้ยาดผัวกัน เรื่องโจทก์เรื่องแก้ เรื่องประชันขันท้า เรื่องตลกโปกฮาก็ตามมาจึงเป็นการลำสมบูรณ์แบบ

ประเภทของหมอลำ

หมอลำแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ

๑. **การลำเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ** การลำประเภทนี้ จารุวรรณ ธรรมวัตร (จารุวรรณ ธรรมวัตร ๒๕๒๕: ๔) กล่าวว่า เกิดจากความเชื่อในอำนาจลึกลับ เช่น ผีสางเทวดา อารักษ์ว่าอาจให้ดีให้ร้ายแก่มนุษย์ได้ ประกอบกับชาวบ้านต้องผจญกับโรคภัยไข้เจ็บอยู่เสมอ จึงคิดว่าอาการป่วยเกิดจากทำผิดผี จึงมีการลำเพื่อเชิญผีมารับเครื่องเช่น ขอร้องให้บอกวิธีแก้ไขและให้หหายจากโรคภัยไข้เจ็บ

หมอลำประเภทนี้จะใช้การลำเป็นยารักษาโรค หมอลำมีคนเดียวทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างคนป่วยกับผี พิธีจะเริ่มจากการไหว้ครู ตั้งเครื่องเช่น เสร็จแล้วหมอลำลำอ้อนวอนเชิญผีลงมารับเครื่องเช่น ขอร้องให้บอกวิธีแก้ไขความเจ็บป่วย

๒. **การลำเพื่อความบันเทิง** มหรสพในงานสมโภชต่าง ๆ ของอีสานสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือหมอลำ แม้ในปัจจุบันจะมีภาพยนตร์ ดนตรีลูกทุ่ง แต่การนิยมฟังลำก็ยังไม่เสื่อม คลายการลำเพื่อความบันเทิงแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

๒.๑ **ลำพื้น** การลำประเภทนี้หมอลำมีเพียงคนเดียวแสดงได้ทุก บทบาทตามท้องเรื่อง เรื่องที่นำมาลำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ พงศาวดาร ประวัติศาสตร์ นิทานพื้นบ้าน ฯลฯ เป็นเรื่องราวที่นำมาจากหนังสือผูก วิธีการลำไม่มีพิธีรีตองอะไรแสดงที่ไหนเวลาใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีเวที อุปกรณ์ในการแสดงคือ ผ้าขาวม้า หากเหตุการณ์ในท้องเรื่องมีการขี่ม้า หมอลำจะเอาผ้าขาวม้าสอดไว้หว่างขา สมมุติว่าเป็นม้า ถ้าตอนใดมีการลงเรือก็ใช้ผ้าขาวม้าทำเป็นเรือกลอนลำพื้นส่วนใหญ่จะเป็นกลอนเล่าเรื่องชาดก ปัจจุบันลำพื้นไม่เป็นที่นิยมแล้ว

๒.๒ **ลำกลอน** การลำประเภทนี้พัฒนามาจากลำพื้น การลำประกอบด้วยหมอลำสองคน ชายหนึ่งหญิงหนึ่งลำประชันกัน ต่างฝ่ายต่างเลือกกลอนลำที่ดีสาระประโยชน์มีความคมคาย สามารถหักล้างคู่ต่อสู้ ทั้งในเชิงลีลากลอน โวหารพรรณนาหรือการเกี้ยวพาราสีหมอลำประเภทนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย การแสดงลำกลอนเป็นการแสดงบนเวที เวทีจะต้องสูงพอสมควรแต่ไม่กว้างมากนัก ให้หมอลำคู่หนึ่งและหมอแคนฝ่ายละหนึ่งคนยืนแสดงได้อย่างสบาย หมอลำชายหญิงสามารถฟ้อนเกี้ยวพาราสีได้อย่างสะดวก ในขณะที่หมอลำกำลังฟ้อนเกี้ยวกันนี้เองก็จะ**เกิดประเพณีการสอยชิ้น** ซึ่งเรียกเสียงฮาจากผู้ฟัง ได้อย่างสนุกสนาน

กลอนที่นำมาร้องหรือลำนั้นมีมากมายหลายอย่าง มากจนเหลือที่จะนับ แต่พบที่จะย่อลงให้สั้นที่สุด มีสองอย่าง คือ

- กลอนสั้น
- กลอนยาว

กลอนสั้น คือกลอนที่สั้น ๆ ใช้สำหรับลำเล่นเวลามีงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น งานทำบุญบ้าน หรืองานประเพณี เช่น งานบุญเดือนหก เป็นต้น กลอนสั้นประกอบด้วย กลอนขึ้นลำกลอนลงลำ กลอนลำเหมินคืน (เหมิด หมายถึง ตลอดทั้งคืน) กลอนโต้ กลอนติ่ง กลอนต่ง กลอนอัศจรรย์ กลอนสอย (จะพูดถึงรายละเอียดต่อไป) กลอนหนังสือเจียง กลอนเต้ยหรือกลอนผญา เป็นต้น

กลอนยาว คือกลอนสำหรับใช้ลำในงานการกุศล งานมหรสพต่าง ๆ กลอนยาวนี้ใช้เวลาลำเป็นชั่วโมงบ้าง ลำสองสามชั่วโมงบ้าง หรือลำตลอดทั้งคืน ทั้งนี้แล้วแต่เรื่องที่ลำจะสั้นหรือยาวแค่ไหน กลอนยาวมีมากมาย แต่พอสรุปย่อลงได้ คือ กลอนประวัติศาสตร์ กลอนภูมิศาสตร์ กลอนลำพื้น กลอนชิงชู้ กลอนโจทก์แก้ กลอนเกี้ยว กลอนประชัน กลอนเชิง กลอนด่า กลอนป้อย (ป้อย หมายถึง แช่ง) กลอนส้อง (ส้อง หมายถึง เชิญ) กลอน

เพอะ (เพอะ หมายถึง หยาบ) กลอนล่องของ กลอนฟ้อน กลอนตด กลอนคอนสวัน กลอนสีทันดอน กลอนตังหวาย กลอนสาละวัน เป็นต้น

๒.๓. **ลำชิงชู้** การลำประเภทนี้ประกอบด้วยหมอลำสามคน อาจจะเป็นหญิงหนึ่งชายสอง หรือชายหนึ่งหญิงสองก็ได้ แต่ที่นิยมคือหญิงหนึ่งชายสอง การลำชิงชู้นี้ ปรีชา พิณทอง กล่าวว่า เป็นการลำที่ ผู้ชายยาด (แย่ง) เมียเขา ผู้หญิงยาดผัวเขา เรียกว่า ชิงชู้การลำชิงชู้ มีหมอลำชายสองคน หมอลำหญิงหนึ่งคน ผู้ชายสองคนจะลำชิงเอาผู้หญิงคนเดียวกันกลอนของชายใดดี หมอลำผู้หญิงจะติดตามไป (ปรีชา พิณทอง ๒๕๒๘:๕๒๓)

๒.๔. **ลำหมู่** หมอลำหมู่ได้รับความนิยมชมชอบ จากผู้ฟังอย่างกว้างขวางหมอลำประเภทนี้ประกอบด้วยผู้แสดงเป็นจำนวนมาก แต่ละคนจะแสดงไปตามบทบาทตามท้องเรื่อง เรื่องที่นำมาแสดงนั้น จารุวรรณ ธรรมวัตร กล่าวว่า อาจจะเป็นนิทานพื้นบ้านวรรณคดีอมตะและอาจผูกเหตุการณ์เป็นโครงเรื่องที่เร้าสจชวนให้ติดตามตั้งแต่จนจบ หมอลำหมู่จะแสดงบนเวทีขนาดกว้างใหญ่ มีฉากตกแต่งให้เหมาะสมตามบรรยากาศในท้องเรื่อง ผู้แสดงแต่งตัวแบบลิเกทุกประการแตกต่างเพียงการร้องเป็นแบบหมอลำเท่านั้น ความสนุกในการฟังลำหมู่มิได้อยู่กับศิลปะในการลำเท่านั้น แต่ต้องอาศัยเนื้อเรื่องที่สนุกสนานตื่นเต้นชวนให้คิดตามด้วย ดนตรีที่ใช้ประกอบมี แคน ซึง และ กลอง (จารุวรรณ ธรรมวัตร ๒๕๒๕:๗)

๒.๕. **ลำเพลิน** หมอลำประเภทนี้ได้รับความนิยมจากผู้ฟังอย่างแพร่หลายที่สุดเป็นหมอลำที่ได้พัฒนาให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพราะได้รับอิทธิพลจากวงดนตรีลูกทุ่ง เช่น การแต่งกาย การเต้นหางเครื่อง เครื่องดนตรี การแสดงนั้นก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่องจะต้องมีการโชว์วงด้วยเพลงลูกทุ่งประกอบกับลีลาการเต้นหางเครื่องอย่างสุดเหวี่ยงประมาณหนึ่งถึงสองชั่วโมง ซึ่งช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ชื่นชอบของบรรดาหนุ่ม ๆ มาก เพราะชุดที่ใช้เต้นนั้นสั้นต่อ หมอลำประเภทนี้บางทีเรียกว่า "หมอลำกกขาขาว" เรื่องที่นำมาแสดงเป็นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานและเรื่องสมัยใหม่ที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

หมอสอย

การสอยเกิดจากผู้ฟังมีอารมณ์ร่วมในขณะฟังลำ ผู้ฟังที่เป็นคนเจ้าคารมและมีอารมณ์ขันก็จะกล่าวคำสอยขึ้นในตอนที่หมอลำลำจบกลอนหนึ่ง ๆ และหมอลำชายหญิงกำสังฟ้อนเกี้ยวพาราสีกัน กลอนสอยจะเป็นกลอนสั้น ๆ มีสัมผัสคล้องจอง เนื้อหาจะเป็นการเย้าแหย่คนภายในชุมชนหรือเป็นการเสียดสีประชดประชันสังคม ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางเพศ

ความหมายของหมอสอย

หมอสอย หมายถึงผู้เชี่ยวชาญในการใช้วาทศิลป์ คือใช้การพูดที่เป็นกลอนสั้น ๆ ประชดประชันหรือเสียดสีสังคม เมื่อผู้ฟังฟังแล้วเกิดความขบขันหรือสนุกสนานไปกับคำพูดนั้น ๆ

ความเป็นมาของหมอสอย

หมอสอยเป็นสิ่งที่คู่กันมากับหมอลำกลอน กล่าวคือ เมื่อมีการลำกลอนที่ใดจะต้องมีหมอสอยที่นั่น นายทองมาก จันทะลือ หมอลำกลอนที่มีชื่อเสียงอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร์จังหวัดอุบลราชธานี ได้พูดถึงหมอสอยไว้ว่า ในขณะที่มีงานหมอลำกำลังแสดงอยู่นั้นยังมีหมอสอยในช่วงระหว่างหมอลำชายหรือหมอลำหญิงจะเปลี่ยนกันลำ ช่วงนี้มักจะมีหมอสอยขึ้น กลอนสอยนี้เป็นกลอนสั้น ๆ จะมีเนื้อความขบขันมาก ชมนก กลอนเล่นการพนัน กลอนแม่ม่าย กลอนเมียอยู่กรรม กลอนพ่อตาลูกเขย กลอนแม่เฒ่ามีมากจริง ๆ คิดเสียว่าสอยกันสามวันสามคืนไม่มีซ้ำ ส่วนใหญ่ของการสอยนั้นมีแนวโน้มไปในทางสกปรก (ทองมาก จันทะลือ ๒๕๑๙: ๑๓)

ประเภทของหมอสอย

หมอสอยแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๑. **หมอสอยอาชีพ** หมอสอยประเภทนี้เรียนการสอยมาโดยเฉพาะ คำสอยของหมอสอยประเภทนี้ล้วนเป็นคำตลกโปกฮา ฟังแล้วเกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ ถึงกับร้องโห่โฮแซว หมอสอยประเภทนี้เขาจะท้าคนฟัง ถ้าสอยกลอนเก่าหรือคนฟังฟังแล้วไม่หัวเราะ เขาจะให้ปรับเป็นเงิน หมอสอยจึงมีชื่อเสียงเหมือนกับหมอลำ ไปสอยที่ใดมีคนนิยมชมชอบ

๒. **หมอสอยสมัครเล่น** หมอสอยประเภทนี้เป็นพวกชอบสนุกและมีอารมณ์ขันจำคำสอยเขาได้มาเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็อยากแสดงวาทศิลป์ สอยได้ไม่กี่กลอนก็หมดคำสอยแล้ว

การแข่งขันหมอสอย

การแข่งขันหมอสอยเกิดขึ้นเมื่องานใดมีหมอสอยหลายคน เจ้าภาพจะให้หมอสอยมาสอยแข่งขันกัน กติกาก็ง่าย ๆ กล่าวคือ ถ้ากลอนของหมอสอยคนใดตลกโปกฮาและเรียกเสียงหัวเราะได้มากกว่ากัน ก็ตัดสินให้หมอสอยคนนั้นเป็นฝ่ายชนะ

คุณสมบัติของหมอสอย

หมอสอยที่ดีควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. เป็นผู้มีวาทศิลป์ดี มีศิลปะในการพูดโน้มน้าวจิตใจคนฟังได้เป็นอย่างดี

๒. เป็นผู้ที่สามารถเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนได้อย่างเหมาะสมและเกิดความขบขัน

๓. เป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดี และรู้เท่าทันเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันพอสมควรตลอดมีประสบการณ์ชีวิตมามาก

๔. เป็นผู้มีอารมณ์ขัน รักความสนุกสนาน

๕. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

ข้อความสังเกตอีกอย่างเกี่ยวกับหมอสอยก็คือ การสอยที่สามารถเรียกเสียงหัวเราะหรือเสียงฮาจากผู้ฟังได้นั้น หมอสอยจะต้องมีลีลาในการพูด เช่น จังหวะ น้ำเสียงที่ชวนขบขันบางครั้งต้องแสดงท่าทางในขณะที่สอยด้วย บุคลิคภาพของหมอสอยจึงมีส่วนสำคัญไม่น้อย เพราะกลอนสอยกลอนเดียวกับคนหนึ่งสอยผู้ฟังเกิดความขบขัน แต่อีกคนหนึ่งสอยไม่เกิดความขบขันก็มี

รูปแบบและฉันทลักษณ์

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอยคือ ความเรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจทันที ถ้าจะมีการเปรียบเทียบกับสัญลักษณ์อะไรก็สามารถแปลความหมายได้โดยไม่ยาก เช่น

สอย..สอย..
นกขี่ถี่กินบีนกตั้ว
ผู้สาวมักจ้วตกหม้อกะทะ
ผู้สาวมักพระตกอเวจี นี่กะสอย....

สอย..สอย..
นกขี่ถี่กุมสี่นกเค้า
สี่ผู้เฒ่าคือขี่เฮือแซม นี่กะสอย..

(คำว่า "นี่กะสอย" จะต่อท้ายคำสอยหรือไม่ต่อก็ได้)

ฟังกันแค่นี้ก็เข้าใจได้ว่าผู้สอยหมายถึงอะไร การสอยนอกจากมีความเรียบง่ายแล้วการสอยมักจะเน้นหนักในเรื่องการใช้คำและความหมายมากกว่ารูปแบบ

วรรณกรรมคำสอยไม่มีรูปแบบที่แน่นแนตายตัว ไม่ว่าจะเป็น จำนวนตัวอักษร จำนวนวรรค การสัมผัส ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมคำสอยเป็นกรรมกรรมเสรีของชาวบ้านจึงไม่คำนึงถึงกฎหรือข้อบังคับที่ตายตัวเหมือนวรรณกรรมราชสำนัก

การขึ้นต้นของคำสอย

ก่อนการสอยทุกครั้งจะต้องมีคำขึ้นต้นรูปแบบของการขึ้นต้นคำสอย แบ่งออกได้ดังนี้

๑. ขึ้นต้นด้วยคำว่า สอย..สอย..การขึ้นต้นแบบนี้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เช่น

สอย..สอย..
สาวสำน้อยกองก้นขึ้นภู
ลมพัดฮูเสี่ยงดัง ตึงตื๊อ..ตึง ตื๊อ..นี่กะสอย

สอย..สอย..
ลูกสาวเพิ่นบ่คือลูกสาวโต
ลูกสาวเพิ่นผู้งามพาโล
หรือเพิ่นจ่มนโมบ้อยามเพิ่มเด้า..ฮันนี่กะสอย..

๒. ขึ้นต้นด้วยการร้วลิ้น เช่น ตรู้..ตรู้..ตรู้ แล้วตามด้วยคำว่า สอย.. เช่น

ตรู้..ตรู้..ตรู้..สอย..สอย..
เฒ่าบ้านเพิ่นต่างเฒ่าบ้านโต
เฒ่าสิตายบายหีเมียว่าแมนเกียดังวีก
ตัวนี้หรือกินหมากสีดากูเมื่อคืนนี้

ตรู้..ตรู้..ตรู้..สอย..สอย..
นกชุ่มหลี่สี่นกชุ่มไล
เมียอยู่ไฟสี่แม่เฒ่าถ่า..
(แม่เฒ่า หมายถึง แม่ยาย, ถ่า หมายถึง คอยท่า)

ตรัดโตรั..ตรัดโตรั..สอย..สอย..
นกชี่ถี่สีต้างห้าต้าง
หมอยแม่ฮ้างปานเชือกกล่ามม้า
ม้าแล่นหนีหมอยหีหยืดหย้าว..
(แม่ฮ้าง หมายถึง แม่ม่าย)

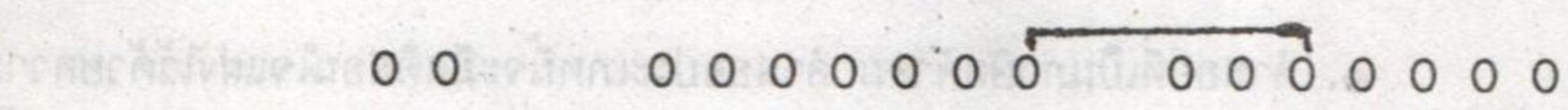
๓. ขึ้นต้นด้วยคำว่า เชิ้บ..เชิ้บ..หรือคำคู่อื่น ๆ แล้วต่อด้วยคำสอย เช่น

เชิ้บ..เชิ้บ..
เฒ่าบ้านเพิ่นบ่คือเฒ่าบ้านโต
เฒ่าบ้านเพิ่นเข้าวัดฟังธรรม
เฒ่าบ้านโตส้อนแต่มองหน้างำ
เฮ็อหีดำอยู่อิ้มอิ้ม..
กี้ว..กี้ว..ก้วด..ก้วด..
บ่ได้บวชคอบหี
บ่ได้สี่คอบทุกข์คอบยาก..ฮันนี่กะสอย..
(คอบ หมายถึง เพราะ)

ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมคำสอย

ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมคำสอย มีลักษณะกาพย์ของอีาน ซึ่งกาพย์อีสานมีอยู่สี่ชนิด คือ กาพย์สี่ กาพย์ห้า กาพย์หก และกาพย์เจ็ด ฉันทลักษณ์ของคำสอยจัดอยู่ในประเภท กาพย์เจ็ด กล่าวคือ วรรคหนึ่งมีเจ็ดคำ คำสุดท้ายของวรรณหน้าสัมผัสกับคำที่สามของวรรคที่สอง เช่น

แผนผัง

ตัวอย่าง

สอย สอย นกแตดแต้บินข้วมปลายบก ฝนบ่ตกหัวล้านแตกเชิบ หรือ สอย สอย นกแตดแต้บินข้วมปลายตาล สี่แม่มานปานชี่รถวิบาก

อย่างไรก็ตามคำสอยบางคำสอยก็ไม่ยึดถือฉันทลักษณ์ตายตัวเสมอไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสัมผัส จำนวนคำ เช่น

สอย..สอย..
ผักกระโดนกินกับลาบปลาสร้อย
สาวสำน้อยอยากได้ผัวครู
เพิ่นอยากได้สบู่มาถูหีเจ้าของ..
ฮันนี่สอย..จักหน่อยสอยอีก..

วรรณกรรมคำสอยไม่บังคับ เอก โท ครุ ลหุ หรือข้อบังคับอื่นใดทั้งนี้เพราะวรรณกรรมอีสานประเภทคำสอยเป็นวรรณกรรมเสรีของชาวบ้านดังได้กล่าวมาแล้ว ความขบขันเป็นสำคัญชาวบ้านเป็นคนสร้าง ชาวบ้านเป็นคนใช้ และใช้เพื่อความสนุกสนาน ความขบขันเป็นสำคัญถ้าเราศึกษาวรรณกรรมคำสอยให้ละเอียดจะพบว่า ชาวอีสานเป็นคนร่ำรวยอารมณ์ขันโดยแท้

ในบางครั้งการสอยก็ไม่มีรูปแบบหรือฉันทลักษณ์อะไรเลย คิดอยากจะสอยก็สอยขึ้นมาเฉย ๆ เช่น

สอย..สอย.. เฒ่าสิตาย ตายซ้ำ
สอย..สอย..ขี้ใสหลบหมาเคียด..

วิเคราะห์วรรณกรรมคำสอย

วรรณกรรมคำสอยเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่แฝงไปด้วยอารมณ์ขันของคนอีสานสร้างให้เกิดความสนุกสนาน วรรณกรรมคำสอยมีความเป็นมาพร้อม ๆ กับหมอลำกลอน ในปัจจุบันมีคนนำใช้กับหมอลำคู่ และหมอลำเพลินด้วย ความมีอิสระเสรีในการสอยแม้คำสอยส่วนมากจะเน้นหนักในเรื่องเพศ แต่ชาวบ้านเขาไม่ถือกันกลับเห็นเป็นเรื่องขำขันและสนุกสนานมากกว่า

วรรณกรรมคำสอย แยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

๑. คำสอยที่เป็นภาษิตคำคม คำสอยประเภทนี้จะมีคติสอนใจแฝงไว้ด้วยความเป็นจริงและสะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละชุมชน มีทั้งประเภทที่เป็นคำสอยสุภาพและไม่สุภาพ เช่น

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายขี่ยายคันฮั้ว
ยามมื้อเช้าตู่ลูกตู่หลาน
ความหมาย : แก่แล้วยังไม่ยอมรับผิด

สอย.. สอย..
เฒ่าสิตายตายซ้ำ
งันเฮือนดีม่วนกุ้ม
ความหมาย : คนแก่เมื่อถึงอายุชัย เมื่อตายไปลูกหลานไม่ค่อยโศกเศร้า

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายปีนขึ้นต้นหมาก
เหลียวเบิ่งดากว่าแมนครกตำหมี่อ
ความหมาย : คนแกไม่รู้จักประเมินสถานภาพของตนเอง

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยอยากได้ผัวครู
เหลียวเบ่งฮูบ่ล้างจักเที่อ

ความหมาย : เป็นการล้อเลียนหญิงวัยรุ่นที่อยากได้สามีที่มีเกียรติ แต่ไม่ปรับปรุงตัวเองให้ดี

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยอยากได้ผัวดี
เหลียวเบิ่งหีบ่ล้างจักเที่อ
ความหมาย : เช่นเดียวกับคำสอยข้างบน แต่ล้อเลียนหนักไปหน่อย

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบ่ฮู้จักความ
ห่มผ้านวมสี่กันอยู่จ๊ะ ๆ
ความหมาย : ล้อเลียนคนแก่ที่มักมากในกามตัณหา

สอย.. สอย..
นกแตดแต้บินข้วมปลายงิ้ว
หีห่อสองนิ้วกะสิเอาสองหมื่น
ความหมาย : ล้อเลียนผู้หญิงที่ไม่มีค่า แต่อยากได้สินสอดมาก

สอย..สอย..
ขนแขนกะบ่หนา
ขนขา กะบ่มี
ขนหีหนาตี้บ
ความหมาย : ผู้หญิงที่รูปสวยไม่ใช่ว่าจะเป็นคนดีเสมอไป หรือตรงกับคำที่ว่า "สวยแต่รูปจุบไม่หอม"

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข้วมปลายข่อย
สี่โคยน้อยปานไม้ดีดหี
ความหมาย : ล้อเลียนผู้หญิงที่ไม่อิ่มในกามคุณ

สอย..สอย..
ขนแขนกะบ่หนา
ขนขากะบ่ดำ
ขนทำหนาตี้บ

ความหมาย : เปรียบเปรยผู้ชายที่หน้าตาดี ๆ แต่ไม่เอาการเอางาน

สอย...สอย..
แกงเห็ดเผาะใส่น้ำเอาะเจาะ
เอาพี่อ้ายนี่เถาะขี้คร้านหาผัว

ความหมาย : แสดงถึงความในใจของน้อยเมียที่อยากได้พี่เขยเป็นสามี

สอย..สอย..
เขียดอีโม้ขาโป้ทางหลัง
สี่กะเป็นหยังพี่อ้ายกูตั๋ว

ความหมาย : แสดงถึงความไม่ละอายต่อการทำบาป

สอย..สอย..
เป็ดสี่เป็ดอยู่ใต้ฮ่มไผ่
ไก่สี่ไก่อยู่ใต้ฮ่มหัน
ยามมันค้นสั่นขนอยู่พรืด..พรืด..

ความหมาย : การนำเอาพฤติกรรมของสัตว์ มาเปรียบเทียบกับคนว่า คนเรานั้นเมื่อถึงจุด ๆ หนึ่ง ก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนได้

สอย..สอย..
ไข่ไก่กะเอิ้นว่าไข่ไก่
ไข่เป็ดกะเอิ้นว่าไข่เป็ด
บัดไข่โคยเป็นหยังเอิ้นว่าไข่หำ

ความหมาย : นามนั้นสำคัญไฉน

สอย.. สอย..
ผักกระโดนกินกับลาบนกขาบ
สี่หีตาบปานขี่เฮือแตก

ความหมาย : การร่วมเพศกับหญิงที่คลอดลูกใหม่ย่อมไม่เป็นที่พออกพอใจ

สอย..สอย...
ผักกระโดนกินกับลาบไก่โจ้น
ส่หีโต้นปานหมุนหมอนเหิ่ง

ความหมาย : การพอใจที่ได้ร่วมเพศกับหญิงที่มีอวัยวะเพศใหญ่หรือการพอใจในรสแห่งกาม

สอย..สอย..
ลูกสาวหล่ามาดค่าหลาย หลาย
เหลียวเบิ่งลายพอปานกับแก้

ความหมาย : การล้อเลียนลูกสาวคนสุดท้องที่ไม่มีอะไรดี แต่พ่อแม่อยากได้ค่าสินสอดมาก ๆ

สอย..สอย..
เห็นตดเห็นขี่แล่นหนี
บาดฮาเห็นหีล่ะนอนเฝ้า

ความหมาย : คนที่เห็นแก่ได้โดยไม่ยอมทำงาน

สอย..สอย..
ควายอีตู้ผูกไว้ใต้เล้า
ตื่นมื้อเช้าหีฮ้อนวืด..วืด..

ความหมาย : แสดงถึงการมักมากในกามตัณหา

สอย..สอย..
ตั้งแต่เล็กแต่น้อยพ่อแม่บอกให้นอนเว็น
บัดเป็นสาวหีเหม็นบอกนอนเว็นมีแต่ว่าอยากสี่

ความหมาย : ไม้อ่อนดัดง่าย ไม่แก่ดัดยาก

สอย..สอย..
ผักกระเสดกินกับลาบนกจอก
เลือดหีออกมันอยากคาบโคยเสียก

ความหมาย : แสดงให้เห็นถึงหญิงสาวที่อยู่ในวัยที่จะมีสามีได้

สอย..สอย..
ข้ำข้าวมันพี
ต้ำหีบันจ่ดย

ความหมาย : เตือนให้ประเมินกำลังของตนเอง หรือบันยะยังบ้าง

สอย..สอย..
ผักกระเสดกินกับตำหมากก่อ
บ่าวขางอมักสาวขาค้อม

ความหมาย : ขนมจีนผสมน้ำยา

สอย..สอย..
หีเป็นโจทก์โคยเป็นพยาน
มีงสิเป็นหลักฐานอีหลีบ้อแตด

ความหมาย : เปรียบเปรยในการที่หญิงอยากให้ฝ่ายชายรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายนั่งเฝ้าแต่ลูกสาว
เอาไม้ค้นหลาวแดกแตดกันน่า

ความหมาย : แม่หวงลูกสาวจนเกินไป จนพวกหนุ่ม ๆ เกิดความหมั่นไส้

สอย..สอย..
เฒ่าบ้านเพิ่นเข้าวัดฟังธรรม
เฒ่าบ้านโตสอนแต่แมงหน้าง่ำจนหีดำ ปี้อ..ปี้อ.

ความหมาย : เป็นการเสียดสีหรือประชดประชันคนแก่ที่ไม่ชอบเข้าวัดฟังธรรม

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายตายจ้อย
จังซี่กะสอย..จักนอยสอยอีก

ความหมาย : สมน้ำหน้า

สอย..สอย..
สอย..สอย..
พ่อเฒ่าก๊อกวอกตอกดากพ่อเฒ่าว่า
พ่อเฒ่าว่าบีดหำพ่อเฒ่าวอก

ความหมาย : ต่างคนต่างไม่ยอมกัน

สอย..สอย..
ชี่ใสหลุ่ม หมาเคียด นี่กะสอย
ความหมาย : การกันท่าผู้ที่จะได้ผลประโยชน์ เขาย่อมไม่พอใจเป็นธรรมดา

๒. **คำสอยทั่วไป** คำสอยประเภทนี้เป็นคำสอยที่เหน็บแนม ประชดประชันและเสียดสีสภาพความเป็นอยู่และพฤติกรรมของสังคม ตลอดจนบุคคลทุกรุ่นทุกวัย เพื่อความสนุกสนานเพื่อสร้างอารมณ์ขันทั้งยังเป็นแนวคิดแก่คนในชุมชนนั้น ๆ ด้วย

คำสอยประเภทนี้แยกตามบุคคลที่กล่าวถึง ได้ดังต่อไปนี้

๒.๑. **คำสอยที่เกี่ยวกับสตรี** เป็นคำสอยที่นิยมสอยกันอย่างแพร่หลายมาก ซึ่งผู้ฟังมักจะได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ ลักษณะคำสอยเกี่ยวกับสตรียังแยกออกได้อีกดังนี้

๒.๑.๑. คำสอยเกี่ยวกับสตรีวัยรุ่น
๒.๑.๒. คำสอยเกี่ยวกับสตรีทั่วไป
๒.๑.๓. คำสอยเกี่ยวกับสตรีสูงอายุ

๒.๑.๑. **คำสอยเกี่ยวกับสตรีวัยรุ่น** คำสอยประเภทนี้มักกล่าวเสียดสีถึงความไม่ประสีประสา หรือความอ่อนต่อโลกของหญิงวัยรุ่น เป็นทำนองให้คติเตือนใจแก่หญิงวัยรุ่น พร้อมกับประชดประชันไปในตัว ทั้งนี้เพื่อความตลกขบขันการสอยจะมีคำว่า "**สาวสำน้อย**" ต่อจากคำ สอย สอย เช่น

สอย..สอย..
สาวสำน้อยงอยขี่ขอนจิก
บาดห่าขอนพาพลิก..โอ้ย เบิ่งบได้
ความหมาย : กล่าวถึงการไม่สงบเสี่ยมของสาววัยรุ่น

สอย..สอย..
สาวสำน้อยนั่งขี่ตากแดด
ลมพัดแตด ตืดตื้อ ตืดตื้อ
ความหมาย : ล้อเลียนหญิงที่มักง่าย

สอย..สอย..
สาวสำน้อยอยากได้ผัวดี
เหลียวเบิ่งหีบ่ว้างจักเที่อ

สอย..สอย..
สาวสำน้อยอยากได้ผัวแพทย์
เหลียวเบิ่งแตดบ่ล้างจักเที่อ

ความหมาย : เป็นการเปรียบเปรยหญิงที่อยากเจริญก้าวหน้าในชีวิตแต่ไม่พัฒนาตัวเอง

สอย..สอย..
สาวสำน้อยแก้งขี่ทางหลัง
แก้งทางหน้ามันคาอีหยัง

ความหมาย : พูดล้อเลียนหญิงสาวที่มีพฤติกรรมที่เป็นปกติอยู่ทั่ว ๆ ไป

สอย..สอย..
ลูกสาวหล่าแม่ให้ไปสอนฮวก
เต้นข่วมบวกหีสึกคุงดาก

ความหมาย : ล้อเลียนหญิงสาวที่ไม่ระมัดระวังตัวให้ดี

การกล่าวคำสอยที่พาดพิงถึงหญิงวัยรุ่น นอกจากใช้คำ "สาวสำน้อย" แล้วยังใช้ธรรมชาติอื่น ๆ เช่น นก ผลไม้ ผัก มาเป็นเครื่องประกอบในการเปรียบเทียบ เช่น

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข่วมปลายตาล
ไผได้ผัวทหารผู้นั้นฮักชาติ

ความหมาย : ล้อเลียนหญิงสาวที่มีคู่รักถูกเกณฑ์ทหาร

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่กุมสี่นกกด
สาวนั่งตดแตดโงโล่งโค่ง

ความหมาย : ล้อเลียนการไม่รู้จักสำรวมในการนั่งของหญิงสาว

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข่วมทางรถ
สาวนอนตดหมอยหีเพิงเว้บ

ความหมาย : การไม่ระมัดระวังในการนอนของหญิงสาว

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข่วมทางเกวียน
สาวนักเรียนสี่ครูประจำชั้น
ชั่นบ่เฮ็ดจังสั้นสิบได้คะแนน

ความหมาย : การประพฤติผิดศีลธรรมระหว่างครูกับศิษย์

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่กุมสี่นกเขียว
ผู้สาวยามเคียวหีจี้นอีจี้อ

ความหมาย : ชี้ให้เห็นลักษณะและสภาพของหญิงที่มีกำหนัด

สอย.. สอย..
หัวชิงไคเป็นกอพะยะ
ผู้สาวมักพระตกอเวจี

ความหมาย : เป็นการเตือนสติให้หญิงสาวเกรงกลัวต่อบาป

สอย.. สอย..
นกขุ่มหลี่กุมสี่นกเต็น
ผู้สาวนอนเว็นหีเหม็นเป็นตาหน่าย

ความหมาย : สอนหญิงสาวไม่ให้เกียจคร้าน

สอย.. สอย..
นกแตดแต้บินข่วมปลายสีดา
ผู้สาวสูบยาคว้นออกหน่อแตด

ความหมาย : สอนหญิงไม่ให้กระทำในสิ่งไม่ดี

สอย..สอย..
แกงเห็ดเผาะใสน้ำออเจ๊าะ
เอาพี่อ้ายนี่เถาะขี้คร้านหาผัว

ความหมาย : เตือนใจหญิงไม่ให้ทำผิดศีลธรรม หรือไม่ให้ประพฤติผิดในกาม

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มไฟ
สาวจังไฮสี่ด้านพร้าโต้
สังมาคือแท้นอ คือสี่คนแท้นอ
ความหมาย : พูดถึงหญิงที่มักมากในกามตัณหา

สอย..สอย..
นกขี่หมิ่นสี่นกขี่หมิ่น
ผู้สาวนุ่งชิ่นเบิ่งหีเจ้าของ
ความหมาย : เตือนหญิงสาวให้ระมัดระวัง

สอย..สอย..
นกขี่ถี่กินบีนกตั้ว
ผู้สาวมักจ้วตกหม้อกะทะ
ผู้สาวมักพระตกอเวจี
ความหมาย : สอนหญิงสาวให้เกรงกลัวต่อการทำบาป

สอย..สอย..
ผักกระโดนกินกับก้อยปลาเดิด
เปิดชิ่นขึ้นเห็นแข่วฝรั่ง
ความหมาย : เตือนหญิงสาวให้รอบคอบ

๒.๑.๒ **คำสอยที่เกี่ยวกับสตรีทั่วไป** คำสอยประเภทนี้มีลักษณะเสียดสีประชดประชัด หรือให้แง่คิดแก่สตรีทั่ว ๆ ไป เช่น

สอย..สอย..
ผักกะเดากินกับลาบฟาน
นมยานยานเอาไว้ถ่าลูกถ่าเต้า
ค้นเค้าเม้าจังเอาไว้ถ่าพ่อมันเด้อ
ความหมาย : เปรียบเปรยหญิงที่ปล่อยเนื้อปล่อยตัว

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มดำ
สาวหมอลำสี่กับหมอสอย
ความหมาย : เป็นการกระเช้าเย้าแหย่หมอลำหญิงกับหมอสอย

สอย.. สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มไฟ
ผู้สาวจังไฮสี่แตงช้างน้อย
ความหมาย : ผู้หญิงที่ไม่สามารถข่มกำหนัดของตน

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มหลี่
หีเจ้าอ้าโคยข่อยตอดเงา
ความหมาย : เป็นการประชดผู้หญิงที่นั่งไม่ระวังตัว

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่คุมสี่นกเป้า
หีผีเป้าคุมสี่โคยดิบ
ความหมาย : ประชดประชันผู้หญิงที่มักมากในกามตัณหา

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่คุมสี่นกขอด
สี่สาวตาบอดสนุกเบิ่งแตด
ความหมาย : เป็นการเสียดสีหญิงพิการ

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข่วมปลายตาล
สี่แม่มานปานอุ้มไหเหล้า

ความหมาย : เป็นการกระแนะกระแหนคนตัณหาจัด

สอย..สอย..
แพอีโป้ตาสีเขียวเขียว
ผู้สาวหีเคียวตาสีเหลือกเหลือก
ความหมาย : ประชดประชันหญิงที่มักมากในกามตัณหา

สอย..สอย..
อุ้มลุ้ม อุ้ม ลุ้ม นกขุ่มติดเชิง
เหลือแต่เป็นพี่หญิงหีน้อยกว่าน้อง
ความหมาย : การล้อเลียนหญิงที่เป็นพี่สาว

สอย..สอย..
นกขี่ถี่สีต้างห้าต้าง
ฮ้างเทือเดียวแดตมุ่นอุ้ยปุ้ย
ความหมาย : การประชดประชันหญิงม่าย

สอย..สอย..
นกขี่ถี่สีต้างห้าต้าง
แตดแม่ ฮ้างท่อขวานอีมุ้ย
ความหมาย : การเปรียบเปรยหญิงม่าย

สอย..สอย..
นกแตดแต้ขาเดียวชี้ฟ้า
ป้าผู้เดียวสี่ช้าช่าบ่อนอ
ความหมาย : แสดงถึงอารมณ์ทางเพศ

สอย..สอย..
นกแตดแต้แตดแต่ตะวิด
กินของผิดหีติดกระดูก
กินของถูกหีโต่งคืนมา
ความหมาย : การรู้จักกินอาหารที่เป็นประโยชน์

24/VII
ขามจังหวัด

สอย..สอย..
นกเขาเขียวจ้ยเฮียวไม้ติ้ว
มือหนึ่งปั่นอี้วมือหนึ่งกำโคย
ความหมาย : เสียดสีหญิงในเรื่องกามราคะ

สอย.. สอย..
นกเขาเขียวจับเฮียวไม้ไผ่
สาวขี้นใหม่มักพ่อลูกอ่อน
ความหมาย : เปรียบเปรยหญิงสาวที่ชอบสามีคนอื่น

สอย..สอย..
นกกะโดกสี่นกกะโดก
ผู้สาวหัวโปกทาน้ำมันงา
ความหมาย : การล้อเสียนหญิงที่ไม่สมประกอบ

สอย..สอย..
นกไก่นาขาเหลืองอ่อยฮ่อย
สี่หีจ่อยปานว่าฟักเขียงเปล่า..โป๊ก ๆ
ความหมาย : การเสียดสีผู้หญิงที่มีร่างผอม

สอย..สอย..
ส้มผักเสี้ยนสังเวียนสังแวะ
ใต้ท้องน้อยเป็นฮอยขวานแซะ
ความหมาย : เป็นการเสียดสีผู้หญิงที่นั่งไม่ระวังตัว

สอย..สอย..
ลูกสาวเดียวหีเคียวคือแม่
หีแม่หมอยหีลูกพวมปัง
ความหมาย : ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น

๒.๑.๓. **คำสอยที่เกี่ยวกับสตรีสูงอายุ** คำสอยประเภทนี้เป็นคำสอยที่เสียดสีประชดประชัน หญิงสูงอายุ เป็นการให้แง่คิดหรือเตือนสติ มิใช่เป็นการพูดที่ขาดความเคารพนับถือแต่ประการใด ส่วนมากมุ่งเพื่อความขบขัน และความสนุกสนานเท่านั้น เช่น

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายไปบายห้ำผัวว่าแมนหมกหมำ
จ้ำลูกจ้ำมันสิสวยโรงเรียน
ความหมาย : เป็นการแสดงถึงความเลอะเลือนของหญิงชรา

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายไปบายโคยผัวว่าแม่นแขนลูก
เอาฝ่ายมาผูกอยู่ดีมีแฮงเดอ
ความหมาย : แสดงถึงความเลอะเลือนหรือสายตาไม่ดีของหญิงแก่

สอย..สอย
เฒ่าสิตายไปบายโคยผัวว่าแมนหัวไก่ตี
"เสมอแดงสิบาท"
สอย..สอย..
เฒ่าสิตายไปบายโคยผัวว่าแมนหัวไก่ตี
เอาเลยบักแดงลูกแม่
ความหมาย : แสดงถึงความเลอะเลือนและความหลุ่มหลงในการพนัน

เฒ่าสิตายบายแดตโตว่าแม่นตับกบ
บายเก้าหลบสิบหลบจังว่าแม่นแตดโต
ความหมาย : แก่แล้วก็หลง ๆ ลืม ๆ

เฒ่าสิตายบายโคยผัวว่าแม่นพระพุทธรูป
นะโมตะสะ ภคะวะโต
ความหมาย : แสดงถึงความเลอะเลือนของคนแก่

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายตกโพนหมากพริก

ลุกขึ้นได้แตดแข็งยิกยิก
ความหมาย : คนแก่แล้วไม่รู้จักเจียมสังขาร

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบ่เคยนับขาม้อน
ค้อนใส่หัวเฒ่านี่ชะบ่อนอ
ความหมาย : กระแนะกระแหนหญิงชราที่ไม่รู้จักเลี้ยงหม่อนเลี้ยงไหม

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายไปบายโคยผัวว่าแม่นหัวหลาน
หยับมาแนหล่าแม่หนาว
ความหมาย : แก่มาแล้วสายตาย่อมไม่ดีเป็นธรรมดา

สอย..สอย..
เตะฟ้าแม่เฒ่าเตะฟ้า
เตะบ่เถิงหีตี่ม้าย่า
ความหมาย : เปรียบเปรยหญิงชราหรือแม่ยายที่เป็นคนขี้โมโห

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายโคยผัวว่าแม่นโบกหมาก
ตั้งสิแท้แม่นสากตำหี..นี่กะสอย
ความหมาย : แสดงถึงความเลอะเลือนของคนแก่

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายหำผัวว่าแม่นไข่เป็ด
เจ้าสิขายหน่วยท่อได๋ อันนี่สอย จักหน่อยสอยอีก
สิมาแววแวว..แห่น..ตกนาแม่เฒ่าจ่อย..อุ้บ..
ความหมาย : ความหลงลืมของคนแก่

๒.๒ **คำสอยเกี่ยวกับบุรุษ** คำสอยมักจะเกี่ยวข้องกับเพศหญิงเสียเป็นส่วนมาก อาจเป็นเพราะหมอสอยผู้ชายมีมากกว่าผู้หญิงก็ได้ หรือเพศหญิงเป็นเพศที่สงบเสงี่ยมคำสอยที่เกี่ยวกับผู้ชายก็มีไม่น้อย ซึ่งแยกได้ดังนี้คือ

๒.๒.๑ คำสอยที่เกียวกับหนุ่มวัยรุ่น

๒.๒.๒ คำสอยที่เกี่ยวกับชายสูงอายุ

๒.๒.๑ **คำสอยที่เกี่ยวกับหนุ่มวัยรุ่น** คำสอยประเภทนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของคนหนุ่มที่มีต่อสภาพของสังคมท้องถิ่นหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนที่เขามีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มหลี่
คนอยู่นี่อยากสี่กันหมด
ความหมาย : ทัศนคติของคนหนุ่มที่มีต่อเรื่องเพศ

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่นสัน
ผู้เฒ่าสี่กันทั้งเด้าทั้งตด
ความหมาย : คนหนุ่มมองคนแก่ในเรื่องเพศ เป็นเรื่องขบขัน

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มหลี่
ชุมอยู่นี่สี่กันเป็นหมด
ความหมาย : คนหนุ่มมองอะไรคิดถึงแต่เรื่องเพศ

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข่วมเสาธง
ผู้สาวลำวงเป็นตาฆ่าของแท้นอ
ความหมาย : ทัศนะของหนุ่มที่มีต่อสาวลำวง

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มหลี่
ไผอยู่นี่กูสี่หมดทุกคน
ความหมาย : คนหนุ่มชอบแสดงความอหังการ์ หรือคุยโวไปอย่างนั้นเอง

นกขี่ถี่กินบีปลาค่อ
โคยอีพ่อบ่ท่อโคยกู นี่กะสอย

ความหมาย : คนหนุ่มชอบอวดเก่งคุยโว

สอย..สอย..
นกแคบแคบินข่วมหลังเล้า
ผู้เฒ่าสี่กันหัวฟัดหัวเฟือน
ความหมาย : เป็นการสบประมาณคนแก่ตามประสาของหนุ่มที่ปากไม่อยู่สุข

สอย..สอย..
ผักกะโดนกินกับลาบปลาส้อย
สี่เด็กน้อยปานชี่เฮือแซม์
กูย่านแช่กินกูเด
ความหมาย : ทัศนะของหนุ่มที่มีต่อสาวรุ่น

สอย..สอย..
บ่าวบ้านโตสูบแต่ยาก้นกรอง
บัดเพิ่นสูบยาใบตองส่ำสูบลำปอ
ความหมาย : แสดงให้เห็นรสนิยมของหนุ่มวัยรุ่น

สอย..สอย..
ผู้บ่าวสำน้อยโคยหมอยได้พ่อ
พ่อผีบ้าช่างพาลูกหำหมอย
ความหมาย : กระแนะกระแหนในเรื่องเพศ

๒.๒.๒ **คำสอยที่เกี่ยวกับชายสูงอายุ** คำสอยประเภทนี้มีลักษณะคล้ายกับหญิงสูงอายุ กล่าวคือเป็นการเสียดสี ประชดหรือล้อเลียนความไม่สมประกอบของคนแก่ เช่น ความเลอะเลียน ความขี้หลงขี้ลืม เป็นต้น คำสอยมีดังนี้

สอย..สอย..
นกแตดแต้บินข่วมปลายบก
ฝนบ่ตกหัวล้านแตกเขิบ
ความหมาย : เป็นการเสียดสีหรือกระแนะกระแหนคนที่ศีรษะล้าน

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายหีเมียว่าแมนเกียดังวีก
นี่หรือสู่วกินหมากสีดากูเมื่อคืนนี้
ความหมาย : เฒ่าแก่แล้วตายย่อมไม่ดีเป็นธรรมดา

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบ่ฮู้จักศีลห้า
บาดห่าเมียเอานมฟาดหน้า อามะภันเต
ความหมาย : กระแนะกระแหนคนแก่ที่ไม่รู้จักการเข้าวัดฟังธรรม

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายหีเมียว่าแมนพกหม่ำ
ตั้งที่แท้แมนถ้ำเสื่องโคย
อันนี่กะสอย..จังว่าเอี้ยงงอยงา กางอยคอนเอย
ความหมาย : เสียดสีคนแก่ที่เลอะเลือน

สอย.. สอย..
เฒ่าสิตายบายนมเมียว่าแบนเกิบห้อยฝา
สิขายคู่ละห่อใด๋ เฒ่านี่กะแมนเฒ่าเติบ
ใส่เกิบเหยียบขี่ นี่กะสอย..
ความหมาย : ล้อเลียนคนแกในความหลง ๆ ลืม ๆ

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายนมเมียว่าแมนถุงกาแฟ
เอาโอเลี้ยงให้ถ้วย แม่อีหนูจำ..
ความหมาย : เป็นการกระเช้าเย้าแหย่คนแก่

สอย..สอย..
เฒ่าบ้านเพิ่นบ่คือเฒ่าบ้านโต
เฒ่าบ้านโตจ่มเช้าจ่มแลง
หรือว่าเพิ่นอยากแทงเจ้าบ่หือ อีแม่เฒ่า..อันนี่กะสอย
ความหมาย : เป็นการกระแนะกระแหนคนแก่ขี้บ่น

สอย..สอย..
เฒ่าบ้านโตบ่คือเฒ่าบ้านเพิ่น
เฒ่าบ้านเพิ่นตื่นเดิกลุกเช้า
ไหว้พระเจ้าสวดมนต์
เฒ่าบ้านโตลุกขึ้นบาคาตั้งแต่จ่บ
ความหมาย : กระแนะกระแหนคนแก่ช่างบ่น

สอย..สอย..
ผู้เฒ่าไหวดีล่อกินไตไก่
ผู้เฒ่าจังไฮล่อสี่เด็กน้อย
ความหมาย : แก่แล้วยังตัณหากลับ หรือเฒ่าหัวงูนั่นเอง

สอย..สอย..
เฒ่าบ้านเพิ่นต่างเฒ่าบ้านโต
เฒ่าบ้านโตอยากกินชิ่นหลอด
บัดชื้อมาให้แดกปอดกะว่ามันติดแช่ว
ความหมาย : คนแก่เอาใจอยาก

สอย..สอย..
เฒ่าหนึ่งเห็นหีเมียว่าแมนฮ้านพระ
กราบลูกกราบ พระน้อยกะมี
ความหมาย : เสียดสีคนแก่ที่ตาไม่ดี

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายอยากกินลามกระต่าย
บ่แมนของหาง่ายดี้เฒ่าห่าตำหัว
ความหมาย : คนแก่เอาใจยากหรือคนแก่เอาแต่ใจตัวเอง

๓. **คำสอยที่เกี่ยวกับอวัยวะเพศ** อันที่จริงแล้วคำสอยที่กล่าวมาก็ล้วนพูดถึงเรื่องอวัยวะเพศเป็นส่วนใหญ่ แต่เป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ คำสอยที่เกี่ยวกับอวัยวะเพศอาจจะหยาบคายอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามชาวบ้านเขาไม่ถือเพราะเป็นเรื่องสนุกสนาน ใคร ๆ ก็ชอบความขบขันหรืออารมณ์อันเกิดจากการล้อเลียนในเรื่องเพศอย่างเช่นลำตัดของภาคกลาง

คำสอยเกี่ยวกับอวัยวะเพศ มีดังนี้คือ

สอย..สอย..
หีหมอยยามลอบ หีจอบยามไช
หีใหญ่ยามตุ้ม หียุ้มเอาโคย

ความหมาย : เป็นการเปรียบเทียบอวัยวะเพศกับเครื่องมือจับสัตว์น้ำ

สอย..สอย..
สอยปั้ดสอยแป้ดสอยหน่อแตดไปเสียบเงียเบ็ด
ปลาบ่กินแตดฟูอางล่าง

สอย..สอย..
สอยปั้ดสอยแป้ดสอยหน่อแตดไปเสียบเงียเบ็ด
ปลาดึงไปหน่อแตดหยืดอยู่ย้าว..ย้าว

ความหมาย : เปรียบเทียบอวัยวะเพศกับเครื่องมือจับสัตว์น้ำ

สอย..สอย..
เกิดชาติหน้าให้หีเหนียวคือไตไก่
ให้หีใหญ่ท่อบ้านโคยย่านแลนหนี

ความหมาย : ความต้องการของคนเรานั้นไม่มีที่สิ้นสุด

สอย..สอย..
ผู้ได้หีหมอยเอาไปฮองฮังไก่
ผู้ได้หีใหญ่เอาไปเฮ็ดลานมัน

ความหมาย : เปรียบเทียบอวัยวะเพศของหญิงในลักษณะเสียดสี

สอย..สอย..
ฝันเห็นหีเขาตีเป็น ๔๘
ฝันเห็นแตดเขาตีเป็น ๘๔
ฝันเห็นเทิงหีเทิงแตดเขาตีเป็น ๔๔๘ หรือ ๘๘๔

ความหมาย : เสียดสีคนบ้าหวยบ้าแบกร์

สอย..สอย..
โคยเป็นโจทก์หีเป็นพยาน
มึงสิเป็นหลักฐานอีหลีบ่แตด
ความหมาย : ผู้หญิงหาว่าผู้ชายข่มขืนทั้ง ๆ ที่ตนเองเป็นใจด้วย

สอย..สอย..
หีผู้สาวกินข้าวเม่า
หีผู้เฒ่ากินขี้แกลบ..กุ๊บกั๊บ ๆ
ความหมาย : หญิงสาวย่อมดีกว่าคนแก่เป็นธรรมดา

สอย..สอย..
สอยลิดสอยแลด สอยหน่อแตดมาเฮ็ดหนังทำ
สอยเอาแก้มหมอลำมาดมสาบ้อนอ
ขอโทษเดอ นี่กะสอย จั่งแม่นแก้มเปิ้นเว่นชู้เพิ่นบ่ไลเอย
ความหมาย : เป็นการกระแนะกระแหนสาวหมอลำ

สอย..สอย..
ชุบหน่อไม้กินกับผักอีฮีน
ผู้สาวส่ำน้อยหีแดงฟีนลีน
ความหมาย : พูดส่อเสียดสาววัยรุ่น

สอย..สอย..
หมากขามป้อมเป็นหน่วยมนมน
ฮูหีคนคือดัง (จมูก) ม้าน้อย
ความหมาย : เปรียบเทียบอวัยวะเพศหญิงกับจมูกม้า

คำสอยเกี่ยวกับการดูลักษณะอวัยวะเพศของหญิง นายปรีชา พิณทอง ผู้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องอีสาน ได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

สอย..สอย..
ผักกะเดากินกับลาบกุ้ง คนท้องปุ้งหีง้ำ
คนท้องบ้ำหีหีโหน หน้าผากโนหีใหญ่
หน้าผากไค่หีตูน หน้าผากนูนหีสวด

หน้าผากลาดหีแป หน้าผากแปหีจ่อย
หน้าผากน้อยหีจี้ ค้นอยากได้ดีให้เลือกเอาหน้าผากใหญ่
เบิ่งอั้นนั้นมันไค่ล่ำหมูน้อยนอนเฮียงกัน ปี้บ..นี่กะสอย

ความหมาย : เป็นการสังเกตลักษณะอวัยวะเพศหญิงจากหน้าผากของเจ้าหล่อนเอง

สอย..สอย..
เทิงหลายเพิ่นว่าโมมโตบ่ว่า โตว่าโบมสว่ายบักเสียก
เทิงหลายเพิ่นว่าแอบแอขาโตบ่ว่า โตว่าคาใส่บักเสียก
เทิงหลายเพิ่นว่าฮิมโตบ่ว่า โตว่าคีมคีบบักเสียก
เทิงหลายเพิ่นว่าหมอยโตบ่ว่า โตว่าฟอยปัดบักเสียก
เทิงหลายเพิ่นว่าหน่อแตดโตบ่ว่า โตว่าหลักแพดบักเสียก
เทิงหลายเพิ่นว่าหีโตบ่ว่า โตว่าบ่อนลี้บักเสียก
เบิ่งมันกลิ้งมันเกลือกหลุบปุ้งหลุบพู
เบิ่งบักเสียกมันถูเด้าจึกเด้างาก

ความหมาย : บักเสียก หมายถึงอวัยวะเพศชายซึ่งนำมาเปรียบเทียบว่ามันจะอยู่กับอวัยวะเพศหญิงในลักษณะใดบ้าง ? ..

๔. **คำสอยสมัยใหม่** คำสอยประเภทนี้เป็นคำสอยที่พัฒนาให้เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบันซึ่งสื่อมวลชนได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว วรรณกรรมคำสอยเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะย่อมมีการพัฒนาตามไปด้วย คำสอยสมัยใหม่ยังแยกย่อยออกได้ดังต่อไปนี้

๔.๑. คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสาว
๔.๑.๑. คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสาวชาวบ้าน
๔.๑.๒. คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสาวที่ได้รับการศึกษา
๔.๒. คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสูงอายุ
๔.๓. คำสอยที่เกี่ยวกับชายสูงอายุ

คำสอยสมัยใหม่ทั้งสามประเภทนี้ชี้ให้เราเห็นว่า วรรณกรรมคำสอยมีการพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งจะขอแยกกล่าวอย่างละเอียดต่อไป

๔.๑. **คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสาว** คำสอยสมัยใหม่ที่เกี่ยวกับหญิงสาวยังแยกออกเป็นส่วนย่อยได้อีกคือ

๔.๑.๑. **คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสาวชาวบ้าน** คำสอยประเภท นี้เป็นการนำหญิงชาวบ้านไปเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ในเหตุการณ์ปัจจุบันทำนองเสียดสี ล้อเลียน และ ประชดประชัน เช่น

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักเหยี่ยวถลาลม
บัดเขาชี้นโคมช่วยด้วยพี่หลี่ถัง

ความหมาย : ภาพยนตร์เรื่องเหยี่ยวถลาลมได้รับความนิยมอย่างสูงจากผู้ชมโทรทัศน์พระเอกชื่อหลี่ถัง

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักศรคีรี
บัดห่าโคยเข้า พอทีนะคุณ

ความหมาย : เสียดสีหญิงสาววัยรุ่นในลักษณะหั้ง ๆ ที่รู้

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักสรพงษ์
บัดเขาฮูดชิบลงนี่หรือดำอำมหิต

ความหมาย : ล้อเลียนหญิงสาวที่แกล้งไม่รู้

การสอยประเภทนี้จะเป็นการล้อเลียนหญิงวัยรุ่นกับสิ่งแวดล้อมหั่ว ๆ ไป เช่น ดารานักร้อง โทรทัศน์ เครื่องดื่ม ยา ฯลฯ

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักกระทิงแดง
บัดถีกเขาแทง กระทิงแดงซู่ซ่าส์

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่เคยเบิ่งทีวี
บัดห่าโคยเข้าหี ช่องเจ็ดสีทีวีเพื่อคุณ
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักบานเย็น
บัดห่าเอ็นเข้าท้อง อย่าติงคิงน้องอย่าติงคิง

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักไฮเป็กซ์
บัดเทาเอาไปเต็กไฮเป็กซ์แก้หวัด

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักเปบซี่
บัดถือโคยเข้าหี,เปบซี่ดีที่สุด

สอย..สอย..
สาวส่ำน้อยบ่ฮู้จักแล็คตาซอย
บัดเขาดึงหมอยอาหารเสริมสำหรับคุณ
ฯลฯ

๔.๑.๒. **คำสอยที่เกี่ยวกับหญิงสาวที่ได้รับการศึกษา** คำสอยประเภทนี้เป็น คำสอยในหมู่นักศึกษาชายหญิง โดยเฉพาะนักศึกษาชายจะใช้การสอยล้อเลียนนักศึกษาหญิงซึ่งเปรียบเทียบกับเรื่องที่เรียน ความหมายก็ไม่ได้ลึกซึ้งอะไร จุดประสงค์เพื่อให้เกิดความขบขันเท่านั้น เช่น

สอย..สอย..
ลูกสาวเดียวให้เฮียนโรงเรียนราษฎร์
ถืกเขาฟาดท้องไค่อ่องล่อง

สอย..สอย..
สาวเอกภาษาไทยบ่ฮู้จักกาพย์กลอน
บัดเขาจับไปตอน นี่หรือสัมผัสนอกสัมผัสใน

สอย..สอย..
สาวเอกภาษาไทยเหลียวเบิ่งหน้าว่าแมนสินจัย หงศ์ไทย
บัดเหลียวเบิ่งเสื้อในปานว่าผ้าเช็ดรถ

สอย..สอย..
สาวเอกภูมิศาสตร์บ่ฮู้จักแผนที่
บัดถืกโคยเข้าหีนี่หรืออ่าวไทย

สอย..สอย
สาวเอกอังกฤษบ่ฮู้จัก เอ ที ที
บัดห่าถืกเขาสี่ Do it again

สอย..สอย..
สาวนักเรียนบ่ฮู้จักอิตาลี่
บัดถึกเขาสี่นี่หรือกรุงโรม
สาวส่ำน้อยเอกศิลป์บ่ฮู้จักพู่กัน
บัดถึกเขาฟัน โอ้โฮ ฝีแปรงร้ายกาจ

สอย..สอย..
สาวนักเรียนบ่ฮู้จักนายรัฐมนตรี
โคยเข้าหี ป๋าเปรมช่วยด้วย

ฯลฯ

๔.๒. **คำสอยเกี่ยวกับหญิงสูงอายุ** คำสอยประเภทนี้เป็นการล้อเลียนคนชรา เปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายไปบายโคยผัวว่าแม่นเสาโทรเลข
เคาะโป๊กเป๊กกลับกาฬสินธุ์ด่วน
ความหมาย : แสดงถึงความเลอะเลือนของคนแก่

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบ่ฮู้จักแผนที่
โคยตำหีนี่หรือเกาะสาก
ความหมาย : ล้อเลียนคนแก่เพื่อความขับขันซึ่งหนีไม่พ้นเรื่องเพศอยู่ดี

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบ่ฮู้จักศีลห้าศีลแปด
ไม้แทงแตด อาระหังสัมมา
ความหมาย : แก่แล้วควรเข้าวัดฟังธรรมเสียบ้าง

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายโคยผัวว่าแม่นหัวรถบัส
กาฬสินธุ์-กรุงเทพฯ

ความหมาย : แสดงถึงความเลอะเลือนของหญิงแก่

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายไปบายโคยผัว
วาแม่นหัวรถยนต์กาฟสินธุ์ฯ บ่ค้า..

๔.๓. **คำสอยที่เกี่ยวกับชายสูงอายุ** คำสอยประเภทนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับหญิงสูงอายุ คือเป็นการล้อเลียนหรือกระแนะกระแหนคนแก่เพื่อความขบขัน เช่น

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบ่ฮู้จักแผนที่
พอไปบายหีเมีย นี่หรืออ่าวไทย

ความหมาย : เป็นการล้อเลียนคนแก่เปรียบเทียบกับแผนที่ประเทศไทย

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายนมเมียว่าแม่นถุงกาแฟ
แม่อีน้อยอย่าใส่น้ำตาลหลายเด้อ

ความหมาย : ล้อเลียนหญิงนมยาน

คำสอยสมัยใหม่ที่เกี่ยวกับคนแกในบางครั้งก็มีเรื่องการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรีชื่อดัง อย่าง ม.ร.ว.ศึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งสมัยที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายเงินผันเป็นที่รู้จักดีในชนบท จนปรากฏในคำสอย เช่น

สอย..สอย..
เฒ่าสิตายบายโคยผัว
ว่าแมนหัวศึกฤทธิ์ ไหนละค่ะ เงินผัน นี่กะสอย

หรือ

สอย..สอย..
นกขุ่มหลี่สี่นกขุ่มง้ัว
บายของผัวว่าแมน หัวศึกฤทธิ์ นี่กะสอย

การสอยอย่างนี้ก็มิใช่จะเป็นการลบหลู่ดูหมิ่นแต่ประการใด เป็นเพราะความดังของศึกฤทธิ์ ชื่อจึงติดปากคนทั่วไป

๕. คำสอยเบ็ดเตล็ด คำสอยประเภทนี้เป็นคำสอยปลีกย่อมไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดได้จึงขอจัดไว้ต่างหาก อย่างไรก็ตามคำสอยประเภทเบ็ดเตล็ดก็หนีไม่พ้นเรื่องเพศ เช่น

สอย..สอย..
ลูกน้อย ๆ ไห้อยู่แง ๆ
พ่อกับแม่เฮ็ดหยังกันนอ นี่กะสอย
ความหมาย : กระแนะกระแหนพ่อแม่ที่ปล่อยให้ลูกร้อง

สอย..สอย..
ค้นอยากกินกล้วยกะให้ปลูก
ค้นอยากมีลูกกะให้สี่ก้น
ความหมาย : สอนให้คนขยัน

สอย..สอย..
น้ำท่วมข้าวเห็นแต่ใบวี
น้ำท่วมหีหน่อแตดโสตาย
ความหมาย : ล้อเลียนหญิงสาวเพื่อนความสนุกสนาน

สอย..สอย..
ช้างตื่นช้างไปสี่ใต้สังกะสี
โคยตื่นหีไปลื่อยู่ใต้หน่อแตด
ความหมาย : ล้อเลียนหญิงกับสังกะสีตราช้างดาว

สอย..สอย..
คนสี่ดู่เขาว่ากระหรี่
คนบ่สี่เขาว่ากระเทย
คนบ่สี่ซะเลยมีโคยไว้เยี่ยวอย่างเดียวบ้อ
ความหมาย : เสียดสีคนไม่ประสีประสาในเรื่องเพศ

สอย..สอย..
ปุ๋ยของข้าวคือปุ๋ยเคมี
ปุ๋ยของหีคือบักโคยเสียก
ความหมาย : เปรียบเทียบปุ๋ยกับการร่วมเพศของมนุษย์

สอย.. สอย..
สมัยนี่แมนสมัยพัฒนา
เงินขุดสระกะแม่นเงินผัน
เงินขุดบ่อได้มาจากภาษี
เงินค่าหีได้มาจากขายข้าว, นี่กะสอย

ความหมาย : เป็นการเปรียบเทียบการใช้เงินในลักษณะต่าง ๆ กัน

สอย..สอย..
เก็บใบตองมาฮองข้าวปลูก
พ่อสี่ลูกบ่มีแนวคา

ความหมาย : ตัณหาทำให้คนเราหน้ามืดได้

สอย..สอย..
เสี่ยวต่อเสี่ยวกินเยี่ยวกะแต
โคยแปแปแปะหีแม่เสียว

ความหมาย : ตัณหาทำให้คนเราประพฤติผิดในกามได้

ภาคที่ 2

- ปี 2535 ปีทองของการอนุรักษ์
- งานมหกรรมโปงลางกาฬสินธุ์
- สังขานต์ขึ้นระดูปีฟ้าใหม่ : บุญเดือนห้า,บุญสรงน้ำอีสาน

ปี ๒๕๓๕ ปีทองของการอนุรักษ์ฟื้นฟูโปงลาง

.....

ทองสุข มันตาทร
ศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

ผมขอเขียนอะไรบันทึกไว้เป็นจารึกเตือนความทรงจำ จากภาพอันประทับใจในการจัดงาน "**มหกรรมโปงลาง แพรวา และงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี ๒๕๓๕**" บ้าง

เริ่มกันที่ประวัติและความเป็นมาของโปงลางก่อน

สำนักที่ ๑ บอกว่า วิถีชีวิตของคนอีสานที่ชอบเอากะลอ (เกราะเหล็กหรือไม้) แขวนคอวัวควาย เพื่อให้มีเสียงดังในขณะที่วัวควายออกไปกินหญ้าไกลออกไป เด็กเลี้ยงวัวเลี้ยงควายก็ได้ยินเสียงอยู่ แสดงว่าวัวควายของตนเองหากินหญ้าอยู่จุดใด และเสียงดังจากกะลอนั้นได้ยินลักษณะ "**โป๋ง - เล็ง ๆ ๆ**" หรือ "**โป๋งล้าง ๆ**" เด็กหนุ่มสาวชาวอีสานจึงเกิดจินตนาการเป็นเสียงดนตรี เมื่อนำไม่มะหาดมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรี จึงเรียกว่า "**โปงลาง**" ตามเสียงที่ได้ยิน

สำนักที่ ๒ บอกว่า "**โปง**" คือสัญญาณที่วัดใช้ตีญาติโยมทราบว่าถึงเวลาอันสำคัญต่าง ๆ เช่น เวลาจังหัน เวลาเพล เมื่อมีใครประดิษฐ์เครื่องดนตรีอีสานขึ้น และเสียงดนตรีนั้นเกิดจากไม้เช่นเดียวกับโปง โดยเอามาเรียงคล้ายระนาด จึงเรียกว่า "**โปงลาง**"

สำนักที่ ๓ บอกว่า ตามพจนานุกรม ๑ โปงคือวัตถุที่เป็นโพรงข้างใน (อันนี้

---

๑ หมายเหตุ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้ความหมายของคำว่า "**โปง**" ออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

โปง (๑) น. เรียกลักษณะแห่งสิ่งของที่ข้างในเป็นโพรงโป่งออก, เรียก ลักษณะที่เอาผ้าคลุมมิดทั้งหัวทำให้เห็นว่าโป่ง หรือพองตัวขึ้น, คลุมโปงก็ว่า

โปง (๒) (ถิ่น) น. เครื่องโลหะหรือเครื่องไม้มักมีรูปคล้ายกระดิ่งมีลูกกระทบแขวนอยู่ภายในหรือห้อยกระหนาบอยู่ภายนอกมักใช้แขวนคอสัตว์ เช่น วัว ควาย เพื่อให้เกิดเสียงดัง, กระดึง ก็ว่า

ส่วนคำว่า "**ลาย**" ความหมายในพจนานุกรม ไม่ได้เกี่ยวข้องกับชื่อดนตรีท้องถิ่น ที่เรียกว่า "**โปงลาง**" ประการใดเลย ดังนั้น การเรียกชื่อน่าจะเรียกจากการเลียนเสียงของกะลอ ที่ว่า "**โป๋ง-เล็ง**" หรือ "**โป๋ง-ล้าง**" มากกว่า แต่ถ้าใช้คำว่า "**ราง**" พจนานุกรมให้ความหมายใกล้เคียง คือ หมายถึง ไม้ที่ต่อหรือขุดให้เป็นร่องรูปยาว ๆ ซึ่งตรงกับลักษณะการนำไม้มาทำเป็นโปงที่ใช้กระทุ้ง ในวัดตามที่กล่าวมาแล้ว อนึ่ง เครื่องดนตรีชนิดเดียวกันนี้ ชาวผู้ไทยเจ้าของตำรับเรียกว่า "**กิ๊บ-ก่อม**", "**หมากกิ๊บ-กล้อม**" หรือ "**หมากเต้อเติ่น**"

เข้ากันได้กับสำนักที่ ๒ เพราะโปงที่วัดนั้นเป็นโพรงข้างใน) ส่วนคำว่าลางนั้น คือ ลางบอกเหตุดีเหตุร้าย จึงเอามาตั้งเป็นชื่อเครื่องดนตรีว่า "**โปงลาง**" (ความจริงแล้ว" **ลางแห่งความดี หรือลางแห่งความรื่นเริง** " นั้นคนอีสานไม่เคยพูด ถ้าเป็นลางแล้ว ถือว่าร้ายทั้งสิ้น ถ้าใครจึงถือว่าดี เช่น โชคดี ตรงข้ามกับลางร้าย)

สำนักที่ ๔ ที่ ๕ และที่ต่อ ๆ ไป ก็ยังมีอีก ซึ่งใครมีแนวคิดอย่างไรก็วินิจฉัยกันไป ผมว่าไม่ใช่สาระสำคัญ

ที่น่าสนใจมากว่าคำนิยามของโปงลางคือประวัติศาสตร์ที่ยังไม่มีบันทึกไว้ เพียงแต่ก็เล่าต่อ ๆ กันมา

นายประชุม อินทรตุล ซึ่งเป็นพนักงานป่าไม้ในสมัยนั้น มีโอกาสนั้น มีโอกาสเข้าป่าตรวจราไม้บ่อย ๆ ได้พบชาวบ้านเอาไม้มาเรียงตีเป็นกะลอตามเถียงนา เกิดความชาบซึ้งในเสียงอันไพเราะจึงได้นำมาผสมวงกับ พิณ แคน ซอ โหวด โดยให้นายเปลื้อง ฉายรัศมี (ขณะนี้เป็นศิลปินแห่งชาติ) เป็นผู้ตีบรรเลง ต่อมาได้เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า " **โปงลาง** " การเล่นทำนองหรือที่เรียกว่า " **ลาย** " ก็อิงใส่กับลายแคน เช่น ลายใหญ่ ลายสุดสะแนน ลายโป้ซ้าย (หรือที่เรียกว่า ลายภู่ตอมดอก) ลายโปงลายที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของโปงลางคือลายไล่วัวขึ้นภูจะเลียนเสียงโปงลายที่แขวนคอวัวหรือควายได้อารมณ์ยิ่ง ลายนอกนั้นเป็นเครื่ององค์ ประกอบ

วงดนตรีโปงลางของนายประชุม เปิดวงและทำการแสดงต่อสาธารณชนครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๐๒ ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ณ ที่ว่าการอำเภอยางตลาด วงดนตรีโปงลางจึงเป็นที่นิยมชมชอบของชาวกาฬสินธุ์และบุคคลทั่วไปตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ต่อมา จังหวัดกาฬสินธุ์ได้จัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ขึ้น จึงได้เน้นการเรียนการแสดงดนตรีโปงลางมากขึ้น ถึงขั้นได้นำวงโปงลางไปแสดงในระดับชาติ เคยไปแสดงมาแล้วในเอเชีย ยุโรป และอเมริกา ดนตรีโปงลางจึงเป็นสัญลักษณ์ของดนตรีพื้นเมืองอีสานในกาลต่อมา

เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จมาทรงโปงลางที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สร้างความปลาบปลื้มปีติยินดีแก่บรรดาพสกนิกรชาวกาฬสินธุ์ อย่างล้นพ้นเกิดมีการจัดทำโปงลางใหญ่ที่สุดในโลกไว้ที่ประตูเมือง (ขณะนี้ย้ายมาไว้ ณ วงเวียนหน้าเทศบาลเมืองกาฬสินธ์) นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ประชาชนชาวกาฬสินธุ์ก็มุ่งความสนใจมายังโปงลาง อันเป็นจุดรวมจุดเด่นที่สร้างเอกลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสมัยนั้นซึ่งผมดำรงตำแหน่งศึกษาธิการ

จังหวัดยังไม่ถึงปีก็ได้จัดทำโครงการประกวดดนตรีโปงลางอย่างเป็นกิจลักษณะ หรือจะเรียกว่าอย่างเป็นทางการก็ได้ (เมื่อก่อนเป็นเพียงการจัดแสดงเป็นครั้งคราว และยังไม่ได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด รางวัลเป็นเงินสมนาคุณมีน้อย) ปี ๒๕๓๓ ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท มีวงดนตรีโปงลางเข้าประกวด ๘ วง โดยให้มีค่าใช้จ่ายและรางวัลมากพอสมควร วงโปงลางที่ชนะเลิศในปีนั้นคือวงคณะหนุ่มมะพร้าวห้าว-สาวดอกคูณ จากอำเภอกุฉินารายณ์

ลุถึงปี ๒๕๓๔ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ (พ.ต.ดาวเรือง นิชรัตน์) ย้ายมาอยู่ที่กาฬสินธุ์ท่านบอกว่า " **จะต้องหนุนโปงลางให้โด่งดังเต็มที่** " ผมจึงได้ทำโครงการจัดงาน "**มหกรรมโปงลาง**" เสนอต่อที่ประชุมจัดงานกาชาด ด้วยหวังว่าจะผนวกการประกวด โปงลางและงานกาชาดเข้าด้วยกัน แต่มีผู้ไม่เห็นด้วย ๒-๓ ราย จึงไม่ผ่านที่ประชุม เป็นอันว่า ปี ๒๕๓๔ ก็จัดประกวดโปงลางเหมือนปี ๒๕๓๓ แต่องค์การฯก็สนับสนุนงบประมาณมากขึ้นเป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาทเศษ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติสนับสนุนอีก ๔๐,๐๐๐ บาท ธนาคารกสิกรไทยสนับสนุน ๒๐,๐๐๐ บาท ซึ่งนับเป็นปีแรกที่ได้รับเงินสนับสนุนมากเป็นพิเศษ ประกอบกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็สนับสนุนโดยจัดพิมพ์โปสเตอร์ส่งไปเผยแพร่ทั่วประเทศ ค่าสมนาคุณและเงินรางวัลมากขึ้นตามลำดับ มีวงโปงลางสมัครส่งเข้าประกวด รวม ๑๕ วง วงที่ชนะเลิศได้แก่วงโรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์ (ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และเป็นตัวแทนของประเทศไปประกวดวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ประเทศตุรกี ในปี ๒๕๓๕)

ถึงปี ๒๕๓๕ ซึ่งก็ได้เตรียมงานมาตั้งแต่กลางปี ๒๕๓๔ โดยที่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดได้จัดตั้งฝ่ายส่งเสริมการศาสนาและวัฒนธรรมขึ้น มีคุณบัณฑูร แสงบุญ เป็นหัวหน้าฝ่าย และมีคุณไพโรจน์ เพชรสังหาร เป็นนักวิชาการศึกษาในฝ่าย ได้มีการเขียนโครงการเสนอของงบประมาณไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์เพิ่มจากปี ๒๕๓๔ มากถึง ๗๘๐ % นั่นคือขอไป ๔ แสน ๔ หมื่นเศษ ผลปรากฏว่า สภาจังหวัดในยุคนั้น คุณคมเพชร การถัก เป็นประธานสภา) ได้อนุมัติเงินทั้งก้อน โดยไม่ตัดงบประมาณเลยแม้แต่บาทเดียว เพราะท่านสมาชิกสภาจังหวัดทุกท่าน มองเห็นความสำคัญของการฟื้นฟูโปงลางและต้องจารึกไว้ด้วยว่า เพราะคำพูดของท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ที่เคยพูดว่า "**ต้องทำโปงลางให้โด่งดัง**" ด้วย นอกจากงบประมาณที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสนับสนุนแล้ว ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัด (นายวีระ เสรีรัตน์) ยังแต่งตั้งกรรมการหาทุนเพิ่มอีกประมาณแสนบาทจึงนับ

ได้ว่า เป็นจุดที่รุ่งโรจน์ของโปงลางกาฬสินธุ์อย่างแน่นอน นี่คือที่มาของงานมหกรรมโปงลางแพรวาและงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์

โครงสร้างของงานมีฝ่ายหลัก ๆ ที่สำคัญได้แก่ ฝ่ายจัดขบวนแห่ ซึ่งมีท่านปลัดจังหวัดกาฬสินธุ์ (นายไพบูลย์ จินดารัตน์) เป็นประธาน ฝ่ายจัดประกวดโปงลางระดับประถมศึกษามีผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด (นายสมชัย อุดรโพธิ์) เป็นประธาน ฝ่ายจัดประกวดโปงลางระดับมัธยมศึกษามีผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด (นายวินัย เสาหิน) เป็นประธาน ฝ่ายจัดการประกวดระดับประชาชนมีปลัดจังหวัดเป็นประธาน มีคุณอดิศักดิ์ จันทะไทย เลขานุการจังหวัดเป็นเลขานุการฝ่ายจัดเวที ซึ่งท่านได้กระจายงานให้ผู้รับผิดชอบมากมายฝ่ายตัดสินขบวนแห่ มี คุณศิริพร นิชรัตน์ นกยกเหล่ากาชาดเป็นประธาน ฝ่ายตัดสินการประกวดมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นประธาน ทั้งหมดนี้ให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นสำนักงานเลขานุการทั่วไป ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผม คุณพล ภูมิภักดิ์ คุณบัณฑูร แสงบุญ และมีคุณไพโรจน์ เพชรจังหาร (ปริญญาโททางด้านไทยคดี) เป็นแม่งาน

ลุถึง ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ (ซึ่งเป็นวันคล้ายวันที่สมเด็จพระเทพฯเสด็จทรงโปงลาง) งานที่วางแผนไว้ ก็ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายดำเนินการให้สำเร็จเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ เช่นการจัดขบวนแห่ มีขบวนแห่จากทุกอำเภอ รวม ๑๔ อำเภอ ขบวนแห่จากวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ และขบวนแห่จากโรงเรียนอนุกูลนารี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จัดรถบุบผชาติอัญเชิญถ้วยรางวัลพระราชทานนับเป็นประวัติศาสตร์เมืองกาฬสินธุ์ที่ต้องจารึกไว้ เพราะแต่ละขบวน ได้จัดยิ่งใหญ่มโหฬารสวยงามตระการตาจากการแต่งกายของนักฟ้อนสาวงามขบวนละ ๓๐๐-๕๐๐ คน ซึ่งแต่งกายด้วยผ้าไหมแพรวาและผ้าพื้นเมืองอื่น ๆ ทำให้เพิ่มความหมายเป็นพิเศษหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นพาดหัวข่าวว่า "**โปงลางตักบาตรพิมพ์ทั่วเมืองกาฬสินธุ์**" และคุณปรีชา ทรัพยโสภา ออกข่าวเกี่ยวกับการจัดขบวนแห่และงานมหกรรมโปงลางไปทั่วประเทศ ตั้งแต่เช้าวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ จนถึงวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๓๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีลักษณะเด่น เป็นถ้วยสวยงามใบใหญ่หนักถึง ๑๕ กิโลกรัม สูงถึง ๘๕ เซนติเมตร เป็นถ้วยพระราชทานที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่ผู้เขียนเคยเห็นมาและนับเป็นสิ่งที่สร้างให้งานนี้เด่นเป็นพิเศษทำให้ข่าวแพร่ไปทั่วประเทศ

การประกวดดนตรีโปงลาง เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ จนถึง ๕ มีนาคม ๒๕๓๕ รวม ๙ วัน ๙ คืน โดยแบ่งการประกวดเป็นระดับประถมศึกษา มี ๑๕ คณะ ระดับมัธยมศึกษา มี ๖ คณะและระดับประชาชนทั่วไปมี ๑๓ คณะ ทางฝ่ายเลขานุการ

ห่วไปได้จัดประชุมหัวหน้าวง สะสางปัญหาต่าง เช่น การกำหนดทำนอง (ลายเพลง) กติกา กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้จับสลากกว่าใครจะได้แสดงก่อน - หลัง ในวันใด เมื่อการแสดงจริงแต่ละวงก็เคารพกติกา และสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมได้ดียิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวงระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือวงประชาชน และข้าพเจ้าขอจารึกเป็นประวัติศาสตร์เมืองกาฬสินธุ์อีกเช่นกันว่ามีผู้เข้าชมวงดนตรีโปงลางมากกว่าวงดนตรีลูกทุ่งวงดังที่จ้างมาราคาแพงซึ่งประชันอยู่เวทีกลาง ใคร ๆ ก็ประทับใจภาพที่เห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันชิงชนะเลิศข้าพเจ้าตั้งใจจะเดินเข้าชมการชนะเลิศระดับมัธยมศึกษาปรากฏว่าไม่สามารถแหวกฝูงชนเข้าไปดูได้ เลย ส่วนการชิงชนะเลิศระดับประชาชนนั้น ถึงแม้จะมีการเก็บค่าเก้าอี้อีกครั้งหนึ่งนอกเหนือไปจากการเก็บค่าผ่านประตูตามปกติ เก้าอี้ก็เต็มไปด้วยประชาชนภายใจพริบตาเดียวจริง ๆ นับเป็นเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์ใจเป็นที่ยิ่ง

การประกวดโปงลาง ในงานมหกรรมโปงลาง ๆ ปี 2535 นี้ นอกจากจะมีการประกวดวงดนตรีโปงลางแล้ว ยังมีการประกวด **"เดี่ยวโปงลาง"** เพื่อแสดงให้เห็นถึงศิลปะอันบริสุทธิ์จากจินตนาการดั้งเดิมของศิลปินทั้งมวล นอกจากนั้นยังมีการประกวด **"สาวงามดีดไห"** เพื่อชิงรางวัลชนะเลิศอีกต่างหากด้วย

รายชื่อผู้ชนะเลิศในการประกวดประเภทต่าง ในปี ๒๕๓๕

วงดนตรีโปงลางระดับประถมศึกษา ได้แก่ **"วงชลทิพย์"** จากโรงเรียนบ้านโพนสวาง อำเภอสหัสขันธ์

วงดนตรีโปงลางระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ **"วงโปงลางโรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์"** อำเภอเมือง

วงดนตรีโปงลางระดับประชาชน ครองถ้วยพระราชทาน ได้แก่วงโปงลางคณะ **"หนุ่มมะพร้าวห้าวสาวดอกคูน"** จากบ้านกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์

การประกวดเดี่ยวโปงลาง ได้แก่ **ศิลปินจากวงโปงลางบ้านหนองสอ** อำเภอเมือง ๆ

ประกวดสาวงามดีดไห ได้แก่ สาวดีดไหจากคณะ **ส. ประดิษฐ์ศิลป์** บ้านหามแห-โพนทอง อำเภอเมือง ๆ คือ นางสาวรัตนา พรหมโสภา

เสร็จสิ้นการประกวด คณะที่ชนะเลิศในระดับต่าง ๆ ต่างก็มรชื่อเสียงกำจรกระจายไปทั่วทิศานุทิศทราบจากคุณกรรณิการ์ เถาวโท ผู้จัดการโปงลางอนุกูลนารีว่า " เพียงได้ลำดับที่ ๒ ก็รับงานการแสดงไม่หวาดไม่ไหวแล้ว " ในขณะที่วง " **หนุ่มมะพร้าวห้าว-สาวดอกคูน** " ซึ่งเป็นวงที่ครองถ้วยพระราชทานนั้นได้ต้องพูดถึง ผมเคยไปเยี่ยมถึงบ้านหัวหน้าวงเขาชี้นคิวการแสดงบนป้ายยาวเหยียด ได้เห็นแล้วยิ่งภูมิใจว่านี่คือผลพวงจากการพัฒนาในด้าน

วัฒนธรรมที่นำไปสู่การประยุกต์ จนถึงขั้นทำมาหากินได้ จะเรียกว่า **อุตสาหกรรมวัฒนธรรม** ดังที่ ฯพณฯ ดร. ก่อ สวัสดิ์พานิช เคยเรียกก็คงจะไม่ผิดกระมัง

การจัดงานมหกรรมโปงลาง แพรวา และงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจัดเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๓๕ นั้น นับเป็นการเริ่มต้นครั้งแรก ซึ่งอาจมีการบกพร่องด้านการจัดการอยู่บ้าง แต่ก็นับว่าได้ผลสำเร็จในแง่การประชาสัมพันธ์ดนตรีเอกลักษณ์ของจังหวัดได้เป็นอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคืนสุดท้าย คุณประจวบ ตังคอารีย์ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้บอกผมว่า "**เสร็จงานของให้ท่านศึกษารีบทำเรื่องบรรจุงานนี้ลงในปฏิทินการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**" ซึ่งขณะนี้ก็ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ในปี ๒๕๓๖ และในปีต่อ ๆ ไป งานนี้จะได้รับการพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกว่าจะสมบูรณ์แบบถึงอย่างไรก็ตาม ประวัติแห่งการฟื้นฟูโปงลางเมืองกาฬสินธุ์ ก็ได้ถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ที่ตรงนี้ และเป็นเพียงก้าวแรกของการบันทึก หากจะมีใครที่มีข้อมูลได้ละเอียดลึกซึ้งมากกว่านี้มาช่วยบันทึก ก็จะเป็นพระคุณอย่างสูงยิ่ง เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี และสร้างศรัธาต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

งานมหกรรมโปงลาง ฯ กาฬสินธุ์

ทองสุข มันตาทร*

เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ดนตรีโปงลางมีถิ่นกำเนิดที่จังหวัดกาฬสินธุ์ บรรพบุรุษชาวกาฬสินธุ์ได้ประดิษฐ์คิดค้นดนตรีชนิดนี้จากธรรมชาติหรือวิถีชีวิตของชนบท นั่นคือเดิมโปงลางเป็นคำเรียกวัตถุที่ใช้แขวนคอวัว-ควาย เมื่อถูกปล่อยไปกินหญ้าตามป่าเขาลำเนาไพร วัตถุดังกล่าวจะมีเสียงดัง " **โป๋ง - เส็ง ฯ** " หรือ " **โป๋ง - ล้าง** " ตลอดเวลา ทำให้เจ้าของทราบว่าวัว - ควายของตนอยู่ที่ใด วัตถุดังกล่าวทำด้วยเหล็กก็มีทำด้วยไม้ก็มี ต่อมาก็มีผู้เกิดจินตนาการจากเสียงดังกล่าวนึกออกมาเป็นเสียงดนตรี แล้วก็นำเอาไม้มะหาดแห้งมา ประดิษฐ์ทำให้เกิดเสียงต่าง ๆ เป็นเสียงดนตรีขึ้น เรียกว่า "โปงลาง"

ต่อมาก็มีผู้นิยมนำโปงลางไปเล่นผสมกับดนตรีชนิดอื่น ๆ เช่น แคน พิณ โหวด เกิดเป็นดนตรีโปงลางขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขณะนี้มีวงดนตรีโปงลางกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทุกตำบล ทุกอำเภอ นอกจากการผสมวงดังกล่าวแล้ว การแสดงประกอบทุกชุดจะเป็นสาวสวยแต่งกายสไตล์กาฬสินธุ์ออกมาแสดงประกอบการแสดงแต่ละชุด

จังหวัดกาฬสินธุ์ได้จัดให้มีการประกวดดนตรีโปงลางขึ้น เริ่มเป็นทางการเมื่อ ๒๕๓๓ ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป มีการเพิ่มงบประมาณในด้านนี้จากปี ๒๕๓๓ ได้รับเงินอุดหนุนเพียง ๒๐,๐๐๐ บาท เป็น ๕๐,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๓๔ ผลการประกวดในปี ๒๕๓๔ ทำให้วงดนตรีคณะโรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์โด่งดังและรับงานการแสดงทั่วประเทศ และได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ให้เป็นแชมป์โปงลางประเทศไทย ไปประกวดวัฒนธรรมพื้นบ้านนานาชาติที่ประเทศตุรกี

และเมื่อถึงปี ๒๕๓๕ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้สนับสนุนเงินงบประมาณแบบก้าวกระโดดคือเพิ่มเป็น ๔๔๐,๐๐๐ บาท ให้จัดเป็นมหกรรมโปงลาง แพรวา พร้อมกับงานกาชาดจังหวัด ระหว่างวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ - ๕ มีนาคม ๒๕๓๕ เป็นประจำทุกปี การประกวดโปงลางปีนี้จึงทำให้ยิ่งใหญ่เป็นพิเศษกล่าวคือ แยกประกวดเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และประชาชนทั่วไป ขณะนี้รับสมัครไว้แล้ว รวม ๓๔ วง และในระดับประชาชนทั่วไปจะเป็นการแข่งขันชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามพบรมราชกุมารีอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาและทำให้งานมหกรรมโปงลางฯ ของกาฬสินธุ์ยิ่งใหญ่ขึ้นเกินความคาดหมาย

นอกจากจะมีการประกวดวงดนตรีโปงลางถึง ๓๐ กว่าวง ตลอดทั้ง ๙ คืน แล้ว ยังมีการประกวดขบวนแห่ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นวันเปิดงานด้วย ขบวนแห่ดังกล่าวได้รับการออกแบบจากจิตตนาการให้เป็นขบวนแห่ชาวกาฬสินธุ์โดยแท้ นั่นคือ ส่วนที่ ๑ เป็นขบวนแห่อัญเชิญถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วย รถอัญเชิญพระบรมสาทิสลักษณ์ รถอัญเชิญถ้วยรางวัลพระราชทาน ตามด้วยขบวนฟ้อนนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ กว่า ๑๐ สถาบัน แล้วจึงเป็นขบวนของ "ผ้าไหมแพรวา" ซึ่งมีถิ่นกำเนิดที่กาฬสินธุ์เช่นกันและได้รับความนิยมสูงสุด ขบวนนี้โชว์ให้เห็นความสวยสดงดงามและความน่าที่งของผ้าไหมแพรวา จนทำให้ท่านอยากจับต้องหรืออยากเป็นเจ้าของอย่างแน่นอน ส่วนที่ ๒ เป็นขบวนแห่โปงลางจาก ๑๔ อำเภอ แต่ละอำเภอมีสวยงามอย่างน้อย ๓๐๐ คน แต่งกายสไตล์กาฬสินธุ์ (ใช้ผ้าแพรวากระโจมอก) ฟ้อนตาม จังหวะโปงลางซึ่งบรรเลงไปในขณะนั้น นอกจากสาวสวย ๓๐๐ คน แล้ว แต่ละอำเภอก็ระดม คนที่แต่งกายพื้นเมืองแบบอื่น ๆ เข้าร่วมอีกมากมาย ขบวนของอำเภอทั้ง ๑๔ อำเภอนั้น ประชันความงดงามและความเป็นเลิศในความคิดสร้างสรรค์ เพื่อชิงรางวัลเงินหมื่นทั้งในด้านสวยงามและประเภทรความคิด

นอกจากนั้นยังมีการประกวดธิดาแพรวา แข่งขันชิงแชมป์ล้มตำเงินล้าน และมีมหรสพ เช่น วงดนตรีที่โด่งดังให้ชมทุกคืน

ไปเที่ยวงานมหกรรมโปงลาง แพรวา และงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากจะได้ชมการประชันความสุดยอดของโปงลางระดับประเทศ ความงดงามและวิจิตรพิสดารของขบวนแห่ทั้ง ๒ ส่วนที่กล่าวมาแล้ว ยังจะได้ชมและเลือกซื้อหาสินค้าพื้นเมืองหลากหลายอาทิ กระเป๋าลายขิด ผ้าไหมแพรวา เนื้อเค็ม รดเด็ดอันลือชื่อของเมืองกาฬสินธุ์อีกด้วย

เดือนห้าสังขานต์ขึ้นระดูปีฟ้า
ใหม่ประเพณีบุญเดือนห้า : บุญสรงน้ำอีสาน

".. ฮีตหนึ่งนั้น
พอเถิง เดือนห้าได้ พวกไพร่ชาวเมือง
จงพากัน ฮดสรง ผัดสีพุทธรูป
เฮ็ดทุกวัด แท้ แท้ ไผ ไผ บ่ได้ว่า
ให้พากัน เฮ็ดแท้ อย่าไลม้าง ห่างสา
หั่วทุกทีป แผ่นหล้า ให้ทำต่อฮู่คน
จึ่งชิสุขอยู่ล้น ทำถืกคำสอน
ถืกฮีตคองโบราณเฮา แต่หลัง ปฐมพู้น...ฯ
(ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่)

บุญเดือนห้า คือการทำบุญขึ้นปีใหม่ของไทย - ลาว เรียกตามภาษาบาลี ว่า ตรุษสงกรานต์ คำว่า "**ตรุษ**" หมายถึง ตัด หรือ สิ้น ได้แก่วันตัดปี หรือวันสิ้นปี ส่วนคำว่า "**สงกรานต์**" หมายถึง การย้ายที่,การเคลื่อนที่ ซึ่งความหมายรวมจริง ๆ ของคำว่า"**ตรุษสงกรานต์**" ก็คือ "**วันที่พระอาทิตย์เคลื่อนจากปีเก่า ก้าวสู่ปีใหม่**" นั่นเอง

ปัจจุบัน กำหนดทางสุริยคติ ตกอยู่ใน วันที่ ๑๓ - ๑๔ - ๑๕ เมษายน ของทุกปี **ทำไม ? จึงต้องเป็นเดือนห้า (เมษายน) ? ? ? ?**

มีหลายคนที่มีความสงสัยว่า เหตุใด วันขึ้นปีใหม่ของไทย - ลาว หรือวันตั้งต้นของปีจึงกำหนดเอาเดือนห้า เหตุใดจึงไม่กำหนดเอาเดือน หนึ่ง และในเดือนห้า (เมษายน) นั้น วันขึ้นปีใหม่ (โบราณเรียก วันสังขานต์ขึ้น) ก็ไม่ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ซึ่งเป็นวันตั้งต้นของเดือนห้าด้วยซ้ำ ซึ่งหากนับย้อยอดีตไปอีกหลายสิบปีแล้ว วันตรุษสงกรานต์ จะอยู่ในระหว่างเดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ เป็นต้นไป จนเลยไปถึง เดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ ก็มี ซึ่งจะถูกวันใดนั้นก็แล้วแต่ การคำนวณตัวเลขตามสุริยคติ ซึ่งก็ต้องไม่เกินหรือขาดจากกำหนดระยะของช่วงเวลานี้ไปได้

คำตอบในเรื่องนี้ตามความเป็นจริงแล้ว วันขึ้นปีใหม่ของไทย - ลาว แท้ ๆ แต่ดั้งเดิมนั้น ตกอยู่ในเดือนอ้าย คือเดือนที่ ๑ เดือน กก (อ้ายแปลว่า กก,ต้น,เดิม) ขึ้น ๑

ค่ำ นั่นเอง เดือนอ้าย จึงเป็นเดือนที่ ๑ ของปี เราใช้วันขึ้นปีใหม่ในเดือนอ้ายมาตั้งแต่เดิมเป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว ชื่อเดือน ชื่อปี และชื่อวัน ของ ไทย - ลาว แต่เก่า ก็ไม่ใช่ที่เราใช้

วันแต่ดั้งเดิมของไทย - ลาว นั้นมีอยู่ ๑๐ วัน เราเรียกว่า " **แม่มื้อ** " ได้แก่

๑. มื้อกาย	๒. มื้อฮับ	๓. มื้อฮะวาย
๔. มื้อเมิง	๕. มื้อเปิก	๖. มื้อก้ด
๗. มื้อกด	๘. มื้อฮวง	๙. มื้อเต่า
๑๐. มื้อกา		

เดือนมี ๑๒ เดือน เรียกชื่อตามลำดับ ดังนี้

๑. เดือนอ้าย	(เดือนที่ ๑)	ตรงกับเดือน	ธันวา
๒. เดือนยี่	(เดือนที่ ๒)	ตรงกับเดือน	มกรา
๓. เดือนสาม	(เดือนที่ ๓)	ตรงกับเดือน	กุมภา
๔. เดือนสี่	(เดือนที่ ๔)	ตรงกับเดือน	มีนา
๕. เดือนห้า	(เดือนที่ ๕)	ตรงกับเดือน	เมษา
๖. เดือนหก	(เดือนที่ ๖)	ตรงกับเดือน	พฤษภา
๗. เดือนเจ็ด	(เดือนที่ ๗)	ตรงกับเดือน	มิถุนา
๘. เดือนแปด	(เดือนที่ ๘)	ตรงกับเดือน	กรกฎา
๙. เดือนเก้า	(เดือนที่ ๙)	ตรงกับเดือน	สิงหา
๑๐. เดือนสิบ	(เดือนที่ ๑๐)	ตรงกับเดือน	กันยา
๑๑. เดือนสิบเอ็ด	(เดือนที่ ๑๑)	ตรงกับเดือน	ตุลา
๑๒. เดือนสิบสอง	(เดือนที่ ๑๒)	ตรงกับเดือน	พฤศจิกา

ปีของไทย - ลาว มี ๑๒ ปี เรียกชื่อ ตามลำดับดังนี้

๑. ปีไจ้	ตรงกับ	ปีชวด
๒. ปีเป้า	ตรงกับ	ปีฉลู
๓. ปียี่	ตรงกับ	ปีขาล
๔. ปีเหม้า	ตรงกับ	ปีเถาะ
๕. ปีสี	ตรงกับ	ปีมะโรง
๖. ปีไส้	ตรงกับ	ปีมะเส็ง
๗. ปีสะง้า	ตรงกับ	ปีมะเมีย
๘. ปีมด	ตรงกับ	ปีมะแม

๙. ปีสัน ตรงกับ ปีวอก
๑๐. ปีเฮ้า ตรงกับ ปีระกา
๑๑. ปีเส็ด ตรงกับ ปีจอ
๑๒. ปีไค้ ตรงกับ ปีกุน

ตามชื่อของเดือนและลำดับของเดือน ที่ใช่ของไทย - ลาว เรานี่ ถือว่าเดือนอ้ายเป็นต้นปี คือ เป็นเดือนที่ ๑ เราจึงเรียกว่า เดือนอ้าย หรือบางแห่งก็เรียกว่า เดือนเจียง อันเป็นวันขึ้นปีใหม่ (เผ่าแม้ว ทางตอนเหนือของลาวในปัจจุบันยังใช้กันสืบมาจนถึงทุกวันนี้)

...ต่อมา หลังจากที่ไทย - ลาว อพยพลงมาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิอันเป็นเขตของทั้งสองประเทศทุกวันนี้ ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของ มอญ พม่า เขมร จึงนำเอาวัฒนธรรมของเชื้อชาติดังกล่าวมาใช้ ชื่อของ วัน เดือน ปี และ ศักราช ก็เอาตามเขา เวลาที่ขึ้นปีใหม่ก็เอาตามเขา ดังนั้น วันขึ้นปีใหม่ของไทย - ลาว จึงตกมาอยู่ในระหว่างเดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ไปถึง เดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ ตามแบบ พม่า มอญ และ เขมร ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ก็ได้รับวัฒนธรรมมาจากชาวอินเดียโบราณที่มีอิทธิพลต่อดินแดนแห่งนี้อีกต่อหนึ่ง

เหตุใดท่านจึงกำหนดเอาระยะเดือน ๕ ต่อเดือน ๖ เป็นวันขึ้นปีใหม่ ? ? ? ?

ในเรื่องนี้ มีอธิบายว่า ระยะเวลาของกลางวันและกลางคืนที่มีเท่ากันนั้น มีอยู่ ๒ ระยะ คือ ระยะเดือน เมษา (เดือนห้า) กับเดือน ตุลา (เดือน ๑๑) ในระยะสองเดือนนี้เวลากลางวันกับเวลากลางคืนมี ๑๒ ชั่วโมง เท่ากับ

นับแต่เดือน เมษา (เดือน ๕) ไป เวลากลางวันจะยาวขึ้นเสมอ จนถึงเดือน ๗ (กรกฎาคม) เป็นเวลาที่มีกลางวันยาวที่สุด คือ ยาวถึง ๑๔ ชั่วโมง ๒๔ นาที

พวกนักปราชญ์อินเดียแต่โบราณถือเอาว่า เวลาแรกตั้งแต่มื้อกลางวันมีความยาวขึ้นนั้นเป็นเวลาเจริญ (เรียกว่า "**วัฒนฉายา**" เวลามีเงาเจริญ) พระอาทิตย์จะเริ่มขึ้นอ้อมทางทิศเหนือเป็นเวลาที่ฝนตั้งต้นตก อุดมสมบูรณ์ และมนุษญ์สามารถประกอบกิจการงาน อันให้ผลผลิตสำหรับเลี้ยงชีวิตได้ดีกว่าฤดูอื่น จึงกำหนดเอาเวลาตั้งต้นยามกลางวันมีเวลามากกว่ากลางคืน คือ มากกว่า ๑๒ ชั่วโมง ขึ้นไปนั้นเป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งตามธรรมดาแล้วมักตกอยู่ในเดือน ๕ (ระหว่าง - วันที่ ๑๓ - ๑๔ - ๑๕) เสมอ

แต่การที่จะรู้ให้ละเอียดว่า มันจะตั้งต้นในวันใด ก็ต้องคำนวณตามวิธีเลขโหราศาสตร์ที่แบ่งปริมณฑล วงกลมของขอบฟ้าออกเป็น ๑๒ เดือน หรือ ๑๒ ราศี แต่ละราศีกำหนดออกเป็น ๓๐ องศา รวมทั้งหมด ๓๖๐ องศาโดยกำหนดเอาราศีพฤษภ (เดือน

พฤษภา) เป็นราษีที่ ๑ เวียนไปจนกลับมาถึงราศีเมษ (เดือนเมษา) เป็นราศีที่ ๑๒ **แต่เรียกว่าราศี ๐ แล้วองศาก็นับ ๑ มาแต่ราษี ๐ (เมษ)** มาถึงราศีมีน รวมทั้งหมดก็ได้ ๓๖๐ องศา

วันที่ครบรอบ ๓๖๐ องศานี่แหละเป็นวันสังขานต์ล่วง (สงกรานต์ล่วง) คือหมดปี และวันตั้งแต่ต้นนับรอบองศา ๑ ไปใหม่นั่นแหละเป็นวันขึ้นปีใหม่ หรือวันสังขานต์ขึ้น (สงกรานต์ขึ้น) ขีดขั้นหรือจุดระหว่างกลางของวันระหว่าง ๓๖๐ องศา กับ ๑ องศา จัดให้เป็นวันที่เรียกว่า "**วันเนา**"

ฉะนั้น ในปฏิทิน ไทย - ลาว แต่เดิม ที่เป็นแผ่นมีรูปนางสังขานต์ขี่สัตว์ ประกาศวันสงกานต์ (ปัจจุบันไม่ค่อยเห็นส่วนราชการหรือธนาคารใดพิมพ์เผยแพร่นัก) ในปฏิทินดังกล่าว ท่านจะบอก วัน เวลาทั้ง ๓ นี้ไว้ทุกปีว่า

๑. **วันสังขานต์ล่วง** (ครบ ๓๖๐ องศา) จะตรงกับวันที่เท่านั้นเท่านี้ เดือนเท่านั้นขึ้นหรือแรมเท่านี้ เวลากี่นาที กี่ วินาที (ส่วนใหญ่จะตกอยู่ในวันที่ ๑๓ เมษายน ระหว่างเดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ไปถึงเดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ)

๒. **วันเนา** (วันจุดขั้นกลางระหว่าง ๓๖๐ องศา กับ ๑ องศา คือวันขั้นระหว่างปีเก่ากับปีใหม่) ตรงกับวันที่เท่านั้นเท่านี้ เวลากี่นาที และวินาที (ส่วนใหญ่จะเป็นวันที่ ๑๔)

๓. **วันสงขานต์ขึ้น** (วันสงกรานต์ขึ้น) คือ วันตั้งต้นนับ ๑ องศา ใหม่ ตรงกับวันที่เท่านั้นเท่านี้ (ส่วนใหญ่เป็นวันที่ ๑๕)

ตามรูปของ ๑๒ ราศี (๓๖๐ องศา) กำหนดเป็นดังนี้คือ

๑๒. ราศี เมษ	๑. ราศี พฤษภ	๒. ราศี มิถุน
๓. ราศี กรกฎ	๔. ราศี สิงห์	๕. ราศี กันย์
๖. ราศี ตุล	๗. ราศี พฤศจิก	๘. ราศี ธนู
๙. ราศี มกร	๑๐. ราศี กุมภ	๑๑. ราศี มีน

ตามปกติแล้ว ปัจจุบัน สังขานต์ล่วง (หมดปี) ตกอยู่ในวันที่ ๑๓ เมษา วันเนา ตกวันที่ ๑๔ (**คำว่า "เนา" เป็นภาษามอญและเขมร แปลว่า หยุด อยู่ พัก**) ส่วนวัน สังขานต์ขึ้น หรือวันปีใหม่ จะเป็นวันที่ ๑๕ เมษายน

...แต่...ตามที่กำหนดนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเป็นวันที่มั่นคง เที่ยงแท้ เพราะการคำนวณหาวันขึ้นปีใหม่ตามวิธีโหราศาสตร์ ที่คำนวณปฏิทินอยู่ในทุกวันนี้นั้น ทำมาได้ ๑๘๕๘ ปี (หนึ่งพันสามร้อยห้าสิบสาม) มาแล้ว

หากนับย้อนหลังไป ๑๓๕๓ ปี วันที่นับเป็นวันขึ้นปีใหม่ครั้งแรก คือวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๑๑๘๒ (ค.ศ. ๖๓๙ สมัยทวาราวดี ยุครุ่งเรืองสูงสุด ของเมืองฟ้าแดดสงยาง) ตรงกับวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ และวันนี้เอง เป็นวันตั้งแต่จุลศักราชที่ใช้คำนวณปฏิทินของดินแดนสุวรรณภูมิตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

ตามที่กล่าวมานี้ หมายความว่า เมื่อ ๑๓๕๓ ปี ล่วงมาแล้วนั้น วันขึ้นปีใหม่ตามแบบนี้ตกอยู่ในวันที่ ๒๔ มีนาคม จุลศักราช ๑ (พ.ศ. ๑๑๘๒ - ค.ศ. ๖๓๙) แต่เดี๋ยวนี้วันขึ้นปีใหม่มาตกอยู่ในวันที่ ๑๕ เมษายน หมายความว่า เคลื่อนย้ายผิดจากเดิมมาแล้ว ๒๒ วัน แต่หากนับต่อไปอีก ๒๗ ปี (นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ออกไปอีก ๒๗ ปี คือ พ.ศ. ๒๕๖๒) วันสังขานต์ล่วงจะตกอยู่ใน วันที่ ๑๔ เมษายน วันเนาจะตกอยู่วันที่ ๑๕ วันสังขานต์ขึ้น (วันขึ้นปีใหม่) จะตกเป็น วันที่ ๑๖ เมษายน และหากนับนานต่อไปอีก ๖๐ ปี ก็จะเลื่อนไปอีก ๑ วัน แต่หากกำหนดตามทางจันทรคติแล้ว วันขึ้นปีใหม่ต้องอยู่ในกำหนดหนึ่ง คือ แต่เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ไปถึงเดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ เสมอไม่ก่อนหรือหลังกำหนดนี้ไปได้ เพราะบางปี จะกำหนดให้มีแปดสอดขึ้นนั่นเอง

มูลเหตุแห่งการทำบุญเดือนห้า และประเพณีสงกรานต์

ประเพณีการสรงน้ำ รดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ การสรงน้ำพระพุทธรูปอดสรงพระผู้ใหญ่ การเอาพระลงจากที่บูชามารดน้ำ ทำความสะอาดในรอบปีนั้น มีเรื่องเล่าตามนิทานโบราณคดี กล่าวถึงนิทานมะลำมะลอย ที่เล่าสู่กันฟังของคนโบราณสืบมา คือ

"...เมื่อต้นพัฒนากัปป์นั้น มีลูกชายเศรษฐีผู้หนึ่ง ชื่อท้าวธรรมปาละกุมาร (ไทยเรียกท้าวธรรมบาล) เป็นผู้เฉลียว)ลาดเรียนรู้จบไตรเภท และตั้งตนเป็นอาจารย์สั่งสอนศิลธรรมความรู้แก่คนทั้งหลาย จนมีชื่อเสียง ลือชาปรากฏ หานักปราชญ์คนใดจะเท่าเทียมไม่มี

ในคราวนั้น มีท้าวมหาพรหมตนหนึ่ง ชื่อ กบิลพรหม ได้ลงมาท้าวถามปัญหาต่อต่อท้าวธรรมปาละกุมาร ๓ ข้อ โดยกบิลพรหม ได้สัญญาพนันกับธรรมปาละกุมารว่า ถ้าแก้ปัญหาได้จะตัดคอเอาศรีษะของตนบูชา แต่หากตอบไม่ได้ ก็จะตัดศรีษะของธรรมปาละกุมารเสีย

ปัญหาที่ทำให้เกิดตำนานนี้มีว่า "...อันว่า สิริ (ศรี) ของมนุษย์นั้น ยามเช้าอยู่ที่ใด ยามสายอยู่ที่ใด และ ยามค่ำนั้นอยู่ที่ใด....?

ธรรมปาละกุมารตอบแก้ปัญหาทันทีไม่ได้ จึงขอผัดไว้เจ็ดวัน จะไปคิดก่อนกบิลพรหมก็อนุญาต ครั้นล่วงมาได้สามวันแล้ว ธรรมปาละกุมารก็ยังคิดไม่ออก มีความละอายชาวบ้านชาวเมืองมากในการปัญหาไม่ได้จึงหนีออกจากเรือนของตนชัดเชพเนจรไปจนเหนื่อยอ่อน

ถึงเขตดงป่าตาลแห่งหนึ่ง เวลากลางคืนจึงย้ายเข้าไปนอน อยู่ในโพรงของต้นตาลบังเอิญมีนกอินทรีผัวเมียคู่หนึ่งทำรังอยู่ต้นตาลนั้นกำลังพูดกันอยู่ นกตัวเมียถามผัวว่าพรุ่งนี้เราจะได้อะไรกินกัน ? นกผัวบอกว่า เราจะได้กินซากศพของธรรมปรละกุมารที่กบิลพรหมจะฆ่าในวันพรุ่งนี้เพราะแก้ปัญหาไม่ได้จนบัดนี้ล่วงมาได้หกวันแล้ว นกเมียถามว่า กบิลพรหมถามปัญหาว่าอย่างไร ? นกผัวก็บอกและแก้ปัญหานั้นให้เมียฟัง ว่า

"ยามเช้า สิริของคนอยู่ที่หน้า เพราะคนตื่นนอนขึ้นมาต้องเอาน้ำล้างหน้าจึงจะเป็นมงคลแก่ตน

ยามเที่ยง สิริของคนอยู่ที่หน้าอก ให้เอาน้ำลูบอกทุกวันจึงเป็นมงคลแก่ตน

ยามค่ำ สิริของคนอยู่ตีน ดังนั้นเวลาจะเข้านอน ต้องเอาน้ำล้างตีนจึงเป็นมงคลแก่ตน

ธรรมปาละกุมารนั้นสามารถฟังภาษานกได้ เมื่อได้ยินดังนั้นจึงรู้แจ้ง มีความยินดีอย่างยิ่ง รีบเดินทางกลับเมืองในคืนนั้น ตื่นเช้ามาวันสุดท้าย ท้าวกบิลพรหมก็มาถามปัญหาและธรรมปาละกุมารก็แก้ได้ตามนกพูด ท้าวกบิลพรหมจึงขอตัดคอตนเอง เอาศีรษะบูชาธรรม

ก่อนที่ท้าวกบิลพรหมจะตัดคอเพื่อมอบศีรษะตนเองแก่ธรรมปาละกุมาร ได้ร้องขอลูกสาวของตนเจ็ดนางมาสั่งว่า "พ่อจะได้ตัดคอเอาศีรษะบูชาธรรมปาละกุมาร แต่ว่าหัวของพ่อนี้ ถ้าตกลงสู่แผ่นดินก็จะเกิดไฟไหม้โลกทั้งหมด ถ้าจะโยกขึ้นไปบนอากาศ ก็จะทำให้ฟ้าฝนแล้ง ถ้าจะโยนลงลงในมหาสมุทร ๆ ก็จะเหือดแห้งไปหมด ดังนั้น ให้ลูกเอาพานมารองรับหัวของพ่อไว้ แล้วจงเอาไปตั้งไว้ในมณฑป (หอน้อย ๆ หรือหอผี) ในถ้ำคันธุมาลีที่ภูเขา ไกรลาศ พู้น..

ครั้นสั่งแล้วก็จัดการตามที่ได้สัญญาไว้ ลูกสาวก็เอาพานมารองรับศีรษะบิดาตนไว้แล้วไว้แล้วเอาไปบรรจุไว้ในถ้ำที่ภูเขาไกรลาส ครั้นถึงขวบวันเลี้ยงปี (วันสังขานต์ไป) ลูกสาวทั้งเจ็ดคนก็พลัดเปลี่ยนกันไปเอาพาน ที่เป็นภาชนะใส่ศีรษะบิดาตนออกมาฮดสรงอาบลางและแห่อ้อมเขาพระสุเมรุ (เขาสุเมรุราช) ปีละคนเป็นลำดับไปทุกปี แล้วนำไปตั้งไว้ที่เก่า หลายร้อยหลายพันปีมาแล้ว"

ลูกสาวทั้งเจ็ดคนนั้น มีชื่อตามวัน และชื่อนั้นก็ประหลาดไปต่าง ๆ กัน คือ

วันอาทิตย์	ชื่อนาง ทุงษะเทวี	ประทับบนหลังครุฑ
วันจันทร์	ชื่อนาง โคราคะ	ประทับบนหลังเสือ
วันอังคาร	ชื่อนางราษะ (ผีเสื้อน้ำ)	ประทับบนหลังหมู
วันพุธ	ชื่อนางมณฑา (นางดอกไม้	ประทับบนหลังล่อ
วันพฤหัสบดี	ชื่อนางศิริณี (นางพัง ช้างพัง)	ประทับบนหลังช้าง
วันศุกร์	ชื่อนางกิมิทา (นางหนอน)	ประทับบนหลังควาย
วันเสาร์	ชื่อนางมโหทร (นางท้องใหญ่)	ประทับบนหลังนกยูง

สวนอาวุธ เครื่องประดับ ตลอดอาหารที่นางเหล่านั้นเสวยและท่าทางที่ขี่พาหนะเหล่านั้นก็ต่าง ๆ กัน แต่ท่าทางนั้นมีกำหนดว่า

ถ้าเวลาสังขานต์ไป	แต่เช้าถึงเที่ยง	ให้ประทับในท่ายืน
ถ้าเวลาสังขานต์ไป	แต่เที่ยงถึงค่ำ	ให้ประทับในท่านั่ง
ถ้าเวลาสังขานต์ไป	แต่ค่ำถึงเที่ยงคืน	ให้ประทับในท่านอนลืมตา
ถ้าเวลาสังขานต์ไป	แต่เที่ยงคืนถึงสว่าง	ให้ประทับในท่านอนหลับตา

นิทานนางสังขานต์หรือนางสงกรานต์ที่เล่ามานี้ เป็นนิทานที่ได้บันทึกไว้จากคัมภีร์ของมอญในศาสนาพรมหมณ์ ไม่ใช้คัมภีร์ทางพุทธศาสนา ส่วนนิทานเรื่องนางสงกรานต์ของจีน ก็มีบันทึกไว้ประหลาดแตกต่างกันไปคือ กล่าวว่า นางสงกรานต์นั้น อยู่ใต้น้ำมหาสมุทร ถึงวันขึ้นปีใหม่จึงโผล่ขึ้นมาจากน้ำ แต่ก่อนนั้นก็มีนักวาดรูปจีนคนหนึ่ง ครั้นถึงวันสงกรานต์ได้ถือเอาพู่กันกับกระดาษไปแอบอยู่ริมทะเลตั้งแต่ดึก พอตะวันรุ่งแสงขึ้นมา นางสงกรานต์ก็ผุดขึ้นมาจากทะเล นักวาดรูปคนนั้นจึงได้วาดรูปเอาไว้ เราจึงได้เห็นรูปนางสงกรานสืบมาจนทุกวันนี้...ฯ

เรื่องนางสังขานต์หรือนางสงกรานต์ ทั้งของไทย - ลาว และของจีน ที่เล่ามาย่อ ๆ นี้ เป็นความเชื่อตามประเพณีที่เล่าสืบกันต่อมา เท็จจริงอย่างไรไม่มีใครพิสูจน์มีเพียงแต่บันทึกไว้ในวรรณกรรมเก่าแก่ ส่วนนาคเล่าน้ำเท่านั้นตัว เท่านี้ตัวในแต่ละปีเพื่อที่ฝนจะได้ตก

ในที่ต่าง ๆ เป็น ห่า ๆ ไปนั้น มีบันทึกไว้ในตำนานนาคเล่นน้ำในวรรณกรรมเรื่อง **"ขุนทึง"** ตอนขุนเทืองเดินทางไปเมืองบาดาล ได้นางแอกได้เป็นมเหสี จนมีลูกชายชื่อขุนทึง ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง ในที่นี้จะไม่กล่าวถึง เพราะเห็นว่าห่างจากเรื่องนางสงกรานต์ไป

ประเพณีรดน้ำสรงกรานต์ จากอดีต ถึงปัจจุบัน และอนาคต

การรดน้ำสรงกรานต์ในวันสังขานต์ขึ้น หรือในวันปีใหม่ แต่ก่อนนั้นคงจะเนื่องมาจากคติของพราหมณ์ที่กล่าวถึงลูกสาวของท้าวกบิลพรหมเอาศีรษะของบิดาฮดสรงบูชานั่งเอง

ชาวไทย - ลาว เดิมที่นับถือผีบรรพบุรุษ จึงได้ฮดสรงกระดูกของบรรพบุรุษและทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้

ต่อมานักปราชญ์ทางพุทธศาสนา จึงคิดเปลี่ยนแปลงเอาพระพุทธรูปมาฮดสรงแทนและแห่พระเถระผู้ใหญ่ เพราะศีรษะของท้าวกบิลพรหมไม่รู้จะหาเจอได้ที่ไหน !

อีกอันหนึ่งในเทศกาลวันสงกรานต์นี้ ตามประเพณีเดิมได้มีการก่อพระทราย (ตบปะทาย) เรื่องนี้แต่ก่อนก็คงก่อเป็นรูปภูเขา สมมุติว่าเป็นภูเขาไกรลาสที่ประดิษฐานศีรษะของท้าวกบิลพรหมนั่งเอง ภายหลังมา นักปราชญ์ทางพุทธศาสนาเห็นว่า ทำอย่างนั้นไม่ได้ประโยชน์อันใด จึงหาอุบายแต่งนิทานขึ้นเป็นเรื่องก่อพระเจดีย์ทรายว่าจะได้บุญมากหลาย แต่ต้องเข้ามาก่อในวัดความจริงแล้วท่านอยากได้ดินทรายใส่ลานวัดให้เด็กเล่น ป้องกันความชื้นแฉะและเพื่อกันหญ้าไม่ให้เกิด หรือหากหญ้าเกิดก็ถอนง่าย และบางปีก็ต้องการทรายในการก่อสร้างโบสถ์วิหารด้วย ถือได้ว่าเป็นอุบายที่ดีเกิดกุศลและประโยชน์เป็นอันมาก เพราะว่าเรื่องนางสรงกรานต์หรือนางสังขานต์ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องของพราหมณ์ที่มีอิทธิพลควบคู่ไปกับศาสนาพุทธตามกรรมตามวาระ แต่เมื่อเราได้ถือศาสนาพุทธแล้วก็นำมาดัดแปลงให้ไปกับศาสนาพุทธหรือจัดเอานำพุทธศาสนาไปแทรกซึมไว้ในหลักการของศาสนาพราหมณ์ ที่เราถือมาแต่ก่อน เหมือนดังประเพณีให้พระสังฆเจ้าเข้ากรรม (ปริวาสกรรม) ในเดือนอ้าย เดือนยี่และประเพณีวันเพ็ญเดือนสาม อันเป็นวันมาฆะบูชาแทนวัน**ศิวา - ราตรี** ของศาสนาพราหมณ์ฉะนั้น ...ฯ

ขั้นตอนและวิธีการในการจัดงานบุญเดือนห้า

ก่อนที่จะถึงวันงาน หากเป็นตามหมู่บ้านทั่วไป ตกเย็นจะมีการตีกลองรวม (กลางโฮม) ให้ชาวบ้านช่วยกันเอาพระพุทธรูปลงมาประดิษฐ์านไว้ในศาลาโรงธรรม หอฉันหรือชานโบสถ์ (เรียกกันว่า "เอาพระลง") พระสงฆ์และชาวบ้านรวมกัน จัดน้ำอบ น้ำหมอ ธูปเทียน หนุ่มสาวชาวบ้านและพระเณรจะออกไปเก็บดอกไม้ป่ามาบูชาพระ เมื่อกลับมาพร้อมกันแล้ว ก็กล่าวคำบูชาดอกไม้ไหว้พระ ป่าวสัคคเคเทวดา อธิฐานขออฮดสรง ขอให้ฝนตก ขอให้

บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขแล้ว ฮดสรงด้วยน้ำอบน้ำหมอ น้ำสรงพระถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ นำเอาไปประพรมบ้านเรือน ลูกหลาน วัว ควาย ดีนัก

ก. **วันสังขานต์ล่วง** เป็นวันแรกของงาน (๑๓ เมษายน) เอาพระลงเสร็จแล้ว หนุ่มสาว เฒ่าแก่ จะนำน้ำอบน้ำหมอมาฮดสรงพระพุทธรูปทุกวัน ในระหว่างงานบุญ ๓ วันนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะหยุดงานธุรกิจประจำวัน พวกที่ไปทำงานกรุงเทพฯ หรือต่างถิ่นจะทิ้งงานกลับบ้านในช่วงนี้มากที่สุด

ข. **วันสังขานต์เนา** (วันเนา) เป็นวันที่สองของงาน ญาติพี่น้องที่มารวมพร้อมเพรียงกันแล้ว จะพากันไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดา มารดาและญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

ค. **วันสังขานต์ขึ้น** (วันขึ้นใหม่) เป็นวันที่สามของงาน ทำบุญตักบาตร ถวายภัตราหาร แก่พระภิกษุ สามเณร แล้วทำการคารวะแก่บิดา มารดาคนเฒ่าคนแก่ ผู้หลักผู้ใหญ่ เจ้านายหรือผู้ควรแก่การเคารพ บางครั้งอาจสงท้ายด้วยการบายศรีสู่ขวัญ รดน้ำดำหัว ขอพรจากผู้ใหญ่ เสร็จแล้วใช้น้ำที่เหลือจากการรดน้ำให้ผู้ใหญ่นำมารดน้ำให้แก่ผู้ร่วมงาน **ภายหลังจึงแผลงมาเป็นการไล่วิ่งสาดน้ำกลั่นแกล้ง** กันของพวกเด็ก ๆ และหนุ่มสาว

แก่นสารของประเพณีบุญเดือนห้า

สาระที่เป็นหัวใจของประเพณีบุญเดือนห้าในด้านปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องในด้านวัฒนธรรม ที่สำคัญมี ๔ ประการคือ

๑. การสรงน้ำพระพุทธรูป และสรงน้ำพระสงฆ์

พระสงฆ์ เป็นที่เคารพสักการะบูชาของชาวบ้าน เมื่อสรงพระพุทธรูปแล้ว ก่อนจะกลับบ้าน ก็เอาน้ำอบ น้ำหอมไปฮดสรงท่าน หรือให้ท่านสรงเอง ชื่อว่าเคารพท่าน ท่านจะได้ให้ศีล ให้พร ให้เรามีความสุขความเจริญ เป็นเหตุต่ออายุของเราให้ยืดไปได้อีก

เรื่องนี้ มีเล่าไว้ในธรรมบทว่า อายุวัฒนกุมาร เหลืออายุอยู่เพียง ๗ วันจะตาย พระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกอุบายให้แก่บิดาของกุมารให้ต่ออายุ โดยการปลูกปะรำพิธี (ปลูกผาม) แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดปริมนต์ ครบ ๗ วัน อายุวัฒนกุมารนั้นจึงปลอดภัย มีอายุได้ยืนไปได้อีก ๑๒๐ ปี ทั้งได้บรรลุอริยผลเป็นโสดาบันบุคคล ด้วยอานิสงส์แห่งการเคารพนบรอบผู้ที่ควรเคารพ ๆ

๒. การสรงน้ำผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ในที่นี้หมายถึง ผู้ที่เจริญกว่าเรา โดยมีคุณความดี มีความรู้ดีกว่าเรา เรียกตามศัพท์บาลี " **คุณวุฑฒ์** " ผู้เกิดก่อน เรียก **กายวุฒฒ์** ผู้เกิดในฐานะดี เรียก **ชาติวุฒฒ์** จะ

เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา อาว์ ครูบาอาจารย์ รวมเรียกว่า "**ผู้ใหญ่**" เป็นผู้ควรแก่การเคารพสักการะของเรา เราเอาน้ำอบ น้ำหอมไปให้ท่านสรง หากน้ำผ้าผืน แพรวาไปให้ท่านได้ยิ่งดี

ตระกูลที่มีความรู้หลักนักปราชญ์ เมื่อถึงเทศบาลนี้ เขาเอาใจใส่ดีนัก ผู้หลักผู้ใหญ่ท่านจะให้ศีลให้พร พรที่ท่านถือว่าดีก็จะเจริญด้วย อายุ วรรณ สุขะ พละ เกียรติยศ เกียรติคุณ สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติทุกประการ ฯ

๓. **การก่อพระทราย** (ตบประทาย)

หมู่บ้านที่ใกล้แม่น้ำมักจะไปก่อที่หาดทราย การไปก็ไปกันทั้งชาววัดชาวบ้าน เมื่อถึงก็เลี้ยงเพลพระสงฆ์ ตกตอนบ่ายก่อพระทราย มีฟ้อน ลำ ชับร้องและการละเล่นแบบพื้นเมือง เจริญพระพุทธมนต์และฟังเทศน์ ตอนกลับเล่นสาดน้ำกัน ในวันที่เอาพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานไว้ที่เดิมนิยมก่อพระทรายที่วัดทุกครัวเรือน มีสวดมนต์เย็น และฟัง เทศน์ฉลองพระทราย ถือว่าได้บุญกุศลมากเท่าเม็ดหินเม็ดทรายที่ตนนำมาก่อ ถ้าทางวัดจัดให้มีงานเพื่อหารายได้ มักจะก่อพระทรายด้วยข้าวเปลือกขายเอาเงินมาสร้างถาวรวัตถุบูรณะกุฏิ วิหาร ชื่อว่ามีอานิสงฆ์ มาก เพราะการให้ข้าวเป็นทาน ชื่อว่าให้อายุ วรรณ สุขะ พละ ปฏิภานเป็นทาน มีอานิสงส์พิเศษไพศาลมากกว่าอามิสทานทั้งปวง ฯ

๔. **การปล่อยสัตว์**

การปล่อยสัตว์เป็นการเปลื้องสัตว์ให้พ้นทุกข์ ถ่ายชีวิตของสัตว์ไว้ คนเจ็บไข้ได้ป่วยมีอาการหนักมักจะปล่อยสัตว์ ความประสงค์ก็เพื่อจะให้ตนมีชีวิตยืนยงอยู่ต่อไปซึ่งได้ผลเป็นอย่างมาก เพราะการให้สุขนั้นย่อมถึงตัว เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ในวันสงกรานต์จึงพากันปล่อยสัตว์ เป็นการเจริญพรหมวิหารไปในตัว ถูกต้องตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ฯ

ไพโรจน์ เพชรสังหาร

๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕

บรรณานุกรม

กะชวงทัมมะการ, ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่, พิมพ์เทือตำอิด, จำนวน ๑,๐๐๐ พับ, กระชวงทัมมะการ, เวียงจัน,๒๔๙๕, ไม่ครบหน้า

กะชวงสึกสา " **วันนะคะดี อุดม ๑** " สะถาบันค้นคว้าวิทะยาสาด-กานสึกสา,กะชวงสึกสา, เวียงจัน ๑๙๘๗,๑๖๒ หน้า

กะชวงสึกสาและกีลา " **คำกลอนพื้นเมืองลาว** " สะถาบันค้นคว้าวิทะยาสาดสังคม, เวียงจัน พิมคั้งทำอิด ๑๙๙๐,๒๓๐ หน้า

สะถาบันค้นคว้าวิทะยาสาด-สังคม , " **วันนะคะดีลาว** " พิมคั้งทำอิด เวียงจัน ๑๙๘๗, ๕๒๗ หน้า

คะนะกำมะกานวิทะยาสาดสังคม " **มหาสีลา วีระวงศ์** " **ชีวิตและผนงาน** โรงพิมแห่งลัด ส.ป.ป.ล. เวียงจัน ๑๙๙๐,๒๖๑ หน้า

เจริญชัย ชนพโรจน์ " **ปั้มกลอนลำ** " คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ๒๕๒๕,๙๙ หน้า

_____ " **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน** " คณะดุริยางคศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรโรฒ มหาสารคาม ๒๕๒๗,๑๗๕ หน้า

จารุบุตร เรืองสุวรรณ " **ฮีตสิบสอง - คองสิบสี่ ระบบการปกครองของชาวอีสานสมัยก่า**" ใน เอกสารทางวิชาการ สภาคณาจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ : จินตภัณฑ์การพิมพ์,๒๕๑๙,๑๔๖ หน้า

พระมหาปรีชา ปริญญาโน ป. ๘, **ประเพณีโบราณไทยอีสาน**, กรุงเทพ : พ. พิทยาคาร ๒๔๙๕,๔๘๐ หน้า

ไพโรจน์ เพชรสังหาร, **ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ (ฉบับกะชวงทัมมะการ) และงานบุญประเพณีของชาวอีสาน**, จัดพิมพ์โดยศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ ๒๕๓๐,๒๙หน้า

_____, **ฮีตสิบสอง ฉบับร้อยกลองทำกลอนโบราณอีสาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ ในงานจัดนิทรรศการแนะแนวและหนังสือ ครั้งที่ ๑ ณ โรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๗ - ๑๘ กันยายน ๒๕๓๑ พิมพ์เผยแพร่โดยศูนย์ศึกษาค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒๕๓๑ , ๘ หน้า

คำสอย : วรรณกรรมมุขปาฐะ การศึกษาเชิงวิเคราะห์ "เอกสารวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ๒๕๒๗ , ๖๒ หน้า

ปรีชา พิณทอง " **ไขภาษิตโบราณอีสาน** " อุบลราชธานี โรงพิมพ์ศิริธรรม ๒๕๒๖ ๕๖๔ หน้า

พระสุขุมวาทเวที , " ฮีตสิบสองของเจ้าผ้าขาวลาวเวียง ฯ และ คองสิบสี่ (พระราชธรรมเนียมของพระราชา) " ใน **มรดกอันล้ำค่าของพื้นเมือง** , พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชพรหมจริยคุณ อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ ๖๒ หน้า

อุดม พรประเสริฐและพิชัย ศรีภูไพ , **ฮีตสอบสอง ฉบับของ สีลา วีระวงศ์** พิมพ์โดย ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูอุบลราชธานี , อุบล : วิทยาการพิมพ์ ๒๕๒๙ ๗๖ หน้า

จารุวรรณ ธรรมวัตร **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน** กาฬสินธุ์ จินตภัณฑ์การพิมพ์ ๒๕๒๒,๒๓๙ หน้า.

หมอลำ ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านแห่งชาติ ๒๕๒๕,๑๔ หน้า.

ทองมาก จันทะลือ **อนุสรณ์สหพันธ์หมอลำ** อุบลราชธานี อำนวยการพิมพ์ ๒๕๑๙,๙๘ หน้า

ธวัช ปุณโณทก **วรรณกรรมท้องถิ่น** โรงพิมพ์พีระพัธนา ๒๕๒๕,๔๐๒ หน้า.

วรรณกรรมอีสาน โรงพิมพ์พีระพัธนา ๒๕๒๒,๕๖๔ หน้า.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ,ม.ล **วิเคราะห์วรรณคดีไทย** โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์ แห่งประเทศไทย ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๗, ๒๒๖ หน้า.

ปรีชา พิณทอง **ไขภาษิตโบราณอีสาน** อุบลราชธานี โรงพิมพ์ศิริธรรม ๒๕๒๘,๕๖๔ หน้า

สมชาย นิลอาธิ "วรรณกรรมคำสอย" **ศิลปวัฒนธรรม** ๔ ๖๖-๗๕ มิถุนายน ๒๕๒๖.

อริยานุวัตร เขมจารี, พระ "ประวัติหมอลำ-หมอแคน" **อนุสรณ์สหพันธ์หมอลำ** อุบลราชธานี อำนวยการพิมพ์ ๒๕๑๙,๙๘ หน้า.

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์

77-79 เทศบาล 23 (หลังการเคหะกาฬสินธุ์ผลาร่าง) จ.กาฬสินธุ์ 46000

โทร. 812107, 812949

นายประสาน ทำรมนวล ผู้พิมพ์ - ผู้โฆษณา 2534

ขอขอบคุณ

นายไพบูลย์ จินดารัตน์

ปลัดจังหวัดกาฬสินธุ์

นายอดิศักดิ์ จันทะไชย

เลขานุการจังหวัดกาฬสินธุ์

และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน
ที่ให้การสนับสนุนการจัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทย
จนงานสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย

ขอขอบคุณ

คุณวราเวช วิมุขมนต์

ประธานสภาจังหวัดกาฬสินธุ์

คุณคมเพชร การถัก

รองประธานสภาจังหวัดกาฬสินธุ์

และสมาชิกสภาจังหวัดทุกท่านที่ให้การสนับสนุน
งานวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี 2535

ขอขอบคุณ

นายวราเวช	วิมุขมนต์	ประธานสภาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2535
นายคมเพชร	การถัก	รองประธานสภาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2535
นางจงกลนี	เกียรติดำเนินงาม	นายชาติชาย วิโรจน์รัตน์
นายพิชัย	มงคลสินธุ์	นายวิรัช พิมพะนิตย์
นายอนุชิต	แสงโสภาพรรณ	นายเงิน ไชยศิวามงคล
นายเรืองโรจน์	ไชยศิวามงคล	นายวินัย สมัตถะ
นายอนุศักดิ์	ฉัตรศุภกุล	นายดำรง ทรสิทธิ์
นายปัญญา	นาสุนทร	นายพินิจ อัฐนาค
นายสำเนียง	เอกบุตร	นายสมพงษ์ ยงคะวิสัย
นายแคน	แสนบัวโพธิ์	นายพงษ์ศักดิ์ เฉลิงชาติ
จ.ส.ต.อุ่ม	มะสิขจร	นายสมาน บุญราโส
นายสำราญ	ญาณกาย	นายกฤษณะ โยธะไชยสาร
นายคำตา	บุตรวงศ์	นายจำลอง ภูนวนทา
นายสุวิทย์	ทองจันทร์	นายชะอุ่ม นิกรแสน
นายประธาน	สินธุมา	จ.ส.ต.ประมูล มูลเหลา
และนายสุรัตน์	พิมนิสัย	คณะสมาชิกสภาจังหวัดกาฬสินธุ์

ในการสนับสนุนการจัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี 2535 มา ณ โอกาสนี้